

OPUSCULA
QUÆDAM
POSTHUMA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

EXORDIUM

PROLOGUS

DE VITIIS ET VITIIS

DE VITIIS ET VITIIS

DE VITIIS ET VITIIS

OPUSCULA.

QUÆDAM

POSTHUMA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

ACCEDIT

IN

OPERA EJUS LATINA,

INDEX COPIOSISSIMUS.

OXONII:

JOHANNES HENRICUS PARKER.

M DCCC LII.

5013
22/9/90

INDEX AUCTORUM

QUIBUS IN HAC EDITIONE USI SUMUS.

- Alexander ab Alexandro, Geniales Dies, Hanov. 1610.
 Altissiodorensis, Guil., Summa Aurea in lib. Sent., Paris. 1500.
 Antiochus, apud Bibl. Patr. Max., q. v.
 Ambrosius, S., Op., Paris. 1686—1690.
 Aretius, Ben., Theolog. Probl., Bernæ Helvet. 1604.
 Augustinus, S., Op., Paris. 1835, seq.
- Balsamon, Theod., apud *Beveregii* Pand. Can., q. v.
 Bernardus, S., Op., Paris. 1719.
 Beveregius, Guil., *Συνοδικόν*, sive Pandectæ Canon. Oxon. 1672.
 Bibliotheca Patrum Max., Lugd. 1677.
 ————— Gallandii, Venet. 1765.
 Brentius, Joann., Op., Tubingæ, 1594.
 Bucerus, Mart., Enarr. in Evang., Paris. 1553.
- Calvinus, Joann., Op., Amst., 1667, seq.
 Chrysostomus, S., Op., Etonæ, 1613, seq.
 Clemens, S., Alex., Op., Venet. 1757.
 Concilia, Labb. et Coss., Lut. Par. 1671, nisi aliter notatum.
 Corpus Juris Canonici, Lugd. 1671.
- Epiphanius, S., Op., Colon. 1682.
 Erasmus, Desid., Op., Basil. 1540.
- Gregorius, S., Naz., Op., Paris. 1630.
 —————, Nyssen., Epist. ad Letoium, apud *Beveregii* Pand. Can., q. v.
- Hemmingius, Nic., Comment. in Epist. Apost., Argent. 1586.
 Hesychius Hieros., apud Bibl. Max. Patrum, q. v.
 Hieronymus, S., Op., Veronæ, 1735.
 Hotomannus, Franc., Op. s. l. 1599.
- Irenæus, S., Op., Venet. 1734.
 Isidorus Hispal., Op., Col. Agr. 1617.
- Lactantius, apud Gallandii Bibl. Patr., q. v.
 Leo, S., Mag. Op., Venet. 1753.
 Lutherus, Mart., Op., Jenæ, 1574, seq.
- Major, Joannes, in lib. iv. Sent., Paris. 1519.
 Martyr, Pet., Loci Communes, Genève, 1624.
 Melancthon, Phil., Op., Witeb. 1601.
 Molinæus, Car., Tractat. de Commercio &c., Paris. 1608.
 Musculus, Wolfg., Comm. in Gen. Basil. 1565.
- Œcumenius, Op., Lut. Par. 1631.
 Origenes, Op., Paris. 1733, seq.
- Philastrius de Hæresibus, apud Gallandii Bibl. Patr., q. v.
 Philo Judæus, Op., Lut. Paris. 1640.
 Plato, Op., Lond. 1826.
 Plinius jun., Epist., Bipont. 1789.
 ————— sen., Hist. Nat., Bipont. 1783.
 Plutarchus, Op., Francof. 1620.
- Scotus, Joannes Duns, Op., Lugd. 1639.
 Seneca, L. Ann., Op. Lugd. Bat. 1649.
- Theodoretus, Op., Halæ, 1769, seq.
 Theophrastus, Op., Lugd. Bat. 1613.
- Ubalduus, Baldus, Perusinus, Consilia, Francof. ad Moen. 1589.
- Vatablus, Franc., apud Bibl. Sacra, Salamant. 1584.
 Vincentius Bellov., Speculum, Lutet. 1591.
 ————— Lirin., Oxon. 1837.
- Zuinglius, Huld., Op., Tiguri, 1539.

TABULA RERUM.

	PAG.
Epistola Dedicatoria	3
Concio pro Gradu Doctoris	7
Concio ad Clerum	29
Concio Aug. V. MDCVI.	53
Concio in Discessu Palatini	75
De Jurejurando ἐπὶ πάντων, Theologica Determinatio	95
De Usuris, Theologica Determinatio	117
De Decimis, Theologica Determinatio	151
Responsiones ad Petri Molinaei Epistolas una cum Molinaei Epistolis	173—206
i. Petri Molinaei Epist. I.	175
ii. Responsio Episcopi	178
iii. Petri Molinaei Epist. II.	189
iv. Responsio Episcopi	190
v. Petri Molinaei Epist. III.	193
vi. Responsio Episcopi	202

R E V E R E N D I

I N C H R I S T O

P A T R I S,

L A N C E L O T I,

E P I S C O P I V V I N -

T O N I E N S I S,

O P V S C V L A Q V Æ D A M

P O S T H V M A.

L O N D I N I,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*

& *Andræa Hebb*, 1629.

SERENISSIMO,
POTENTISSIMOQUE PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO,

C A R O L O,

DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ & HIBERNIÆ REGI,
FIDEI DEFENSORI, &c.

SERENISSIME PRINCIPUM,

SCRIPTA hæc *Reverendi Præsulis* ne tenebris perpetuis sepulta jacerent, cura tua fuit. Ea utilitati simul et honorum *Ecclesiæ*, tum *Reipublicæ* futura, nos jussu Tuo publici juris fecimus. Concionum quidem, quas Ille felicissimo ingenio elucubratas perpolivit, volumen satis amplum, eodem jussu fulti, nuperrime in lucem dedimus. Fausto illud pede Imperii tui spatia peragret: doceat simul et consoletur: Sed ejus limites ne egrediatur, lingua, qua usus est, vernacula obstat. Hoc nunc volumine pauciora, nec minora tamen, damus: ex usu certe publico futura magis. Nam dum hic fere omnia *habitu Romano* induta, non quidem fastuose, sed graviter incedunt; ad exterarum etiam Gentes nomen *Auctoris* celeberrimum quidni deferant? *Conciones* etiam inter hæc nonnullæ sunt. *Tractatus* alii qui sunt, pauci quidem illi, nec ultima manu *Venerandi Senis* omnes expoliti, Luce tamen non indigni, prodeunt. Non ut omnia hic adeo perfecta et elimata sint, ut non *Auctor* ipse, si superstes edidisset, multa mutaturus aut additurus fuerit, ut nos præstare nolumus, ita nec volumus *Lectorem* expectare. Illud quidem nobis curæ fuit, ne quicquam prodiret, cujus occasione *sancti manes* queri jure possent, famæ suæ apud posteros male consultum a nobis esse. Neque veremur, ut hic quicquam *Lector* prudens et cordatus reperiat, quo carere, quam vel sic frui malit. Quamquam autem et hæc ipsa, quæ repræsentamus, pleraque junior adhuc scripserit. Si quæ tamen cruda nimis et indigesta fuerunt, quæ jam Senex acri pensata judicio rejecit, in iis *Auctoris* ipsius judicio aequievimus. Neque enim æquum

fuit, qui *Cæli* jam summa scanderit, cum ad *Carceres* demuo revocare, et nomen Orbi notissimum tirocinii sui rudimentis obscurare velle.

Erunt fortasse qui mirentur, cur non alia, cur non et plura scripserit *Vir summus*. Quod tamen qui faciunt, illum certe haud satis norant. Sapientia quidem, si quis alius, præcelluit *Hic noster*. Qui tamen ut ad Invidiam doctus, ita mire pauciloquus fuit. Nec lingua ei defuit expedita satis, nec acumen styli: sed acri judicio utraque ita temperata fuere, ut non nisi lente et cunctanter, aut ad dicendum, aut ad scribendum accederet. Non quia *non potuit*, sed quia *noluit* aliter. Hujus enim sive tarditatis, sive moræ, non ingenii hebetudo aliqua, sed cautio nimia et pensatio in causa fuit. *Ad pauca respicientes facile promuntiant*, ut vere philosophorum Princeps; et qui non omnia prius examinant, et expendunt acriter, eo ipso quandoque plura, quam par est, et loquuntur et scribunt. Ille vero dum omnia penitus undique introspectit, perspecta librat, librata circumcidit undique, ne vana et futilia, ne laxa et hiulca, ne vel nimia vel jejuna nimis *Lectori* tædio ac fastidio forent, scriptorum paucitate contentus fuit; et de quibus non facile judicavit, ea non nisi difficulter prodire passus est.

Si quis quærat insuper, cur hæc et non alia sibi ad scribendum delegerit; Huic si non satis fuerit respondisse, e re nata accidisse hoc, ac prout occasio tulit, ipsum *Auctorem* conveniat oportet, causam veram ac legitimam seiscitaturus. Et certe inter hæc nonnulla esse, quæ ex oblata occasione scripserit, asserere non dubitamus, et res ipsa indicat. Nam *literæ a PETRO MOLINEO*, Theologo non indocto, et acuto satis, ad illum scriptæ, in causa fuere, cur tam graviter, tam solide, ac docte, de *Ordine Episcopali*, paucis licet, responderit. *Velitationis* cum PERRONIO, *Prioris* quidem auctor illi et impulsor, Beatissimæ memoriæ REX *Majestatis Vestræ Parens*; *Posterioris* autem, prima ab ipso *Cardinale* occasio, qui nostrum in suis scriptis integro et elaborato *capite* aggressus fuerat: quod ille *Caput* summo judicio et acumine pari refutavit.

Aliam si quis velit causam, cur Vir doctissimus nec alia voluerit nec plura scribere; Is secum *temporum* in quæ incidimus iniquitatem reputet, et ni fallimur, inveniet. *Tempo-*

rum dicimus, quibus scripta si non ad publicum saporem temperata, quo doctiora, quo sanctiora sunt, eo minus placent. Illa autem (quod certe vidit acutissimus Senex) quæ *Auctores* suos, quin et ipsum *Sæculum* apud omnes sobrie et severe doctos infamant et dedecorant, eidem jam *ægotanti Sæculo* longe sunt acceptissima. *Mores enim præcipites cum eant, nec vitia nostra, nec remedia pati possumus*^a; et Medicina vel scripta non placet. Nec mirum similes si similia delectent. Et qui bene norit sæculi tam infrumiti *labra*, operam simul et oleum perdere videretur, si alias eis pararet *Lactucas*^b, quam qualis terra inculta profert. Noluit certe Vir gravis (quod olim monuit Sanctus Hieronymus^c) *ad scribendum cito prosilire, ne levi duceretur insania*: si tamen levis ea dicenda sit, quæ nunc scriptorum vulgus agitatur. Sed inde profecto fundi nostri calamitas^d, quod tenet insanabile multos scribendi Cacoethes^e, quod scribimus indocti^f quicquid in buccam venit, quicquid sub manu nascitur. Inde tanta ubique librorum turba, ut vel paucioribus ac brevioribus doctiorum scriptis vix supersit locus. Et hoc quoque de Manichæis observavit olim Sanctus Augustinus, *quod libros scriberent et multos et ingentes*^g, ac si hoc etiam in fatis fuisset, *ut is doctissimus evaderet, qui copiosissime deliraret*^h. Neque tamen hic industriam cujusquam sugillatum imus, sit sane qualem cupimus et vovemus. Sed hoc est quod optamus maxime, nec speramus tamen, ut *ætas* hæc tandem aliquando sobrie sapiat, nec in suum ipsius dedecus, et posterorum damnum, *libros nihili* (ne quid gravius dicamus), unde nec doctior quis nec melior fiat, aut scribat, aut foveat scriptos. Imo deferat potius *in vicum vendentem thus*ⁱ. Ibi enim bene saltem olere discent, dum thuris piperisve cuculli fient, qui nullius ære digni sunt libri.

Unicum est quod restat, Nempe ut si quæ in hoc opere severiora videntur, (videntur autem alicubi nonnulla) scire dignetur *Majestas Vestra, Saturnum hunc nostrum*, vividi ingenii ac perspicacis *Senem*, Veritatem vultu proprio ac suo

^a [Liv. Hist. Præf. ad Decad. i.]

^f [Hor. Ep. II. i. 117.]

^b [Cf. M. T. Ciceron. de Finibus, lib. i. cap. 5.]

^g ["Cum Te illi sonarent mihi frequenter et multipliciter die sola, et libris multis et ingentibus."—S. Aug.] Confess. lib. iii. cap. vi. [sect. 10. Op., tom. i. col. 167. B.]

^c ["Ne ad scribendum cito prosilias, et levi ducaris infamia."—S. Hieron.] Ep. iii. [cxxxv. Vall. (al. iv.)] ad Rusticum [sect. 18. Op., tom. i. col. 938. A.]

^h [Conf. S. Aug. Confess. lib. v. cap. iii. sect. 6. ibid. col. 196. B.]

^d [Terent. Eunuch I. i. 34.]

ⁱ [Horat. Ep. II. i. 269.]

^e [Juv. Sat. vii. 51, 52.]

contemplatum fuisse, id est, gravi ac severo. Attamen, ut quidam sunt *planetae* minuti (ita nonnullis placet), qui circa Saturnum errantes ludunt, ita et *Hic noster* non semper et ubique pari *supercilio* frontem contrahit. Sæpe etiam *Gratiis* litantem videre licet, et in re seria, decenter quidem, sed ludentem tamen. Et in his etiam, sui ita ubique similis est, ut facile sit videre, quam nullo negotio, quoties libuit, et e re fuit, vel inducere potuerit, vel exuere Catonem.

Quod reliquum est, *Sacratissimam Majestatem Vestram* oratam cupimus, ut hæc, qualia qualia sint, veluti reliquias *Sanctissimi Præsulis* in sinu *Suo* fovere dignetur. Sunt hic paucis multa, sed quæ vix pauci pluribus exæquent. Quo pauciora sunt, eo citius, sed et sæpius possunt legi. Quo sæpius legi, eo plus est quod inde discatur. Discantur autem, tum quæ *Superstitionem* profligent, tum quæ menti erudiendæ atque componendæ inserviant. Dum vixit, non habuit *Regia Majestas Vestra* *Servum* fidelem magis: non habuit *Ecclesia Antistitem* magis eruditum. Nunc mortuus per nos orat, ut dum illi nemo *Sepulcri monumentum* parare satagit, hoc saltem monumentum, quod hic ponimus, propria ipsius manu, dum viveret, ingeniose fabricatum, *Regio Vestro Patrocinio*, intactum maneat et intemeratum. Apud posteros in *Ecclesia* hac tanti Viri, *an cura erit aliqua nescimus. Illius certe scripta, dum erunt homines, non desinent mereri ut sint aliqua*^k. Nos interim hoc Officio functi id egimus, quantum in nobis est, ut inter doctos viveret. Faxit Deus, ut *Episcopi* moribus doctrinaque, si non pares, similes tamen, deinceps oneri succedant Episcopali; Ut inde pax *Ecclesiae*, salus *Reipublicæ*, bona prosperaque omnia *Majestati Vestræ* cumulatissime eveniant.

Serenissimæ Majestatis Vestræ

humillimi simul et devinctissimi,

Subditi Servique,

GUIL: LONDON: [Laud.]

JO: ELIENS: [Buckeridge.]

^k ["Posteris an aliqua cura nostri aliqua."]—Plin. lib. ix. Ep. 14. [tom. ii. p. 50. Edit. Bipont.]

CONCIO AD CLERUM

1

PRO GRADU DOCTORIS,

etc.

PROV. CAP. XX. VER. XXV.

Laqueus est homini devorare Sacra.

UT *quem ad finem a DEO destinatus est Illius Sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc Numen precibus nostris (Patres et Fratres in Christo venerandi:) Agnita primo ex intimis sensibus indignitate nostra, etiam vel accedendi ad Eum, nedum orandi, ac multo adhuc minus exorandi quicquam. Quin totam dignitatem nostram, ex dignatione Filii sui, totamque et orandi fiduciam, et exorandi spem ab illius intercessione pendere. Per Eum, deprecemur pœnam hodiernam pristinae nostræ, et pro Verbo ingratitudini, et in Verbo oscitantia, meritissimo debitam. Precemur, ut præveniat nos hodie Gratia Spiritus sui, et quod utiliter meditatam est Cor meum, perducatur in Linguam meam, inde in aures vestras, inde in corda vestra, inde in vitam, studia, mores vestros, ad nostram omnium salutem, Illiusque gloriam sempiternam.*

Ac, ne immemores simus Ecclesiæ Christi in precibus nostris, quæ ipsa nostri nunquam est immemor in suis, intercedamus apud indulgentissimum Patrem pro Ecclesia Ipsius in terris militante, perque omnes terras et Regionem disseminata. Conservet ei Deus recuperatam non ita pridem ex densissimis errorum tenebris Veritatem suam: Restituat ei, cum Ei visum fuerit, amissam jam pene, per Christiani Orbis dissidia, Unitatem Suam.

2

Ac quæ pars in ea votis nostris indiget, vel maxime, eam præter supraque cæteras, non sine gemitu commendemus. Partem dico ejus, sive externa cruce pro testimonio conscientia

bonæ, sive interna pro testimonio malæ, afflictam et oppressam. Prece[m]ur eis calamitatum suarum felicem exitum; ac interim, dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit ad cruces suas leniter (ut decet) constanterque perferendas.

Pro Ecclesiæ parte Pace florenti: nominatim, pro Anglicana hac nostra. Det nobis, diem agnoscere visitationis nostræ, et digne ambulare Misericordia Illius tanta, quantam nos quidem, at ante nos, nulla usquam Gens, nulla Ætas experta est.

Pro Ecclesiæ nostræ Reipublicæque Membro primario, Serenissima Regia Majestate, omnibus tanto Loco, tanti Loci Præside dignis virtutibus, ornanda cumulandaque. Ut in Regno hoc Ejus, Regnum Christi magis indies magisque propagetur: Utque illi Dei omnia tam sint curæ atque cordi, quam Ille eam sibi cordi atque curæ esse, argumentis plurimis, maximis, pristinis, novissimis, confirmavit.

Pro Regni Proceribus Nobilissimis viris: iis præsertim qui Regiæ Majestati a Consiliis sunt; quibus (uti diu fecit) Deus pergat suggerere quæcunque Ecclesiæ hujus Regniq[ue] Paci, vel salutaria sunt, ut agantur, vel noxia, ut arceantur.

Pro Clero Anglicano; cui, cum omnia fausta optare cupio, aliud optem a Domino, quam idem semel sapere et sentire in omnibus?

Pro Magistratu nostro, ut caste integreque versentur in suo Munere: neve Justitiam mutant in absinthium, corrupta Causarum dijudicatione; neve in acetum etiam, prolixa earum et diutina suspensione.

3 *Pro Populo, et Regni parte infima (sic est, sed tamen pretiosa, emptâ nempe pretioso Jesu Christi sanguine:) ut et audiant quos habent, et habeant quos audiant, Viros ad docendum idoneos, tam in præsens, quam in futurum.*

Id ut ita sit, perpetuoque sit, et succrescat indies magna Eruditorum Manus, quanta satis sit, et Causarum æquitati, et corporum sanitati, et animarum salutî procurandæ, Deum prece[m]ur, ut Bonus Felixque adsit Scholis, quæ uspiam sunt, omnibus; Utrique Academiæ, ac imprimis nostræ huic, ejusque Magistratibus universis; Honoratissimo Viro Quæstori Regni, Cancellario nostro^a; Ornatissimo Domino Pro-cancellario, Dominis Procuratoribus et Taxatoribus, cæterisque, qui ullo apud nos funguntur munere.

^a [Guil. Cecil, Baroni de Burleigh.]

Postremo, ut plena manu benedictiones suas effundat in Collegia nostra; ac, quo me vocat officii ratio singularis, in Aulam Pembrochianam, illiusque Cœtum universum: ut memores Majorum nostrorum, qui illustres semper in hac Ecclesia exstiterunt, eorum imitemur industriam, considerantes qui fuerit Exitus conversationis eorum^b.

Pro hisce omnibus (Patres et Fratres) supplices offeramus Christo Intercessori nostro, Suam ipsius Orationem, Patri Suo nostris nominibus offerendam, ut Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque nostrum cuique necessaria sunt, quam benignissime largiatur.

Pater noster, &c.

JAM inde a Capite decimo, quæ hic sparsim leguntur *Proverbia*, receptum est inter *Theologos*, absque methodo esse, nec perpetuo tenore scripta, ut priora *novem*, a Salomone. Sed alia aliis temporibus, uti res ferebat et tempus, prolata a *Rege*, ab astantibus observata, post literis Librisque, non sine fructu quidem, sed tamen sine ordine, consignata.

Ac aliis quidem efferendis occasiones aliæ, (nec enim temere quiequam aut intempestive vir tantus) huic nostro vero quæ fuerit ansa, cui responsum, qua occasione prolatum, non perinde liquet. Quid enim? Nec inter *δημοβόρους Βασιλέας*^c erat Salomon, nec (quod peræque infame est) inter *κληροβόρους*. Nemo illo in *Res Sacras* munificentior; nemo a *Sacris alienandis* alienior. Et unde Ei, aut quid cum *Sacrilegis* et *votifragis*, quos designat hic Versus? Equis, Salomonis sæculo, fuit *Æsophagus* tam sacer, ut ei *res consecratas* pro bolo esse oporteret? Equis, eo sæculo, tantus *Sacrorum* hostis, ut ea *devorare*; tantus *votorum*, ut ea *violare* vellet? Ita videtur: Et sane eo res redit, ut existiment qui inter *Interpretes* non postremi mihi sunt, ita fuisse, et quorum non pauci sunt nostra hac, eorum nonnullos, ea ætate, exstitisse^d. Responsumque hoc pium et prudens, pii et prudentis *Regis*, ad Suasores quosdam, qui hoc illi inducere volebant in animum, Ea quæ a Patre ejus, a Saule et Samuele,

4

^b [Heb. xiii. 7.]

^c [Hom. II. i. 231.]

^d ["Hebræi veteres de votorum se-

mel susceptorum retractatione exponunt." Joan. Merceri in loc., Comment. in Jobum, &c. Lugd. 1651]

data et dicata fuerunt, ac seposita tum in *apothecis*, ædificando *Templo*, posse *abalienari* atque insumi in nequitias *aulicas*.

Paulo rem repetam altius.

Davidi (quem Sacrae Literæ paululum deflexa voce, Dei *Corculum* dixere,) eam mentem Deus dederat, Viro ex mente Sua, ut incongruum judicaret, pacatis jam bellorum tempestatibus, *cedro* sc, *Arcam* vero Dei *cortinis* habitare^c. Et est sane iniquum postulatum quorundam hominum, ut nihilo ampliore statu sit *Ecclesia* jam sub pace florens, quam fuit olim, sub cruce afflicta; nunquam *περισσέειν*, semper *ὑστερεῖσθαι*^f. Pars est *Templo* sua in rebus prosperis. Sic David, sic cum Davide pii omnes. Bello quidem, et impeditis temporibus, pellibus caprinis contentum esse: pace vero, et solutis, magis tabulata *Cedrina* postulare. Eo igitur se dare David, ac totum incumbere; ac præter *votiva* multa a Saule, Abnero, Samuele^g jam ante, hunc in finem recondita, ab ipso autem sanctissime fidelissimeque conservata, et *cedros*, et *marmora*, et *gemmas*, et *metalla*, de suo insuper largitum esse. Nec id parce aut maligne: *Talenta* enim *auri* 3,000; *argenti* 7,000 erogasse. Nec eo contentum, Regni quoque *Proceres*, partim exemplo, partim hortatu, eo impulsisse, ut et ii quoque voti se similis reos facerent. Quorum munificentia
5 5,000 *auri* talentorum, 10,000 *argenti*, et *æris* pondo 18,000, *ferri* 100,000 accessionem esse factam. Accessionem (inquam) tam illustrem, ut quod memoria nostra accidit in decessione ab *Ecclesia*, id tum in accessione ad *Ecclesiam*, opus fuerit *Curia* quadam *Augmentationum*, cui Gehielem quendam *Præpositum* fuisse *Chronica* testantur^h.

Hanc *auri* vim tantam et *argenti*, cum Salomoni filio jam moriens ad *Templi* structuram tradidisset, eaque adhuc esset in *Ærario*, nec dum in *Templum* importata; exstitisse quosdam *Palatii Sorices*, (forte Jeroboam, et ejus furfuris alios) qui suaderent *Regi*, quod illi apud Prophetam, *Dei domum laquearibus carere posse*ⁱ; quod ille apud Evangelistam, *Christi caput nardo carere posse*, *Utquid perditio hæc*^k? proin addiceret illa *Fisco* suo, cui illa multo aptiora quam *Templo*; in eumque finem paratos esse se, inquirere in *vota*

^c 2 Sam. vii. 2.

^f Phil. iv. 12.

^g 1 Chron. xxvi. 26, 27.

^h 1 Chron. xxix. 8.

ⁱ Agg. i. 4.

^k Mar. xiv. 4.

Saulis et Abneri, ac (quod facile fit) nodos aliquos aliunde reperire, quo *vota ne vota* sint. Non valuisse quidem eos apud *Regem* cordatum, sed fuisse tamen ejusmodi monitores; hancque hujus Versus occasionem fuisse, nec *Commentatores Hebræos* conjectura sua valde aberrasse, mihi verisimile sit. Non valuisse (inquam) eos, indicat hic versus, qui apud pios et Salomoni similes *Principes*, æternum ocludet os petitioni isti: Et id quoque indicat, cur non valuerit: *Laqueum* enim sibi certum fore, *exitium* Regno suo, si hoc tantum Seelus admitteret. Esse quidem escam hanc illecebrosam satis, sed circumdari ei *laqueum* inexplicabilem.

Verba videtis quo spectent, (et ipsa se prima fronte produnt:) ad Sacrum scilicet *Patrimonium* conservandum, ad arcendas ab eo *sacrilegas* manus, et ad *dentes*, qui *Sacra devorant*, obstupefaciendos. Quod utinam persuasum foret Sæculo huic nostro, in quo pessimus mos invaluit, isque manat indies latius, *Sacra attrectandi*: in quo accessiones ad *Clerum* nullæ, (utinam id tantum) crebræ imminutiones sunt: Crebræ (inquam) imminutiones sunt, atque utinam id tantum contingat dicere, *Sunt*; nec causa sit unquam *futuri temporis* usurpandi: In quo (liberam vocem emittam), præ *Sacra auri fame*¹ nihil est *Sacrum*: In quo, *Sacrorum* restauratio, prætextus *Sacrilegii*.

Ad hoc autem sæculi nostri ingenium accedit et error alter, quod *Illustres* illi *viri*, nec unquam sine summa honoris præfatione nominandi, quorum Deus, in *Religione* restauranda, opera usus est, de *Doctrinæ* restitutione valde solliciti, ad *Patrimonium* minus attenderint; ac id pene dixerint diverso sensu, quod Sodomarum Rex, Abrahamo, *Date nobis animas, cætera vobis tollite*^m. Verum, ut illi qui Baptistam, ita et hi qui se Abrahamum se in *Aulis Principum*, reperi-turos sperabant, utrique falsi sunt.

Qui error etsi levis sit; (et est certe levis, si ad magna illa illorum *κατορθώματα* conferatur;) tamen verendum est, ni sistatur, ne graviter incumbat sequenti sæculo; in quo cordati viri (ex illo Salomonis, *Penuria Boum, ubi præsepe vacuum*ⁿ), vel Barbariem, vel aliud quod dicere nolo, augurantur: falso quidem fortasse, (idque faxit Deus;) sed non

[Virg. Æn. iii. 56.]

ⁿ [Prov. xiv. 4.]

^m [Gen. xiv. 21.]

temere tamen augurantur. Omnino, nisi deseri stationes has, squalere hunc Ordinem, ruere *Res Sacras* et retro sublapsas referri^o volumus, intercedamus oportet pro *patrimonio*; inungamus quod reliquum est hoc tam amaro succo; monstremus eis *laqueum*, in quem se conantur inducere; nec licere eis quod quotidie moliantur, nisi et Versum hunc de Sacris Literis delere liceat.

Nec ego ista pro vulgi concione dicerem: sed soli jam sumus; et vel hic hodie, vel nusquam dicenda sunt. Ac me quidem (ut, quod res est, fatear) labes hæc sæculi nostri male habet, quod sic *Sacra devorantur*: (Quamquam erant, omnino erant, et Salomonis quoque sæculo, quorum ad ea dentes pruriebant:) At illud magis, quod nos illa sic absumi quotidie tepidi et tacentes videmus, quod *devoramus devotiones* has, et (quod queritur Apostolus;) *Si quis nos exedat, si quis ad mendicitatem redigat, sustinemus*^p: Omnium vero pessime illud, quod *nos ipsi nos ipsos* (quod fit,) *Cleroboris* his comedendos quotidie bibendosque propinamus. Non sic fiet quod volumus, non fiet sane. Votum multorum est, et meum cum multis, *Clerus* per omnia *doctus docensque*. Fiat Domine Jesu, fiat cito: Votum enim sanctum atque salubre est: Sed enim si *Sacra* nostra sic arrosa, arrasa, semesa, exesa patimur, Votum inane et irritum. Pharaonis dementia fuit hæc: Sacrificatum voluit Domino; verum non pecudem ullam, non armentum educi^a. Noster hic error est: demens error. Illi in castris prudentius: Primum de *Commeatu* prospiciendum, post de *milite*. At nos *milites* indies conscribimus multos, fortes, bonos: *Commeatum* eis nec comportamus, et qui jam est, quotidie exportari sinimus; et (quod ego non semel miratus sum in nostris hominibus;) perpetuo de *luminis accensione*, vix unquam de *Olei affusione* verba facimus. Nobis vero, quam de *lychno*, tam de *oleo* instituendus sermo est; intercedendum sæpius, vehementius, pro *Sacro Ærario*, eo perducendi homines nostri, quo Salomon perduxit suos, ut religio sit illis, *religiosum* quicquam attingere; ut jejungere malint, quam *res Sacras* prandere; ut strangulari se putent, si *Sacrum* quid vel imprudentes transmiserint. Id si fiat (quæso autem vos, *Viri Fratres*, ut fiat)

^o [Virg. Æn. ii. 169.]

^p [2 Cor. xi. 20.]

^a [Ex. x. 24.]

sperabo dies, quales sub Salomone: Sin autem; Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

Versum ego hunc, uti ipse se findit, in duas partes dividam: 1. Alteram de *Sacris non devorandis*: 2. De *Votis anxie non disquirendis* alteram,

Priorem vero, quo distincte progrediar, tria in membra diducam.

1. Quæ illa sint quæ Salomoni *Sacra* habentur.

2. Qui illi sint, qui ea *devorent*.

3. Qui *devoraverint*, eos se gravis *Sceleris* nexu, quasi *tendicula* quadam irretire.

DE primo. Salomoni *Sacra* est, hoc Capite, ea *Substantiæ* De Sacris non devo-
pars, qua (*Capite III. ver. IX.*) Deum *Se velle* dixit *honorari*. randis.
Nec enim Augusto soli potestas *describendi Orbis*^r; et Deo quoque *descriptio* sua; nempe ex pleno jure in facultates nostras. Quod ne cui dubium esset, aut obscurum, duplicem sub *Lege monetam* cudi voluit; 1. Alteram *Principis gladio* et *Sceptro* percussam: 2. Alteram, Aaronis *virga* et *urna*^s.
Ex eo, *Principi census* suum, qui nos *Sceptro* contra *lites*, 8
gladio contra *hostes* protegeret: Ex hoc *Sacerdoti* suum, cujus nos opera e succisis atque aridis lignis denuo reviviscere, redivivos *manna* cœlesti pasci voluit ad vitam æternam. Utrumque Pater edixit, utrumque Filius pendit: Tum *Templo columbas suas*; Tum *Principi didrachma* sua. Prius illud *sacrum vectigal* est.

I. Qua de re si paulo magis exacte cognoscere velitis, sic Quæ Sacra dicuntur.
habete. *Quatuor* omnino esse, quæ in *Sacris Literis Sacra* perhibentur.

1. E quibus mihi primum sit, cujus gratia tria reliqua sanctificata sunt: *Primitias* dico *Spiritus*; Nempe *Sanctitatem* ipsam, qua initiatos esse oportet, qui in *Sacram* et *cœlestem Hierosolymam*^t intromittendi sunt. Encomium Dei est in ore Angelorum (sic illi, sic nos Deo) *Sanctus, Sanctus, Sanctus*^u. Deus vero nobis sic sub *Lege*; *Sancti estote, quia ego Sanctus*^x. Sub *Evangelio*: *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*^y. *Voluntas hæc* Dei, eadem et nostra esse debet.

^r [Luc. ii. 1.]

^t [Heb. xii. 22.]

^s [Vide Casp. Waserum de Ant. Numis Hebr. lib. ii. capp. iv. v. apud Crit. Sacr. tom. v. par. iii. coll. 54. et 64. Amst. 1698.]

^u Esaiæ vi. 3.

^x Levit. xx. 1.

^y 1 Thes. iv. 3.

Cum *Ecclesiam* suam (quæ sumus nos) et *elegerit* Pater *ante sæculum*^a, et *redemerit* Filius a *sæculo*^a, et *unxerit* Spiritus in *sæculo*^b. Primum habetis *Sanctificationem* nostram.

2. Huic vero in nobis procreandæ primum, dein propagandæ, secundum *sacrorum* genus sanctificavit: *Media* nempe quatuor, 1. *Verbum*, 2. *Orationem*, 3. *Symbola*, 4. *Censuras*. 1. *Verbum* vero ante cætera, *Sanctifica eos in veritate, Verbum tuum Veritas*^c. 2. Quicum *oratio* copulata: *Sanctificantur in Verbo et Oratione*^d. 3. Dein *Signa* quoque *Sacra*: Et *Lavacri*^e, et *Eucharistiæ*^f. 4. Postremo *Censuræ* quoque: Eas rem *Sanctam* scivit Christus, nec *canibus projiciendam*^g. Sanctificatas scilicet a Se, hominibus tum in officio continendis, tum ad officium revocandis. Secundum habetis; *Media sacra*.

3. Porro *Mediis* his excrendis, et (cui destinavit usui) applicandis, tertium *Sacrorum* genus *Sacro-sanctum* esse voluit. Triplex illud est: 1. *Loci ubi*, 2. *Temporis quando*, 3. *Personæ per quam* administrari debeant.

1. *Loci*, quem propterea *Sanctum*, adeoque *Sanctuarium* appellavit^h. 2. *Temporis*; quod propterea dicit *Diem Sanctum Domini*ⁱ. 3. *Personæ*, quam propterea Virum sanctum suum *nominavit*^k. Tertium habetis.

Personis vero his sic in re divina occupatis, et præ *sacris* rebus suas res posthabentibus, ad victum cultumque, quartum *Sacrorum* genus consecratum est, *Sacrorum vectigalium*. Optime rem totam complexus est Rex optimus Ezechias^l, Quo *Legis* studio strenue incumbant, Oportere illis decerni commodam *portionem*. Ea porro *portio* ut *sacra* censeretur, de Dei sententia lata *lex*: Tum sub Lege, Populus sic docetur loqui; *Sustuli rem sacram e domo mea*^m, id est, *Sacrum* fateri *vectigal* illud, quod *Levitæ* penditur: Tum sub Evangelio; ubi, ea non modo quibus operamur, sed ea quoque quibus *rescimus*, Paulo censentur *ἱερὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ*ⁿ.

En vobis quadruplex *Sacrorum* genus, alterum ex altero natum, ac alterum alteri conservando destinatum: 1. *Sacri*

^a Eph. i. 4.

^a Eph. v. 26.

^b 1 Joan. ii. 20.

^c Joan. xvii. 17.

^d 1 Tim. iv. 5.

^e Ephes. v.

^f Heb. xiii. 4.

^g Mat. vii. 6.

^h Mat. xxiv. 15.

ⁱ Esa. lviii. 13.

^k Dent. xxxiii. 8.

^l 2 Chron. xxxi. 4.

^m Dent. xxvi. 13.

ⁿ 1 Cor. ix. 13.

Mores, 2. *Sacra Media*, 3. *Sacræ Personæ*, 4. *Sacri Redditus*. De quarto hoc agitur. Tribus namque illis nemo inihiare, nemo dentem imprimere: ultimum hoc illud est; illud, illud (inquam) est, cui parant dentem et ventrem. Quanquam (quod mox doceo) unus bolus, unus haustus est omnium. Omnino arcto hæc inter se nexu devinciuntur, *Sacri Proventus*, *sacræ Personæ*, *sacra Media*, *sacri Mores*. Neque *Mores sancti* sine *Mediis* debitis; Neque *Media* debita sine *Personis* idoneis; Neque *Personas* idoneas sine *luculentis proventibus* retinere fas est.

Salomonis ergo *Sacra*, *vectigalia* sunt. Sed quænam illa, aut unde? dicam hoc quoque. Diffusa illa quidem per *Sacras Literas*, sed ad duo fere capita reducuntur, 1. *Oblationis*, et 2. *Indictionis*.

1. *Oblationis*, vel [1] *votive*, vel 2 *Voluntariæ*: illud נָדָר, hoc נִדְבָה *Hebræi* dixere. Incurrunt hæc in membrum secundum; non persequor. Id tantum dico: *Diploma* datum *Ecclesiæ*, cujus vi libertas cuique *alienandi* res suas ad *Sacros usus*, idque seu *sponte*, seu *voti* vi, tum *personam*, tum *Jumentum*, mundum vel immundum gregale vel armentarium; tum *ædes fundosque*, seu hæreditarii essent, seu emptitii°. Idem indultum manere sub Evangelio, ponendi, cuique, quid, quantum vellet, de suo, ad pedes Apostolorum^p, id est, dandi, donandi, dicandi, consecrandi res suas.

10

2. Ad *Indictionem* venio, quæ stataria est. Ex vero sic sit oportet, ne si refrigescant illa *Spontanea*, et vacuus reperiatur (ut fere reperitur) *Cippus Ecclesiæ*, cum nulla *Mannæ* pluvia jam sit, strenue esuriant. Difficili de re dicturus sum, et (quod me male habet,) breviter dicturus. Certum est, esse in cujusque *substantia* portionem aliquam *sacram*. Illud spissius, quæ illa sit vel *quota*. *Pater fidelium*, Abrahamus, (per omnia filiis suis, ubi et quantum datur, imitandus) indixit sibi *Decimam*, Levitico nondum scripto^q. Unde hoc, aut quis expedivit illi *mensuram Divinæ portionis*? Non dubium, quin Spiritus Sanctus tam *sancto* viro. Idem ille Spiritus, qui quod ante occulte dictarat Abrahamo, post diserta lege cavit de hac et non alia *portione*, *Sacratiss* a Se *Personis* persolvenda^r. Ac aliis totum hoc *cæremoniale* videri solet,

° Lev. xxvii.

^p Act. iv. 35.^q Gen. xiv.^r Num. xviii. 21.

ut hodie sunt omnia, quæ pulsant *crumenam*. Portionem aliquam *Juris naturalis* esse, tantam *positivi* alii non dant. Quam enim fuit de Levitarum victu sollicitus, tam fuisse de nostro. Ibi *positivo Juri* reservatum nihil; ne hic quidem igitur: hueque illud astruunt e Matthæi xxiii. Δεῖ μὴ ἀφιέναι. Ego concionatum hodie, non disputatum venio: Quare recipio me ad receptam magis opinionem, Vim habere ab *indictione Ecclesiæ*. Nam quæ fuit olim penes *Ecclesiam* potestas instituendi sibi *Præcepta*, ac imponendi *Siculum, sicilive trientem*, ad *cultum Domus divinæ*^s, manet eadem nunc quoque sub Evangelio, ubi et ὁρίσµοις^t reperias et Διαταγὰς^u, id est, *Decreta*, et *Edicta*: easque non modo, quod Paulus ipse refert, ad *eleemosynas* pauperum, sed etiam ad προσφορὰς *Sacrorum*^x. Ergo cum edicto cavere vellet *Ecclesia Primitiva* de stata *Mystagogis* suis *indictione*, cum in omnia se vertisset, ac summam fecisset cogitationum suarum, non aliam reperit *æquiores*, quam scire et sancire posset, quam seitam olim sub Lege et sancitam de *decima proventus annui portione*: Æquissima qua ad *Deum*, qua ad *homines*. Qua ad *Deum*, Sic Augustinus: *Deus* sic dicat, *Meus es, o homo, . . mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, mei sunt [imbres et] pluvie, [ventorum flamina mea sunt,] meus [est] solis (hic) ardor [leg. calor;] et cum omnia mea sunt, [leg. sint elementa vivendi,] tu qui manum tantum accommodas, solam Decimam merebaris?*^y *Sed servo tibi novem, da mihi Decimam*. Potestne oratio fingi magis æqua?

Qua ad *homines*. Æquissimum ibi, si non sit *remissius* uni, *durius* alteri. Id hic fit, et exacte quidem fit: *Diviti* non parcitur, *Pauper* non prægravatur: quæ fere querela est de *Principum* Edictis; melius ibi *Corvo* quam *Columbæ*^z.

Illam ergo sacravit *Ecclesia*, huncque Deo honorem habuit *Auctori indictionis* hujus, ut Ei optime putaret exploratam *mensuram rectigalis* sui; nec ulla aut *Ecclesiæ Concilia* aut *Regni Comitia* prudentius ista de re statuere posse, quam est olim cautum *lege sacra*, quam ipse *Legislator* (tam absolutus,

^s Nehem. x. [32.] 33.

^t ὁρίσας Act. xi. [29.]

^u διέταξα 1 Cor. xvi. [1.]

^x Act. xxiv. 17.

^y ["Quid si Deus diceret, nemp̄ meus es, o homo," &c. Pseudo-August. (fortasse Cæsarius.) Sermon. cclxxvii.

apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 3091. B. Verba quæ sequuntur, 'Sed . . . decimam,' haud occurrunt.]

^z ["Dat veniam corvis, vexat censura columbas." Juv. Sat. ii. 63.]

ut Justinianus nihil ad Eum) ante multa jam sæcula promulgarat. Ergo quæ potuit *indicare*, poterit, cum vult, *interdicere*. Non censeo; certe non suadeo. Argumento hoc, tum quod periculosus inde mos; Ut sit *sacrum* quod volumus, quantum volumus, quamdiu volumus, si ista sic dentur: Tum hoc, quod oporteat *Hereditatum jura* esse *Sacro-sancta*: Et Deus Sua dixit *pacta salis*^a, nec subinde pro libitu figi, refigi, irrogari, surrogari, abrogari: Tum hoc, quod *antiquari* non debeat *antiqua lex*, nisi propter illius vel ἀσθενὲς vel ἀνωφελές^b. Neutrum hic. *Im* enim video ab *Inventore, consensu, consuetudine, multitudine*. Denique non vel *tacita* vel *muta*, sed tum *expressa*, tum *testata* sæculorum omnium *approbatione*. *Usus* video: Eum enim diu jam sine cujusquam querela præstitit, cui rei destinata est; et quidem, nisi elisi essent ejus nervi per *improprius* quosdam *Proprietarios*, plenius adhuc præstaret, neque *Ecclesia* ex hac parte quicquam laboraret. Tum hoc denique, quod ubi callido consilio in *stipem* mutata est, nollent factum: multi exin *errores, fraudes, difficultates, querimonie*. Exstat querela *Ecclesiæ Scoticæ exhibita in Comitibus Edinburgi A.D. MDLXV*.^c Ubi folium ejus octavum lego, miseret me illorum; nihil addo, nisi quod pueri cantillant—*Felix quem faciunt [aliena pericula cautum]*.

Maneat ergo immota *Consuetudo* hæc, adeoque conclusa mihi in eo pars prima sit: Quicquid semel vel *voto addictum* est, vel *Lege* indictum, *Sacrum* est; illud (ut XII. Tabulæ loquuntur) qui *clepserit, repseritve, Sacrilegus esto*^d.

12

Scistis jam quæ *Sacra* sint. Jam quod sum secundo loco pollicitus, accipite, Quid sit *Sacra devorare*. Malachias pro *Vetere Testamento* dicit יִבְרֹךְ^e spoliare; Lucas pro *Novo νοσφίζεσθαι*^f, horum quid *fraudare* vel *intervertere*. In quo, Salomon aptissima mihi voce videtur usus, dum, quod *alienare* proprie dicendum erat, dixit *devorare*.

1. Quid sit *sacra devorare*.

1. Certe enim *nostris* dum vescimur, quod morati faciunt, buccellatim probe mansis et masticatis vescimur: *alienum* si est quod arripuimus, ne superveniat is cuius est, ac præripiat

^a [Num. xviii. 19.]

^b [Heb. vii. 18.]

^c [Vide 'The general Assemblée of the Kirk, halden in Edinburgh, Dec. 25, 1565.' Sess. I. in lib. cui tit. 'The Booke of the Universall Kirk of Scotland,' apud 'Laing's Acts and Proceed-

ings of the General Assembly of the Kirk of Scotland,' p. 70. Edinburgh, 1839.]

^d [Apud fragm. xii. tabb.—Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 753.]

^e Mal. iii. 8.

^f [Act. Apost. v. 2.]

nobis *holum* de faucibus, cito totum et simul transmittimus. In eo apte primum, quod *nostra* non sint.

2. Secundo in eo quod *avide*. Vide mihi *molossum* illum Senecæ^a, aut si mavis, Esaiæ^b, mensæ inhiantem, nusquam oculos moventem, cauda mota, et voce milvina abblandientem, dum ei aliquid in os. Audi mihi aliquem ex *Cleroboris* nostris dilatantem os atque animam in bona *Ecclesiæ*, malis increpantem, dentibus prurientem, ingeminantem quotidie illud, *Da mihi hæc latifundia, Da mihi illud prædium superfluum, illam Ecclesiam caducam*: quæso, quid interest? In eo apte secundo, quod *avide* rapiantur.

3. Tertio, illum ipsum *canem* advertite non modo *avidum*, sed *nescientem saturari*; si quid ei injectum in os, momento transglutientem, nec minus post fauces diducentem quam antea. Et istos itidem adverte petaces semper; in quibus ut agnoscas ipsam *hydropem*, sitis crescit ex potu; ut scias *sanguisugarum* de genere esse, audi filiam ejus clamantem **הב הב**ⁱ.

4. Quarto, quod in *voracibus* istis usu venit *milvis*, *lupis*, *locustis*, ut perpetuo *strigosi* maneant, nec quisquam ex eis evadat *habitor*: idem et his. Nimirum Pharaonis *vaccæ* macie confectæ devorarunt pingues, et aspectus earum manebat malus sicut antea^k: quotidie rapientes et semper in egestate, Deo scilicet sic partas opes afflante, ut miremur omnes, quid massa illa factum sit, quæ abiit ante annos paucos in *lienem Reipublicæ*. Nobis ergo hoc esto *devorare*:

13 1. Dei quæ sunt, non *nostra*; 2. *glutire avide*, quibus nec 3. *nutriatur* quis, nec 4. *saturetur*. De re *dicti*: Expediam etiam de *Personis*.

2. Quinam
sint qui
devorent.

II. Genus est hominum duplex: 1. partim eorum, quibus *Jus nullum*; 2. partim eorum, quibus *Jus* quidem, sed eo turpiter per nequitiam abutuntur. 1. Quibus *nullum Jus*: Centupondio enim hoc peccatum gravius, etsi utrumque grave. Is namque si peccat, qui ea prodigit, quæ *sui* sunt *juris*; qui *aliena*, in quæ nihil ei *Juris*, ac nec *capacitas juris*, (ut loquuntur) idque cum Dei injuria, nec Dei *cujusvis*, sed

^a ["Solebat Attalus hac imagine uti; Vidisti aliquando canem missa a domino frustra panis aut carnis aperto ore captantem? Quidquid exceperit, protinus integrum devorat, et semper ad spem futuri hiat."—L. Ann. Senec.

Epist. lxxii. Op., tom. ii. pp. 207, 208. Lugd. Bat. 1649.]

^b Esa. lvi. 11.

ⁱ Prov. xxx. 15.

^k [Gen. xli. 21.]

*civi, sacra diripit, quantus Peccator? Cuique reddendum quod suum*¹; ita nempe *Iustitia* vult: Hoc illis *suum* est, ita tamen *suum*, ut Dei primum^m; ut semper peccetur prius in *cælum*, quam in *nos*: Primarium enim *jus* Deiⁿ; *Sibi* asserit. Si quod *suum* *cuique*, quæ Dei Deo. Dei autem hæc, si Deo credimus. Et quidem his Dei. Dei primum *creatione sua*, unde id necesse est dicamus omnes, quod dixit David, *Hæc quæ damus, omnia tua sunt: Tua de Tuis Tibi damus*^o. *Creatione* primum *sua*, *Dicatione* dein *nostra*: Quæ Deus *secundario jure* transcripsit in nos æquissima lege, Ut qui pro *hominibus* constituimur, in iis quæ *apud Deum*^p, pro Deo constituamur, in iis quæ *apud homines*; qui porrigimus quæ Dei sunt *hominibus*, accipiamus quæ Dei sunt *ab hominibus*. Transcripsit (inquam) *jus*, tam arctum *jus*, ut non modo non *tolli* quicquam inde, ne per insecitiam quidem, sed (quod in *Civilibus* licet) nec *vendi*, non modo *totum*, sed nec *partem* quidem fas sit^q. Non *vendi*, non *emi*? nedum igitur *devorari*. Neque vero id ei tantum scelus, qui extorserit, sed *Magistratui* etiam, qui permiserit: Deque eo protestatus est Nehemias bonus *Princeps*, non modo non sustulisse se *Sacra*, sed ab Urbe abfuisse, cum tollerentur^r; nam si adfuisset, potius quam id fieret, de *fisco* suo (quod Artaxerxes fecit), de *mensa* sua (quod fecit Pharaos), largiturum fuisse. Aio igitur, qui, quod Levitas capere oportet, id intercipiunt, eos committere in Deum, sive *ri* id fiat, sive *fraude*; sive ad *militaria* vertant *stipendia*, sive ad *structuras* *Ædium*; sive *lucris*, sive *voluptatis* causa faciant; sive *partem*, sive *totum* intervertant. Per *vim*, impia Athalia perrumpens in *Domum* Dei, et diripiens quæ inibi erant omnia^s: Per *fraudem*, impius Achan clanculum defodiens in tentorio, ut adjiceret ad supellectilem suam *rem sacram*^t. *Publico* *commodo* visus est facere Joas; pacis enim conditiones redemit thesauro *Domus* Dei, sed pacis lubricæ^u; *devoravit* enim *sacra*. *Publica magnificentia* visus est facere Jeroboam: exstruxit inde Shechemum et Phenuelem^x; sed in *sanguinibus*, quippe spoliato *Templo*, et alienato jure *Decimarum*. *Lucris* causa et

14

¹ Rom. xiii. 7.^m Num. xviii. [26.]ⁿ Matt. xxii. [37. 38.]^o 1 Chron. xxix. [14.]^p [Heb. v. 1.]^q Lev. v. [xxvii. 28.] Ezech. xlviii. [14.]^r [Nehem. xiii. 6.]^s [2 Chron. xxiv. 7.]^t [Josh. vii. 21.]^u [2 (al. 4) Reg. xii. 18.]^x [1 (al. 3) Reg. xii. 25.]

commodi, Tobia cubiculum sibi adornat in *Atrio* Dei^y: *voluptatis*, perpotavit Baltazar in *vasis sacris*^z: uterque *Sacrilegus*. Denique ejusdem nominis non modo *Ἐπιμανῆς* ille, qui convasavit omnia^a; sed et Judas, qui ausus *sacrilegos* digitos inserere in *oculos* Christi, etsi *parte* contentus^b. Et Par illud *Sacrilegorum* Conjugum, quod ausum invadere *oculos Ecclesie*, et vel *partem* eorum detinere, quæ *Apostolorum pedes* attigerant^c. Quivis horum *Sacrilegii* reus.

2. Dicendum de secundo genere. Genus hominum, quibus *jus* quidem, sed abutuntur *jure* per *injuriam*. Putatis forte longe hinc abiturum, ut quæram. Non eo pedem hinc, non discedo. Nos ipsi sumus; et apud nos hic multi sunt, nimis multi, qui *Sacra devorant*. Nam (quod non nemo e nobis facit,) per *otium* et *ignaviam*, hic *furorum* instar obtorpescere, bonas horas male perdere, luxu diffluere, comensationibus, ludis, mugis vacare, hæc facere, et tamen ex iis quæ *Sacris* usibus dicata sunt, nos saginare, id demum est ex Christi sententia, *καταφαγεῖν*, *devorare* et *dilapidare* paternam rem^d.

Propius adhuc accedam: Prioris illius partem magnam fluxisse a nobis hinc: Ideo ab *alienis Sacra vorantur*, quia *vorantur* a nobis. Perinde enim sibi licere, res *Sacras* legere, rem *Sacram* negligere, ac nobis. Et quidem (quod valde vereor) qui nunc tondent lanam, pellem cum lana deglubent; qui nunc arrodunt *Ecclesie* bona, plenius tandem faucibus absument, nisi detur a Deo *nobis* mens melior. Certe enim nullum est tam *sacrum* guttur, ut ei *sacra deglutire* liceat: *vesci* licet et *pasci*: *vorare*, non modo *locustis* illis, sed vel *nobis*, nefas. Fiant, fiant *acervi*, *acervi* obsoniorum, sed *למזוזה*^e, sit *συμμερισμός sacrorum*, sed *προσεδρεύοντι*^f. Participanti vero, non assidenti; opes impendenti, operas nusquam rependenti, peccatum est illi. Non eo dico, ut populus demat ei de mercede: non herele magis de Caiphæ *siclo* mali *sacerdotis*, quam de Tiberii *censu* mali *Imperatoris*: Utrobique *debitum* reddat, etsi *debitum* non reddatur. Dei uterque Minister est, Deo stat vel cadit. Dei quæ sunt accipit, si *Sacrilega* manu accipit, Deo rationem redditurus.

^y [Nehem. xiii. 5.]

^z [Dan. v. 2.]

^a [Fl. Joseph. Ant. Jud. lib. xii. cap. v. § 4. Op., tom. i. p. 609. et cap. ix. § 2. ibid. p. 621.]

^b [Joan. xii. 6.]

^c [Act. Apost. iv. 37. v. 1. 2.]

^d [Luc. xv. [30].]

^e 2 Chron. xxxi. 4.

^f 2 [leg. 1.] Cor. ix. [13.]

Eo dico, quod meliorem mentem optem utrisque, et his et illis. Illis prioribus, dehinc ut quiescant porro et desinant *sacra devorare*: Posterioribus his, dehinc ut laborent porro, et desinant *sacra devorare*.

Devorare sacra quid sit, et qui sint, notum jam: utinam minus notum.

III. Qui faxit, quo illi eventurum factum suum, (quod posui tertium) audite jam: *Laqueus* est. Facturos enim Salomon praevidit; subsecuta tempora comprobarunt. Certe tam *sacra fames*, ut sit *furtum*, sit *sacrilegium*, sit *sacrorum omnium eversio*, ne si Deus Ipse praesens edicto, interdicto, ac vel fulmine caveat, efficiat ne illibata sint. *Bolus* est tam *opimus*, *palato* placens, plenus *deliciarum*, ut fauces iis divelli, ac diffringi maxillas opus sit, ut extorqueat. Non convenit sic. Subdit ergo Salomon, Exedant ergo, si volent, ebibantque *res sacras*; *Escam* placere, at enim sub esca hac *hamum* latere, quem una deglutiant: Caveant *illecebram*, *tendiculam* haud procul abesse; *Agrum* ne attingant, esse *Aceldama*^g; *Anathemata Templi* ne tollant, anathemate enim *Divino* implicari. Qua voce scite Salomon imprimis, eleganterque rem totam, qua de agitur, *aucupio* comparat, in quo magnus ille *animarum Auceps*, Satanas (sic enim David, Psalmo xci. שָׂטָן^h, Paulus, 2 Tim. ii. ζῳργέαⁱ dixit) *praedam captans*, obtendit pro *esca* sua *praedia* et *fundos Ecclesiasticos*, sed *sacrilegii scelere*, quasi *tendicula*, circumdatos. Ibi *Cleroboros* nostros, qui (quod Pharaon sibi facere visus, cum *Ecclesiam* opprimeret, *Venite, sapienter agamus*^k;) sapere sibi valde videntur, *lucrati* ex *re sacra*, quasi *stultas ariculas* (ut habetur cap. vii. ver. 23.^l) festinare ad *laqueum*, nescientes contra vitam suam illum esse; advolare statim *praeda* inspecta, *capere et capi*, et *devorata praeda*, *praedam* illius fieri, qui *circuit* noctes diesque, *quaerens quem devoret*^m. Verissimum hoc verbum est: Esse in omni *peccato escam et laqueum*; *escam*, quae obtenditur; *laqueum*, qui subtenditur. *Escam*, aliquod *lucellum* iniquitatis, aut *voluptatulam* peccati; *Laqueum*, *peccatum* aliquod cum *aculeo* suo, diro scilicet *Legis maledicto*. Non longe discedam: cap. v. In vaga *libidine*: *Escam* esse *labia meretricis* mel merum stillantia; *laqueum*, peccati reli-

^g [Act. Apost. i. 19.]

^h [Ps. xci. 3.]

ⁱ [ἐζωργημένοι ὑπ' αὐτοῦ. 2 Tim. ii.

^k [Exod. i. 10.]

^l [Prov. vii. 23.]

^m [1 Pet. v. 8.]

*quias absynthio amariores, gladio ipso acutiores*ⁿ. Cap. xxiii. ver. 31. In *luxu et vinolentia*; *Esca*, vini color in vitro, sapor in palato; *Laqueus*, morsus quasi *Serpentis* aut *Reguli*, certam morsu suo mortem inferentis^o.

Hoc ipso Capite, ver. 17. In *furto*: *Esca*, panis fraudis, furtivus, absque *sudore* quæsitus; *Laqueus*, peccatum complens os *sabulo*, unde existat necesse est *stridor dentium*^v. Habet (inquam) *scelus* omne *escam*, habet et *laqueum*: Sed, de quo agimus, præter supraque cætera. *Escam* sumo pro concessio: *laqueum* monstro, vel in ipsa *Gentium* historia, si vultis. Cambysem, qui Sacrum Hammonis, exitio sibi fuisse^a: Brennum, qui Delphicum, exitio cum sibi tum suis^r. Crassum vero, qui Hierosolymitanum, iisdem faucibus hausisse post aurum liquefactum, quibus ante *sacrum* hauserat^s. Mavultis *Sacra*? eo sequor. Dathan, qui animum tantum habuit *sacra devorandi*, a terra *devoratus*^t. Achan, qui primus adijcere ausus *rem sacram* ad suam suppellectilem, a strue lapidum *devoratus* in valle Achor^u. Balthazar, cum in digitis haberet crateres *Sacros*, digitos vidit ex adverso, fatales tum vitæ, tum imperio ipsius^x. Athalia, intra *Templi* pomeria confossa gladiis, ejus ipsius *Templi*, cujus non ita pridem *sacra* sustulerat^y. Verum quia in proclivi labor est, *sceleris* istius ultionem, sub *Lege*, reperendi, ac suspecta in questione hac fides *Testamenti Veteris*, malo de *Novo* sumere. Ibi Judas, qui rem Christi primo expilavit, Christum Ipsum post, prioris peccati pœna, prodidit, *laqueum* in rebus *sacris* latere tristi exemplo docuit^z. Hoc qui rem Christi. Qui vero rem *Ecclesie* (quanquam idem est) primi invadere, nec rapere jam donatam, sed antequam donata esset, detinere tantum ausi sunt, (Evangelio nequicquam intercedente,) Apostoli ipsius ore, horrenda morte suffocati sunt^a. Quo ipso loco, paululum morabor: Est enim, ut pulcherrimus, ita maxime appositus ad questionem hanc. Constat primo, Posse et sub Evangelio, *dicari res sacris usibus*. Secundo,

ⁿ [Prov. v. 3. 4.]

^o [Prov. xxiii. 31. 32.]

^p [Prov. xx. 17.]

^q [Herodot. Hist. lib. iii. cap. 26.]

^r [Justin. Hist. lib. xxiv. cap. viii. pp. 518—520. Ed. Gronov. Lugd. Bat. 1760.]

^s [Fl. Joseph. Ant. Jud. lib. xiv. cap. vii. (al. xii.) Op., tom. i. pp. 694. 695.; de Bell. Jud. lib. i. cap. viii. § 8.

tom. ii. p. 72.; et Flor. Hist. lib. iii. cap. xi. sect. 11. pp. 599—601. Edit. Duker. Lugd. Bat. 1722.]

^t [Num. xvi. 32.]

^u [Josh. vii. 26.]

^x [Dan. v. 5.]

^y [2 (al. 4.) Reg. xi. 16.]

^z [Act. Apost. i. 18.]

^a [Act. Apost. v. 5. 10.]

Dicatas sic, *nostras* jam non esse. Tertio, Cum *nostræ* non sint, non sine gravi *scelere detineri*, non sine graviori *surripi*. Quarto, Qui alterutrum fecerit, ideo facere, quod illius *cor Satanas opplexerit*^b; (*Sacrilegi* ergo nostri *Satanæ* pleni.) Quinto, *Morte* hoc genus hominum mulctandum, non *cen-suris* notandum esse. Sexto, *Morte* autem tum *improvisa*, ne locus sit huic tanto *sceleri expiando*: Septimo, Tum *cœlitus immissa*, quo facto Deus sese *Ultorem* hujus *flagitii* quasi de cœlo conspiciendum præbuit.

Evangelica hæc sunt (*Patres et Fratres*): Nihilo in hos homines mitius *Evangelium*, quam *Lex*. Et *Evangelio* ipsi vitæ ministro, *Laqueus* suus, *laqueus mortis*, illi homini, illi conscientiæ, cui, quæ *Religionis* sunt, *abligurire religio* non est.

Verum enim quam multis *Sacrilegis* nihil tale obvenit? Nec enim *solenne* est, aut perpetuum, quod *Sceleri surgenti* infligitur. Nec hoc dicit Salomon, eos ἐπ' αὐτοφώρῳ^c opprimendos: Sed quod dicit, *solenne* est, nec fallit exemplum: id est, ut ut *lucem* effugiant, non effugient tamen; prehendet eos *calcaneo* Salomonis *laqueus*. *Laqueum* enim dicit, *aucupantis laqueum*, in quo non statim suffocatur *aricula*, quæ deprensa est, quin *pede* aut *collo* astricta ad vesperam interdum, interdum et diutius in reditum usque *aucupis* asservatur; lento sæpe interitu, certo tamen.

Credo vos advertisse, de *pernicie sceleratorum* Sacras Literas verba facere, non eodem modo. Ira Dei vel est *ruina* subito prosternens, vel *rete*^d rapiens, et post tempus interimens. Apud Esaïam (cap. li. ver. 8) est *Securis* repente excidens^e: Est et *teredo* paulatim erodens^f. Apud Hoseam (cap. v. ver. 12.) *Leonem* fore se ait, quibusdam *Tineam*^g: *Leonem*, qui momento diripit; *Tineam*, quæ sensim absumit et sine sensu. Aliter interimit *Apoplexia*, aliter *Hectica*; sed utraque tamen interimit: aliter perit *navis*, *sentina* neglecta, aliter obruente *fluctu*; sed utroque perit. Celerius Petri *fulmen* illud rem efficit, tardius *laqueus* iste noster; sed idem uterque efficit.

Isthuc in *Sacrilegio* fit. Involant in *escam*, etiam in *rete* quoque; sed toti intenti in *prædam*, illius *dulcedinem* sentiunt, hujus *periculum* non advertunt, quo cor et conscientiam

^b [Act. Apost. v. 3.]

^c [John viii. 4.]

^d Jos. xxiii. 23. [leg. 13.]

^e [Conf. Matt. iii. 10.]

^f [Es. li. 8.]

^g [Hos. v. 12. 14.]

obstricti tenentur. Non id ita, ut statim pereant, sed epulentur *vermiculo* suo, donec totum absumpserint: at cum abire volent, sentient *teneri se peccati funiculis*, (ut cap. v. ver. 22.) mortis *laqueis*, (Psal. cxviii.), et *Judicium*, quod protinus non irruit, sed præ foribus excubat, non esse nihili faciendum: Venturum enim tandem *Aucupem*, certissime venturum, et *animam* sic *illaqueatam* ei prædam futuram; Prædam (inquam) *Dæmoni*, cui Deus, et quæ Dei sunt, prius præda fuerint, justissimo iudicio; *Qui te diripiunt, diripientur*^h.

Monstravi *laqueum*. Is autem דגל Homini positus est, tum ipsi qui *peccat*, tum aliis propter ipsum. Ea enim natura *peccati* hujus, ut in castra universa pertingat, ut vallem Achor efficiat *Reipublicæ* universæ. De *Sacrilego* ipso diximus, pessime istuc consulere in *rem suam* familiarem, in quam *anathematizatum* illud lucrum invehit, ut *arrhabonem* τοῦ δυστυχέω. Omnino exedent fundum loculorum *res sacræ*, in quos abduntur, et pertusos reddent. Ager hic agros reliquos afflabit *uredine*: supellex ista tabem inducet in reliquam *supellectilem*. Ea poena est Aggæiⁱ. Pessime in *animas*, quas Satana opplent, qui illos involvit *laqueo* inexplicabili, reservat *Judicio* intolerabili.

19 Dicam paucis de *Reipublica*, deque *Ecclesia*. Ubi admissum est, *Reipublicæ*, propter *devorata sacra*, a Deo *Devorator*^k immittitur: Sive is *Bruchus* est, sive *homines Brucho* deteriores. Cum direpta *sacra* a *Regibus Israelis*, non erat pax, sed vexationes multæ exeunti et redeunti: Quod sustulerant a *Templo*, coacti impendere in *Locustas castrenses*. Cum direpta *Sacra* a *Præsidibus Provinciarum*, Augustini sæculo, non est ditatus populus ille: Quod sustulerant a *Templo*, coacti impendere in *Locustas forenses*. Quia decessit *devotio* Dei, accessit *indictio fisci*^l. *Devorator* immittitur *devoranti*, vel manipuli *Militum*^m, vel examen *Causidicorum*. *Laqueus* erit, *laqueus juris*, *laqueus fisci*, *laqueus belli*; Omnino *laqueos* pluet in gentem illam Dominus.

De *Ecclesia* jam paucis. Ibi vero, cum *sacris* obsoniis

^h Jer. xxx. 16.

ⁱ [Agg. i. 6.]

^k Mal. iii. 11.

^l ["Majores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, et Cæsari censum reddebant. Modo autem quia discessit devotio

Dei, accessit indictio fisci."—Pseudo-August. Serm. lxxxvi. (al. Homil. xlviii.) § 3. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2550. B.]

^m ["Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti."—Pseudo-August. Serm. cclxxvii. § 2. ibid. col. 3091. A.]

devoratis, et omne quod *sacrum est una devoratur*. Debilitatis enim *Cleri* manibus, qui sunt; alienatis animis, qui futuri sunt, vel *Propheta* nullus, vel qui erit, *laqueus* ipse erit in *viis Israel*ⁿ. *Populus* praeda fiet *draconis*: *Draconis* illius, qui stat ante *mulierem parituram*, ut cum pepererit, partum ejus *devoret*^o. Certe enim majus huic *scelus* subest vel ipso *sacrilegio*, et (quod initio monui) non modo *sacrilegi* homines hi, sed hostes etiam habendi *sacrorum* omnium.

Cum enim hareant sibi invicem, et complicata quasi sint quatuor *sacrorum* genera, 1. *Sacri mores*, 2. *media*, 3. *personæ*, 4. *proventus*, unus bolus est omnium, et abesse non potest, qui hauserit unum, quin et cætera quoque sub eodem haustu hauriat. 1. Ne sit *vectigal*; non erit *Levita*, Nehem. xiii.^p Videtis hanc Coronam tantam? Diffugient quisque in agrum suum, deserentque *Domum Dei*, nisi de congrua eis portione provideatur. 2. Ne sit *Propheta*; non erit *prophetia*, non *lex*. Si diffugerint isti, nec erit *Sacerdos* doctus docensque populum. Conjungit ista duo Spiritus Sanctus; (1.) sine *Sacerdote docente*, et (2.) sine lege^q. 3. Ne sit *prophetia*, non erit *populus*^r; ipsissima Salomonis verba. Redeunt eo hæc omnia, eos homines, qui *sacra devorant*, *devorare* etiam *Prophetas* suos, ut illi *Judices* suos. Qui illos autem *devorant*, *animas* devorare: qui *animas devorant*, *populum Dei* sicut *panem* devorare^s. Non ergo *vectigalium* modo, sed et *Prophetarum*, et *Concionum*, et *Animarum*, et *Gentium* gurgites sunt, qui *Sacra* deglutiant. Nemo vos seducat verbis fallacibus: ut *salus* non sine verbo, nec sine *Propheta verbum*, sic sine *auctoramento* suo, neque *Prophetas*, neque *Prophetarum Scholas* has, diu fore certum est.

Num secundum hominem ista dico^t? nonne *Sacræ Literæ* hæc eadem dicunt? Quod omnia *Ethnicorum* scripta ingeminant, *Honorem artium nutricem*^u; eandem et D. Paulus *Theologiæ* quoque nutricem esse ter uno Versu inculcavit. *Sub spe* arandum, serendum, triturandum: sine hac *spe carnalium*, actum esse de *messe spiritualium*^v. Dixit Salomon, *Penuriam præsepis penuriam boum*^x consequi: Nobis dixit,

20

ⁿ Hos. ix. 8.º [Apoc. xii. 4.]^p [Nehem. xiii. 10.]^q 2 Chron. xv. 3.^r Prov. xxix. 18.^s Psal. xiv. (al. xiii.) 4.^t [1 Cor. ix. 8.]^u [Cicer. Tusc. Quæst. lib. i. cap. 2.]^v 1 Cor. ix. 10.^x [Prov. xiv. 4.]

qui nisi *hordeum* eumulamus, frustra *boves* condooefactos quaerimus. Dixit sapientior Salomone, non de re nostra, non tamen abs re nostra, Ni sit *cadaver*, non fore *aquilas*^γ: Nobis hoc dixit, qui frustra *aquilas* speramus, cum *cadaver* tollimus. Oportet *studiis Theologicis auctoramentum* suum esse. Nec enim Christus cum Collegio suo *Fratricelli* erant, ut est definitum, quin *γλωσσόκομον* ei, et tam amplum, ut inde non modo coemerit quæ opus, sed et *pauperibus* etiam erogarit^z. Paulus autem non modo in *eleemosynis*, sed multo etiam magis in *προσφοραῖς* (de utrisque enim intelligendum, jam ante monui,) *ἀδρότητα*^α esse vult (id est) *dapsilitatem* quandam, ἐπ' *ἐνλογίας* non *φειδομένως*, non modo τὰ *ὑστερήματα προσαναπληροῦσαν*, sed etiam *περισσεύουσαν*^h. Tum qui *φιλόξενον* æque ac *διδασκαλικόν* vult esse quem instituit *Ministrum*^c, (et vero, si quicquam in priore loco præjudicii, prius *φιλόξενον* :) non modo a *musæo* instructum vult, ad *διδασκαλίαν*; sed ab *arca* etiam instructum, ad *φιλοξενίαν*. Denique et exaruisse eos in *fide* censet, qui sic *tenaces sunt*: et si quando excreverit eorum *fides*^d, tum demum, pro attributo nobis canone, conditionem nostram fore auctiorem. Oportet eam esse *Cleri* conditionem, quæ *invidiæ* sit, non *misericordiæ* finitima.

Veterem *Canonem* videte. *Consecrationis* pars una, *unctio*; altera, *manuum impletio*; et, ubi posterior deficit, prior quoque desideratur. Ita sub Mose. Invidit Dathan. Habeat oportet suum *אֲסָפִים*^e (id est) *ærarium*, et *פָּרָבֶר*^f (id est) *penu*. Ita sub Davide. *Acervi* fiant oportet, plurimi *acervi*, הַכּוֹזִין הַזֵּה, ad magnæ *multitudinis* instar^g. Ita sub Ezechia. Neque vero lieta magis facies, quam sub *Regibus* his, qui *dapsiles* in *Levitas* exstiterunt: Neque vero tetra magis aut funesta facies *Reipublicæ*, quam sub *Regibus* iis, qui maligno in *Levitas* oculo exstiterunt.

21 Videte *Anarchiam* illam *Judicum*^h; Erraticos *Levitas*, huc illuc. *Ratio*: *Denis* enim *siclis* valebant. Videte Saulis: *Arca* non quaerebatur in diebus illis. *Ratio*: Conditio eorum, incurvare se pro *nummo argenteo* et *segmento panis*ⁱ:

^γ [Matt. xxiv. 28.]

^z Joan. xiii. 29.

^α 2 Cor. viii. 20.

^c 2 Cor. ix. 6. 12.

^d 1 Tim. iii. 2.

^e Phil. iv. 10.

^e Asuppim. 1 Paral. xxvi. 15. 18.

^f Parbar. [ibid.]

^g 2 Paral. xxxi. 10.

^h Judi. xvii. 7. 8. 10.

ⁱ [1 Sam. (al. Reg.) ii. 36.]

meliore loco Doeg, quam Ahimelech. Videte Jeroboami : *De novissimis* quisque qui voluit, *consecratus est*^k. *Ratio* : *Novissimi* enim sat apti *novissime conditioni*. Et apud nos (*Patres et Fratres*) si operam tam *vili* locatam volumus, quam quidam, ubi frontem perfricuerunt, non dubitant affirmare ; quivis qui *talarem togam* gerere, et *garrire* poterit ad elepsydran, ἀκοσμά τε πολλά τε^l, coherencia non coherencia *præcipitare*, is erit nobis aptus *Propheta*.

Verbo absolvam quod superest. Videte mihi Deum apud Zechariam (cap. xi. ver. 12.), ubi deserere vult Israellem, hoc ipso deserentem, quod Ipsius operam nimis frigida *mercede* pensaverint. Heus (inquit) si bonum videtur in oculis vestris, appendite mihi mercedem : sin minus, desistite. Cum illi nummos aliquot (*triginta* puta) appendissent, ibi Ille indignabundus : Egregiam vero *mercedem* et magnificum *pretium*, quo aestimatus sum a vobis ! diffregitque *baculum Pastoralis* muneris, ac irritum fecit quicquid ei populo bonum destinaverat. Non frustra positum exemplum hoc. Idem quotidie usu venire mihi credite, in præstantibus et Deo plenis ingeniis ; (excepto si Eldad fuerit aut Medad unus aut alter :) prospicere huc subinde et sese tacite percontari : Hem *Onus ingens* natura sua, sed quorundam *Pharisaica* alligatione (quod tamen ipsi non attingunt) *infinitum* jam ; locus *lubricus*, *tædii* et *molestiarum* plenus : *Ecquid erit pretii*^m ? Ubi frigere vident hac ex parte homines, nimium *vili* locandam operam, *infinitum laborem* requiri, *triginta nummos* appendi ; qui alioqui in hæc studia propenderent, *baculos* suos diffringere, ad alia se studia vertere, irritum facere propositum suum, studiis se hisce, atque huic tam *Sacro* muneri consecrandi.

Quod ne fiat, (*Patres et Fratres*) ne plura indies fiant fragmenta *baculorum*, mature accurrite huic morbo : *Ecclesiam* ab illa *cauda Prophetarum*, quæ est ei alioqui obventura ; *Rempublicam* a *laqueis* vexationum ; Vos ipsos a sanguine tot animarum *Sacrilegio* quotidie pereuntium liberate ; Textum hunc, alios huic similes sæpe urgete.

Omnino mihi pro concessio est confessoque ab omnibus, Optimam fore rem optatissimamque, Clerum eruditum, dum constet ratio, qua id possit effici. Quod ut effectum detur,

^k [1 (al. 3) Reg. xiii. 33.] •

^l [Hom. II. ii. 213.]

^m [Ennius apud Cic. de Senect. cap. 1.]

potior mihi ratio videtur hæc pro concione inculcandi, quam (quod diu jam tristi successu fecimus) mordendi nos atque lancinandi invicem, donec tandem alteri ab alteris consumamur.

Quod nisi fiat, rudera certe et ruinæ Ecclesiæ conspicuæ sunt; structura vero aut structuræ materia non apparet. *Ruta cæsa* video: unde sarciantur vel tegantur, non video: Meliore loco fore res quam sunt, sperare non possum; pejore adhuc fore quam sunt, metuere possum.

Disserui de re, ut mihi quidem videri solet, necessaria et tractatu et cogitatu. Sententiam ea de re meam vobis, qui *Prophetæ* estis et *prophetiæ Anglicanæ Patres*, *Propheta* ipse ejusdem ordinis, non ejusdem meriti, meque ipsum per omnia submissum volo.

Satis jam dudum tædii devorastis scio; non peccabo igitur diutius in patientiam vestram.

Illustret mentes nostras lumine suo vera Mundi Lux, non modo ut vitia videamus, et labes rerum præsentium et earum causas scrutemur; sed ut, ex iis quæ maximi momenti sint, excutiamus, ad eaque amovenda toti totis viribus incumbamus; florentem Ecclesiæ statum, quoad ejus fieri potest, omnimodo faciamus, factum conservemus: Denique revocemus ad Jerusalem caput lætitiæ nostræ per Christum Dominum nostrum, &c.

FINIS.

C O N C I O
A D C L E R V M
IN SYNODO PRO-
VINCIALI CANTV-
ARIENSIS PRO-
VINCIAE AD

D. PAVLI.

Die XX° Februarij.

A.D. MDXCIII.

L O N D I N I,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*

& *Andræa Hebb*, 1629.

Attendite^a vobis, et universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine Suo.

QUAM vobis recitari sententiam (Reverendissimi in Christo Patres, Fratres in Domino carissimi) Divi Pauli est, e concione desumpta, quam ille ad Episcopos habuit et Clerum Asiæ, Mileti in Provinciali Synodo congregatos. Nec alia mihi aptior occurrit instituto nostro, qui idem hic hodie molimur, quique a Provincia usque ultima convocati, præsidio Christi, Almique Spiritus subsidio, sacram hic hodie Synodum a sacris auspicamur.

Provincialem dixi fuisse Synodum hanc Pauli; idemque hoc mecum dicit Auctor non indiligens, et qui primus Synodos collegit, Isidorus. Is namque auctor est, ut illud Capite XV. Generalium Conciliorum, ita hanc, hoc Capite XX. Provincialium Synodorum primam fuisse^b. Idem hoc ex ultima antiquitate Testis, et a Christo recens Irenæus^c, (lib. iii. cap. 14.) Convocasse huc Paulum utrosque, et Episcopos et Presbyteros, (non enim Irenæo idem Episcopus et Presbyter;) non ab Epheso modo, sed a reliquis in circuitu Civitatibus, ad Synodum faciendam. Idem ipse Paulus paulo ante ver. xxv. Omnes vos (inquit) per quos transivi prædicans Verbum Dei: quod de unica Ephesi urbe interpretari, nimis violentum est. Synodus ergo fuit.

Qua de Synodo miram rem memorat D. Lucas. Mileti Paulus est: properat ad Hierosolimam, et Spiritu alligatus properat, nec omnino illi animus χρονотριβῆσαι in Asia^d: At, quantumvis properantem, sistit tamen Synodi necessitas, et qui illum ligarat Spiritus, ersolvit ad tempus vinculis suis huic

^a Προέχετε.

^b [Hæc verba Isidori haud compa-
ruerunt.]

^c ["In Mileto enim convocatis Epi-
scopis et Presbyteris, qui erant ab

Epheso et reliquis proximis civitati-
bus."—S. Iren. contr. Hær.] lib. iii.
cap. 14. [§ 2. Op., p. 201.]

^d [Act. Apost. xx. 16.]

negotio: et Synodum celebrare, non fuit Paulo tum, utinam vero nec nobis nunc, χρονοτριβῆσαι. Magnum vero Synodi necessitatem, vel ob hoc unum, quod in medio itinere, in hac Apostoli festinatione tanta, in his tantis temporum angustiis, prætermitti tamen non debuit.

Cur vero non debuit prætermitti, in causa fuit, quod cernebat animo Paulus, imminere tum Asiæ procellam gravem; non ab Hermogene solum et Phygello hæreticis; (qui tamen paulo post, ut ipse refert^e, totam pæne Asiam a fide averterunt:) Sed ab Ephesinis illis Bestiis^f multo magis, quibus Resurrectio jam tum, adeoque tota Religio ἀργὸς λόγος.

Quare ultimum jam videns Clerum hunc Apostolus, nec jam amplius visurus, cum sciret quanti interesset, attentos esse, qui principem in Ecclesia locum tenerent, attentus ipse, eos ut attentos redderet, quo venienti huic tanto malo attentione sua occurrerent, Synodum hanc habuit, et hanc in Synodo concionem, Attendite.

In eoque regulam nobis fixit habendi Synodos. Non modo, si exortum jam murmur est (ut cap. vi.^g); si jam emersit hæresis, (ut cap. xv.^h); ad Medelam, cum quid Ecclesia detrimenti cepit; sed etiam, si minatur tempestas, si Lupus proforibus est, ut hoc loco, ad Cautelam, ne quid Ecclesia detrimenti capiat. Cautelam vero Medela præstantiorem, apud Medicos; et προνοίαν μετανοίας, apud Theologos, receptum est.

Quid actum Mileti in Synodo hac, quid cautum sit, si queritis, legi vobis Canonem magnum, Canonem de Attentione tum nostri, tum Gregis. Unicum illum quidem, sed instar multorum: cuique si attenti fuissent Curatores Ecclesiæ, unica hæc Synodus, unicus hic Canon Milesius satis fuisset; Nec tot post Synodis, Conciliis, Conventibus opus ullum, ad tam multos Canones, Acta, Decreta coacervanda.

1. *Quo in Canone propono vobis, exponoque tria hæc. Primum de Decreto ipso, ipsa nempe attentione: Caput enim est totius Versus, (ut Jurisconsulti loquuntur) Verbum operativum, verbum primum, Attendite.*

2. *Secundum, de Attentionis hujus extensione, quousque se porrigat, et ad quos: Ad vos ipsos, ad gregem universum.*

3. *Tertium de Attentionis hujus intensione (ut in Scholis*

^e 2 Tim. i. 15.

^f 1 Cor. xv. 32.

^g [Act. Apost. vi. 1.]

^h [Act. Apost. xv. 1. seq.]

loquimur :) quibus scilicet argumentis intendat, (*id est*) attentam magis intentamque reddat Apostolus Attentionem hanc. Tria vero sunt. (1.) *Primum, a Munere ipso* ; Positi estis ad pascendum.

(2.) *Secundum, a Muneris Subjecto* : supra Ecclesiam Dei positi, quam proprio sanguine acquisivit.

(3.) *Tertium, a Muneris Auctore* : Positi autem a Spiritu Sancto.

In quo vos posuit Spiritus Sanctus pascere Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine acquisivit.

Quæ ego dum sic singula complector, ut quem ad finem a Deo destinatus est Ipsius Sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc Numen precibus nostris (Patres, et Fratres in Christo Reverendi :) *quo detur mihi sermo in apertione oris, quodque utiliter meditatum est cor meum, perducatur in linguam meam, inde in aures vestras, inde in corda vestra, inde in studia atque in mores vestros, ad Sui Nominis gloriam, nostramque omnium salutem sempiternam, etc.*

I. *Attendite, etc.* Attentos nos primo reddit prima Pauli vox ; De Attentione ipsa. (cum Augustino dicam) sive *vox*, sive *tuba*^k, sive *tonitru*^l, *Attendite*. Attentos nos (inquam) reddit, eo magis *attentos*, quia versus vix unus aut alter intercedit, quin hoc idem iterum ingeminet, ver. xxxi. *propter quod vigilate*. Id perinde est ac si diceret : Iterum vos moneo atque iterum, Provinciam tractare vos spissam atque arduam, Provinciam, quæ *attentas aures*, quæ *vigiles oculos* requirat ; *attentas aures*, proin *attendite* ; *vigiles oculos*, propter quod *vigilate*.

Neque vero temere hæc Apostolus ; (non enim temere quicquam aut intempestive vir tantus :) Viderat, proculdubio viderat alicubi in *Synodo* remissas quorundam, manus, soluta genua^m ; Viderat nonnullos in Asia, quorum nos hic in Anglia non paucos videmus, ad Munus suum vel non satis *attendentes*,

28

^k ["Tuba itaque peccatoribus necessaria est, quæ non solum aures eorum penetret, sed et corda concutiat." — Pseudo-Aug. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. xxxv. § 5. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2403. B.]

cundiam servat in corde, et sub tali tonitruo nec terretur, nec expergiscitur, dormiens est." — Pseudo-Aug. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. cxv. § 4. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2644. B.]

^l ["Quicumque ergo odium vel ira-

^m [Es. xxxv. 3. Heb. xii. 12.]

vel non satis acri tendentes animo. Perfacile istuc fit (Patres): *Attentio* namque sine *tensione* non fit. Violenta res est, et Natura nostra tenella est; remitti vult, *cucurbitam* Jonæⁿ, *pulvillos* Ezechielis^o amat et sectatur: quin si aliqua forte nos machina tetendit, statim tamen (quod acute animadvertit Psalmista); *instar arcus dolosi*^v esse nos, et nervum nostrum de incisura sua cito resilire. Atque hinc *κακονθες* illud nostrum, dum ita fere animati sumus, dum ita (ut eleganter Augustinus,) *secum quisque loquitur*, *Quid ad me pertinet?* *quisque quid velit agat*; *victus meus salvus erit et lac et lana*; *Satis est mihi, eat Ecclesia qua potest*^q. Hoc malum sub sole est (Patres): ab hoc vero malo est quicquid usquam est mali. Cladem Ecclesiæ sic orditur Christus, Parabola *Zizaniorum*, *Cum dormirent homines*^r. Scio quidem accessit invidia Dæmonis; sed substrata illi causa, *desidia* hominis. Nam certe, quæ fuerunt unquam *Gregis* dispersiones, aut agri *zizaniis* oppleti, vel luxatæ in Ecclesia trabes et tecta perstillantia, ab hoc malo fuerunt omnia. Etiam nos (Patres) dum semi-somnes hic sedemus (quanquam *somnus* non fuit, *vidimus* enim); dum videmus ergo, sed tamen tepidi et tacentes sedemus, nescio quæ portenta *opinionum* invaluerunt hic apud nos, nulli priscorum audita vel visa, et vulgi aures animosque occuparunt, ac jam *zizania*, scilicet, *zizania* non sunt, *fruges* sunt. Cura certe nobis, vel si non cura, cor defuit; et eodem reedit, venienti malo vel non *attendere* per oscitantiam, vel non *contra tendere* per vecordiam. In *attentionem* enim (quæ et *Oculata* et *Cordata* est,) utrumque committit.

Vidit hæc Paulus. Parte vero ex altera, vidit magnum huic malo remedium esse in hac vocula, *Attendite*. Thales olim Milesius hoc ipso in loco, ascriptam post multis sententiam^s, primus dicitur dixisse, *Non sine oculo Domini* (id est, *attentione*) *equum*, *Non sine vestigio Domini* (id est, *attentione*) *agrum pinguescere*: id est, Omne in *attentione* punctum esse. Eodemque in loco hoc Paulus, (jam Milesius) Nec, sine voce hac, Ecclesiæ bene esse; sed et illam *attentione* vestra, vestris

ⁿ Jon. iv. 5, 6.

^o Ezech. xiii. 18.

^v Psalm. lxxviii. 57.

^q ["Si hoc fecisset (Paulus), esset inter illos, qui se ipsos pascunt, non oves; diceret apud se ipsum, Quid ad me pertinet? Quisque quod velit agat; victus meus salvus est, et lac, et lana;

satis est mihi; eat quisque qua potest."—S. Aug. Serm. xlv. (al. de temp. clxv.) § 7. Op., tom. v. col. 329. A.]

^r Matt. xiii. 25.

^s [Vide Xenoph. Œcon. xii. 20.; Arist. Œcon. i. 6.; Plutarch. de Lib. Educ. Op., tom. ii. p. 9. D.]

oculis, (id est) quotidiana inspectione in *Consistoriis* vestris; *vestigiis*, (id est) solenni lustratione in *Visitationibus*, lætam florentemque fieri. Ita utraque et *Philosophia* et *Theologia* favent *attentioni*: et apud *Philosophos* *κυρία δόξα*, et apud *Theologos* Canon est, *Attendite*: utrique magnum in eo momentum viderunt.

Paulus vero tantum in his quatuor syllabis momentum vidit, ut *Attendite* dixerit; dixerit, et tantum dixerit, nec verbum præterea ullum addiderit, quasi in eo insint omnia; et cum cætera posset, gratiam, potentiam, opulentiam meminisse; (in quibus est et momentum suum;) quasi ubi vel reliqua desunt, sola *attentio* satis sit, solam evocavit. Et quidem si solers est atque seria, si assidua atque anxia, si (ut Poetæ verbis utar) *improba attentio* (id est, qualis in improbis) satis est vel sola, nec est ei vel vox alia, vel virtus addenda. Enimvero qui attente historias legerit, videbit illa quæ dixi, Principum gratiam, opulentiam, potentiam, magna rerum gerendarum præsidia, primis illis Christianis defuisse; unam hanc vocem non defuisse: unam hanc instar omnium fuisse: uni huic, post Christum quidem, debere Ecclesiam incrementa sua. Neque vero læta magis facies Ecclesiæ, aut quam videre malles, quam cum Timotheos habuit, qui rem Gregis germane accurabant: Neque vero tetra magis aut funesta facies Ecclesiæ, quam cum Galliones habuit, quibus *nihil illorum curæ*^t, quibus susque deque quid fieret Ecclesiæ.

Quamobrem, et quia tanta in hac voce virtus, urget eam Apostolus; et vero etiam, quia illa quæ modo nominavi, Potentia, Opes, Gratia, aliunde pendent, nec opis sunt nostræ; *Attentionem* vero quisque Dei virtute a seipso petit, secum habet, et apud se in se, cum opus est, excitat; quod Naamani olim Syro servus ejus, id mihi liceat usurpare (Patres:) *Si rem grandem dixisset* Apostolus, *certe facere debuissetis*^u; *quanto magis, cum hoc unum modo dixit*, *Attendite*? id est, ut ut cætera desint, Gratia, Potentia, Opes, quæ, quia penes vos non sunt, non petit a vobis, unam hanc vobiscum afferte, *attentionem*.

Quanquam illa quidem (quod initio monui) una non est; multiplex est: nec mihi (ut quod res est dicam,) per omnia satisfacit, Latinum hoc *attendite*. Plenius est quod in origine

^t Act. xviii. 17.^u 2 [al. 4.] Reg. v. 13.

est, προσέχετε; id vero latine de verbo sonat *adhibete*; *adhibete vobis, adhibete Gregi*. Quid tandem? Cum nihil certi adjunxit, indefinite intelligi voluit, προσέχετε νοῦν, γνώμην, σπουδὴν, ἐπιμέλειαν, id est, *Adhibete aures atque oculos, mentem atque animum, curam omnem atque sollicitudinem*.

In *attentione* insunt hæc omnia; quasi *Synodum* quandam *cogitationum, curarum, consiliorum*, complexus videtur voce hac: seorsim illam quidem vobis, et semper, hic vero in Synodo jam congregatis, apprime necessariam, commendat Synodo huic vocem Apostolus, quæ ipsa est *Synodus*. Et ego (Patres) commendo vobis, *adhibete Synodum hanc Synodo huic*: nec illam solum de Superiore *Synodi* Domo, oculatam sollicitudinem, sed et hanc de inferiore, cordatam fortitudinem adhibete; id est, non modo vitia et labes *attendite* rerum præsentium, sed et contra eas acri *tendentes* animo ascendite; ex adverso *State in confractione*^v, et *opponite vos murum pro Domo Israel*^w. Quod si fiat (quæso autem vos Patres et Fratres, ut fiat;) speciem aliquam visuri sumus legitimæ *Synodi*. Sin autem: Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

De attentionis extensione: Vobis et Gregi.

II. SCISTIS vero *attendite* quid sibi velit. Quod posui secundum, assumo jam mihi, *Ad quos se, et quousque* porrigat; nempe de *attentionis* extensione. Semel quidem dictum una vox *attendite*; sed ἀπὸ κοινοῦ bis repetenda; 1, *Attendite vobis*: 2, *Attendite gregi*.

Attendite vobis.

1. Quæ namque reliquis simpla sufficit *attentio*, ea dupla requiritur a *vobis*; *vobis*, qua *Christiani*; *Gregi*, qua *Præpositi*: Utrique nos *attentos* vult Paulus, sed primo *vobis*. *Vobis*; nam nisi *Vos vobis*, quis *vobis*? Nam

—— quis custodiet ipsos

Custodes^x?

31

aut *Sal si infatuatus fuerit, in quo salietur*^y? *Vobis*; quia, qui *sibi* non *attendit*, quomodo *Gregi*? Aut, *in suo* fidelis qui non est, *alienum* quis credet illi^z? Vigilanti Petro, Christus, *Tu conversus, confirma fratres*^a: is Christi ordo est, primo ut *in se* tendat, *conversus*; post, ut ad *alios* se extendat *attentio*, *Confirma*. Semi-somni Petro paulo post Christus, *Simon dormis*^b?

^v Psalm. cvi. 23.

^w Eze. xiii. 5.

^x [Juv. Sat. iv. 347, 348.]

^y Matt v. 13.

^z Luc. xvi. 12.

^a Luc. xxii. 32.

^b Mar. xiv. 37.

id est nimirum, *Tu, qui aliis attendere, qui alios excitare debueras, Tu dormis? tute tibi non attendis?* Absurdum id Christo visum est; et est sane absurdum. Quare principio *Vobis attendite.*

Et est in *vobis* cura, est *attentio vestri*; quis negat? Satis enim vos *vobis* attendere, et rei vestrae, populi vox est; satis vos strenue, ditandis filiis, dotandis filiabus *attendere*. Tam vero vos hac ex parte *attentos* esse, ut *haeredum* magna vobis *Attentio, Successorum* exigua (etsi quae *exigua* est, aliqua est,) ut praë *haeredum* attentione *nulla* sit *Successorum*. *Attendere* hoc quidem est, sed vereor ut Pauli sit. Explicat vero se Paulus (optimus sui interpret), et longe vos alio vocat, apud quem glossa est *attentionis* hujus I. ad Timotheum, cap. iv. *Attende tibi et διδασκαλία, Attende tibi et ἀναστροφή*^c. Quo modo ex ossibus et carne corpus conflatur, ita concretum quid ex *vita* et *doctrina* ponit Timotheum; ut *doctrinae* et *vitae* *attendere*, id demum sit *Vobis* attendere.

De *doctrina* primo: *Attendite vobis* et *doctrinae*. Fallor (Patres) si non hac ipsa voce Sacra, inque ipsam Episcopalis gradus possessionem missi estis; proin illa vobis excidere non potest. *Doctrinae* enim ad vos cura proprie et primo spectat, *Depositum* vestrum est^d: vobis datum et *παραγγέλλειν*, id est, *praecipere, ne quis aliter doceat*^e. Et si quis aliter doceat, *περίστασθαι*, id est, *cohibere*^f.

Hic vero, quaeso, (Patres) primum *attentionis* vestrae specimen edite. *Attendite doctrinae*, non dico a *fermento erroris*, ut *vera* sit; non ab *aëgris* illis et *vertiginosis quæstionibus*, ut *sana* sit; (quanquam et illa vobis cura incumbit et illa:) illud dico, *Attendite a Barbarie*, ut *sit*; id est, ne omnino nulla sit. Ex quo enim nuper hic apud nos vapularunt *Canes muti*^g (pro quibus, non quisquam, credo, nisi ex lex ille solus, quem *Necessitatem* dicimus^h, intercedit,) animos sibi sumpsit indoc-tissimus quisque, involavit in locum hunc, in hoc Sapientiae Divinae Solium, hic ad clepsydram *ἄκοσμά τε πολλά τε*ⁱ, coherencia non coherencia, scabra, putida, insulsa, nec cocta, nec condita praecipitavit ad nauseam usque; et hoc scilicet *Concionari* dicitur. Permittite mihi liberius quid dicere: ex

32

^c 1 Tim. iv. 16. 12.^d 1 Tim. vi. 10.^e 1 Tim. i. 3.^f 2 Tim. ii. 16.^g [Is. lvi. 10.]^h [Respicit illud, 'Necessitas non habet legem.']ⁱ [Hom. II. ii. 213.]

quo exclusi sunt Clamatores isti odiosi, ac molesti; ex quo pessimus iste mos invaluit; ex quo pruriginoso cuique aditus patefactus, hic, quicquid libet effutiendi, *Ecclesia in tonstrinam* versa est; non plus ibi ineptiarum quam hic; *Theologia in βαπτολογίαν*, dammandam certe non minus in *Concione* quam in *Oratione βαπτολογίαν*^j. Canes non latrantes mutati in catulos oblatrantes. Haud fere scias, quid optandum sit, illudne silentium, an hi latratus absoni; illudne jejunium, an hæc nausea. Certe *doctrinæ* hic apud nos non *attenditur*.

Non hoc *Ecclesiastes* ille permittit, qui verba hic proferenda, non solum *rectitudinis* verba esse voluit, sed *delectus* etiam *verba*, addo et *delectationis*^k. Non hoc Paulus noster, qui nos omnes ὀρθοτομεῖν^l, id est, *accurata methodo partiri*; qui nos omnes κοπιᾶν ἐν λογῷ^m, id est, *Sermones nostros elaborare*; qui nos omnes (dicam uno verbo) *doctrinæ* vult *attendere*.

Non hoc exemplo vestro fit (Patres:) quoties enim divinæ voces vestræ, et his longe dissimiles, nostras omnium aures circumsonuerunt? Conniventia vestra fit, et defectu, hac ex parte, *attentionis* vestræ. Dum vos nobis non *attenditis*, *doctrinæ* hic apud nos non *attenditur*.

Non ferendum hoc (Patres:) Illud multo adhuc minus, quod per importunas quorundam conciones; per libros nec genium habentes nec ingenium; per angulares (nescio quas) et semi-doctas *Synodos*, id agitur, ut jam non modo liceat, sed etiam necesse sit nobis *insulsis* esse. Proscribunt enim usum in Sacris *doctrinæ* omnem. Si quis Ecclesiæ Lumina, Ὁμηροῦς τοῦ λογοῦ (Basilii verbis utar) id est, interpretationis suæ tanquam Obsides dare; si quis quid enucleatæ aut reconditæ eruditionis proferre; si quis hinc a Mileto quidquam petere; statim *corruptorem* clamant, et quasi adulterantem Verbum Dei: Ita reum peragunt ipsi omnium corruptores et caupones nequissimi, qui non eruditionem ullam immisceant, non certe, sed pro ea nugas, et nœnias, et cerebri eruditates, quibus non saliva, non albumen ovi ullum magis aut jejunum aut insulsum est. Summa est; *Doctrinæ* non *attenditur*. Tendit vero vobis manus supplex *Doctrina*, ut possit *attendi*: quod nisi *Doctrinæ* voci, idque mature *atten-*

^j Matt. vi. 7.^k Eccles. xii. 10.^l 1 Tim. ii. 15.^m 2 Tim. v. 17.

dati, brevi nulla futura est omnino, cui (si maxime velitis,) possitis *attendere*.

Verum enim non, si satis *Doctrinæ* cautum est, absolvit vos Apostolus, nisi et ad *vitam* quoque sitis *attenti*. *Attendite vobis* et doctrinæ; nec *doctrinæ* modo, sed et ἀναστροφῇⁿ *attendite*; id est, *Attendite*, ne, quod *voce* astruitis, id *vita* destruatis. Præcepta vos gregi, nec solum præcepta, exempla quoque dare vult: nec exempla dare vos, quin exempla vult esse fidelium; atque inde nimirum *gregis* mentio. Populum enim dum *gregem* dicit, id dicit, Oportere vos ita compositos esse respectu populi; ea esse et integritate morum et sanctionia, ut reliqui, comparatione vestri, merito *grex* dicantur. Acute id vidit Scholiastes, perinde ut σκοπὸς, ita et ἐπισκοπος, non *active* solum, verum *passive* quoque usurpari. *Episcopi* estis *active*, id est, *Inspectores*; *passive*, id est, *Spectacula*: aliorum simul *Inspectores*, simul *Inspecti*; omnium enim in vos oculi atque ora conversa sunt; omnes in *doctrina* attendunt vobis, omnes in *vita* attendunt ad vos. Quod si quis in vestro illo tam sancto ac venerando Ordine malæ frugis, si quis Dilapidator Ærarii sacri, si quis polygamus, si nepos, si falsarius, si fœnerator, si caupo Beneficiorum; late se spargit exemplum, et nimis facile responsum, *Idem hoc* Episcopus *noster* *factitavit*. Certe si quid vel leviter a vobis admissum est, magna inde, et malis licentia peccandi, et malignis ansa calumniandi: magnumque declinationes vestræ, et hic in Sione luctum, et illic trans mare quoque in Ascalone triumphum excitant. Quare ab hac quoque parte *attendite Vobis*.

Enimvero, nisi vos vobis hac parte caveatis, Optimæ Principis gratia, Procerum favor, Legum terror, diu vobis cavere non poterunt. Intelligentibus loquor. Scio ego vos advertisse Statum hunc atque Ordinem nostrum, non tam a politicis legibus, quam ab hominum conscientiiis momentum 32 [bis.] habere atque vim suam: quibus nisi nos commendare in conspectu Dei, et in quibus nisi venerationem internam lucrari detur, quam ista nobis (de qua dixi) *attentio* conciliabit, frustra nobis faverit, frustra caverit lex ulla. Si remittitis hac parte *attentionem* vestram, si *doctrina* ludibrium est, si *vita scandalum*, fortasse non momento uno, non

ⁿ 1 Tim. iv. 12.

ietu oculi, sed sensim tamen senescet, evanescet, tendet ad interitum Ordo vester, διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ καὶ ἀνωφελές°. *Attentione* enim vestra, non Ecclesia solum, sed vos quoque ipsi statis; ideoque curam conjunxit Apostolus *gregis*, sed vestra quoque hic res vertitur.

Et Gregi.

2. Hæc ad vos de *vobis*. De *grege* jam vestro superest sermo alter. Nam et *gregi* pars sua est in *attentione* vestra; et *vobis* etsi cura vestri imposita est, tamen non ad curam vestri positi estis, sed *gregis*. De *vobis*, sine auctoramento dixit; de *grege* vero, in quo positi estis. Et illa tria quæ mox explico argumenta, pro *grege* sunt singula, non pro *vobis*. Certe sic facto opus fuit. Omnino enim auditur susurrus iste in vulgo, (utinam falso:) Ubi vestra res agitur, si quid in titulos, in statum, in dignitatem vestram tentatur; si periclitatur vobis pars vestra in redargutionem venire: ut ille præcedente Capite pro *Diana sua*^p, itidem et vos mirum in modum satagere; non labori, non sumptui parcere, non *attentioni* ulli: De *grege* vero non perinde sollicitos esse. Etiam hoc quoque dicitur, ad illos consessus vestros et Consistoria, si vestrum cujusquam privata res agatur, sive lucrum est, sive vindicta, alacres, arrectos, *attentos* advolare vos, ac vehementer quidem perorare: sin aliquid in commune tractandum, si collatis sententiis deliberandum, vel ne quid Ecclesia detrimenti capiat, vel, cum quid Ecclesia detrimenti cepit, si res *gregis* præ manibus est, concidere illico *attentionem* vestram, subducere se quemque, vel non interesse, vel, si intersit, tepidum et tacentem sedere, et obtorpescere: Multum ut intersit inter geminum hoc *attendite*, 1, *gregis*, et 2, *vestri*.

33

Non sic factum oportuit (Patres;) vobis vero quam vestri, tam *gregis* habenda *attentio*: Addo etiam (quia *grex* abest, et hic soli jam sumus,) major *gregis* quam *vestri*, præ ejus *attentione* nec vobis ipsis interdum est *attendendum*: pro eoque, ad magni Pastoris exemplum, vestri non dicam ludi, quin seria; nec seria modo, sed tempus erit, cum anima quoque ipsa ponenda est.

Attendite gregi universo. Levate nunc in circuitu oculos vestros, et videte: omnes isti qui congregati hic jam adsunt, *grex* vester sunt: omnes illi qui in caulis suis quisque non

° [Heb. vii. 18.]

^p [Act. Apost.] cap. xix. 24.

in urbe solum et propinquo rure, sed per remotissimas Regni partes absunt, *grex* vester sunt. Nobis quidem *particulæ Gregis* quaedam; vobis vero *universus* per universum hoc Regnum *Grex* commissus est. Cum *universo gregi* dixit, vobis dixit: *greges* namque nostri *Gregis* vestri pars sunt; nos ipsi, quibus in Domino præestis, *Gregis* vestri pars sumus. Quæso vos (Patres,) idque in visceribus Jesu Christi, et his et illis, et vestris et nostris, et nobis ipsis, *attendite: Attendite universo Gregi.*

Latum vero campum, et quem metuo intrare; sed decurram brevi. Sunt vero in *universo* hoc *grege* vestro, sunt oves erraticæ, ad alieni vocem aliquam per abrupta *Schismatum* palantes: Nolite dicere, Errent vero in malam rem; sed *attendite ut reducatis*¹. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt morbidæ aliæ, quas vel Cancer depravatæ opinionis, vel dissolutæ vitæ labes depascit: Nolite dicere, *Quod perit pereat*; sed *attendite*, quæso, ut *alligatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt et protervæ, quarum jam valde numerus excrevit, macciam atque septa transilientes; oves alias, etiam ipsum quoque Pastorem, latere atque cornu impetentes: Nolite dicere, *Non est bona fama, quam ego audio de vobis*²; nolite sic; sed *attendite*, quæso, ut *coerceatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt porro aliquæ (non multæ quidem, sed sunt tamen aliquæ) mites, moratæ, condocerfactæ: Nolite dicere, *Si bonæ sunt, sibi sunt*; sed *attendite*, quæso, ut *consolidetis*. Non multæ enim sunt hæ, sed multo tamen pauciores futuræ, nisi per vos mitius cum iis, et remissius agatur. Nec enim ullarum jam deterior conditio, quam harum; quarum quia levis natura est, invitat tondentem. Et certe ut jam tempora sunt, nihil minus expedit quam moratam esse; nihil magis quam morosam: Morosis enim illis parcitur; nemo uber illis tractare, nemo vellus attingere: et misellis istis incumbunt censuræ, incumbunt solutiones omnes; toties huc ad mulctram veniunt, ut jam sanguis exprimatur, non lac; sanguis certe. Parcite vero his (Patres;) quantum potestis, *parcite* his, illas *reducite*, alias *alligate*, alias *coerceate*, *universis attendite*.

Addo unum modo, nec vos hac in parte diutius tenebo. *Attendite Gregi*: quod *nisi vos gregi, grex vobis attendet*: Præter naturam hoc quidem, et monstri simile est, *grex*

¹ [Conf. Ezek. xxxiv. 4.]

² 1 Sam. ii. 24.

robis; sed tamen hoc in genere nuper, nec id quidem leviter, attentati estis. *Grex* ipse petulantior jam factus, usurpare sibi cœpit *attentionem* vestri: dumque vos populum lente curatis, vos populus curat scilicet. Inde enim nuper male feriat illi, tam oculati, tam attenti, tam Lyncei in mores et actiones vestras: Inde illæ nuperæ tam curiosæ inquisitiones, et disquisitiones in mensas et cubicula vestra: Inde *Itineraria* illa, *Registra*, *Fasti*, quid a quoque vestrum, quando, quibus in rebus, erratum est. Quid aliud hoc ὕστερον πρότερον, quam levis vellicatio remissionis vestræ? *Attentio* nempe *gregis* ad *vos*, dum ipsi ad *gregem* parum *attenditis*. Petro dormienti Christus: Simon, *dormis*? Addidi prius glossam unam, Simon, *dormis*, qui alios excitare debueras? *Addo* jam aliam: Simon, *dormis*, et Judas non *dormit*? Vobis (Patres) addo: Juda vigilante, nec uno Juda, istis tot Judis pervigilantibus, istis tot Judis insidias vobis tendentibus, istis tot Judis ad perniciem vestram attendentibus, Vos vobis ad salutem non *attenditis*? *Attendite* vero; *hora jam est*, vos *robis*, et *gregi* vestro *attendere*. Ac de *attentione* vestra huc usque *extensive*: Pergit vero jam, et *intensive* loquitur Apostolus.

De atten-
tionis in-
tentione.

III. Quia enim (ut ante, de Psalmis^s, citavi) fere *instar arcus dolosi* sumus, et nervus noster cito de tenu delabitur; ne labascatur denuo *attentio* nostra, nectit tres nodos Apostolus, et quasi *funiculo triplici*^t astringit ad officium. Quæ namque restant, statumina tria, et quasi tres monitores sunt, qui, quod Vestalis illa Sacrorum Regi apud Romanos, perpetuo vobis ad aurem occinat, *Vigilasne? Rex vigila*^u: *Attenditisne*, Patres et Fratres?; *etiam attendite*.

35

. A Mu-
nere ipso.

Monitor primus *Munus* ipsum: *Positi estis Episcopi ad pascendum*. Primus quidem, at quanquam primus, non tamen unicus: Singulæ enim voces, *Positi*, *Episcopi*, *Pascere*, singula argumenta sunt: *Positi*, *Munus* designat; *Episcopi*, *Nomen*; *Pascere*, *Similitudinem*. *Titulus* et *Nomen*, quo notati; *Imago* et *umbra*, qua representati; *Munus* et *Provincia*, ad quam vocati estis. Illic vos omnia una voce ad *attentionem* vocant.

^s Psalm. lxxviii. 57.

^t [Vide Eccles. iv. 12.]

^u [Vide Servium ad Virg. Æn. x. 228.]

In eo quod *positos* dicit, non vel obiter, vel casu, sed consulto, et (ut ita dicam) ex *intentione* locatos indicat. In eo quod *Episcopos*, idem bis iterat: *Episcopatus* enim, vi vocis, Ambrosio interprete, *Super-attentionem* significat^v. In eo quod *pascere*, idem ter inculcat. Pervigil enim vocatio *pastoratus*; et nec de nocte vel somnum capere potest, vel de *attentione* sua quicquam remittere. Ad hoc designati, cum hoc comparati, ab hoc denominati estis: Hoc estis; este quod estis: *Attendite Muneri, Nomini, Exemplari* vestro, et sat est.

Primus hic Monitor. Similis huic secundus, Muneris Ob- 2. A Mu-
jectum; *Super Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine acqui-* neris Sub-
sivit: id est, quem pascitis *gregem*, cuique *pascendo positi*, jecto.
imo *præpositi* estis, *pusillus est*^x, *pusillus*, sed *inclytus*^y. Nam
etsi aureum vellus non habet, at animas habet auro contra
non caras: eo magis sollicite a vobis, atque anxie custodien-
dus. Nam hic quidem Cætus, quem Ecclesiam dicimus,
quemque plerique tam frigide et lente curamus, si Petro
credimus, *consortes divinæ naturæ* sunt^z; si Joanni, *Municipes*
cælorum sunt; si Paulo, *Judices Angelorum futuri* sunt^a.
Ab hoc Versu non discedo: vel hic unus satis per se momenti
habet, ut non possit non *attentus* esse *gregi*, qui huic uni
attenderit. Tria ponit: 1. *Grex* iste vester *Ecclesia Dei* est,
et hoc ipso quod Dei est, curanda certe, nec pro levi habenda
est. 2. Dei vero, non quidvis, aut quovis modo. Non enim
solum, (ut reliquæ in mundo creaturæ, ut mundus ipse,) *ποίησις*
modo Dei, id est, *compositio*, sine vel pretio vel
sumptu, Dixit, et factum est^b: Imo vero plus est, nempe
περιποίησις^c, id est, *acquisitio, mercimonium Dei*; pretio Illi
stetit. 3. Pretio autem non quocunque, *non corruptibilibus*
auro et argento^d; pluris, multo pluris *Ecclesia, Sed Sanguine*:
Nec illo *Hecatombæ* alicujus, nempe vel belluino, vel humano,
vel (verbo dicam) *alieno*; sed *proprio*, et *suo*, *pretiosissimo*
scilicet *sanguine acquisivit*. Non tanti Illi *Respublica*, non
Regnum ullum, non tanti mundus ipse, quanti *Ecclesia*.
Tanti fuit Illi *Gregem* hunc redimere: Tanti sit nobis ad

^v ["Nam quid aliud interpretatur
Episcopus, nisi superinspector." Ger-
bertus de Dign. Sacerd. cap. 6. apud
S. Ambr. Op., tom. ii. Append. p. 364.
D.]

^x Luc. xii. 32.

^y Jerem. xiii. 20.

^z 2 Pet. i. 4.

^a 1 Cor. vi. 3.

^b [Ps. xxxiii. (al. xxxii.) 9.]

^c [Eph. i. 14.]

^d [1 Pet. i. 18.]

Gregem hunc attendere. Pupillam oculi Divini olim sub veteri Testamento Zacharias Ecclesiam dixit^e: multum dixit; non aut pilus aut unguis, non vel pedis digitus vel manus, verum oculus; et oculi non quivis circulus, non albugo, non iris, quin pupilla ipsa: Eam vero si quis, non pungat, vel præmat, sed si vel leviter attingat, pessime istuc in se consulat. Ille quidem sic. Plus magisque spirat hic Spiritus in Testamento Novo: cum, non pupillam Divini oculi, sed cordis Divini sanguinem, Ecclesiam dixit: imo Gregem, præ quo sanguis ipse Illi non carus; quin pro quo sanguinem non ex vena aliqua, vel parce, vel maligne, sed ex corde intimo, et copiose, et totum profudit. Hæc, nisi mandragoras bibistis^f, suscitabit vos, hæc attentos reddet oratio: hæc, nisi mortua est attentio vestra, expergeficiet illam: Omnis enim rei tam caræ attentio infra dignitatem est.

3. A Muneris Auctore.

Secundum monitorem audistis; porro jam tertium audite: nec illum minus, quin (si quid mei iudicii est) magis etiam audiendum.

A quo huic præpositi estis tam pretioso *Gregi*, is Spiritus Sanctus est: Spiritus vos posuit. In Illum peccatis, qui vos posuit Spiritum Sanctum, si ad quod vos posuit, non attenditis. Muneris enim vobis auctor Spiritus Ille, vestrum omnium Designator, Consecrator, *Metropolitanus* est. Non enim, si veri nominis et non titulo tantum tenus *Episcopi* estis, *Episcopos* vos hominum quisquam; Pater Ipse *Æconomus* fecit *familiæ suæ*^g (Luc. xii.), Christus Ipse *Pastores* dedit *Ecclesiæ*^h (Ephes. iv.), Spiritus Sanctus Ipse *Episcopos* vos posuit. Christus ostium est; Idem ostium, Idem veritas: qui ergo veritatem aperit (inquit Augustinus) *ostiarius est*; Is autem est Spiritus Sanctusⁱ. Quod si quis sit, qui per hoc ostium non intravit, cuive hic Ostiarius non aperuit, sed aliunde ascendit^j, per scalam ambitionis, per impluvium largitionis, per pseudothyrum cognitionis, non miror, si *gregi*

^e Zac. ii. 8.

^f [Conf. Erasm. Adag. p. 541.]

^g Luc. xii. 42.

^h Eph. iv. 11.

ⁱ ["Si personam aliam quæris ostiarii, Spiritus Sanctus occurrat; non enim dignabitur ostiarius esse Spiritus Sanctus, quando ipsum ostium esse dignatus est Filius. Vide ostia-

rium forte Spiritum Sanctum; Ipse Dominus discipulis suis de Spiritu Sancto dicit, *Ipse vero docebit omnem veritatem*. Ostium quid est? Christus. Quid est Christus? Veritas. Quis aperit ostium, nisi qui docet omnem veritatem."—S. Aug. in S. Joan. Tract. xlvii. § 4. Op., tom. iii. col. 2140. B.C.]

^j Joh. x. 9.

minus *attendat*. Non enim illum Spiritus Sanctus hic, sed alius (quem dicere nolo) *Spiritus Episcopum* posuit. Quare si cujusquam in Palatio sacrilegæ Ecclesiarum nundinationes : si cujusquam in visitatione, major nummorum ratio quam morum ; si cujusquam in Curia, venales Canonum dissipationes (non enim *dispensationes*^k :) verbo absolvam, si cuiquam præ auri sacra fame^l nihil est sacrum : inde mala hæc, inde alia his plura : quod *mercenarius*^m fuerit, non *pastor* ; quod *Mammonæ Episcopus*, non Spiritus Sancti. Vos vero (Patres) quia a Spiritu accepistis, ut vos hoc loco poneret, ab eodem accepistis (spero) ut hæc ipsa cogitatio, quod *Ille* vos hoc loco *posuit*, quotidie vobis, quasi cos, acuat magis magisque *attentionem* vestram. Nostis enim reddendam Illi rationem, qui vos *posuit*, *œconomiae* vestræ, quæ, quantaque vobis in illa *attentio* fuerit, quam alte vobis sederit vox ista *attendite* ; ab Eoque vel immarcescibilem gloriæ coronam, præmium *attentionis* vestræ ; vel cruciatum, et intolerabilem sentienti, et interminabilem sustinenti, supplicium *remissionis* vestræ, expectandum. Omnino qui vos ad hoc Munus posuit, ponet vobis, vel cum Sanctis partem, si *attenti* ; vel cum hypocritis partem, si *remissi*, in die illo. Et quid superest ? En vobis mortem et vitam, en cælum et gehennam, en æternum vel flere vel gaudere in manibus *attentionis* vestræ : *Attendite* igitur, et sollicitos vos habeat cogitatio, si non officii, saltem periculi hujus vestri.

Attendite, inquam : idque cum perpetuo facite, Domi quisque in specula, foris in visitatione vestra, (*Consistoria* enim vestra *attentiones sedes* sunt, *Visitationes vestræ, attentionis itinera*,) tum vero in Synodo hic hodie, vel maxime. Synodorum enim, vel uno hoc *attentionis* nomine, in Ecclesia illustre semper nomen, et cum celebris, tum, salubris auctoritas : in quibus, dum Synodum quisque suam (de qua initio dixi,) quam circumfert in pectore, *curæ* atque *consilii*, in communem *Synodum* confert, magnum semper remedium exstitit, ad *καταρτισμὸν Ecclesiæ*. Si quando enim *murmur* in ea *exortum*, hic *sedatum est*ⁿ. Si quando *emersit hæresis*, hic *profligata est*^o. Si quando quid ulla in re cuiquam indulgendum fuit,

38

^k [Vide S. Bern. de Consid. lib. iii. cap. 4. (sect. 18.) Op., vol. i. (tom. ii.) col. 433. E.]

^l [Virg. Æn. iii. 57.]

^m [Joan. x. 12.]

ⁿ [Act. Apost.] cap. vi. [1.]

^o [Ibid.] cap. xv. [1. seq.]

hic dispensatum est^p. Benedictus Deus, qui dedit talem potestatem hominibus^q: Beati vero homines, quibus potestate hac data legitime uti fas.

Ad vos venio (Amplissimi Viri:) frequentia hæc, et hic vester non modo celebris, sed etiam sacer *Conventus* ecquid molitur? ecquid agit? Ita convenistis, ac si aliquid congressu, consultatione, consideratione dignum: itane discessuri, ac si nihil prorsus cura, consilio, correctione egeat? Quasi *Curatores* advenistis huc ad læsam *Ecclesiam*; an quasi *Sacerdos* ille et *Lerita* (Luc. x.)^r *venturi tantum et visuri, abituri dein et relic-turi in statu quo*^s? Scio quidem non licere Synodum hanc nostram claudere, ut Paulus hic suam, *Non concupivi aurum aut argentum cujusquam vestrum*^t: Scio certe, quis enim hoc nostrum nesciat, *Poetæ* vocem ad *cives* suos, *Prophetæ* vocem ad *cleros* nostros, esse potuisse,—

Quærenda pecunia primum,

Virtus post nummos^u.

Siccine vero, *Ecclesia post nummos*? Absit, ut sic, sed utinam vel sic: utinam vel *post nummos* Ecclesiæ ratio. Prima cura non datur; Secunda utinam, vel tertia. Vel tertia? Utinam vel postrema, ac non omnino nulla Ecclesiæ ratio. Toties enim hic jam in Synodo conventum est, toties inde, nulla Ecclesiæ, plane nulla ratione habita, discessum est. Quiane nihil luxatum, nihil ruptum, nullæ ruinæ, nulla ruta cæsa Ecclesiæ? Quiane omnia *κατηρτισμένα*, omnia vobis ex sententia, omnia omnibus numeris absoluta?

Non eo veni, (Patres,) ut *oleo peccatoris impinguarem* vobis *capita*^v: Quare propitiis auribus vestris dicere mihi liceat: Nemo tam dura fronte est, ut dicat; nemo tam levi cerebro, ut credat dicenti. Sunt vero, sunt aliqua, oratione nostra, *attentione* vestra digna, et *ad quæ*, si, qui Mileti tum fuit, vobiscum hic jam esset Paulus, juberet vos *attendere*. Neque vero perfodiendus mihi paries erit, ut ostendam, quæ sint^w; nihil opus certe, prostant enim jamdudum sponte sua, et ipsa sese dant in conspectum.

Olim sic ordiri mos fuit, *Attendite ab hæreticis, a Schisma-*

^p [Ibid.] cap. xxi. [25.]

^q [Matt. ix. 8.]

^r Luc. x. 32.

^s Ver. 33.

^t [Act. Apost. xx. 33.]

^u [Horat. Epist. I. i. 53, 54.]

^v Ps. cxli. 7.

^w [Ezek. viii. 8. seq.]

ticis; ego vero inde initium non sumam; nam et in his, et in his, sensus aliquis Numinis. Inde mihi initium, *Attendite ab Atheis, ab Ephesinis illis Bestiis, Attendite ab his*, quibuscum vos Paulus hic, una secum, ad *θηριομαχίαν*^x vocat.

Qui non (ut illi) partem aliquam pervertere *Religionis*, sed totam evertere; et quæ hactenus illibata manent *Religionis* Mysteria, de Trinitate, de Christo, de Deo, ausu temerario, ore incesto, atque ipsum hunc aerem nostrum pestilenti halitu afflante, idque palam, nec obscuris in locis, per jocos fulmine dignos non verentur traducere; et prohibeat adhuc deteriora Deus. Adeone apud nos elanguisse Disciplinae vigorem omnem, ut hæc impune liceat? Saltem *ad hos*, queso, *attendite*; saltem horum, cælo atque terræ, Deo hominibusque execrandam petulantiam coercete. Ut ut ad cætera commivere certum est, et Deo *Vindici* reservare, hoc arcete nefas: sentiant, quæso, hi aciem atque aculeos (si modo est aliqua vestra) auctoritatis vestræ. Et en vobis campum, in quo consecrare Deo possitis *primitias attentionis vestræ*.

Cum ab his discessum est, *attendite* ad transfugas illos, *Romani Lupi* emissarios, professos et Regni et Religionis hostes, tubas et faces et flabella seditionum, per triginta jam annos; quique vos singulos ad cædem, vestras singulorum Sedes, tertium jam sibi designarunt. Per hos enim fit, ut *Gangranæ*^y illa non jam *serpere*, sed *grassari* indies magis, nec agrum Domini tam uberes manipulos, nec vineam Domini tam justæ magnitudinis uvas, ab aliquot jam annis ferre, quia remissior circa illos *attentio* vestra.

Neque vero cum Ægyptiis his, nobis lis modo, ut olim Mosi; etiam cum refractariis Israelitis quoque, qui domi hic diu turbas dederunt in Ecclesia. Heu quid faciet *lupus*, si *grex* ipse se devoret? O alma Pax! nihilne spei reliquum est, semel ut per te coalescat Ecclesia? Si quicquam usquam est, si vel *scintilla* vel *linum fumigans*^z, nolite (quæso) *extinguere*. Quod si qui tam alte aquas Meribæ imbibierunt, ut certum sit illis, potius cælum terræ miscere, quam ut cedant de sententia; audeo dicere, et salva charitate audeo, incidant in *lupos* qui nolunt regi a *Pastore*. *Attendite* tamen ab his. Nam etsi hæc quidem lites nuper nonnihil sopitæ sunt;

^x [Conf. 1 Cor. xv. 32.]^y 2 Tim. ii. 17.^z Esa. xlii. 3.

tamen, si bene novi inquieta quorundam hominum ingenia, qui *leges dare Ecclesiae* volunt, non *ab ea accipere*, nec, cum dormiunt illi, vobis dormiendum est. Nolim equidem irritari; (sum enim avidior, fortasse quam par est, pacis;) sed nolim tamen eo minus observari.

Sed quicquid his fiat, etiamne lymphatos illos feretis, eo jam amentiae atque insolentiae provectos, ut et Sacramenta in superfluis ponere, et Symbolum Apostolicum proscribere, et Dominicam Orationem exauctorare, et ad *secessus* ac tumultus populares omnia revocare non dubitent? etiamne feretis illos? Certe si hæc ita liceat, nec occurrat his malis *attentio* vestra, pro Sione brevi futuri sumus Babel, in quo, cuivis, quidvis impune et scribere, et sentire liceat. Primum jam stadium decurri.

Neque vero ab illis modo *attendite*, sed ad illa *attendite* quæ causantur: Nec enim temere omnia sunt, quæ causantur, nec surda vobis aure prætereunda. Querela vetus est, nec jam querela, sed *clamor*: Sacris initiatos per vos, inque Ordinem hunc nostrum ascitos *novissimos populi*^a; nec modo ignaros penitus atque illiteratos, sed et infamiae notis aspersos, ac omni flagitiorum genere contaminatos. Et sane hinc aliquot ab annis, hoc in genere largiter peccatum est. At jam cura id fit et virtute vestra (Patres), ut amoveantur hinc demum multi quo digni sunt. Bonum factum: Factum et Deo approbante, et cælo favente, et hominibus acclamantibus, *Fiat, fiat*. Quare ut magis magisque fiat, quod ita factum placet, precibus apud vos summis intercedit Ecclesia.

Proxime post hos, *attentionem* vestram requirit scelerata illa Simonis et Judæ fraternitas; Judæ, *Quid datis mihi*^b? quærentis; Simonis vel pecuniam, vel pejorem pecunia conditionem offerentis^c. Nec hoc solum in nobis *minoritis*, qui sic Rectorias nostras fere paciscimur; sed et apud vos *Majoritas*, quos sic *Cathedras* vestras, nempe vel pecuniarum summis, vel Ecclesiarum spoliis fœde cauponari vulgo dictitant. Quo morbo male jam diu et habet et audit Ecclesia nostra: Et *nunquid non est resina in Gilcad*^d? quare igitur non est obducta cicatrix *lepræ* hujus?

Postquam autem a Domo Dei cœpistis, et illud curate, ut

^a [1 (al. 3) Reg. xii. 31.]

^b [Matt. xxvi. 15.]

^c [Act. Apost. viii. 18. 19.]

^d Jer. viii. 22.

fiant increpationes in *Populis*. *Populus* enim noster quam (quæso) in ipsa Domo, in cultu, in præsentia Dei non religiosus? Quam vero supinus? non aperire caput, non incurvare genu, non reverentiæ signum ullum exhibere, dum fiunt preces: non alio prorsus aut gestu aut habitu in Templo hic rem divinam facere, atque in scena vel orchestra histrionem spectare. Idem ille *Populus* noster quam porro procax? ut non modo *Artifices*, sed et *mulierculæ* jam, et operæ tabernariæ, immiscere se quæstionibus Ecclesiasticis, et quasi in Synodo, sic in officina aliqua, abundare istud in Ecclesia, deesse illud, nimis petulanter decernere. Quam denique totus collapsis moribus, quam effusus in luxum, vel cenopolia tot de novo indices multis in locis emergentia; quam ad malas artes ingeniosus, vel formulæ forenses, quibus nullæ jam membranæ satis amplæ sunt; quam præceps ad vindictam, vel tam multa quotidie in rem Causidicorum pretiosa odia et magno constantia, argumento esse possunt. *Ægræ* hæc sunt Civitatis indicia; tempus est ut fiant *increpationes in populis*.

Postremo, horum omnium abusuum medicina abusus ipsa est; (redeo enim ad nos) *Censuræ Ecclesiæ*: Vos, quæso, attendite, et medicinam apponite medicinæ vestræ. Quæ enim ad scelera profliganda data sunt, *flagellum* Christi, *claves* Petri, solam jam crumenam pulsant: Ad scelera vero, et *flagellum* Christi funiculis exarmatum, et *Claves* Petri rubiginosæ jam sunt, nisi vos *flagello* funiculos novos, novum *claribus* splendorem, *attentione* vestra inducat. Vulgo id dicitur, tædium esse deferre ad *Officiales* vestros maleficorum quenquam; ubi enim stipem persolverint, dimitti impunitos; nec minus post quam ante, quin multo magis post insolenter bacchari: stipem quidem si nulli numerent, si nummus in promptu non est, tum vero distringi in eos mucronem vestrum Episcopalem, confestim uno ictu abscindi ab *Ecclesia*, *Satanæ* tradi, *publicanum*, *ethnicum*, *anathema* denuntiari. Quæ illi jam, quia ridiculis in rebus, idque in optimum quemque passim et temere volitare vident, quasi *bruta fulmina*^d, et soli metuenda crumenæ, contemnere didicerunt; ac quotidie magis contemnent atque magis, nisi

42

^d [Vide Erasm. Adag. p. 394., qui nos relegat ad Plinium (Hist. Nat. lib. ii. cap. 43.)]

detur a Deo vel illis melior mens, vel vestris his major *attentio*. Utinam vero (Patres) Regia primum, vestraque ac Ordinum auctoritate sanciantur, pecuniarias ad lites multam potius aut carcerem adhiberi: hoc vero *fulmen* ad graviora scelera, quibus a Deo fabricatum est, (ut par est) reservari, nec ita passim prostitui, ad contemptum tremendæ illius *Censuræ*, ad scandalum Ecclesiæ, ad opprobrium atque dedecus Ordinis et auctoritatis Vestræ. En vobis (Patres) de acervo manipulum: in quibus commode vobis veniat in mentem, commodius vertatur in praxin, Vestrum *istud attendite*.

Quæ vero vobis mens, quod consilium est (Patres), aut quid tandem? malis hisce nostris finem afferre potestis, an non potestis? Non potestis? *Tu ergo Domine, miserebere Sionis, quia tempus faciendi, quia tempus venit*^c. Potestis vero? non tamen a vobis: scio certe. Ex quo enim *Principes* Christo nomen dederunt, illorum quoque auctoritas ad hoc interveniat necesse est. Per Illam igitur nostram optimam, et vobis (uti fertur) satis attentam *Principem* potestis: Nam qua apud Eam gratia valetis, sicubi *attentionem* in Ecclesia vestra requiri unanimes una voce significetis, permissura certe vobis est id, ut faciatis, quod vos Spiritus Sanctus vult facere, quodque vos eo loco *posuit*, ut faceretis. Permissura (inquam) vobis, Ipsaque non minus libenter, quam Paulus ipse, vobis dictura, *Attendite*.

43 Vos modo tentate isthuc: vindicate Vos et hunc sacrum Cœtum ab illa calumnia, cogi nos ut *horologio* potius quam *gregi attendamus*: Obstruite os maledicis, qui *Synodos* nostras negotiationes meras appellitant, ut *Fisco* potius quam Christo consulatur, utque initio dixi, *attonsioni gregis* potius quam *attentioni*. Saltem id docete, dies has *novercas* esse, non vos *vitricos Ecclesiæ*; nec vos Officio vestro, sed Vobis tempora defuisse.

Vos hæc (ut dixi) tentate. Nos vero hinc ex inferiore loco, studia vestra et conatus sacros, votis optimis omnibusque prosequemur, ut quod Miletus Paulus, idem vos hic, hodie in Synodo vestra; *Ecclesiam* Christi sanguine emptam, Vestra *attentione, intentione, contentione* non indignam judi-

ectis. Restituatis ei venustatem pristinam, restitutam conservetis. Denique semper et in omnibus revocetis ad Jerusalem *caput lætitiæ vestræ*^f. Quod Ille velit, jubeat summus Deus, cujus Sacris operamur omnes, intercedente Filio, superveniente Spiritu, quibus in Trinitate Personarum, Uni, Immortali, Invisibili, soli sapienti Deo sit omnis laus, honor, gloria, et gratiarum actio, nunc et in sæcula sæculorum.

^f [Ps. cxxxvii. 6.]

FINIS.

C O N C I O
LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,

V^o. Augusti, *MDCVI.*

in Aula Grenvici:

Quo tempore venerat in Angliam, Regem nostrum

invisurus, Serenissimus Potentissimusque

Princeps CHRISTIANVS *quartus, Daniæ*

& Norvegiæ Rex.

Ab Episcopo Ciceſtrienſi

Eleemoſynario Regio.

L O N D I N I,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*

& *Andræa Hebb.* 1629.

Ipsa est qui dat salutem Regibus : qui eruit Davidem Servum suum de gladio maligno.

AUDITO versu hoc quem recitavi, vix quisquam est, qui non advertat, eum, et instituto huic nostro, et tempori convenire. Tempori ; de *Regibus* enim hic mentio, de *salute Regibus data* ; de uno, præ reliquis, *Rege*, Davide periclitante et *servato* ; a *gladio*, periclitante et *servato* : Apposite vero omnia.

Ecce enim *Reges*, *Reges*, quibus Deus *salutem dedit* ; *salutem dedit*, et *salutem dat* ; *salutem dat*, detque, etiam atque etiam, *salutem* multam, in annos multos. Ecce autem, *Regem* nostrum *servum Ejus*, quem, die hoc ante sexennium jam, (hoc ipso inquam die) *eruit* Deus, mirifice *eruit a gladio maligno*. Conveniunt certe : simul dum contextus verba audimus, quasi commentarium ejus habemus ante oculos.

Quod vero ad institutum nostrum : Frequentia hæc, et hic noster, non modo celebris, sed etiam sacer conventus, quid molitur, quid agit ? Quid aliud, quam, ut Deo gratias agat, de *salute Regi* præstita ? Quid vero Versus hic aliud sonat, quam Deo gratias itidem, de *salute Davidi præstita* ?

Præcedente enim Versu, arripuit Citharam Psalter, nervos aptavit, canticum pollicitus est, canticum novum. En vero novi hujus cantici Argumentum in Versu hoc ; totum in versu hoc, (proximus enim Versus oratio est, nec quicquam habet cantici in se.) Argumentum vero hoc gratiarum actio : et gratiarum, de beneficio non alio, (etsi erant multa alia) tamen, de beneficio non alio, quam *Regis* incolumis. Quod scilicet, servator Regum, id est, Deus (hæc namque Dei Periphrasis est, *Qui dat salutem Regibus* :) quod *Regum servator* hic, *servasset suum* David, ab insigni aliquo discrimine : discrimine autem non alio, quam *gladii maligni*, id est, proditorii.

Atque ita quidem, Versus hic : atque ita illum tum
 receinit populus Israel de Rege suo sospite : *Ipse est, qui salu-*
tem dat Regibus : qui eruit Davidem servum suum de gladio
maligno.

Ac nos quidem idem ipsum hic hodie modulamur ; idem
 per omnia, unica tantum voce leviter immutata : *Ipse est, qui*
salutem dat Regibus : Ipse est, qui eruit Jacobum servum suum
de gladio maligno. Ipse est, qui hoc fecit ; Ipse est, quem,
 de hoc facto, Festo, Concione, Cantico, huc, hodie omnes
 celebraturi convenimus.

Ac, solenne hoc quidem apud Deum, nec novum certe, *Re-*
gibus salutem dare : Vetus hæc illi bonitas est : veteris tamen
 hujus, nec novæ bonitatis, nova subinde exempla edidit ;
 etiam, sæculo nostro edidit, nec, ad hunc usque diem, cessat
 edere. Hoc enim, quod hic hodie celebramus ; etsi novum
 sit, (et est sane novum,) novissimum tamen non est. Nam,
 ex quo nos Illo dignatus est Deus, unum etiam atque alterum
 intercessit, quo nos scilicet Deus beavit, de novo. Bis, terve,
 Deus salutem dedit : bis, terve, Illum Deus eruit ; et (ut alia
 mittam præclara quidem illa) qui sexto abhinc anno eruit
 eum de gladio maligno ; nuperrime, hoc anno, (anno hoc,)
 eruit et illum a pulvere maligno. Ita nos quotannis nova
 salute cumulat. Nostrum jam erit Davidem hic imitari. Et
 in singula exempla nova, cantica nova ; in singulas salutes
 novas, novas gratulationes meditari : Ita, nos quotannis nova
 salute cumulabit : vetera recensentes recentibus cumulabit :
 nec unquam deerit nova cantici materia, si novum canticum
 non deerit. Antiqua, modo, ne antiquentur ; succrescet nobis,
 quotannis, seges nova gratiarum.

49

Atque hæc, de summa versus hujus, summatim. Partiri
 vero Versum hunc, in proclivi labor est. Ipse sese diducit
 ultro ; et duas in partes findit. Alteram, *Thesin* : *Hypothesin*,
 alteram. *Thesin*, de cura Regum in genere : *Ipse est qui sa-*
lutem dat Regibus. Hypothesin, de cura Davidis in individuo :
Ipse est qui eruit Davidem servum suum de gladio maligno.
 Vel certe (quia in musicis sumus, et cum cantico nobis res
 est) *Regum* cura communis, quasi cantus est, Cantus firmus :
 Davidis cura singularis, quasi Discantus, seu Cantus figuratus.
 De Davide vero, etsi illum multifariam, multisque modis et
 temporibus liberavit Deus ; tamen in unico hoc insistit, (quod,

et huic tempori, atque nobis, peculiare est,) quod, *a gladio maligno*.

1. Dicam primum, de Regum salute generatim, deque ejus tum causa, tum modo donandæ.

2. Post, de Davide Rege liberato.

3. Postremo, de Nostro.

Quæ ego dum sic singula complectar, &c.

Ipsæ est qui dat salutem Regibus.

DE Thesi primum recepi.

Qui dat salutem :

Qui dat Regibus.

Salutem dare, Servatorem se præstare, usque adeo Divinæ naturæ convenit; ut illud sibi Deus quasi nativum proprium ac peculiare vindicet. Esa. xliii. 11. *Ego, ego sum, et præter Me non est Servator*. Ita Servator est: Servabit igitur.

Et quidem *homines et jumenta servabit* Deus, tam insignis est misericordia Ejus: ait Propheta noster, Psa. xxxvi. 7. Ita bruta quoque natura salvificæ in Deo virtutis particeps est: Ipse est, qui *dat salutem*, etiam brutis animalibus.

Etiam, vel brutis animalibus, sed sic tamen, ut sciscitari non dubitet Apostolus et quærere, 1 Cor. ix. 9. *Nunquid de bobus cura est Deo? annon potius propter nos hæc?* Quasi cura illorum, præ nostra, cura dicenda non sit. Nec est. Nos enim cura illius prima sumus: proin Job illum, nostro nomine quasi peculiari titulo compellat, *Peccavi, quid faciam tibi, o Custos, o Servator hominum?* Job. vii. 20. Ipse est qui dat salutem hominibus.

50

Servator hominum: Sed præcipue Regum, *μάλιστα διοτρεφέων Βασιλέων*^a (ut non male cecinit Poeta Ethnicus.) Præ toto enim genere nostro, Illi Deo cordi sunt, atque curæ: Regi, præ cæteris, Θεοφυλακτοῦ nomen convenit: *Magnificat enim salutes Regis sui*, ait Psalter noster, Psa. xviii. ver. ulti. *Protector est salvationum Uncti sui*, ait idem, Psa. xxviii. 8. In quibuscumque tandem mirabilem se præbeat, *Mirabilis est in Regibus terræ*, ait idem, Psal. lxxvi. ult. Mirabilis certe in

^a [Vide Hom. Il. i. 175. 176.]

illis, in illis conservandis: In nullis magis; in nullis æque mirabilis. Ita tribus his quasi gradibus ascendimus ad *Thesin* nostram. *Ipse est, qui dat salutem Regibus.*

Regibus inquam in genere: Nam de Regibus Dei servis, uberior mihi sermo restat, cum ad *Hypothesin de Davide servo Ejus* perventum fuerit.

Ipse est, qui dat salutem Regibus: Ipse est. Sciant ergo Reges, cui acceptam referre debeant salutem suam. Ipsi scilicet. *Non in fortitudine equi*: Id est, non in equitatu suo. *Non in tibiis viri*^b: Id est, non in peditatu suo. *Non in navibus Tharsis*^c: Id est, non in Classe sua salus illis. *Fallax est equus ad salutem*^d: Fragile est lignum ad salutem. Denique *Vana Salus hominis*^e. *Domini est Salus*^f. Ipsius est; Illuc ad Ipsum suspicite. Ipse est, qui vobis de cœlo dicit, *Salus vestra ego sum*^g. Sciant hoc Reges.

Sciant et Populi, quo tandem oculos attollere, ad quem suspirare debeant, cum Regem salvum volunt: Ad Dominum scilicet, cujus est *salus*. Domine *salvum fac Regem*^h. *Hosanna Tu qui in excelsis*ⁱ.

Sciant rebelles in populis hinc, exosos se Deo, qui, quam Deus *Regibus salutem* dat, eripere moliuntur: Sciant fideles in populis, amicos se Deo, et sibi Deum: qui *Reges servatos* volunt. Idem enim hoc vult Deus. *Ipse est, qui dat salutem Regibus.*

51 Propius accedo. *Qui salutem dat*. Salutem quam: Quamlibet certe, vel illam medicorum, sani vegetique corporis contra morbos. Nempe qua mortales sunt. Nam, (quod nos Imago Danielis docere potest) *Omne Imperium luteis subsistit pedibus*^k. Et Reges *thesauri* quidem populi sui; sed tamen *thesauri in vasis fictilibus*^l: Proin, illis opus salute hac. Verum ergo, vel si de illa intelligamus; Nam et illam Deus dat. Verum quidem: sed non proprium hujus loci. Est enim salus hæc (ut se habet Versus noster) a *gladio*, non morbo; a malignis moribus, potius quam a malignis humoribus; ab externa vi, non ab interna *δυσκρασία*. Illuc igitur me do. *Salutem dat: Salutem hanc dat Regibus*: Regibus præ cæteris.

^b Psalm. cxlvii. 10.

^c Psalm. xlviii. 7.

^d Psalm. xxxiii. 17.

^e Psalm. lx. 11.

^f Psalm. iii. 8.

^g Psalm. xxxv. 3.

^h Psalm. xx. 9.

ⁱ Matt. xxi. 9.

^k Dan. ii. 33.

^l 2 Cor. iv. 7.

De causa jam quero, et intro magis, et Dei voluntatem proprius inquirō. Et quid ita prae cæteris? Quia prae cæteris *Reges salute, salutis Datore*, opus habent? Certe quia habent: utpote quibus, prae cæteris, *malignum* se præbeat *Malignus ille*^m (sic enim κατ' ἐξοχὴν malum dæmonem, sæpius appellat D. Joannes, prima sua Epistola.) Ipse est, qui perniciem dat Regibus. Nempe Angelus Abyssi, de quo idem Joannes Apoc. ix. 11, cui nomen Hebraice *Abaddon*: Græce *Apollyon* est, id est, nimirum *Perditor*. *Perditor*: nomen ex diametro oppositum Dei nomini. Nomen ejus, *Servator* est. Et nomen filii ejus, Jesus, *Servator*ⁿ itidem (vel Angelo interprete.) Salutem dant Illi. At est Abaddon, est perditor, cui id in votis unum, salutem hanc, salutem omnem omnium eripere, tollere, profligare. Ac videte mihi, quam huc totus incumbat.

Dictum hoc nobis paulo ante. *Servat Deus vel jumenta*: nedum *homines*: ac multo magis *Principes*: Prorsus illi ex adverso consurgit Abaddon hic, ac totus fertur in perditionem. Ac potius quidem, quam ut ne perdat, satagit vel bruta perdere: Id quod in misellis *porcis*^o perspicuum, quos omnes (venia data) præcipites egit, et suffocavit in mari. Ita, ipse est qui salutem aufert, vel brutis animalibus.

At vero hominem quemlibet magis perditum cupit, unum quemlibet hominem, quam vel totos greges et armenta, (vel

52

Jobo teste^p.) Ita ipse est qui salutem aufert hominibus. Verum enim Regibus, præter supraque mortales cæteros, infense infensus est: Et, si quis est inter Reges, pictate præcipuus, ut David: Illi præcipue. Regibus certe semper maleficium meditatur: vel Assuerum^q, Regem Ethnicum (tantum, quia Regem) sublatum voluit per Eunuchos suos. Atqui Davidem! Quoties vero ille impulsus, imo eversus, ut caderet; et jam ruinæ proximus, nisi Dominus suscepisset eum! ut ipse de se, Psal. cxviii. 13. Omnino sit qui *det salutem illis*: Est qui tollat.

Quare vero tam impense Regibus perniciem asferre, salutem auferre machinatur Abaddon iste? Quid illi tantum committere? Certe, quia non est Regibus quisquam, qui sit illi,

^m 1 Jo. ii. 13, 14. et v. 18.

ⁿ Matt. i. 21.

^o Matt. viii. 32.

^p Job. i. 12. et ii. 4.

^q Esth. ii. 21.

qui sit Regno illius, hostis capitalior: Illorum enim auctoritate et virtute fit; ne, cuique, quod libet, liceat: (utar verbis Scripturæ) ne *quisque, quod rectum videtur in oculis suis*^r, id facere possit impune: id quod, et potuit, et fecit quisque cum Rex nullus in Israel. Facere vero quemque posse impune, quod sibi rectum videtur, id vero impense cupit Abaddon; Animo illius bene sit; Regno illius bene sit; istuc si sic detur.

Rectum enim tum videbitur, in oculis Michæ, conflare atque erigere sibi Idolum intra privatos parietes, Judic. xvii. Et quod Michæ, quidni et alii? Ita, quot familiæ, tot Idolorum portenta nova. Miseram vero Ecclesiam, ubi sic datur.

Rectum tum videbitur Danitis, rapere, elepere, nec modo privatas Michæ ædes perrumpere; sed totas adeo urbes, ut Laish, expilare, diripere, omnes ad unum internecioni dare. Judic. xviii. Rectum tum in oculis virorum Gibeæ, mulierum raptus, et stupra ne nominanda quidem: Judic. xix. Funes tam vero Regni faciem, ubi sic datur. Hæc, atque his similia ut fiant, id vero valde velit, et magno mercetur Abaddon^s. Hæc vero, his similia ne fiant, Reges scilicet in mora sunt. Quare, illos tollere, illis salutem tollere, quocunque modo satagit, in eoque totus est.

53 Primum, et ante omnia, ἀναρχίαν vellet. Id si non detur; Tum, Reges, alterum post alterum quamprimum de medio tolli: quo sic fluctuent *regna instar arundinis in aqua*^t: (id quod usu venit Rege sæpe mutato) nec unquam stabilitatem certam consequantur: quo semper tenella sint, Rege alio atque alio semper, nec unquam contra mores hominesque nefarios convalescant.

Vidimus jam Quare: Quo modo etiam Reges perditum eat Abaddon, id quoque scire operæ pretium est. Fas vero, ex eodem Cap. nono Apocalypseos. Ibi enim, emissarios habet, *Locustas* ex fumo putei ascendentes^u, (quorum Rex scilicet est) et illos quoque perinde, ut rex eorum Abaddon, Regum hostes juratissimos. Hos submittit huic negotio. Qui vero *Locustæ* hi? Genus animalium, quibus vultus humanus, capilli muliebres: verum leonini dentes, et caudæ scorpionum aculeatæ,

^r Deut. xii. 8.

^s [Cf. Virg. Æn. ii. 104.]

^t 1 Reg. xiv. 15.

^u [Apoc. ix. 2. 3.]

Non alii sane, (si Patres audiendi sunt loci Interpretes) quam iidem ipsi, quos bis hoc Psalmo, David noster *filios alienos*^v nominat. Quos D. Joannes *Locustas* post vidit; hos diu ante David *filios alienos* dixerat. Neque enim Davidi ignota gens ista: Neque vero nobis ignota: Parit et ætas nostra *filios alienos*. *Alienos* certe. Genus hominum, qui sese indigetant de societate Jesu: Jesus autem (uti jam diximus) Servator. Quare et hi, si e re nomen habent, si *filii alieni* non sunt, salutem dare debebant: Atqui, nonne *alienum* hoc, et quasi monstri simile, hos qui de Jesu Salvatore sibi nomen fecerunt, pessime audire, quasi Emissarios Abaddon, proditores Regum, perditores Regnorum, ubicunque pedem fixerunt? Nonne hi *filii* vere *alieni*, qui sub *alieno* Jesu Nomine, *alienissimum a Jesu* natura negotium, nempe perditiones, prodictiones, seditiones ubique moliuntur? Ac ut scias esse de eadem prosapia, Davidis et nostros hos; notæ per omnia respondent: *Filii alieni*, (ait David, Psal. xviii. 46,) *mentiti sunt mihi*: nempe illud idem, quod hoc Psalmo bis dicit, *Os eorum loquitur mendacium: dextera eorum, dextera falsa*. Nostri enim hi, nonne per omnia similes? Tantum, quod David *mentiri* dixit, id illi *æquivoce* respondere: Diversa voce, re non diversa. Nam *dextera* quidem æque *falsa*. Sive enim, ad civilem fidem, *dexteram* dent; sive ad fidem juramenti religionis firmandam, ea, *sacrosancta* tangant: utrobique *dextera* cis falsa, et fallens: utrobique utraque, et *os*, et *dextera*, a mente aliena, mens aliena a Deo; Deo quidem vero: Nam a Deo *æquivoce*, Deo scilicet *sæculi hujus*^v, forte non aliena. Et horum jam (sive *locustas* dicere libeat, sive *filios alienos* :) ope atque opera, ad *malignos* hosce *gladios* acuendos, ad miscenda toxica, ad pulverem succendendum utitur: Quibus Rex eorum Abaddon sedulo in mandatis dat, (emissariis suis,) quod olim Rex Syriæ ducibus suis: *Non pugnabitis contra majorem quempiam, neque contra minorem, nisi tantum contra Regem*^v. Illum ferro, flamma, sica, veneno, pulvere, Illum ferro, flamma, sica, veneno, pulvere, Illum quocunque modo tollite, Nempe—

54

—— Rege incolumi, mens omnibus una,
Amisso, rupere fidem^z:

^v [Ps. cxliv.] vers. 8. 11.

^x 2 Cor. iv. 4.

^y 1 Reg. xxii. 31.

^z [Virg. Georg. iv. 212. 213.]

(ut eleganter poeta:) Concludo jam. Sit qui *det salutem*: Est qui tollat. Sit qui prætendat clypeum benignum: Est qui intentat *gladium malignum*. Sint filii genuini, qui servatos: Sunt *filii alieni*, qui sublato volunt. Sit Jesus qui *servet*: Est Abaddon qui perdat. Sit Christus, qui faveat: Est Antichristus, (nec enim tantum, quia Christo Domino, sed etiam quia Christo Domini infestus est, nomen hoc habet Antichristi:) Est Antichristus, qui *malignus* sit, quique *maligno* eis, et gladio, et vero etiam pulvere, mortem acceleret.

Seistis vero jam, et quare, et quomodo *Regibus* perniciem afferat Abaddon. Jam quare etiam et quomodo Deus illis *salutem* afferat, paucis accipite. Quare, primum, quare Deus *Regibus salutem dat*? Nimirum, quia vices ejus in terris gerunt; quia locum tenent, quia personam sustinent: quia Ministri sunt ejus, ministri primarii^a. In quo commemorata est quedam necessitas Deo, *servandi Illos*, quia nempe Delegati ejus sunt. Certe, qui apud externos Legati sunt Regum; qui hic domi in provincia, Proreges et Præsides: Regiæ semper prudentiæ pars habita est, eos tutari, eos modis omnibus a contemptu vindicare. Honor enim Legati, honor mittentis est, et Proregis dedecus redundat in Regem. Vel David noster, cum indigne habiti essent, quos suo loco Regi Ammon gratulatum miserat, læsum se in illis putavit^b: injuriam, quasi sui ipsius propriam, severe vindicavit. Itidem se res habet cum summo Rege, cui scilicet nostri hi vicariam hic operam præbent: Honor Illi suus, nisi salvis Regibus, (Proregibus nempe suis;) Honor Illi suus, integer atque illibatus constare non potest. Vel Honoris sui causa, salutem illis procurabit. *Per Eum enim regnant*^c: *Ab Eo ordinati sunt*^d. Per Illum sunt, quod sunt: Redeunt huc omnia, attinere ad Eum, quodammodo interesse Illius, ut quorum Auctor est, eorum et Fautor sit; et quorum Fautor, ne violentur, eorum quoque Ultor, si violentur. Ratio hæc una est, cur *salutem* det Illis.

Porro et huic addo alteram. Populos salvos vult Deus, nos omnes salvos vult: (Salutis enim bonum, quo communius, eo divinius est.) *Tunc ut Cucurbitam tuam salvam velis*, (ait Jonæ Deus) *Ego vero non servem Niniven civitatem magnam, in qua sunt 120,000., qui quidem discrimen nesciunt inter*

^a Rom. xiii. 4, 6.

^b 2 Sam. x. 4. et xii. 31.

^c Prov. viii. 15.

^d Rom. xiii. 2.

dexteram et sinistram^c? *Regibus jam salutem dat*, quo dei populis opportune illis, quo, per illos, universis. Nam, inde adeo est, quod Magistratus non modo Deos dixit: *Ego dii, Dii estis*^f: sed et *Servatores*. Sic enim libro Judicum, quoties de summo Magistratu mentio fit: Deus, inquit, *suscitavit illis servatorem* Othoniël, Gedeon, Jephthe, reliquos^g. Servatores ergo sunt multorum millium: Servatores tot millium, servare consentaneum, decorum, denique Deo dignum. Salutem scilicet illis dare, in quorum salute salus nostra, nostra omnium salus sita est. Locus est insignis apud D. Paulum. *Fiant* (inquit) *Orationes pro omnibus hominibus*^h. Diffusum vero hoc; nimis longum decurrere per omnes. Vultis ergo compendium facere? *Fiant pro Regibus*: Nam si pro Illis, pro omnibus. Illis si bene, bene erit omnibus. Quo in loco, sic pote assurgit Apostolus: Gradus notate: *Pro Regibus* (inquit), quo illi salvi: quo illis salvis, salva pax: in salva pace, notitia Dei: ex notitia Dei, vita honesta et pia: ex vita pia et honesta, salus Mundi. Videtisne? Quasi saluti omnium lapis angularis substruitur *Salus Regum*, et Orationes pro illa.

56

Verum quid ego foris hinc arcesso hæc? cum domi nobis nascantur hic in Psalmo nostro, et quidem multo felicius? Pro *Regum salute* Gratiae agendæ, Versu hoc; Preces faciendæ, Versu proximo. Quare tandem? Nimirum Versu 12. Quo sic *filiis nostris*, quo *filiabus*: Versu 13. Quo *promptuariis*, quo *gregibus*: Versu 14. Quo *armentis* bene sit: Nec ulla, aut *ruina*, aut *exitus*, aut *clamor in plateis*. Nihil horum fiet, omnia *illa salva* erunt nobis, *Rege salvo*. Numerate vero, Octo sunt, (quas Patres ex verbis Psalmi, *Beatus populus, qui sic*, octo felicitates sæculi, octo terrenas beatitudines dixerunt) omnes ex Regum salute pendentes. Nec modo octo has, sed et, (quæ superest ultima, ac instar omnium est, *Beatus populus, cui Deus Dominus*.) Ipsa quoque, (ut Deus *noster* sit Dominus, id est, ut Religio salva sit nobis) magna quidem ex parte pendet a Principe. Qui enim certe, in libris Regum, sex Reges Juda successive legerit: Qui, in historia Ecclesiastica quinque Imperatores successive: Qui, domi hic apud nos quatuor Principes successive viderit Religionem alternantes;

^c Jon. iv. 10, 11.

^f Psal. lxxxii. 6.

^g Jud. iii. 9, 15.

^h 1 Tim. ii. 1—4.

et quomodo Reges, sic populos mutantes in Religione: sentiet operæ pretium esse, ut Salomoni *salus detur*, ne sublato illo, Jeroboam peccare faciat Israelⁱ. Quo ergo Gentibus *salutem* det, *Regibus salutem dat*: Et honoris sui causa; Et vero etiam humani generis causa, Regibus salutem dat. Quare salutem det, notum jam. Quo modo det, id superest. Propterea dicere.

Verbum primum *mittendo*, ut servet illos: Sin id parum est; *manum* quoque *exserendo*, ut afferat salutem illis.

Verbo primum *salutis*. Nam, ne quisquam, quam Deus salutem dedit, intervertat Illis, cavit edicto triplici, quo, (quasi vallo triplici) munivit salutem Regiam.

1. *Nolite tangere Unctos meos*^k: Quo cavit contra manus violentiam.

57 2. *Principi populi tui non maledices*^l. Quo cavit contra linguæ virulentiam.

3. *In cogitatione tua Regi ne detrahas*^m. Quo contra mentis quoque ipsius vagam petulantiam.

Et ab his tribus, si satis salvi, salva res esset: abunde satis consultum foret, *saluti Regum*. Ita, triplici hoc *salutari verbo* prospicit, ne *salus* eorum in discrimen veniat.

Sin hæc satis non sunt (nec satis sæpe sunt:) sed disjecto hoc triplici vallo, *filiis alieni*, et consilia coquere, et verba mutire audeant, et vero manum etiam elevare contra Unctos Domini: tum vero, ut est in versu 7°, *mittet manum suam de cælo*, manum suam de cælo mittet, et de medio discriminine eripiet eos. Hoc vero scilicet, opponendo se, tum contra consilia ipsorum, tum contra ipsos.

Contra consilia ipsorum, partim quidem ea detegendo, cum vix dum cocta sunt: partim vero dissipando, etiam tum, cum cocta, condita, etiam tum, cum parata sunt omnia,

Ac detegendis quidem illorum consiliis *parasse* se dicit alibi *lucernam Uncto*ⁿ suo. *Lucernam*, id est scilicet, fidele consilium; et qui ab eo sunt; (ii nempe Regum lucernæ sunt,) quorum est, occulta istorum molimina perscrutari: Sed ubi *lucerna* Regis deficit, ibi *fulgur* Dei incipit. Sic enim versu 6. ubi in *lucerna* lucis satis non est, a se (misso a se de cælo

ⁱ 1 Reg. xv. 30.

^k Psal. cv. 15.

^l Exod. xxii. 28.

^m Eccles. x. 19.

ⁿ Psa. cxxxii. 18.

fulgure) rem totam patefactam iri. *Lucernam* Regis dico, cum Mardocheus^o rem defert contra Eunuchos proditores: Cum Elisa rem indicat^p de insidiis Regi Israelis structis per Arameum. *Fulgur* vero Dei, cum, ut ait Salomon, *aves cæli portant vocem illorum*^q, (id est) cum miris modis, nec humana ope ulla, res innotescit: *cum ipsi lingua sua impingunt in seipsos*, ut est Psal. lxiv. 8.; id est, cum susurris suis, suis scriptiunculis produnt sese. *Ut obstupescant omnes qui viderint, quia vident manum Dei esse, et quod Tu, Domine, fecisti hoc*^r. Et est certe *mirabilis in Regibus terræ*, in nullo uno magis, quam in mittendo hoc *fulgure suo*, quo occulta sæpe conjuratorum consilia revelantur.

Verum enim, esto: Da, nihil cuiquam subolere, altum undique silentium esse, et celata omnia, dum parata omnia; et jam rem ad triarios rediisse: etiam tum dissipabit ea tamen, et, ut est in versu 5°. *Tanget montes istos, et in fumum abibunt omnes*^s. Creverat jam montis instar Absalom rerum potitus^t. Tanget Absalom, percutiet illi cerebrum spiritu vertiginis, ut, quod unum e re sua maxime futurum erat consilium, id rejiciat: Ita momento dissipavit omnia. Creverat itidem in montem Adonias^u. Tanget Adoniam, percutiet illi cor terrore Panico, ut jam, cum pœne confecta res esset, progredi, movere se non auderet: ita abeunt in fumos omnia. *Fiunt omnes* (etiam cum manu jam rem tenent) *instar parietis inclinati aut macerie divulsæ*^x; vel sponte sua corruunt, vel levi impulsu prosternuntur, tanguntur, abeunt in fumos, evanescunt.

Atque ita, contra conjurationes ipsorum exserit se Deus, ostenditque se *Regibus salutem* asserere: sed et idem ipsum ostendit, contra Conjuratos ipsos: *Nervum scilicet suum collimando contra facies ipsorum*^y, ut est Psal. xxi., et quod hic (vers. 5.), *Sagittis suis configendo ipsos*^z: ut, quorum homines pessimos exitus intuentur, eorum pessima facta perhorrescant. Recte rem totam complexus est Moses, tum cum omnium primus Core contraveniret ei. In hoc (inquit) scietis, Magistratus a Deo esse, illorum salutem Deo curæ esse: *Si*

^o Esth. ii. 22.

^p 2 Reg. vi. 9.

^q Eccles. x. 19.

^r Psal. cix. 29.

^s [Psal. cxliv. 5.]

^t 2 Sam. xvii. 14.

^u 1 Reg. i. 49.

^x Psal. lxii. 3.

^y Psal. xxi. 12.

^z [Psal. cxliv. 6.]

consueti hominum morte intereant hi, et visitaverit eos plaga, qua et ceteri visitari solent^a: revocate rem in dubium, an scilicet Ipse sit: *Sin novam rem fecerit Deus*, eosque ad unum omnes protraxerit ad pœnam, ad tristes exitus, omnes: Si subsequatur eos, a tergo ultio divina, nec sinat eos, in pace, morte, vel matura, vel sicea, deduci ad sepulcrum; in hoc scietis plane, quod Dominus ipse est, qui salutem dat Regibus. Quia manus Domini egressa est contra eos. Et quidem ita se res habet: Nam qui vallum illud triplex (de quo modo mihi mentio) disjicere ausi, quid illis factum est? Sheba quid factum, qui manum levare ausus, et tuba clangere contra Davidem? *Caput ejus missum est per murum*^b. Quid vero Shemei^c, qui ausus aperire os, et maledicere Christo Domini? *Cani ejus cum sanguine demissi sunt ad inferos*^d. Quid porro Eunuchis illis, qui tantum versabant animo, quo manus in Regem mitterent? *Appensi sunt in patibulo*^e. Et quid adhuc dicam? Deficeret me tempus enarrantem de Baana, et Rechab^f: de Absalom et Achitophel^g: de Adonia et Joab^h: de Zimriⁱ et Josabad^j: de reliquis, qui omnes Regum suorum perniciem moliti sunt, qui omnes inhonesta morte perierunt, et abierunt ad locum suum: quorum omnium, hæc una quasi vox est; *Nostro exemplo, quam Deus Regibus salutem dat, nemo illis mortalium auferre audeat*. Cornu salutis suæ Deum dixit David^k: recte dixit. De cornu enim, (de ima ejus et cava parte) fuso oleo, unxit eum Deus^l. Eodemque cornu (acuminato scilicet ejus fastigio) ventilavit hostes ejus Deus, et protrivit universos. Ita, parte altera, *Regem fecit*: altera, *salutem dedit*. Vere Cornu salutis Uncto suo.

Ne vero vos longius habeam in *Thesi*, vidistis (opinor) jam, et quare justum sit apud Deum, Regibus salutem dare: 1. Est enim qui tollat, Malignus. 2. Reges Dei loco sunt. 3. Honor ejus agitur in eorum salute. 4. In eorum salute salus vertitur multarum gentium. Vidistis etiam, et quo modo hanc rem agit; dicto, factoque: 1. Fulgure suo revelat: 2. Taetu in fumos solvit consilia ipsorum: 3. Sagittis trans-

^a Numb. xvi. 28—30.

^b 2 Sam. xx. 1, 22.

^c 2 Sam. xvi. 7.

^d 1 Reg. ii. 9.

^e Esth. ii. 21, 23.

^f 2 Sam. iv. [12.]

^g [2 Sam.] xvii. [23.] xviii. [15.]

^h 1 Reg. ii. [26. 34.]

ⁱ [1 Reg.] xvi. [18.]

2 Reg. xii. [21.]

^k Psal. xviii. 1.

^l 1 Sam. xvi. 13.

figit Consultores ipsos. Atque ita, *Regibus salutem operatur in medio terræ*^m.

Decursa jam *Thesi*, demitto me ad *Hypothesin*. *Ipsa est qui eruit Davidem servum suum, &c.* Inde autem principium sumo. *Servator omnium hominum Deus, maxime autem fidelium*: D. Pauli est, 1 Tim. iv. 10. Addo ego, *Servator Regum omnium: maxime autem fidelium*. Utrobique enim ratio par. Sic colligo. Si super Reges excubet Divina providentia, Reges indefinite, Reges in genere: Quid super Reges et fideles ipsos, et fidelium Rectores? Si in Regibus terræ mirabilis, quid in Regibus, Ecclesiæ et *filiis et nutritiis*ⁿ? Si in Assuero Ethnico, quid in Davide Religioso et pio Principe? Nam (quod scite de eo dixit filius Sirach:) *Sicut adep̄s separatus est a carne victimæ; ita David de Regibus Terræ*^o: ut quod Reges sunt inter homines, id David inter Reges. Quid ergo factururus Illi Deus? quid iis factururus, qui similes Illi, *fideles, ut David, in omni domo ejus*^p? Enimvero, quæ aliis in Regibus singula, ea in Davide, hic, conjuncta reperias. *Rex* (scilicet) et *Servus Dei*: Quare, et quia *Rex, salutem dabit*, et quia *Servus, eruet a gladio maligno*. Quod *Rex*, commune habet cum reliquis Gentium Regibus, quibus cur ita prospiciat Deus, causa nulla, nisi tantum quia Reges. Quod *Servus*, peculiare hoc Illi, præ reliquis.

60

Ac servos quidem suos servabit Deus, cujusvis vel infimæ conditionis, omnes: Reges vero servos, super omnes, Et quia, ut *Reges, per ipsum reguntur*^q, et quia, ut *Servi, per ipsum reguntur*. *Domine, salvum fac Regem*: Petitio est, Psal. xx. 9. *Salvum fac Servum tuum, Deus*, Petitio, Psal. lxxxvi. 2.; petitio una, et non una: una, in Davide; non una, in omnibus; Non enim omnes servi. Imo vero, omnes *Servi* ejus, omnes Reges terræ. Et quidem sic est, omnes sunt. Omnes enim, etsi ignari, etsi inviti, omnes tamen faciunt voluntatem Ejus. Omnes sunt, sed (quod nostri propositi est) non omnes se agnoscunt, non omnes se gerunt ut *servos*. *Servus* Ejus Nabuchodonozor. Sic enim per Jeremiam Deus: *Ecce, dedi Nabuchodonozor servo meo omnia Regna hæc*^r: At hoc ille tamen non agnovit: Non agnovit, vel se servum, vel illum Dominum. Sic enim ad tres pueros, *Videamus, quis vos Deus*

^m [Ps. lxxiv. 12.]

ⁿ [Es. xlix. 23.]

^o Ecolus. xlvii. 2.

^p [Conf. Heb. iii. 2.]

^q Prov. viii. 15.

^r Jer. xxvii. 6.

61

eripiet de manu mea^s. Neque vero Pharaon hoc agnovit. *Quis est Dominus?* *Dominum non novi, et Israel non dimittam*^t. Non ita David noster, non certe. Ille vero agnoscit se servum: Audite ipsum de seipso. Psal. cxvi. 16. *Ecce Domine, quia ego servus tuus; ego servus tuus, et filius ancillae tuae*. Nec verbo hoc, et lingua tantum, sed et opere, et veritate: Non (ut illi,) faciens, nec sciens, nec volens, sed *querens, et faciens omnem voluntatem Ejus*. Tam sollicitus de re Domini, ut *non ascenderet in lectum, non somnum oculis caperet, priusquam locum invenisset, quo arcam Domini reduceret*^u; In eaque reducenda, sic inter *servos Dei* accinctus Ephod linco, sic (inquam) se gessit, ut uxori suae nimium *servus* videretur^x. Sed ille, nunquam satis humilis coram Domino suo, nunquam satis sollicitus de voluntate Ejus. Vere *Servus* David: *humilis*, ut *servus*: *fidelis*, ut *servus*: *servus secundum cor ejus*^y. Recte ergo, et ad rem, in Versu dicitur, Davidem *servum suum*. Proin, sic de illo Deus *servo suo*, Psalm. lxxxix. 21. *Manus mea auxiliabitur ei, et brachium meum confirmabit illum: nihil proficiet inimicus in eo: filius iniquitatis non apponet nocere ei*; id est, (uno verbo) *Eruam eum*.

Et quod verbo dixit, opere complevit. Proin, saepe illum Deus, et a multis (non dico, periculis, lata nimis vox illa ad praesens institutum) telis dico, (quod magis appositum) a telis eruit, acutis, districtis, contortis in perniciem ejus. Eruit a framea Goliæ^z: Eruit a jaculo Saulis^a: et (quod huic loco proprium) *eruit et a gladio*.

A *gladio* autem, non quovis cujusvis, communi et promiscuo; quin, (uti Versus habet) *a gladio maligno*. Equis vero *gladius malignus*? *malignus*, dico, malus forte, forte maleficus: at vero *malignum gladium*, nimis violentum est dicere. Certe, *gladii* quidem culpa nulla, nulla in ferro *malignitas*: tota in illo est, illiusque animo malevolentia suffuso, cujus lateri appendet. Namque alio sensu, nullus est *gladius malignus*.

Et quis ille tandem *malignus* igitur? Profecto, non qui ex professo, et aperta fronte maleficus, vel malevolus; non, qui hostis instar, hoc ipsum præ se ferens: qui latenter, et in

^s Dan. iii. 15.^t Exod. v. 2.^u Psal. cxxxii. 2, 3.^x 2 Sam. vi. 20.^y 1 Sam. xiii. 14.^z 1 Sam. xvii. 18.^a [1 Sam. xviii. 11.]

occulto malevolus, is *malignus* est. Cui sub fronte blanda, suppurata mens: sub fucato vultu, cadaverosum cor: ejus (ut illum pingit scite Salomon) *submissa vox, sed septem nequitie in corde ejus*^b, ille demum *malignus*, illiusque *gladius* (utpote *maligni*) *malignus*, id est, Domini similis est.

Quos modo tetigi *Locustas*, *maligni* sunt: *vultus* illis *muliebris*, at *Scorpionis cauda* a tergo^c: Quos modo nominavi *filios alienos*, *maligni* sunt: quibus os vanum: sed enim mucro gladii non vanus (ut videmus), neque vanum, sed verum, adeoque *malignum*, vulnus inferens. 62

Etiamne vero? Nunquid Davidi tales, qui Illi clam male vellent? *Rex* adco bonus, *Servus* Dei tam fidelis, ficine potuit, ut non effugerit *malignos* tamen? Fieri certe potuit, et factum est. Habuit et David, quibus David non satisfacit: Habuit et David *malignos* suos, et illi *gladios* suos; et ab illis, et ab illorum *gladiis*, plurimum illi periculi. Nondum *Rex* Doegum^d habuit, et viros Keila^e: Jam *Rex* habuit She-meium^f, et Shebam^g; habuit *hominem* suum *unanimem*, *Ducem suum*, et *intimum suum*^h Achitophel: habuit *Absalom filium suum*, *filium suum Absalom*ⁱ: habuit alios, et quidem multos; multis enim in Psalmis de hujus furfuris (non enim farinae) hominibus conquerentem audias. Etiam vel in hoc nostro, his de quibusdam queritur, ortu quidem indigenis, affectu autem alienigenis, fucatis scilicet subditis, quorum *nec in ore, nec in dextera, fides*^k ulla: Tales habuit et David, tales vel qui Davidi par (si modo est quisquam par) tales tamen habiturus est. Et ab his, scilicet, semel ad Versum octavum, nec semel ibi tantum, sed et iterum ad undecimum, id est, iterum iterumque petit *erui*. Norat enim, hic *gladius* quam noxius, ut *gladius* hosticus præ eo quidem benignus sit. Non enim *gladius* belli, *gladius* hic; non Goliæ, aut Philistæorum, qui aperte invadunt, quos (proinde) videns declinare poterat: *Gladius* hic, *gladius* proditorius; *Gladius* Joab, *gladius* hic; qui amice gratulatus Abnero^l, arete complexus Amasam^m, atrumque percussit in inguine, idque sic, tam scilicet *maligne*, ut *secundum vulnus non apponeret*: fluxerunt enim, unico illo,

^b Prov. xxvi. 25.

^c [Apoc. ix. 8. 10.]

^d 1 Sam. xxi. [7.]

^e [Ibid.] xxiii. [12.]

^f 2 Sam. xvii. [leg. xvi. 5 seq.]

^g [Ibid.] xx. [1.]

^h Psal. lv. 14.

ⁱ 2 Sam. xviii. [33.]

^k [Psal. cxliv. 8. 11.]

^l [2 Sam. iii. 27.]

^m [Ibid. xx. 10.]

utrisque illis viscera in terram. *Gladius* Joab, *gladius malignus*; in illo noxa.

63

Jam (quo sciant omnes, quam bonus in Davidem Deus) *eruit* eum Deus a *gladio* hoc; Eum dico: sunt enim quos, sunt inter *Reges*, quos *non eruit*; sunt inter *Reges*, quos obruit, quos *malignus* hic *gladius* obruit; quibus scilicet clypeum suum salutis non prætendit Deus. Ishboshethum obruit a meridie, super strato suo dormientemⁿ. Elam obruit, in ædibus Atriensis sui perpotantem^o; Joashum obruit in tumultu populari trepidantemⁿ. Gedalam obruit cum maligno percussore suo Ismaele intrepide convivante^q. Illos omnes obruit hic *gladius*. Nempe, illos Deus non *eruit*. At Davidem *eruit*, *eruit* illum Deus (quisquis fuit ille *malignus*) a *gladio* ejus. Quodque illum cruerit, Deo Versum hunc, tanquam canticum suum *σωτήριον*, modulatus est. Atque hæc de Hypothesi, de Davide scilicet.

Venio jam ad nos.

ENIMVERO, ut Davidem olim, *servum suum*: sic Jacobum nuper, *servum suum Deus eruit*; utrumque *eruit*, utrumque de *gladio maligno*: vere ut de utroque enuntiarı Versus iste, vere ut cantari possit: et hoc die, hoc anno; et hoc die, in annos singulos.

Sextus enim jam annus agitur, cum die hoc, (hoc ipso die) filii *maligni* insidiati sunt ei: filii *alieni mentiti sunt ei*^r. Allexerant eum, domum, ad se; exceperant hospitio blande admodum, polliciti insuper (nescio quid arcani), vane et mendaciter omnia; atque ita tandem, nullius mali sibi conscium, ac proin nihil mali suspicantem, perduxerant quo volebant, ad locum scilicet in ipsis ædium penetralibus, ubi *malignus* ille *gladius*. Ibi illum, contra jus hospitii, hospitem, contra jus longe majus, subditi *Regem* adorti sunt: remotis consciis, oclulis ostiis, solum, inermem, præsidio omni subsidioque nudatum adorti sunt. Aderant enim tum *filii alieni*, qui *gladium* educerent, aberant filii genuini, qui clypeum, et

ⁿ 2 Sam. iv. 5.

^o 1 Reg. [x]vi. 9.

^p 2 Chron. xxiv. 25.

^q Jerem. xli. 2.

^r Ps. xviii. [45.] 46.

(si ita opus) corpus opponerent: Aberant omnes. Quid hic, nisi certa mors? Horret certe meminisse animus, quam prope adactus *gladius* ille, ut frigidum senserit mucronis ferrum, admotum tum, atque adeo impactum sacro illi pectori. Quid (inquam) nisi certa mors, *gladio* tam prope adacto? Ibi illum Deus, Deus *qui salutem dat Regibus*, *Regibus servis suis*, ibi Illum Deus *Regem servum suum*, in medio discrimine, in ipsis mortis faucibus, e medio discrimine, ex ipsis mortis faucibus asseruit, eruitque; Deus *ipse* (inquam) *illum eruit*.

64

Incusso primum terrore, armato illi, qui ad hoc tantum scelus accinctus, instructus, destinatus fuerat, ut tentare quicquam, nec ausus, nec posset. Dein, ipsi illi armato, repente mente ita mutata, ut hic qui destinatus, illius qui destinarat (cum ille hoc scelus facere vellet) manu sua, ne faceret, manum detineret. Dein Regi præsentem animum, et vires, roburque sufficiens, ad feralem illam palæstram; ut *non prævaleret ei*, ut *non proficeret in eo quicquam inimicus*^s. Demum, miris modis, per ignotas vias, imperitos loci, ignaros viæ, recta tamen ducendo, et dirigendo viros illos, qui clamore Regis acciti, accelerabant undique, in ejus auxilium, (viros, ob hoc tam felix et fidele ministerium, sempiterna memoria dignos:) denique asserendo eum, tum, a primo hoc; tum ab illo altero, alterius fratris *gladio*, magis adhuc *maligne maligno*; et sic asserendo, ut *gladius eorum intraret in cor ipsorum*^t, et malignitas ipsorum ipsis in verticem converteretur^u: *Rege* salvo, *salute Regi data*, *cœlitus data*, (si est unquam salus cœlitus ulli data) ac si de cœlo misisset manum Deus, et opem ei tulisset^v: una, *eruens* Illum; una, obruens malignos illos gladiatores, et suo sibi jugulans gladio maligno. Profecto, non humanæ opis hoc; non ab homine. *A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris*^x; in oculis omnium: et est memorabile in auribus nostris; in auribus omnium; deque eo, nulla posteritas, nulla sæculorum series conticescet.

Sed et hoc parum visum est Deo^y; nisi exin sæpe, et vero superrime: (nec enim dum annus est) e pari illum, imo,

^s Ps. lxxxix. 22.

^t Ps. xxxvii. 15.

^u Ps. vii. 17.

^v [Ps. cxliv.] Vers. 7.

^x [Ps. cxviii. 23.]

^y 2 Sam. vii. 19.

65

e majore, e longe majore, non quidem *gladii*, sed *pulveris maligni* discrimine liberaret: Facinore, tam tetro, tam fœdo, tam diro, et diris omnibus devovendo; ut, superet pœne fidem nostram, qui tamen ipsi vidimus: Posteritas quidem certe (credo) vix fidem adhibebit, fuisse unquam in specie humana tales, ex infima usque abyssu, *locustas*, qui tam infanda cogitarent. Pro magnitudine periculi, erit et gratiarum modus. Ac potuit quidem nuperum illud memoriam excutere nobis hujus hodierni. Absit vero. Sic enim, (ut initio dixi) nova celebrentur, ut vetera quoque renouentur. Erit et illi Canticum suum in tempore suo. Jam nominasse sat crit.

Non pecco jam diutius in patientiam vestram: Absolvo paucis, quod superest.

ERGO, ut illi, tum, pro Rege suo Canticum hoc; itidem, et nos, jam, pro nostro: nec est enim tam salus saluti similis; quam illorum, et nostra. Neque vero etiam usquam est, unde nobis exemplum sumere liceat, quid nobis jam facto opus; quam, si modum, methodumque imitemur Psalmi hujus, (neque vero longe abeo) hujus in Psalmo loci, qui jam nobis prae manibus est. Duo facit David, (quod eleganter imprimis dicunt Hebræi:) miscet *Tehilla*^z, et *Tephilla*^a: (id est) *vota cum gratiis*; *preces cum cantico*. Simul ut Hymnum cecinit, uno mox eodemque spiritu vota facit. Præcedente enim Versu parturivit canticum, chordas suas concinnavit, plectrum adhibuit, cecinit sic, ut audivistis: *Ipsæ est, qui dat salutem Regibus: Ipse est, qui eruit Davidem servum suum de gladio maligno*. Ecce vero statim, (Versu scilicet subsequente,) deponit de manu barbiton, demittit se ad genua, ad preces se confert: et dictat inibi Orationem, sibi et nobis, in hæc verba: *Serva me, et libera me, de manu filiorum alienorum, quorum os loquitur vanitatem, et dextera eorum dextera falsitatis*^b. Optime isthuc in se, atque in populum suum consuluit, dum hæc ita miscet: Et nos factum imitemur. Ac, primum, ut ratio postulat officii nostri, celebremus hunc *Servatorem Regum*, Assertorem *Servi sui*, *Regis nostri*: celebremus eum, Canticum novo, cantu, chordis, tibiis, tonis; quos, vel habet, vel capere potest spiritus, vox, mens,

^z תהלה^a תפלה^b [Ps. cxliv. 11.]

manus nostra, optimis atque aptissimis. Quicquid enim habemus optimum, aptum beneficio huic; Deo aptum, propter hoc. Imo, omnia nostra, vel optima, infra beneficium hoc, infra meritum Illi, propter hoc. Sed tentemus tamen, ut possumus, modulari aliquid. In eoque *omnia quæ intra nos sunt, omnia ossa nostra^c*, confiteantur Tibi, Domine, *Tuam esse Salutem, Te illam dare, Te illam Regibus dare, Te illam Regi nostro dedisse*: et in illo, nobis omnibus, Tribus jam in uno Regnis, uni in Tribus. *Et jam, quid possumus addere, ut loquamur ad te? Tu enim scis servos tuos^d*, Domine, utcumque animi sensa minus digne exprimentes, tamen, intus in animo intimisque sensibus, æternum Tibi devinctos, de *salute Regis* hac.

Verum enim, quia eruisse Illum semel satis non est, non bis, terve, non septies, (quam longa enim Illi vita, tam longum discrimen hoc a *malignis*,) quia, non omnes *filiis alieni* in terra aliena; aliqui hic in nostra, et apud nos: quia filii Belial nondum omnes mortui; saltem, Pater eorum Belial mortuus non est: quin vivit etiam, etiam machinatur malignas suas machinationes, non minus jam, quam Davidis sæculo; non minus quam ullo a Davide sæculo, usque diem hunc: non minus? imo vero, et magis, *quia modicum tempus habet^e*: Nos quoque ad exemplum Psalmi nostri, ne nimium diu immoremur in Cantico; quin suspensis paulisper, quin depositis ad tempus barbitis; etiam et nos supplices simus, et admisceamus preces nostras; etiam et nos, exemplo illius, vota publica nuncupemus. Non alia, quam hic, quam aliis in Psalmis ille ipse nuncupat. Hic: *Serva illum: etiam erue illum a filiis alienis; ab ore, dextera, gladio, illorum maligno*. Ex aliis vero: *etiam, Domine, salvum fac adhuc, etiam, Domine, prosperare adhuc^f*. *Manda, Deus, virtuti tue; confirma opus hoc bonum, quod operatus es in nobis^g*. *Mirifica misericordias tuas^h: magna salutes erga Regem tuumⁱ*: *Præcipe omnimodam salutem Jacobo^k*. Ipse es, qui salutem dedisti: Ipse es, qui eruisti: *Idem ipse semper esto, qui es^l*: semper erue, semper serva Illum, semper serva nobis hæc bona.

^c Ps. ciii. 1; xxxv. 10.^d 2 Sam. vii. 20.^e Apoc. xii. 12.^f Ps. cxviii. 25.^g Ps. lxxviii. 28.^h Ps. xvii. 7.ⁱ Ps. xviii. 51.^k Ps. xlv. 5.^l Ps. cii. 27.

De illis vero qui supersunt, (supersunt enim, male metuo) *filiis alienis*, quid aliud precemur, quam quod Cushi, apud Davidem quoque, et eum erutum tum quoque a gladio *filiū*, et *sui*, et *alieni Absalom*: *Inimici Domini mei Regis*, et omnes qui consurgunt adversus eum, in malum, fiant^m sicut fratres illi, fratres in malo, fratres maligni. Sic pereant inimici tui, (inimici Uncti tui) Domine: Qui vero Te, qui illum diligunt, fiant sicut Sol cum oritur in virtute suaⁿ. Quo sic nos, sic semen nostrum, qui sub auspiciis Regni Illius octo illas (in Psalmo hoc) terrenas beatitudines, octo felicitates sæculi, consequuti sumus, etiam nonam quoque illam (instar reliquarum omnium) castæ Religionis; diu iisdem, et multos annos sub Illo salvo, sospite, superstite perfruamur: (id quod quadricennio jam fecimus.) Quotannis vota nostra solventes, dic hoc, de die hoc, de salute hoc die *data*: Interealantes semper Versum hunc; initio, medio, fine: *Ipse est, qui salutem dat Regibus*: *Ipse est, qui eruit Jacobum, servum suum, de gladio maligno*. Ipsi honor, laus, gloria, gratiarum actio, in sæcula sæculorum. Amen.

^m 2 Sam. xviii. 32.ⁿ Jud. v. 31.

FINIS.

C O N C I O
LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,

XIII° Aprilis, A.D. MDCXIII.

in Aula Grenvici;

Quo tempore, cum Leētissima Sua Coniuge, disces-

furus jam erat Gener Regis, Serenissimus

Potentissimusque Princeps *FRIDERICVS*

COMES PALATINVS

ad RHENVN.

L O N D I N I,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*

& *Andræa Hebb.* 1629.

*Et gaudebit Sponsus super Sponsam, et gaudebit super te
Deus tuus.*

Sic lego. Quod si aliter quis legat, (aliter enim verti scio, *Sicut gaudebit Sponsus, sic gaudebit Deus*^a) frustra se esse sciat. *Sicut* enim illud, et *Sic*, in origine nusquam comparent: plane ibi non habentur: Additio sunt hæc Interpretum. Verba sic habent, ut retuli; nec plura sunt in fonte nec pauciora: Sicque ea vertit vetus Interpres, fidus in eo satis atque religiosus.

Scripturæ vox *gaudium* sonat: Nec vox alia diu jam audita est in terra nostra. Mensis enim jam tertius agitur, cum lætitiæ indulgemus omnes, atque id Christo indulgente, quanto scilicet tempore *nobiscum Sponsus est*^b. Atqui jam reditum maturat ad suos: Superest, ut quem venientem exceperimus cum gaudio, manentem complexi sumus, redeuntem etiam, cum gaudii, et si qua sunt fausti omnis, votis dimittamus.

Etsi autem jam ante (cum lætitiæ litavimus) lætitiā hanc nostram *Sponsus ipse*, tum de sponsi amicis qui adsunt, etiam qui idioma nostrum non callent, ex vultu tamen atque oculis cujusque nostrum, ex toties jam structis epulis, ex ludis et larvis, et siqua sunt ejus generis luculenta gaudii testimonia, intelligunt, opinor, sic satis: unum abesse modo visum est (quod in abitum usque asservari Rex magnus voluit) ut publice testatam et pro concione lætitiā hanc audiant: audiant autem (quod nondum factum) sermone, quem pariter nobiscum capiunt. Ea mihi jam cura incumbit, cui nihil magis in votis, quam ut *gaudii* hujus quoquo modo adjutor sim.

Sonet ergo per me novissimum gaudii, novissima vox ista in auribus ipsorum. Intelligant (ex lingua autem id, quam intelligunt) nec dum defervisse lætitiā nostram, nec tri-

^a [Ut in Vers. LXX. interp.]

^b Mat. ix. 15.

mestre dimetiendam. Sciant etiam oram jam solventes, quam Connubio huic, ultimo quasi spiritu, læta omnia cupiamus. Sciant autem ex hoc Versu bene ominatis Prophetæ verbis: Cujus nos hodie in vota succedimus, atque in eadem verba vovemus, *Et gaudebit*, &c. vel, *Et gaudeat*, &c.

Gaudebit enim hic legendum, an *gaudeat*, haud facile dictu. Ideo autem haud facile, quod Hebræis, cum desit *Optandi modus*, fit, ut, quicquid optant, id fere per futurum tempus efferant. Sæpe, ut minus liqueat, idue velit dicere Prophetæ, *Utinam hoc ita sit*; quod est votum optantis: An vero, *Hoc pro certo sic erit*; quod est vaticinium divinantis.

Verum enim litem hanc in proclivi nobis componere. Vota enim nemo facit, nisi auspicato: vellet vates esse, quisquis vovet. Parum ergo hic interest: Ita legi potest, *Et gaudeat Sponsus*, et erit votum. Potest et ita: *Et Gaudebit Sponsus*; Et quod fuit votum, fiet vaticinium. Ac esto quidem jam nobis *votum* hoc bene ominantium; *Gaudeat*: vertat in *vaticinium Deus* vere prophetantium; *Gaudebit*. De quo bona spes est. Nam qui præit nobis votum hoc (Esaias), Prophetæ est. Ex ore Prophetæ cum sit, utrumque erit, simul *votum*, simul *vaticinium*. Ita vero sit, Deum veneramur omnes: Et quem vocamus in vota Deum, Idem vota bonos ducat in exitus^c.

Genium vidistis Scripturæ hujus: jam et partes cognoscite. *Gaudebit*, votum unum, vox una; Sed enim bis repetita (*Gaudebit Sponsus*, *Gaudebit Deus*) geminum nobis dat gaudium, duos quasi uno de fonte rivulos. Seu (quod malo) non rivulos duos: prior enim rivulus modo; posterior, fons. *Gaudebit Sponsus*; Esto hic rivulus: *Gaudebit Deus*, fons esto. Arescet cito prior ille, nisi de hoc quasi fonte derivetur. Ita convenit. Hilaritatis nostræ omnis rivulus de fonte ducendus pietatis.

Jam in priore illo *Sponsus* subjectum est; *Sponsa*, objectum gaudii. Sponsi enim gaudium omne in Sponsam fertur, *Gaudebit Sponsus super Sponsam*. Dei autem posterior, *in Te: Gaudebit super te*. Te? quam? Circumferte vero ad præcedentia oculos; etiam ad sequentia. Nulla ibi usquam, nisi de Sione mentio. Te, Sion igitur, Te, popule, Te *Sponsa* Dei. Dicam enim quod res est: utrobique hic *Sponsus* est

^c [Cf. Hor. Carm. IV. 8. 34.]

et *Sponsa*: Duo sponsalia; *Mysterium* idem, quod apud Apostolum: *Dico autem in Deo* hic et *Sione*, ut ille in Christo ibi et *Ecclesia*^d.

Videndum jam, ne incurrant sponsalia nostra in posteriora hæc. Imo id volui dicere, ut concurrant. Ubi enim non concurrunt; ubi Sionem non respiciunt sponsalia; quantumlibet hic in terris effusum, nullum plane de illis in cœlo gaudium. Ubi vero redundat ex illis lætitia in Sionem, ejus de gaudio gaudium in cœlo semper, cæ demum faustæ sunt atque auspicate nuptiæ. De quibus non modo amici Sponsi de terra hinc, sed et Palatinatus ille superior, et quæ de sursum est Anglia quasi Angelorum, de quibus Deus Ipse, atque cœlum, cœlique tota Curia, lætitiis omnibus læti sunt.

Ejusmodi et esse et fore speramus hæc nostra, præstante id Deo Opt. Max^o, qui velit jubeat geminum hoc gaudium rivuli et fontis in illa derivari: Et *Sponsi* gaudium suo et *Sionis* gaudio coronari: ut et *Sponsus* de *Sponsa*, et *Sion* atque Deus de utroque: inter se illi, nos cum illis, omnes denique in Deo, atque cum Deo, gaudeamus.

Partes vidistis periochæ hujus. Eas ego sic exequar: 1. Dicam de *voto* ipso, votique natura primo, *Gaudebit*. 2. Tum de voto, quoad *Sponsum*, seu ad ipsum relato. Quoad *Sponsum*, primo in se, suique per se solum ratione habita, *Gaudebit Sponsus*. Quoad *Sponsum* iterum ratione *Sponsæ*, *Gaudebit et Sponsus super Sponsam*. Atque hæc de rivulo.

Post et fontem ipsum petemus Deum. Acturi de Deo, 74
Ejusque, et ad nuptias, et ad *gaudium*, interventu necessario. Tum de *Sponsalibus* cum *Sione*, deque Illius inde gaudio. Postremo de utroque hoc gaudio (*Sponsi* atque Dei) feliciter consociando, et quasi desponsando inter se. Sic fient nobis *Sponsalia* terna: 1. *Sponsi* cum *Sponsa*; 2. Dei cum *Sione*. 3. *Sponsi* atque *Sponsæ*, cum Deo et *Sione*: quod ex tribus his resultat gaudium, in unum quasi gaudium aggregando.

Quæ ego dum singula complector, ut quem ad finem a Deo destinatus est Ejus sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc precibus nostris Spiritum Sanctum, invocato in illum finem per Filium Patre. Ac ne in precibus nostris immemores simus ipsius, quæ

^d [Eph. v. 32.]

ipsa nostri nunquam immemor est in suis, intercedamus apud Clementissimum Patrem pro Ecclesia Ejus Catholica hic in terris militante; Catholica, non Romana, sed Œcumenica, nempe, quam longe lateque patet terrarum Orbis, longe lateque disseminata. Conservet ei Deus recuperatam diu jam ex densissimis errorum tenebris veritatem suam: Restituat ei Deus, cum id Ei visum fuerit, amissam jam pene per Christiani Orbis dissidia Unitatem suam.

Ac, quæ pars in ea votis nostris indiget vel maxime, eam præter supraque cæteras, Deo, nec sine gemitu, commendemus. Fratres nostros dico, quocunque crucis genere, quacunque de causa pressos et afflictos. Precemur eis tentationum suarum felicem exitum; ac interim, dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit, ad cruces suas leniter, ut decet, constanterque perferendas.

Pro Ecclesiæ parte pace florente: Nominatim pro Ecclesiis, quæque in Britannia Magna et Hibernia, quæque in Palatinatu utroque sunt. Ac, quo nos vocat imprimis officii nostri ratio, pro serenissimo Potentissimoque Principe, Jacobo Dei Gratia, M. Britanniae, Franciæ, et Hiberniæ Rege, Fidei defensore, perque ditiones suas Statuum omnium atque Ordinum, quique Ecclesiastici sunt, quique Politici, Gubernatore summo. Vitam ei longam, multos annos precemur, utque diu superstes Regnum Christi magis indies magisque propagandum curet, propagatum videat atque gaudeat.

75

Pro præstantissima Regina Anna: Pro spe surgentis Nobilissimi Principis Caroli: Pro Sponso, Sponsaque; Sponso, illustrissimo Principe S.R. Imperii Electore, Friderico Palatino ad Rhenum; Sponsa, lectissima Domina Elizabetha unica Regis, unica nostra.

Pro Regni Proceribus, Summis viris, iis præsertim qui Regiæ Majestati a sanctiore consilio sunt.

Pro nostro hoc Ordine, proque Clero et Populo universo.

Hoc autem primis ultimisque precibus a Deo summopere contendamus, ut bonus felixque adsit recenti Conjugio. Ante omnia, ut Sion inde gaudeat, cujus semper se gaudio miscet Deus: quo sic benedicat eis ex Sion Deus, ut (quæ clausula est Hymni nuptialis) videant filios filiorum suorum, et, quam omnes suspiramus, pacem super Israel^c.

^c [Ps. cxxviii. 7.]

Pro hisce omnibus, supplices offeramus Christo Intercessori nostro suam Ipsius Orationem, Patri suo nostris nominibus offerendam, quo Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque cuique nostrum expedire noverit, quam clementissime benignissimeque largiatur. Pater noster, &c.

I. Et gaudebit. Caput voti, gaudium. Et quidem cum ^{De voto votique natura.} fausta omnia cuiquam optare cupimus, quid aliud optemus quam *gaudere*? Majus enim meliusve nihil est, quod possit optari. Dixit Ambrosius: *Omne malum abdixit, omne bonum uno verbo dixit, qui gaudium dixit.* Scite id autem et vere. Primum enim procul esse oportet omne *malum*, ut adsit *gaudium*. Nam si *morbus* molestus est corporis, si *ægritudo* animi, si vel *metus*, vel *ira*, vel *res adversæ*, exclusiva *gaudii* sunt omnia hæc. Unum horum quodvis si adsit, non licet usurpare vocem hanc, *Et gaudebit*.

Etsi autem nimium boni est, cui nihil est *mali*^f; tamen, nec si nihil est mali, satis id, ut *gaudeat* quis. Satis id quidem ad *indolentiam*: ad *gaudium*, non satis. Etiam *bona* adesse opus est. Nec ista minorum gentium, quæ satis (forte) ad *gaudiolum*; at non ad *gaudium*, nisi tanta sint, ut existat inde animi elatio quædam placida atque constans, quam *gaudium* dicimus. En igitur malorum omnium exsors sit oportet et impos, bonorum autem compos, cui *gaudium* rogemus: Semiplenum enim non rogemus. Absque his autem *gaudium* plenum non est.

Sed enim si plenum sit, votum plenum est, atque adeo voti plenitudo: votum summum, atque adeo votorum summa. Id autem vel hoc argumento, quod summæ Personæ, quod *Regi*, nihil habet Populus Dei in Psalmo quod magis exoptet. *Regi* quod rovet populus, mensura est voti: *Super quem enim sunt desideria totius Israel, nisi super Te*^g (dicit Sauli Samuel, *Regi* jam designato). Nemo omnium, cui melius, cui meliora cupere, optare, ominari debemus, quam *Lucernæ* Israel^h, *Spiritui oris nostri*ⁱ, Christo Domini.

Meditato autem conceptum ei *votum* hoc, quasi vel Rege dignum in Psalmo Regio XXI., *Domine in virtute tua lætabitur Rex*.^k *Lætabitur*; idem est dicere, *Et gaudebit*. Tantum

^f [Ennius apud Cic. de Fin. lib. ii. cap. 13.]

^g 1 Sam. ix. 20.

^h 2 Sam. xxi. 17.

ⁱ Thren. iv. 20.

^k Psal. xxi. 1.

est in *gaudio* momenti, tantum in voto hoc a Propheta nuncupato. Atque idem quod Regi, cum bona ipsius venia (scio) et *Generi Regio, Generoque* jam in *Regium Genus* insito auspicato vovemus. Nec dignius quicquam occurrit, quod vovere possimus. Averruncet Deus mala, mala omnia ab eis: Accumulet Deus bona, bona omnia plena manu, *χειρὶ καὶ θύλακι*,¹ quo et *rotum* nostrum et *gaudium* istorum plenum sit. Atque hæc de voto votique natura.

De voto
quoad
Sponsum.
1. Ratione
Sui.

II. Sponso autem peropportuno hoc, ac (prope dixerim) peculiare votum. Est apud Prophetam sæpe; sæpe legas voces has, *vox gaudii et lætitiæ*^m. Et quæ tandem vel quibus propria vox illa? subjungit eis statim, absque vel vocula una interposita, (semper autem id) *vox sponsi et sponsæ*. Quibus illa *gaudii et lætitiæ* genuina vox, et proprius quasi character est. Genuina vox, dixi, et sua. Suam sibi vocem si ingeramus, ecquid magis apposite? Nec alio nomine, quam quia *conjugium* est.

77 1. Enimvero vel conjugio quidem ἀπλῶς apposita vox ista. Ad quodvis cujusvis *conjugium* bene precari, *lætari*, æquum est omnes. Mater est enim conjugium omnium nostrum; Petra, unde excisiⁿ; Caverna, unde effossi atque educti in lucem hanc. Quod sumus, vivimus, lætari possumus, debemus ei. Quare redundare debet in omnes ex hoc fonte *lætitia*.

2. Jam si conjugio κατὰ πλάτος, quanto hoc magis *Rege* nuptias faciente? *Regi* enim nuptias facienti non dubitavit Dominus dicere, *Regnum cælorum simile*^o: Tanta ibi *lætitia*; Quam vel ad *vias ipsas et sepes*, id est, ad omnes commeari vult. Etiam ad eos, qui alioqui minime omnium ad *gaudium* compositi factique videri possent. Nec illos tamen excipi. Severus homo Baptista, et deserti incola, tamen ad vocem *sponsi* solutus est in *gaudium*. Audite ipsum in Camelinis suis pellibus exsultantem, *En* (inquit) *gaudium meum impletum jam est* p.

3. At et *nuptias* interdum *Rex* facit (ut Saul), nec factis *gaudet*. At noster *gaudet*. Omnes non pertentari modo hinc,

¹ [Respicit dictum illud Corinnæ ad Pindarum, τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὄλαφ τῷ θύλακῳ, quod legitur apud Plutarch. de gloria Atheniens. Op., tom. ii. p. 348. A.]

^m Jer. vii. 34; xvi. 9; xxxiii. 11.

ⁿ [Es. li. 1.]

^o Matt. xxii. 2, 9.

^p Jo. iii. 29.

sed et perfundi gaudio *Serenissimum Regem* vidimus. Cum illo gaudente quis non *gaudeat*? Qui jure merito id potest de nobis, quod de suis olim Corinthiis Apostolus, *Confido in vobis omnibus, quod gaudium meum gaudium est omnium vestrum*^a. Ita par est, atque ita est. Sive ergo conjugium ipsum spectes; sive factum a *Rege*; sive *Regem facientem*; geniale votum, germana vox ad *sponsos*.

1. Atque ita quidem postulat locus ipse *Conjugii*: nempe in loco *gaudii*, in *Paradiso*^r, instituti. In loco *gaudii*; addo et tempore: Lætante tum Deo atque *gaudente super omnia opera manuum suarum*^s: Lætante tum *homine*, cum adhuc in *honore*^t esset, ac *bonum* solum, nec dum *malum*, vel *sciret*, vel sentiret.

2. Ita *Gentium ritus* atque mos: qui, dictante hoc illis Naturæ luce, procul abjici jusserunt *cystin felleam*^u a sacrificio nuptiali, procul et *molam salsam*^s: Nihil vel *acidi* vel *amari* Nuptiis intervenire.

3. Ita *S. Literæ*. Scitum illud imprimis ac memorabile Salomonis *Canticum* in eum finem scriptum, ut esset *Epithalamium Sionis*. Ibi nihil legas nisi lætum, *Vinum cum Lacte*, *Favum cum Melle*, *Unguentum cum Aromate*, *Mustum Malogranatorum*^v, et quæ præterea ibi multa. Singuli enim *Versus* singulæ *lætitiæ* sunt.

4. Postremo (quod initio monui) *Major Salomone*^z suspendit, quanto tempore *nuptiæ* sunt, *jejunium*^a; et foras esse vult *tristitiam* omnem a *filiis thalami*: Suaque voce sanxit, *Nuptiarum tempus, tempus esse gaudii*; *Sponsus enim tum apud nos*. Aptissimam ad *Sponsum* vocem esse, *Et gaudebit*.

Et habet ille quidem, de quibus *gaudeat* secum et apud se, non pauca, ne quærat foris: reflectat ad se modo, nec alio respiciat. (1.) Nec illud dico Ecclesiastis, *Lætare Juvenis*^b: quod nempe in *flöre* ipso *ætatis*, valenti adhuc vegetoque corpore, sine quo tamen vix *gaudere* datur. Illud potius, quod naturæ, morum, indolis, ingeniique dotibus vel ætatem supra, ut par est *Heroum* filios, instructus abunde et ornatus. (2.) *Gaudebit*, quod Genus Illi ex Cæsarum ipsorum alto sanguine,

^a 2 Cor. ii. 3.

^r Gen. ii. 24.

^s [Ps. civ. 31.]

^t [Conf. Ps. xlix. 20.]

^u [Vide Plutarch. Conjug. Præcept. Op., tom. ii. p. 141. E.]

^v [De usu molæ salsæ in nuptiis celebrandis, conf. Barn. Brisson de ritu

nuptiarum, apud Grævii Thes. Ant. Rom. tom. viii. coll. 1017, 1018. Traj. ad Rhen. 1698.]

^y Cant. v. 1.

^z Luc. xi. 31.

^a Matt. ix. 15.

^b Eccles. xi. 9.

Caroli Magni imprimis, ad quem stirpem revocat, cujusque ex Progenie stemma ducit: Aliorumque post, tum, qui in familia Sueviae, tum qui in Bavariae, tum qui in sua Ipsius Illustres exstiterunt.^c (3.) *Gaudebit*, quod Princeps Imperii: Inter Principes autem, *Septemvir Elector*; Inter *Electores Septemviros*, loco primario sit. (4.) Nec id modo, sed vacante Imperio *Vicarius Imperii*. Sed et pleno etiam, ubi se res feret, et si qua in Cæsarem mota lis, ad eam litem *Judex* sedeat, quasi Cæsaris ipsius *Arbiter honorarius*. (5) *Gaudebit*, quod ad ambas Rheni ripas ditionem habeat amplam, atque uberem; viris, armis, opibus præpotentem. (6.) Quodque in feudo suo, *jure* (ut loquuntur) feudali, obstrictos sibi habeat, qua in Veteri Palatinatu, qua per vicinas undique Provincias, Duces inelytos Comitesque permultos. (7.) Quodque apud me in summis est et *laudum* et *gaudiorum* (nempe quod viam muniat ad Dei *gaudium* secundo mihi loco dicendum) quod Patre, Avo, Atavoque satus, qui sinceram religionem amplexi, quasi Sionem suam ab iis abusuum et errorum corruptelis, quibus oppleta diu jacuerat et inquinata, Dei auspiciis serio seduloque repurgarunt. Quo factum, ut super illis *garisus* sit Deus; ut et jam *gaudeat super semen ipsorum*. Gaudet vero *Sponsus* super hisce omnibus, longumque *gaudeat*. Ita vovemus singuli, ita universi.

79

2. Ratione
Sponsæ.

At his, etsi *sponsus* jam: tamen etiam cum nondum *sponsus garisus* est. Extra *sponsam* sunt ei omnia hæc. At sic habet Versus noster, *Gaudebit sponsus super sponsam*. Atque id demum nostri instituti est: Non solum ut *gaudeat sponsus*, sed qua *sponsus*. Qua vero *sponsus*, *sponsam* respicit. Respiciat illam, et novum illi *gaudium* (non dubito) pectus pertentabit. Nec unum: Multa enim (qua data porta) quasi agmine facto in conspectum se dabunt.

1. *Gaudebit* primo, quod voti compos, et desiderii sui. *Desiderium* enim *veniens*, *lignum vitæ*^d: *Lignum* autem *vitæ*, in medio ipso, et quasi Centrum *Paradisi*^e. Voti inquam compos, quod alii multi, magni, cum haberent in votis, atque adeo exambirent, non tulerunt tamen. Non tulit Antigenes^f: Nec opus plura. Tu vero habes quod tota mente petisti. Atque ex completo hoc desiderio *gaudium* primum.

^c [Vide Ant. Albizii Princip. Christian. Stemmata, fol. xxix. Campidoni. 1617.]

^d Prov. xiii. 12.

^e Gen. ii. 9.

^f [Cf. Virg. Ecl. v. 89.]

2. Ex desiderio completo boni cuiusvis. At nec desiderium ullum ita (ut dicam) *desiderabile*, ut est *Sponsæ*: in qua commode et feliciter ascita, magnum momentum ad totius vitæ curriculum bene beateque transigendum. *Sponsa* igitur quæ eadem *desiderii* materia est, eadem et *gaudii*. Paries ante marmoreus, sed nudus: Huic accessio facta *lætificæ vitis*^g, ut est in Psalmo nuptiali. Et est hoc quidem mutuum utrinque gaudium. Ut enim *paries viti fulcrum* affert, et *stabilimento* est; ita *vitis parieti* (hæc quidem) *pulchrum* suum præstat, et grandi ornameto est. *Ornamentum* autem res *gaudii*, Et *Ornamentum grande grandis Gaudii*.

3. At qualis sponsæ? (Nam et id quoque imprimis ad rem pertinet.) Certe *Sponsæ desideriorum*: Certe בְּלֵה, quod in lingua Sancta *Sponsæ* nomen est, id est, *completa* undique, et cui apte quadret quod est in Versu præcedente, ut dicat de ea *Sponsus*, חֶפְצִי-בִּרְהָהּ *Voluntas mea in illa*^h, quam velit præ aliis, quæ uspiam sunt omnibus.

4. Et mitto de *forma* dicere, mitto et de *dote*; quanquam et mihi *dicere*, et *Illi gaudere*, fas de utroque: Mitto tamen.

5. Omnis enim gloria *Filiæ Regis ab intus*ⁱ, et κρυπτὸς καρδίας ἄνθρωπος^k, interior illa in corde latens *fœmina*. Illa vero (ait Petrus) in conspectu Dei *quantivis pretii*, et pluris quam exterior ista, quæ homines ad se rapit.

6. Illud igitur dico, atque illud imprimis ei letandum esse censeo, quod præstans animi Fœmina Ei obtigit, educata atque exulta, omnium solers, quæ scire æquum est *Regum Filias*. Quod illibata et pudica, ut de qua mentiri vel fama vereatur. Verbo absolvam: de qua sancte id liceat affirmare, quod de Rutha ille, *Scit omnis populus, qui tota hac regione habitat, mulierem eam esse virtutis*^l. Talis autem Sponsa quanti? Dic nobis Salomon: *Quis inveniet mulierem virtutis?* τιμιωτέρα λίθων πολυτελῶν τοιαύτη^m, *pretium ejus super gemmas rarissimas, carissimas*, de longissimis finibus petitas. Et hæc Tibi jam inventa est.

7. Super omnia quod *Filia Sion* est, quod pietatem imbibit cum lacte nutricis, quod *Dei timens*. *Fallax enim gratia, vana pulchritudo, Mulier Deum timens ipsa laudabitur*ⁿ. *Corona*^o

^g Ps. cxxviii. 3.

^h [Es. lxii. 4.]

ⁱ Ps. xlv. 13.

^k 1 Pet. iii. 4.

^l Ruth iii. 11.

^m [Prov. xxxi. 10.]

ⁿ Ibid. 30.

^o [Prov. xii. 4.]

viro suo mulier talis. Quasi super *Dei Dono* lætabitur super tali. *Domus* enim et *Divitiæ* a *parentibus*, a *Domino* autem *proprie*, (et notate illud *proprie*) a *Domino* *proprie* *Sponsa talis*^p. Quare *gaudebit Sponsus de Sponsa sua*.

Sed anne de *Sponsa* sola gaudium hoc? Non certe: ἑλκεσί-
πεπλος^q est, *Syrma* habet, secumque et post se trahit *gaudii*
multiplicis. Trahit secum, quem habet Patrem *Regem Max-*
imum: Matrem etiam *Reginam Lectissimam*: Item *Principem*,
bono orbis Christiani natum: Atque omnes hos quasi *Sponso*
desponsat. Omnes hos, atque omnes illos qui vel sanguinis
his jure, vel affinitatis conjuncti sunt. *Gaudebit* et super his.
Libet autem hic et cum Davide quærere: *Num parum vobis*
videtur, Generum esse Regis^r? *Generum* autem in *Filia* non
una ex multis, sed sic una, ut et unica.

At cujus Regis? Quid facias infelici huic sæculo, in quo
virtuti testimonium ferre, id jam, scilicet, *adulari* dicitur.
Dicam tamen, nec præconio debito virtutem tantam fraudabo,
ringantur licet et rumpantur, qui Illi, qui virtutibus Illius
male volunt. (1.) Ac id primo ponam, quod extra aleam
omnem est controversiæ. *Regis*, cujus dum *Gener* fit, in
familiam se inserit inter totius Europæ familias *Regias*
(fidenter dico) antiquissimam longe longèque nobilissimam.
Nam id, credo, nemo mihi negaverit, quod posuit Deus *Regem*
nostrum Primogenitum suum, ac vel eo nomine excelsum
præ Regibus terræ^s. Nec *Reginam* hic taceo, quæ *Regis Filia*
unius, alterius *Conjux*, tertii *Soror*, quarti quoque *Mater*, sed
sero et suo tempore futura. In hoc jam Apostoli χάρα καὶ
δόξα^t, *gaudium*, nec id solum, sed et *gaudium* et *gloria* summa.
(2.) Secundo et illud, quod non minus liquidum; *Regis*, a quo
discat *virtutem*, discat et *eruditionis* laudem. Nullane vero
in Rege *eruditionis* laus? Nullane in ea voce vis, *Erudimini*,
qui judicatis terram^u? voce ad Reges imprimis, vel potius ante
primos, spectante. Nec erit hoc Illi in minimis laudum
suarum, sed in omne ævum memorabile, quod *legitur per*
orbem terrarum, et sit Ei celebre nomen inter *Heroas litera-*
rios. Gaude vero isto tam excellenti bono, *Rex Magne*, ac
fruere cum fortuna et gloria, tum natura et moribus Tuis.

^p [Prov. xix 14.]

^q [Vide Hom. II. vi. 442.]

^r 1 Sam. xviii. 23.

^s [Ps. lxxxix. 27.]

^t 1 Thess. ii. 20.

^u Ps. ii. 10.

Certant in Te cum *Majestate Amabilitas* ; cum *Operum* laude, *sermonis* decus ; cum *Ingenii* præstantia, *Judicii* maturitas ; cum *Virtutum* ornamentis, *scientiarum* lumina.

Reliqua non tango, quæ in Illo fulgent decora omnium Virtutum : Unam illam, quæ *conjugii* propria est, nequeo non tangere, tam est huic loco et tempori opportuna. Emicat enim Illi in medio virtutum choro, quæ raro per Orbem terrarum in *Rege* virtus est, *fides conjugalis*. Cujus non dubito, quin in misericordia sua memor Deus parem ei vicem repondet, ut et Sobolis suæ connubia caste integreque serventur, fide mutua, mutua castitate.

Et erant forte præter nostram hanc, Regum Filiae ; sed (nescio quomodo) non libet dicere, de *incestis*, nec possum dicere, *castis* de *nuptiis* susceptæ ; certe non de *toro immaculato*. Nostra vero hæc casta, castis progenerata parentibus ; non ex *inconcessis* (ut ait ille) *Hymenæis*^{*}, aut inuuptis nuptiis, quibus connubii jus fasque non esset, quibus opus *placato Pontifice*, quibus et *irato* metus. Sed castis omnino, quæque *Pontificis* gratiam pariter ac iram insuper habeant, et quod vix reperiatis apud sæculi nostri Reges, *immaculato toro*. Nec dubito quin vel hanc ob causam, *gaudeat* super illas Deus.

Unum, quod caput est *gaudii*, addo. *Gaudebit in Sponsa*, super Patrem Sponsæ Socerum jam, super quem *gaudet* Deus, sub quo Populus, super quem Deus, gaudere se, multis, qua olim, qua nuper, argumentis, toti terrarum Orbi testatum reddidit : utpote quem non ab uberibus modo et cunis, sed vel ante cunas et ubera Embryonem adhuc mirifice tutatus sit. Exin vero quanta Illi pericula intentata ! quantæ domi a factiosis Civibus molestiæ, quantæ a veneficis in *mari* ! a fratrum pari perfido in *terra* ! quantum et *subter terram* pulveris defossum est nuper ! Sed transivit per aquam et ignem, et ex omnibus his in mari, in terra, sub terra, expedit Illum, qui *super Illo*, qui super illius salute *gaudet* Deus.

Ut autem Deo carus Ille, salusque ejus ; ita Deus Illi vicissim, *veritasque* Ejus, Qui *Fidei Defensor* audivit, idque jure merito, quo nempe defendi amat *Veritas*. Non enim Illa *gladio* amat, mavult stylo defendi. Quanquam nec sine causa *gladium portat*[†], ubi opus erit, ubi ad manus ducta res et mucrones. Stylo (dixi) non Juris modo *Regii*, contra

^{*} [Virg. Æn. I. 651.]

[†] Rom. xiii. 4.

illos de Roma *Antichristos Christorum* Domini, quasi rem suam agat solum: sed et contra misellum illum Belgam², *fidei* veræ verus *Defensor*, qui Christum ipsum Dei Filium, adeoque Deum Ipsum in Throno suo, vesanus homo impetere, et quasi *capite minuere* ausus est.

Quam vero *veritatis*, tam et *pacis* studiosus. Nam et eam sibi ascivit in Symbolum, inscripsitque suis Regni Insignibus, *Beati Pacifici*. Quod nisi intervenisset odiosum illud et *paci* plane *fatale* prodigium *Pulverarii Sceleris*; nisi post illud, Papæ et Cardinalis importunæ scriptiones, *beatus* Ille vere *Pacificus* jamdudum fuisset. Verum enim quæ ad pacem serio secum meditantem ac versantem animo, ab hac tam sancta et salubri cogitatione, quam vereor, ne infandum Seelus illud jam pene penitus averterit. Ac alii quidem aliis nominibus *ἀλάστορας* illos, Ego vero vel de uno hoc, quod sic pacis spem omnem præciderint, a bonis omnibus, diris omnibus æternum devovendos censeo. *Gaudebit in Sponsa* super hoc *Socero* ac verius *Patre*, quem si per omnia in his imitur, crede mihi, *gaudebit* facto.

83 Pergo vero etiam. Nec dum enim *Syrma* hoc contrahendum nobis: ulterius se porrigit *gaudium* super *Sponsa*. Trahit enim cum *Rege* tanto *Patre Regna* ejus; atque cum Regnis omnes nos qui omnes Ejus sumus. Atque ita quasi Conjugium hoc est omnium nostrum. Non enim familiam modo familiæ, (namque hoc ad privatorum quoque pertinet) sed quæ Principum nubentium laus est, *Gentem Genti* desponsat: ut hæc non tam *personarum*, quam *provinciarum*; non tam Friderici et Elizabethæ, quam Britannicæ et Germanicæ connubia sint. *Gentem Genti* dixi, imo *Gentes Gentibus*. Nam qua a Patre, Angliam, Scotiam, Hiberniam; qua a Matre, Daniam, et Norvegiam, qua autem affinitatis jura commeant, per Belgium perque alias; qua vero et *Religionis* jura, qui *Religioni Orthodoxæ* favent omnino omnes. Quæ non satis ante connexæ inter se, hac jam quasi *adamantina catena* constrictæ ac ferruminatæ, quasi unum in corpus coalescent, ac mutuas porro vices præbebunt, ut coacto in ordinem *Romano Diotrephe*³, qui *Monarcha* jam potius eluere

² [Vide Protestationem Antivorstiam, in qua Rex suam exponit sententiam de Confœderatorum ordinum affectu et actis in causa Vorstii, apud

Reg. Jacob. Op., pp. 351—379. Lond. 1619.]

³ [3 Joan. ver. 9.]

vult quam *Hierarcha*, reddatur optata *Pax* et nitor pristinus Orbi Christiano.

Gaudere quidem omnes certum est cum *Sponso*, super hac *Sponsa*, super his *Sponsalibus*. Nam qui alieno sunt a Religione animo, facessant se hinc. Nolumus *letari Gath* vel *Ascalon*^b; Nec in *gaudio nostro miscebitur alienus*^c. Atque hæc mihi de Sponsi *Gaudebit super Sponsa*, Sponsæque *Syrmate*, dicta sunt.

II. VERUM cum homini homo, vel gens genti, terra tantum terræ sociatur. Majus autem hic opus movet Propheta, ut et Deus accedat nobis ad gaudium, qui vocatus aderit, et in societatem *gaudii* hujus non illibenter veniet. Illa quæ jam dixi, *gaudium* modo sunt; hoc jam *corona gaudii*^d: *Et gaudet super te Deus tuus*.

1. De Dei interventu ad gaudium necessario.

Ergone ad *Nuptias* interventus Dei aliquis? Ergone ad *gaudium Nuptiale*? Ad *Nuptias* plane. Addo enim, a Deo *Nuptiæ*, ut ipsa vox *Nubere* aliquid trahat de *Nubibus*: atque ut vocis vis, sic natura rei ad *nubes* nos statim subvehat. Non enim *Naturalis* ille *consensus* solum, qui in *nuptiis*, ut in reliquo animantium genere: Non *Civile pactum* modo, ut in Gentibus, quæ Deum non norunt: *Dei* quoque *Fædus* in *Sacris* dicitur^e. Scias autem Dei *Fædus* esse vel hinc, quod vides omnia *Regum*, omnia *Naturæ vincula*, Vinculum hoc transcendere, cum *Sponsam* tenellam, cum Elizabetham nostram vides in propinquo jam esse, ut derelinquat *Regem Patrem*, *Reginam Matrem*, apud quos optime ei semper fuit, nihil unquam defuit ab infantia, ut, illis derelictis, sequatur trans mare hominem, quem ante heri et nudiustertius nunquam vidit in vita. Illic jam aliquid de *Nubibus* certe. Hoc *Fædus* Dei. Deum autem interesse *Fæderi suo* par est, ne fiat sine Deo *Fædus* Dei.

84

Absit vero, ut *nuptiæ* nobis nisi in Domino: absit, ut *gaudium*, nisi in Domino etiam. *Nubat* (est ubi dicit Apostolus) *tantum in Domino*^f: *Et Gaudete in Domino* dixit alibi, *Gaudete semper*^g. Et, si verum volumus semper gaudere, nisi in Domino non datur. Nihil habet hæc caro, nihil hæc terra sempiternum. Atqui nos non satis auspicato vobis vovisse

^b [Conf. 2 Sam. i. 20.]

^c Prov. xiv. 10.

^d [1 Thess. ii. 19.]

^e Prov. ii. 17.

^f [1 Cor. vii. 39.]

^g [Phil. iv. 4.]

videmur, nisi si ex voto Prophetæ C. li. 11., ut sit super capita *Sponsi et Sponsæ, lætitia Sempiterna*^h.

Garisus est Jonas super umbra *hederæ* suæ gaudio magno. Ascendit *vermiculus*, et percussit eam; *una nocte exaruit*ⁱ. Quasi *hedera* illa *gaudium* omne *terrenum*, umbratile modo; et, nisi *vermem* Deus arceat, evanidum statim. Quod *vinum* Canæ in *nuptiis* posuerat *Architriclinus*, *deterius* erat, et cito tamen exhaustum^k: quod ei Christus vinum suffecit, *præstantius multo* fuit, et *duravit* ad finem. Utique si absit Christus, si absque Christo sit *nuptiale gaudium*, mox ibit in *rappam* crescente tempore. Advocetur ergo Deus. Is si Evam adducat manu^l, erunt tum *Nuptiæ* vere *Paradisiacæ*. Advocetur et Christus; Is si *vini* ibi auctor sit, *servabitur bonum usque huc*. Quo diutius autem, eo dulcius meliusque.

85 Ex opinione *boni magni* existit *gaudium*: id si de futuro pendet etiam, (pendet vero de futuro etiam nostrum hoc,) *Spe* tantum *gaudentes* sumus^m. *Læta* quidem satis principia, sed, quid longa dies vehet, non perinde constat. *Cogitationes hominum timidæ; et incertæ providentiæ nostræ*.ⁿ Quo ergo opinio hæc nostra jam in aliquid transeat opinione certius, ut qui *spe gaudentes* sumus, simus et *re*; certi reddendi quod incertum una ratio Deo, opus est *χάρας συνέργω*^o, ut Ille nobis *gaudii* Adjutor sit: opus altera copula, a qua prior suspensa pendet, *Et gaudebit super te Deus tuus*. Ne vero ne seorsim ista se habeant, sed in unum quasi *gaudium* concrecant, sit cum gaudio thalami, *gaudium* quoque cœli, sic *gaudeat Sponsus*, ut et una Deus; non autem seorsim *Sponsus* et sine Deo.

2. De
Sponsa-
libus cum
Sione.

Et quæ tandem ratio Dei conciliandi, ut Adjutor nobis sit *gaudii*? Nulla quidem prorsus, certe nulla potior, quam si nos cum Sione conciliemus. Advertite huc animum. Perinde enim, ut nobis de nostris, ita Deo *gaudium* est de sponsalibus suis. Nam et sua Illi *Sponsalia* sunt, teste Hosea^p: Et Filius ejus, nescio quot locis, quasi Sponsus introducit, sua ipsius voce, Matt. ix.^q *Baptistæ Paranymphe*. Jo. iii.^r Pauli

^h [Es. li. 11.]

ⁱ [Jon. iv. 4. seq.]

^k Joan. ii. 10.

^l [Gen. ii. 22.]

^m Rom. xii. 12.

ⁿ [Sap. ix. 14.]

^o [2 Cor. i. 24.]

^p [Os. ii. 19.]

^q Matt. ix. 15.

^r Joan. iii. 29.

præconio, ad Ephes. iv.^s [*leg.* v.] Tandem et Joannis, Apo. xix.^t, quo loco etiam *Nuptiarum* solennia celebrantur. Mysterium de quo initio monui ex Apostolo, Dei Sionem, id est, Christi Ecclesiam desponsantis.

Desponsantis autem fide, apud Iosecam^u. Non enim *forma* capitur ille, non vel *opibus* vel splendore *generis*. Terrena hæc auctoramenta sunt. *Gaudebit*, si in familiam, si in Gentem inseratur *Sponsus*, ubi Sion, ubi *Oliva vera*^x, ubi suscepta publice Religio casta, et cura cultusque Numinis, qualem Ipse nobis verbo suo commendavit. Sic desponsari, talem in stirpem, familiam, gentem inseri, felicitas summa quæ quidem homini evenire potest. Redit ergo res tota ad Religionem et *fidem*: danda opera, ut nectatur hic nodus. Is si salvus, *Si gaudes tu (Sion) super Deum tuum, gaudebit super te Deus tuus*.

Et en religio hic apud nos in Britannia nostra prisca, casta, defæcata, et vero quam Sion agnoscat. Quid agimus? imusne in hunc campum tam late patentem, ut doceamus, nusquam gentium religionem exsistere, cum Sionis veræ, id est, cum *Evangelicis Apostolicisque institutis* mage congruam quam quæ hic apud nos? Ecce autem *Confessionem nostram XL.* (uno minus) Articulis comprehensam. En vero et *Catechismus*: brevem quidem illum, sed cujus in brevitate nihil desideres. En Ecclesiæ nostræ *Apologiam* vere *Gemmeam*. Inde qui volet, petat: Nam prolixus hic mihi labor nimis, per singula discurrendi.

Circumdate vero Sion et lustrate eam^y. Nobis *Canon* unus in Scripta relatus a Deo, *Duo Testamenta, Tria Symbola, Quatuor Priora Concilia, Quinque sæcula, Patrumque* per ea series, trecentos ante Constantinum annos, ducentos a Constantino, regulam nobis *Religionis* figunt. Quibus vero vetus *Catholica* non satis, sine *Romanæ* assumpto novo, quibus, in iis, quæ dixi, non est satis, nisi et ad fæces usque hauriunt *abusuum* atque *errorum* (ut *fabulas* taceam et *figmenta*, quæ Ecclesiam post cœperunt occupare) fruantur sane.

(1.) Age respondeant se Deo *fide* non *scripta*: Sion (hoc certum est) non est ita desponsata. (2.) *Adorent quod nesciunt*

^s [Eph. v. 32.]

^t [Apo. xix. 7.]

^u [Os. ii. 20.]

^x [Conf. Rom. xi. 24.]

^y [Ps. xlviii. 11.]

in *Reliquiis* suis, adeoque et in *Hostiis*: *A monte Samariæ*^z, hoc, non a Sione. (3.) *Qua nesciunt lingua orent*, sacra celebrent, *sine mente, sine fructu*^a (Si bene rem norat Apostolus;) Non sic *oravit*, non hæc *Cantica Sionis*^b sunt. (4.) *Innocent* in quem *non credunt*^c: Sanctos autem, in quos non credunt, diligentius frequentius adcant, quam Christum: In *Sione* non fuit sic. (5.) *Projiciant* se atque *incurrant* coram *picta sculptare similitudine*^d: Sion ad hoc vestes suas scinderet. (6.) *Eucharistiam* media parte *mutilent*: In cœnaculo Sionis nequiquam sic sumpta, sed integra^e. (7.) *Adorent* ibi sub *speciebus delitescens Numen*^f, de pistrino factum: horreret hoc Sion et plane refugeret.

87 Quid cum *adorant* positum ac sedentem super altare *Papam* suum^g? Cum hominem (ut parcissime dicam) *circumdatum infirmitatibus*^h, sæpe illiteratum, sæpe spurcum, sæpissime, atque adeo hodie, Canonistam merum; cum hunc ponunt sibi in columnen Fidei et Religionis, ut qui *nequeat errare* scilicet: Ferretne Sion hoc? Nihil hic quod Sionem *sapiat*, nihil plane. Nihil quod fidem illam primam, veram, *Sanctis semel traditam*ⁱ. Non hæc castæ Fidei *sponsalia*. Fuci meretriciæ multum subest. Non *gauderet* super ista Deus.

En vero et *Ordinem* etiam apud nos *Ecclesiasticum*, quem vel *Apostolus* videre velit, viso gaudeat. De *Ordine* dico, non de hominibus; (nihil attinet;) qui quales quales sunt, *Domino suo stant vel cadunt*^k. Sed de *Ordine* ipso, quem præ me fero, quem dicere audeo *Apostolicum* plane. Nec *Disciplinam* magis ad mentem Scripturæ, magisque ex more institutoque Sionis, quam quæ viget hic apud nos, si obtineret, nisi (non dico per Leges) per *Leguleios* subnervata adeo foret.

Non hic videas media de plebe *Presbyteros*; viros forte probos, sed *artifices*, sed *institores*, nec in Clero positos, atque ita *Apostolis* inauditos. Non *Diaconos* Sacris nunquam initiatos, mere Laicos, annuos, bimulosve, post munere

^z Joan. iv. 22.

^a 1 Cor. xiv. [14, 15.]

^b [Ps. cxxxvii. 3.]

^c Rom. x. 14.

^d [Exod. xx. 4. seq.]

^e [Matt. xxvi. 27.]

^f [Vide Rhythmum S. Thom. Aquin. in Missali Romano apud Orat. post

Missam;

“Adoro Te devote, latens Deitas,
Quæ sub his figuris vere latitas.”]

^g [Vide Sacrar. Cærem. lib. fol. 12.

a. Venet. 1582.]

^h [Heb. v. 2.]

ⁱ Jud. [vers.] 3.

^k Rom. xiv. 4.

exuendos. Non mutilum Episcopis *Ecclesiasticum Ordinem*, quos *posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei*¹. Sed enim quos omnis agnovit Antiquitas et venerata est, rite ordinatos in Clero et de Clero *Diaconos, Presbyteros*, et supra utrumque *Ordinem Episcopos*: Deo primum, post et Regi (ut mos olim in Sione) rationem reddituros procurationis suæ. *Ordinem*, quo nihil vel Sanctis Literis, vel Sanctis Canonibus, vel veteris Ecclesiæ praxi, vel Christianæ Reipublicæ Statui (ubi quidem penes unum rerum summa) magis consentaneum.

Dumque ita nos Christo, Ecclesiamque nostram uni Viro despondemus, et quasi castam Virginem exhibemus Deo^m, speramus *gaudere super Te* (Britannia) *Deum tuum*: Speramus et læta fronte aspicere nostra hæc de Sione connubia, et signare super ea lumen vultus sui. Quibus jam valedicentes benedicemus, de Sion, quo et *Sponsus* atque *Sponsa* suo sibi gaudio, et vero *divino* hoc etiam, illi cum Sione, Sion cum illis mutuo, immortaliter, omnes denique in Deo *gaudeamus*.

Atque ex his auspiciis, auspicatisque adeo initiis, speramus jus quoque fore nobis et partem in *Sponsalibus* magnis Dei et Sionis: vocatosque adeo iri nos tandem ad nuptias Agni et Sponsæ suæ. Quibus quisquis interfuturus, eo ipso beatus in omne ævum futurus est. Nam cœpit quidem Mundus a *nuptiis*, nuptiis in Genesi, Adæ primi cum Eva; idemque desinet in *nuptias* Mundus, nuptias in Apocalypsi, Adæ *Secundi* cum *sua*, Agni cum *Sponsa*, Dei cum *Sione*. O illa lætitia, O gaudium illud quantum erit et quale! *Non ascendit in cor hominis*ⁿ, qua ibi *lætitia* perfruentur, quibus *gaudiis* exultabunt, quanta in *voluptate* vivent in æternum. Is sit finis omnium nostrum: Eo perducatur nos, et pervenire faciat *Sponsus* Magnus Christus Dominus noster, &c.

88

¹ Act. xx. 28.^m [Vide 2 Cor. xi. 2.]ⁿ 1 Cor. ii. 9.

QVÆSTIONIS,
NVNQVID PER IVS
DIVINUM, MAGISTRATVI
LICEAT A REO IVSIVRANDVM

exigere? Et id, Quatenus ac quo-
usque liceat?

Theologica Determinatio:
HABITA IN PVBLICA SCHOLA
Theolog. Cantabrigiæ, mense Iulio,
Anni 1591.

Per LANCELOTVM ANDREVVS
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro R. B.
& *Andræa Hebb.* 1629.

MAGISTRATUI LICEAT A REO

Jusjurandum exigere? Et id,

quatenus ac quousque

liceat^a?

DE Quæstione in reos habenda sub Religione juramenti, deque ejus per reos vel susceptione, vel declinatione legitima; nuper quæsitum est: *Nunquid per jus fasque divinum, Magistratui liceat a Reo jusjurandum exigere? Et id, quatenus ac quousque liceat?* Eam ego quæstionem, ne qua memoriæ vestræ, ne qua meæ confusio fiat; sic pote, quasi quinque in propagines, diductam volo. Neque vero in hoc tam succincto bidui spatio, methodus mihi magis distincta, in mentem venit. 1. An exigere juramentum liceat? 2. An Magistratui liceat? 3. An a parte rea id liceat? 4. An omni in causa id liceat; an vero non in Capitalibus, sed quæ mitiore pœna luuntur? 5. Quousque hoc liceat, et quatenus? E quibus priores illæ tres quæstiones, nihil quæstionis habent; si sani sumus in Theologia. Expediam ergo paucis.

1. Ac primum, exigi licere jusjurandum jus sacrum est; qua in re plurimum interesse puto, (quod Christus fecit in causa divortii) qualis quæque res ab initio fuerit, id primum inquirere. 92 *Ætatis flexu multa mutantur: Principium Index certissimus. Quæro igitur, ubi, et quando, prima juramenti mentio in sacris literis? Reperio, Gen. xxiv., Abrahæ scilicet adigentis ad jusjurandum servum suum sub his verbis, hacque cæremonia: Pone nunc manum sub femore meo, ut jurejurando te obstringam, accepturum te uxorem filio meo, e cognatione mea^b. Ita, quod primum est in sacra pagina juramentum, expressum est.*

^a [Hæc determinatio antea prodierat, ad calc. lib. cui tit. 'An Apologie for sundrie Proceedings by Jurisdic-

tion Ecclesiasticall' (by Rich. Cosin, LL.D.), Lond. 1593.]

^b [Gen. xxiv. 2—4.]

Ac ut antiquissima et prima : ita frequentissima et pene sola hujusce mentio. Hoc ipsum (*jurare*) vix reperias usquam in Testamento veteri, nisi vel sub *Hiphil* : id est, conjugatione praeceptiva, ratione deferentis : vel sub *Niphal* : id est, conjugatione passiva, ratione suscipientis. Eodemque jure et Graeci sunt, apud quos ὅρκος Juramenti nomen est ; quod fere solum in Testamento Novo Spiritus Sanctus agnoscit. Est in ea voce coaretans quaedam necessitas, et (ut loquuntur) exigentia, non minus quam in ἔρκος. Ab eadem enim voce, vox utraque, nempe τοῦ ἔργειν, coaretandi. Illorumque proverbio decantatum est, ὅρκον καὶ πόλεμον, bellum et jusjurandum, ἐπιδεκτὰ κακὰ, id est, spontanea mala esse : et ut bona sint, ἐπακτὰ^c esse debere ; id est, *pressa et expressa* (ut scite Augustinus de juramentis), *vel auctoritate deferentis, vel saltem duritiae non credentis*^d. Ut nisi aliquo saltem modo, atque aliqua (nec levi) causa, exigatur, peccetur, tum jurejurando, tum belligerando. Exigi ergo posse, vel debere potius, ipsa naturae, ipsa vocis vis, evincit.

2. Sed nunquid a Magistratu ? (secunda jam haec propago est.) Certe, a Magistratu.

Sic olim Theologi, Non modo quodque corpus, sed animam adeo quamque, Potestatibus subjectam esse^e. Esse igitur Potestati factam potestatem, ut corpus tradat custodiae incarcerationando, ne quo aufugiat : Esse itidem, ut animam quoque tradat custodiae suae, jurejurando ; ne quo scilicet subterfugiat. Quo nomine aptissime Deus ipse dixit, Jusjurandum נֶפֶשׁ נֶפֶשׁ, id est, animae vinculum sive carcerem^f, quo quasi constringatur anima : constricta apposite et expedite respondere teneatur. Verum intro adhuc magis. Si Domino hoc licet in servum, ut Abrahæ^g, si patri in filium, ut Jacobo in Josephum^h, si fratri in fratrem, ut eidem Jacobo in Esauumⁱ, nempe adigere ad juramentum : Utique meliore id jure licebit Magistratui in subditum, cujus imperium omni alio imperio excellentius est. Addo etiam, si de rite collocando in matrimonium filio id liceat, ut Abrahæ servum : si de commodo

^c [Ἐπακτος ὅρκος, ἐφ' ὃν ἕτερος ἀγχεί οὐκ αὐθαίρετος.—Hesych. in voc.]

^d [“ Sed non est contra praeceptum juratio, quae a malo est non jurantis, sed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur.”—S. Aug. Expos. Epist. ad Gal.

§ 9. Op., tom. iii. col. 2664. C. D.]

^e Rom. xiii. 1.

^f Num. xxx. 13.

^g Gen. xxiv. 3.

^h Gen. xlvii. 29.

ⁱ Gen. xxv. 33.

sepulturæ loco deligendo, ut Josephum: si de jure primogenituræ transigendo, ut Esauum; privatis in causis, addo etiam et minutissimis, si cum publicis conferantur: utique meliore hoc jure licebit magistratui, in communi Reipublicæ causa, cujus interesse est majus omni alio interesse.

Idque cautum est lege divina^k, disertis verbis. *In causa depositi, sistant se coram Magistratibus, ait Deus.* Quo in loco, Dei ipsius nomine, nominantur Magistratus: Nec quovis nomine, sed illo ipso quod ab אלהים, id est, *adjurandi vi* transumptum est. Quasi dicat, Coram Juratoribus se sistant, aut iis, qui (cum Dei vice jus dicant) in judicio ipsius, ipsius nomine, juramentum ipsius exigere possunt. Nempe Vicarii Dei^l, in judicio Dei^m, juramentum Deiⁿ. Magistratui ergo licet; Magistratui (dico) cum Ecclesiastico, tum Civili. Coram illo, nempe Ecclesiastico, lege purgare se *juramento* jubetur mulier, in causa suspectæ fidei conjugalis^o. Coram hoc, Civili, scilicet, lege purgare se juramento, jubetur vir in causa suspectæ fidei socialis^p. Cujus praxim videmus, (est autem *praxis sanctorum, interpretes præceptorum*) Ecclesiastici quidem in Esra, qui juramentum exegit in causa matrimonii^q; civilis vero in Nehemia, qui ad juramentum adegit in causa fœnoris^r. Neque vero Magistratui solum pio et religioso hoc juris est; verum et Ethnico, idque in populum Dei. Præstitit Nebucadnezzero juramentum Zedechias de fidelitate præstanda^s, adactus præstitit; rite tamen, si Ezechieli credimus. Idque cum post, ausu sacrilego, violare tentaret; non tulit impune^t. Addo denique; Non hoc tantum illis licere in populos suos; verum et in hospites ac peregrinos quoque intra ditionem suam, sive commercii, sive alia de causa hærentes. Quo ipso nomine, Josephus Ægypti jam Prorex juramentum defert fratribus suis, etsi legibus et natura Chananæis, in causa suspectæ proditiōis^u. Ex hoc ergo jam liquet, tum exigere licere, tum licere etiam Magistratui.

3. Sed utrumne a reo? (Quod sum pollicitus tertium.) Nec id in dubium vocari potest. Exod. xxii. 1. Depositarius *pars rea* est. Num.v. 19. Mulier viro zelotypo suspecta violati

^k Exod. xxii. 8.

^l Ps. lxxxii. 6.

^m 2 Chron. xix. 8.

ⁿ Eccl. viii. 2.

^o Num. v. 19.

^p Exod. xxii. 8.

^q Esr. x. 5.

^r Neh. v. 12.

^s 2 Chron. xxxvi. 9.

^t Ezech. xvii. 13.

^u Gen. xliii. 3.

tori, *pars rea* quoque. At utrique defertur jusjurandum, nec declinare fas fuit. Paucis complectar: sive quis dolo rem proximi intervortit, sive mala fide amici rem procuravit, sive repertam, repertenti non restituit, Lev. vi. 3.; sive (ut mihi quidem videtur) ullo præterea in crimine (indefinite enim ponitur, 1 Reg. viii. 31. **את אשר יהטא** id est, quicquid peccaverit) licuit actori **שאת כו אלה להאלתו**, id est, *juramentum reo impingere*, vel *levare super eo juramentum* (Hebraica phrasi). Nec reo detrectare licuit, ab actore quidem ipso, nedum a Magistratu delatum. Equidem incidere non negem tempora, ut vel ipsi actori deferri expediat, non solum reo. Utrique namque prævaricari contingit; Actori, calumniando; Reo, tergiversando. Sed si jus e cælo petimus, id est, e sacris literis; reo magis. Exemplum quidem ab ea parte fere sunt. Vix unquam reperias in lege, delatum actori jusjurandum; Reo reperias quam sæpissime. Rationem reddit Moses: Actori (quippe qui plerumque pars læsa sit) incallescit animus, totus in fermento est, iræ, vindictæ, malevolentie cæstro percitus, *acceleraret ore suo*; quod in juramento vetat sapiens^x. Quare inepta plane materia juramenti. Reus, quem falsi criminis reum lex semper autumat, quoad constet contrarium, multo aptior. Minus in eo præjudicii, minus affectionum, præter forte timoris, qui ipse cos est quasi juramenti. Quare, a reo exigí, et licet, et vero par est.

95 4. Accedo ad quartam: *Qua tandem in causa isthuc par sit*; quæ paulo spissior est, et plus quæstionis habet. Ac causarum quidem non aliunde divisionem petam, quam e jure nostro: id est, Theologorum. Ibi, lege sacra, aliæ, **דברי-פשע** id est, Noxæ seu prævaricationes censentur^y, aliæ, **משפטי מית** id est, causæ capitales^z. Quarum atroces hæc vita quidem sancuntur: vita, sive *naturali* morte moriatur: sive *Civili*, id est, exilio: seu (ut sacræ literæ loquuntur) eradicatione^a. Quibus congenere sunt **משפטי דמים**^b id est, causæ sanguinarie: quales erant, Dent. xxv. 12. Membri amputatio; et ibidem versu 2. plagarum inflictio. Illæ vero alteræ non perinde graves, partim pecuniarum muleta constabant, **ענש נכסין**, partim vinculis **אסורין**^c.

^x Eccl. v. 1.^y Exod. xxii. 9. [8. Heb.]^z Deut. xxi. 21. [22. Heb.]^a Esr. vii. 26.^b [Vide Deut. xvii. 8.]^c Esr. vii. 16. [leg. 26.]

Ecquis in iis, quæ capitis sanguinisve pœna luuntur, juri-jurando locus? Non sane suadeo. Primum, scripturæ praxis contra venit. Video enim, cum de Achanis capite ageretur; Josuam sic agentem: *Narra mihi, fili mi*^d; *non jura mihi*. Cum de Jonathanis, Saulem identidem: Dic mihi Jonathan^e; non dejera mihi. Spontanea, non expressa confessione; interrogatione simplici, non religione juramenti. Quin (quod caput est in hac quidem causa) video prophetam ipsum Jeremiam ab ipso rege interrogatum, *Peto abs te verbum, ne celato me illud*, stipulantem, (nec id sane sine spiritu dictante) *Tantum ne capitale mihi sit responsum meum*^f. Ac si in iis quidem causis immunitatem Deus dedisset respondendi. Ac ratio quidem favit. Sic enim (quoad ejus fieri potest) questiones a Magistratu habendæ sunt; ut manifesta absit jactura animarum. Cunque ex ore maxime mendacis, illa vel maximæ veritatis sententia prodierit, (*Pellem pro pelle, et quidquid est viro, daturus est pro vita sua*^g), verendum ne illud ‘*Quicquid*’ tum conscientiam ipsam juramenti, tum timorem Numinis, tum quicquid præterea religionis est (ut homines sunt, utque mentem habent) comprehendat. Quare, etsi nihil definitio: tamen (nescio quomodo) in his quidem causis, propter perjurii periculum præsens, juri-jurando parcendum censeo; legesque quibus utimur (*κατὰ συγγνώμην*^h saltem) idem hoc censuerunt. In aliis vero iis, quæ, minore noxa cum sint, mitiore pœna plectuntur, non censeo. Nisi forte, Comicum quoque illud jam in Theologia receptum sit: *Juramentum rei servandæ, non perdundæ conditum est*ⁱ. Cautum est enim lege generali^k, *Quod quis juraverit sive bene se facturum, sive male id fuerit; teneri debitorem, ut faciat*: Idque cum de malo culpæ intelligi nequeat (ut in scholis loquimur), *ne sit enim sacramentum pietatis, vinculum iniquitatis*^l: in malo pœnæ teneat necesse est. Quo in genere, nec renuere juramentum licuit, nec datam in eo fidem post rescindere.

96

(1.) Non renuere: Sciens prudens exegit a Schimeio juramentum Salomon, in damnum libertatis suæ; ne quo se

^d [Josh. vii. 19.]^e [1 Sam. xiv. 43.]^f Jerem. xxxviii. 14.^g Job. ii. 4.^h [1 Cor. vii. 6.]ⁱ [Plaut. Rud. V. 3. 18.]^k Lev. v. 4.^l [Conf. Decret. par. ii. Caus. xv. Quæst. vi. cap. ii. in Gloss. ad voc. ‘Absolvimus.’ Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1082.]

scilicet proriperet trans Cedronem : legitime exegit. Cumque post Schimei (juratus ne transiret) transiisset tamen : capite luit, et licite quidem luit, non tam transitu Cedronis, quam juramenti sui^m. Quid quæritis? Quanquam profanus Schimei, juramentum nullus detrectavit ; etsi in dispendium libertatis suæ. Neque vero Micheas, qui juramenti religione obstrictus a rege ; (neque aut semel id, aut tum primum, sed aliquoties ante factitatum) quod solutus renuit, adjuratus non renuit, sed respondit : etsi certa illi pœna ante oculos, etsi amandandus ob id responsum in domum carcerisⁿ. Quo exemplo, tum id constat in more institutoque positum fuisse Israeli in responsa jurare : tum id, quanquam prophetam Micheam, non ausum tamen (inseitia id forte juris divini), quod nos hic hodie facimus ; aut stipulari, ne fraudi sibi sit juramentum suum libertati suæ ; aut si id non detur, tergiversari.

(2.) Non rescindere : Quod ipsum summo scilicet argumento est, legitime præstari. Nam ni ita sit, recte Augustinus : *Injusta vincula rumpat justitia* °. Non erit (spero) deteriore jure magistratus, quam quivis de plebe. Atqui privati cujusque ea demum virtus non infima ; Si juratus in damnum suum, non mutet tamen, quod vicino pepigit^p. Et, si non, quod vicino ; nec quod Magistratui : Meliore quidem jure, pari saltem. Quid quæritis? quanquam profanus Esau, juramentum nullus revocavit ; etsi in dispendium hæreditatis suæ^q. Verum enim, ut quo jure sint privati hac in re semel sciant, neque regi fas istud. Juravit in damnum suum Zédéchias, idque prima facie ; servitutem scilicet, tum suam, tum populi sui^r : mutavit, sed et detestante factum Deo, et vindicante. Neque vero reipublicæ. Respublica Israelis, juramenti interventu, fœdus cum Gibeonitis sancivit. Contra venit illud, tum commodo suo, tum politico Dei præcepto. Non censuit mutandum, recte censuit^s. Idemque cum Saulus postea mutandum censeret, etsi zelo id Israelis factum, periculo id primum regni sui, excidio post posteritatis expiavit^t. Non regi, non reipublicæ, nec privato igitur. Concludo jam : Absit modo capitis periculum ; in rebus causisque, quæve

97

^m 1 Reg. ii. 43.ⁿ 1 Reg. xxii. 16.º [S. Aug. Serm. lxxxii. (al. xvi. de Verbo Domini) § 7. Op., tom. v. col. 634. C. ; et citat. in Decret. Par. ii. Caus. xi. Quæst. iii. cap. xlvi. 'Cœ-

pisti,' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 939.]

^p Ps. xv. 4.^q [Gen. xxv. 33.]^r Ezech. xvii. 13.^s Jos. ix. 15.^t 2 Sam. xxi. 2.

muleta, quæve carcere plectuntur; et subdito præstare juramentum fas esse, et magistratui postulare.

Verum in eo hæitationis plurimum; hoc ipsum quousque liceat, et quatenus. Quod ego dum expedio: actio mihi tota, sive (ut loquuntur) *processus judicialis* obeundus est; ut, qua tandem prodire tenus, ubi non datur ultra^u, cognosci possit. Ac illius quidem (quod ad præsens hoc institutum nostrum attinet) partes tres: quas his nominibus in sacris literis designatas video. Prima, Admissio litis, מובא ריב^v dixere Hebræi: id est, ingressum causæ ad iudicium; ex Esaie i. 23. Divus Paulus παράδεξιν ἐγκλήματος^w. Secunda, Status causæ, ejusque positio מכוונה ריב^x id est, basin litis Hebræi nomen fecere, ex Dent. xix. 13. [*leg.* 15.] Græci τὸ κρινόμενον. D. Paulus (ni fallor) ἀντιλογίας πέρας^y. Tertia, Probationum inquisitio דחקר ריב^z id est, pervestigationem litis Judæi appellant, ex Job. xxix. 16. Græci κατασκευήν: D. Paulus βεβαίωσιν^a. (Nam cum quarta, quam פתנם^b id est, sententiam omnes vocant, nihil mihi negotii.) Tria ergo hæc insunt in omni iudicio: Legitime quis vocari in jus debet: Post, status causæ fieri: Probationes demum inquiri.

Ac in prima quidem, haud ullus (quod sciam legerimve) juramenti usus. De ea tamen ut inquiram, facit quorundam error, minuendus mihi hodie, (si fieri modo possit) qui non satis sibi accusati, imo qui seipsos accusaturi sibi videntur; nisi prodeat in medium ac conspectum accusator quispiam, quique quod ab iis juramentum requiritur, ad status positionem, id est, partem secundam; illud ad primam hanc, id est, litis admissionem requiri, falso id quidem et temere arbitrantur; sed tamen arbitrantur,

I. Propono itaque sic: Omni in lite, vel ita in aperto rem esse, ut constet tum de facto, tum de persona: (a) Sive ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehensa sit pars rea: id est, (ut loquuntur) in facti flagrantia, ut illa, Joan. viii. 4. (b) sive ita manu elata, vel ausu (ut dici solet) notorio, ut coram magistratu cœtuque universo tentata fuerit, quale Zamri facinus, Num. xxv. 8. In quibus ita propalam gestis, nihil accusatore, nihil teste

98

^u [Hor. Epist. I. 1. 32.]^v Mobha ribb.^w 1 Tim. v. 19.^x Mechuna [*leg.* Mechona] ribb.^y Heb. vi. 16.^z Cheker ribb.^a Heb. vi. 16.^b Pithgam.

opus est. Vel 2. sane ejusmodi, ut (a) aut de facto constet incognita persona, ut in cadavere reperto, ejus percussor ignoratur^c, (b) aut de persona quidem, incognito facto, ut in Achanis^d. Qua quidem in re sic controversa, vocari quispiam in jus poterit modis quatuor, ex divinæ legis sententia.

1. Etenim vel indiciis prodi quis poterit, ut in prima illa justitia divina (quam humana omnis imitatur) actum est contra Adamum, sine delatore, solis indiciis: quod se scilicet proripuisset in fugam, atque inter densa arborum abdidisset (conscii nimirum animi indicium^e.) In secunda illa, contra Cainum, ex indiciis itidem, (nempe Abele nusquam comparente,) reperta effusione sanguinis, prægressa in Abelem sive ira, sive invidia Caini^f. Primus hic modus est.

2. Secundus: vel insimulante altero prodi quis poterit; ut illa ipsa in justitia prima, solus Adam citatus: sed is in questione (ut fit) Evam insimulavit; Eva itidem serpentem^g. Atque ita illi quoque rei peracti sunt.

3. Tertius: vel porro infamia, (ut plerumque improborum facta suspicio consequitur, suspicionem sermo, sermonem insinuatio.) Atque ita scilicet, actum contra Sodomitas:^h *Clamor Sodomorum cum multus sit; descendam et inquiram*, (inquit Deus.) Eodemque modo quæstiones habitæ, tum in lege: *Si perlata ad te fama fuerit, aut si fando forte inaudieris*ⁱ. Tum in Evangelio, ut contra incestum^j: ὅλως ἀκούεται.

4. Quartus: vel denique *suggestione* seu querela, ut in Jobi causa^k. Ubi accusator fratrum nostrorum, (ut cum Divus Joannes nuncupat^l) sanctum illum virum, hypocriscos, falsi quidem criminis, sed tamen criminis, reum fecit. Eaque partim juridica; quo nomine fuerunt apud Hebræos, qui בעלי מִשְׁפַּט *baale mishpat*, id est, magistri litis dicebantur^m, ubi pœna rei queritur, ut læsæ parti satisfiat, in causa injuriæ. Partim (ut loquuntur) *Evangelica*, qua Ecclesiæ denuntiatur quispiamⁿ, ubi medicina tantum rei queritur, ut Ecclesie satisfiat, in causa scandali. In prima, res ipsa loquitur

^c Deut. xxi. 1.

^d Jos. vii. 18.

^e Gen. iii. 8.

^f Gen. iv. 6, 10.

^g Gen. iii. 12.

^h Gen. xviii. 20.

ⁱ Deut. xvii. 4.

^j 1 Cor. v. 1.

^k Ca. i. 11.

^l [Apoc. xii. 10.]

^m Esa. l. 8.

ⁿ Matt. xviii. 17.

(ut dici solet) reumque insimulat. In secunda, reus alter alterum. In tertia, populi vox delator est. In quarta, unus quispiam, proprii verique nominis *accusator*.

5. Addo etiam his quintum adhuc, verum non (ut hæc) ordinarium expediendæ litis remedium; quin plane extraordinarium; nec adhibendum, nisi in valle Achor, id est, contra perturbatores Israelis (hoc enim sonat vox Achor:) nempe atroci aliquo in scelere, aut periclitante Ecclesiæ regnique statu. In iis enim decurritur ad extraordinaria, ad sortes scilicet, a Josua, quod quibusvis in causis, non datum est^o. In iis, sua solum suspitione fretus Joseph; *Næ vos exploratores estis* (inquit), *et ad nudas terræ partes detegendas venistis*^p. Cumque illi negarent; sine indicio, fama, delatore quoquam; quæstione habita, Simeonem detrudit in carcerem, reliquos adigit ad juramentum. Nec illi ad jus gentium provocant tamen, aut contra jus fasque secum agi conqueruntur. Ubi enim de reipublicæ pace agetur, tanti illa est, ut non dubitem, Deum suum Magistratui zelotypiæ spiritum permissurum esse, de salute Israelis sui: non minus quam marito suum permisit, de castitate conjugis suæ^q. Nam et res, de qua agitur, in summo gradu periculosa est, ut dissimulari non debeat: et personæ, quibuscum agitur, nisi conscios suos, testes nullos adhibere solent, per quos argui possint. Et scelus ipsum, quo de agitur, ex eo genere scelerum est, quæ impressa post se vestigia, aut notas non relinquunt, per quas manu teneri queant. Quare in istis non minus suspitione sola accusare, quam per Equuleum, Cippum, Scapham, quæstionem habere fas: (cui rei fuerunt illa in divina republica^r.) Quorum utrumvis, in aliis, sive litibus, sive criminibus, nemo permiserit. Recte (si bene memini) Seneca rei rationem reddit: *Ubi scelera per abruptum eunt, iniquum est justitiam ad gradus teneri*. Cui non valde dissimilis est (ejus qui in scelere Achanis abrupto ad sortes decurrit) quæstio plane extraordinaria. Perturbari vult illos Israelis Deus, qui perturbare nituntur Israellem Dei: ejusque rei vallis Achor perpetuum monumentum.

100

Jam vero quemcunque in jus vocarit magistratus, præeunte ex quatuor illis uno (aut, si de Reipublicæ Ecclesiæve pace

^o Jos. vii. 16.
^p Gen. xliii. 3.

^q Num. v. 14.
^r Jerem. xxix. 26.

agatur, quinto etiam) legitime vocatus est. Nec est, quod metuat, ne se accuset aut prodat; accusatus jam et proditus legitime. Est quod curet, quo modo se accusatum sic proditumque legitime defendat. Atque haecenus de jure accusatorio.

Assumo jam secundum. Re, sic, sub judice, in dubium vocata, vel fatetur reus admissum scelus, quod fecit Achan; ac tum in confessum nullae sunt Judicis partes, nisi ut ferat sententiam: Vel, (quod fere fit,) negat; quod eleganter imprimis expressit Salomon, Pro. xviii. 7. *Justus est, qui primus in lite est, donec superveniente proximo, pervestiget eum Judex.* Negante jam reo per depulsionem, actore per intentionem affirmante, oritur *Paulina illa ἀντιλογία*, de qua ad Heb. vi. 16. Cujus ἀντιλογίας πέρας, seu contradictionis terminus, illud est, quod in omni judicio quaeritur, ut ibidem Apostolus animadvertit. Terminus autem nullus reperietur, donec in æquilibrio res; id est, nisi altera causa uberiores habeat βεβαίωσιν, quam altera. Apostoli ea vox est eodem in loco. Eam ergo, qua parte lateat inquirere, judicis partes sunt. Tenuis enim labor, tenuis laus, lites dirimere, quæ in proclivi sunt. Illas, quarum obscurum jus est et perplexum, excutere; id demum Judice dignum. *Causam quam non cognovi pervestigavi eam*, de se ait Job. cap. xxix. 16. Idque ipsum dextre commodeque præstare, honor est magistratus, ait Salomon Prov. xxv. 1. Cui ipsi honori summo fuit, sententia, quam tulit in lite omnium difficillima, inter cauponas de incerta matre pueri superstitis^s. At enim priusquam adhiberi, aut debeant, aut possint, βεβαιώσεις illæ, id est, probationum statumina, status aliquis fiat necesse est, et quasi cardo quispiam sit, in quo causa vertatur, ac id omnium primo constare, quid et quousque affirmet hic, neget ille; in quo pedem ponere uterque, ac sese jure manu consertum vocare possint. Dicit Judæus, omnino prudenter dicit: *Ante omnia reponere mihi litem supra basin suam*, שִׁים רִיב עַל מְכֻנָּתוֹ. Quod ni facias, erit (uti apte quidem loquuntur ex Proverb. xxi.) actio tota רֵבֶל נֶדֶף, id est mera vanitas, inter actorem et reum, hinc illinc, ultro citroque, agitata. Quod cum nec in scholis hic ferri possit: multo minus in judicio debet, cujus esse debet sacer ac sollemnis processus omnis, ipsaque justitia justitiæ, ut est, Deut. xvi. 20.

* 1 Reg. iii. 27.

† [Prov. xxi. 6.]

Κρινόμενον jam hoc, sive status (seu quis appellare malit) ἀντιλογίας πέρας aut est ex parte Rei quærendus, aut ex Actoris. Non ex Actoris: Non potest sæpe, quia is sæpe nullus; ubi aut indiciis quis in jus vocatur, aut fama. Et cum est; transversus fere rapitur: sive odio, sive cupiditate aliqua obliqua impulsus est, ipse ut sine statu sit, ut frustra ab ipso statum quæras. Quare Reo facta hæc gratia, seu potius hic honor habitus est, (qui et semper persona est certa, quemque lex non convictum habet pro insonte) ut ipse sibi sua vel affirmatione vel negatione statum figat: Imo vero ut illius solo responso totius controversiæ status fiat: nec status modo controversiæ, sed (nisi falsi convincatur sub teste duplici, omni exceptione majori) controversiæ finis quoque. Sed enim ne statu, sic a se defixo, si solutus et liber eat, statui post suo non stet, sed tergiversetur, ac recedat ab instituto: adhibetur illi vinculum, נֶפֶשׁ אֶסֶר *animæ vinculum* (ut Deus ei nomen fecit^u) religiosa scilicet juramenti affirmatio; qua nempe illius anima, quasi constricta vinculo, veritatem, (non eam quidem absolute) sed prout ipsam sciverit, credideritve, sancte et sincere tenetur eloqui, nec contra mentem ire (quod mentiri dicimus) sed, quasi cum Deo agat, ita cum magistratu agere, Dei et locum tenente, et vices gerente, et jus exigente.

Israelis hoc instituto niti et populi Dei, (ut nempe juretur in responsa) evincunt et illa Micheæ praxis (de qua ante mihi mentio) et vero multo aptius altera illa in quæstione de Elia I Reg. xviii. 10. Ubi cum diserte respondissent, *non est apud nos*, non eo contentus rex, adegit eos insuper ad juramentum, quod non invenissent eum: quasi nulla lex cogeret, responso acquiescere hominis injurati. Quare ut æquum omnino est, constringi Reum, ne elabi denuo et statum mutare possit; ut subinde alius atque alius, atque ita (revera) nullus sit consistendi locus: ita constringi non aut nudo responso, aut (ut aliis videtur) pecuniæ muleta, (animæ hæc vincula non sunt, quæ sola interpret est veritatis) sed solo, vero, et unico animæ vinculo, id est, jurejurando. Atque ita demum cardine totius causæ sic (ut par est) posito; ad illas, quas nominat Apostolus, βεβαιώσεις, progredi fas.

Neque vero (quod quosdam criminari audio) Reum sic

^u [Num. xxx. 13]

astriatum esse convenit, Actorem omni modo liberum. Neque vero hoc jure utimur, sed, ut jurejurare actorem, non sane tutum, propter, quas his jam nominavi, causas, (et Deus ipse Satanam, quem *διάβολον*, id est, calumniatorem esse scit, *κατήγορον*, id est, accusatorem esse permittit^v;) ita referre tamen in codicem tenetur delationem, suamque insuper syngrapha fidem obligare, sub certa multa pecuniae, sub certa nota infamiae, sub pretio reddendae cessationis (ut loquitur lex^v) ni quam suggestit, accusationem et prosequatur, et probet. Ita utrinque cautum est; illinc jurisjurandi religione; hinc multa duplici, infamia non simplici; ne aut calumniari Actor, aut Reus tergiversari possit.

Jam vero jurejurare Reum primo, ac dein respondere (quod nonnullos male habet) ideo jus est; quia si injuratus id faceret, nugatorie faceret (nempe solutus religione), si qua in codice clausula paulo magis premeret; abnuerit responsum, versaret se huc, illuc, ambages, diverticula, cautelas quaereret; nihil aut explicite, aut apposite, responderet. Id quod religio erit facere, postquam juramento obstrinxit se, sancte tum omnia, candideque facturus. Injuriae scilicet, quam perjurii, reus esse malit: et damno se potius subjiciet, quam damnationi.

103 Formulam e lege petimus et sacris literis? Nulla mihi aptior ad institutum hoc videtur Esrae quaestione illa, Capitibus Esrae ix. et x., in qua Rei respondent, sed prius jurati. Cujus totius judicii ordo hic. Accedunt viri primarii, atque rem referunt ad Esram, de inito per nonnullos (centum puta et decem) cum alienigenis conjugio, c. ix. 1. Adigit Esras reos ipsos, etiam plerosque ne reos quidem, ad juramentum c. x. 5. Adigit autem, in causa, in qua convinci testibus poterant. Sed tamen primo adigit. Post ejusdem cap. v. 16. Esras cum reliquis, quibus delegata ejus rei cura, sedent ad questionem habendam, quam tertio demum mense post effectam dederunt. Quae forma cum Esrae fuerit scribae prompti et periti in lege Dei sui; respondere poterit votis, non iniqui hominis, ad legis practicam (ut loquuntur) et instituta cognoscenda. Atque hic jurisjurandi usus prior; justus ac legitimus, in basi nempe litis stabilienda.

3. Alter est, cum argumentis agitur ad fidem auspicatae jam

^v Apoc. xii. 10.

^x Exod. xxi. 19.

liti faciendam. Argumenta vero, sive *βεβαιώσεις*, illæ, quibus Judici fides fit; (a) partim notæ sunt atque indicia (quæ rei natura fert) certa atque indubitata: (b) partim testimonia incorrupta atque integra.

Indicia; qualia proferuntur a parentibus in causa traductæ virginis, Deut. xxii. 17. Testimonia; quorum sub fide itidem omnis ætio confirmatur, Deut. xix. 15. Quorum ego in numero (testimoniorum dico) jusjurandum pono; et ipsum *ἀντιλογιῶν πέρας*, sive (ut loquuntur) *litis decisorium*, Heb. v. 16. Jurisjurandi autem ex veteri canone Hebræi partes duas, seu, malit quis, genera duo, fecere.

Priorem *שבועת העדה*^y, id est, solennem contestationem, qua quis aliorum defectu testium, sive qui non possint, sive qui nolint, testimonium ferre; Deum ipsum ubique et in omnibus præsentem, ac jus testis habentem, testem advocat: *Vixit Jehovah, coram quo loquor*, contestationis formula, Jud. viii. 19. Posteriorem vero *שבועת האלה*^z, id est, diram execrationem, qua quis contestationi suæ fidem facit, oppignorata quasi salute sua, et abdicato, quicquid sibi in Deo aut spei, aut tutelæ est; si falsi testem fecerit. *Sic faciat mihi Dominus, et sic addat*: execrationis formula, 1 Sam. xiv. 44. Neque vero minus interesse putarunt Theologi, neque minus teneri Reum, sive alterutra utatur, sive utraque. Addo etiam; sive contestetur Reum Magistratus, aut excretur adjurando; sive ipse se, jurando. Perinde enim esse, fiat hoc, an illud; levetur juramentum supra Reum a Judice, an levet ipse supra se. Idque constare volunt tum ex Prov. xxix. 24. ratione *θέσεως*, tum ex Jud. xvii. 2. ratione hypotheseos. Verum lis ista aliam in litem incurrit; non prosequor: prosequor quod institui, de argumentis.

104

Jam vero Judici a Deo potestas facta, tum inquirendi criminis argumenta, tum citandi testimonia: tum deferendi juramenta, idque ad causæ *βεβαιώσεις* colligendas. Potestas illa fit, Deut. xiii. 14. Inquires (inquit Deus) idque in genere, primo *דרשת*^a. Cujus duas species subjungit. Primam, *חקרת*^b, id est, Investigabis, *indicia* nempe et *argumenta*. Secundam, *שאלת*^c, id est, interrogabis, testes nimirum, et qui rerum gestarum conscii fuerant.

^y Shebuath haeda.^z Shebuath haala.^a Darashta.^b Chakarta.^c Shaalta.

1. Argumenta. Sic Josepho licuit manticas fratrum perscrutari, ut sublatum furto calicem deprehenderet^d. Sic Magistratui nostro, ædium penetralia et recessus intimos, ad indicia sceleris eruenda.

2. Testimonia. Sic cautum est lege divina, Lev. v. 1. *Si vocem quis audierit adjurationis* (Paraphrastes autem Chaldaeus legis interpres longe antiquissimus, necubi erretur a nobis, apposit, nec dubium, quin de sensu veteris Ecclesiæ, etiam quæ ante Christum) *a Judice factæ vel delatæ; et ipse ejus rei testis esse possit, ut qui viderit ipse, sciveritque* (quo loco sciverit Septuaginta vertunt σύννοιδε), *si quis ita conscius ad testimonium evocatus sit; ni indicarit, feret iniquitatem suam.* Quætionem ergo habere licet, vel sub juramento.

105 Ac primo quidem, quætionem habere de reo apud alios, quantumvis fratres, quantumvis religiosos. Sic Obadias Eliæ, 1 Reg. xviii. 10. *Non est provincie aut regni locus, quo non miserit Dominus meus quæsitum te, cumque responderent, Non est apud nos; etiam ad juramentum adegit provinciam illam, quod non invenissent te.* Ac mihi quidem verisimile fit; cum toti regno commune hoc jusjurandum fuerit; etiam in religiosos illos incidisse, quorum nec genua Baali curvata, nec ora ipsum osculata sunt: nec eos tamen hac in re (etsi in Eliæ sui præjudicium, etsi apud Magistratum iniquiorem) testimonium dicere detrectasse. Neque vero de Reo tantum apud alios habere quætionem fas: sed et apud ipsum de se. Exemplo magni Judicis in lite omnium prima, Gen. iii. 9. *Quis indicavit tibi, nudum esse te? Et, nunquid comedisti de fructu arboris interdictæ?* Sic Principes Baruchum interrogant de libro Jeremiæ: *Indica nobis, quomodo scripseris verba hæc.* Sic Esras Reos ipsos de facto suos^f; sic Pontifices a Paulo in custodiam dato, πυνθάνεσθαι τὸ ἀκριβέστερον, postulabant^g: Fatiscunt enim sæpe accusatores (quod olim Ethnicus animadvertit^h): non omnes possunt; nonnulli nolunt accusare. Quid agimus? Quorundam scelera, quia vere opera tenebrarum sunt, nec possunt prodireⁱ: Quia *manus in manu est*, nec se volunt prodere^j. Quia durum est Doegi nomen; et hoc ipsum, *prodire ad insimulandum quempiam*, frigidum

^d Gen. xlv. 5.^e Jer. xxxvi. 17.^f Est. x. 11.^g Act. xxiii. 20.^h [Conf. Tacit. Ann. iii. 38.]ⁱ Eph. v. 11.^j Prov. xvi. 5.

atque odiosum jam : res sumptus, perieuli, infamiae². Sini-
musne latere et scatere scelera, et mora vires acquirere, donec
erumpant tandem ad perniciem Reipublicae? An quia nemo
aut potest, aut vult (perinde enim est, nolit quis accusare, an
non possit), interrogare datum est? Datum est certe. Atqui
absque sacramento interposito interrogare, pro nihilo est.
Quare et adjurandi jus fecit. Quam vocem Spiritus Sanctus
in Veteri Testamento¹, per **הִשָּׁבַע** exprimit, sicque Micheam
rex adjuravit : in Novo per *ὀρκίζω*, sicque Pontifex Chris-
tum³, et utrique religio fuit, ad quæsitæ non respondere. Ac
Hebræa de quidem voce quæstio nulla, quin et vi nominis, et
usu, juramentum deferat. Addo nec de Græca, si recte ver-
tant Bema cæterique interpretes Diemonis postulatum illud,
quod est Matt. [*leg. Mare.*] v. 7. *Adjuro te, ne me torqueas* :
id est, Confirma mihi jurejurando interposito⁴, fore, ut ne
me torqueas : ut illis videtur. Sed ego *adjurandi* vocem
mitto. Sumo alterum, *levandi* super Reum ipsum *juramenti*,
(si altera modo sit) id est, vel invitum ad juramentum adi-
gendi, permissam in lege, vel Actori⁵. Ac proin, plus etiam
quam permissam Magistratui. Certe enim periniquo loco
res foret : si cuivis de plebe Actori exigendi a Reo juramenti
potestas foret : non foret Magistratui. Si in causa depositi id
liceret, in causa regni non liceret : si adigi quis posset ad jura-
mentum, non *extendisse se manum ad rem proximi sui* : adigi
non posset ad juramentum, non *extendisse se manum ad*
pacem Reipublicæ : si potior illius ratio, quoad jus, qui *turbas*
dederit in Ecclesia Dei, quam illius qui *aliquid intercortit* de
pecunia amici. Confer mihi hæc tantum inter se, primo Ma-
gistratum ipsum, et Actorem de vulgo quemlibet. Post, cau-
sam pecuniolæ ejusdam, et causam Reipublicæ. Dein, *depo-*
situm illud alieni quandoque deprehendi posse : clandestina
ista colloquia non posse (nisi sic interrogare detur), abire enim
in auras, impressionem post se nullam relinquere. Aut valde
me fallit animus ; aut (sive personas spectes, sive res, et
rerum sive momenta, sive exitus) major hic necessitas, major
æquitas incumbit juramenti. Quare et interrogari eum in
causa sua, jus fasque divinum est ; et id interventu sacramenti

² Prov. xxv. 8.¹ 1 Reg. xxii. 16.³ Matt. xxvi. 16.⁴ [Vide Theod. Bezam apud Poli Sy-
nops. : et Vatablum et Drusium in
loc., apud Criticos Sacros.]⁵ Exod. xxii. 8 : 1 Reg. viii. 31.

fieri, fas quoque. Atque hic jurisjurandi usus posterior, justus ac legitimus, non modo ut quæstioni status fiat ex responso Rei (quod ante positum est) : sed etiam ut βεβαιώσεis quoque causæ, id est, probationum statumina colligantur, quibus Judici fides fiat, ad litem ex altera parte terminandam.

Possent hæc jam satis esse huic instituto; nisi quod restet adhuc unus (credo), aut alter, vix dignus vindice nodus: nisi quod (ut est hoc sæculum nostrum) quorundam hominum quivis scrupulus, scopulus est. Causantur adigi hoc pacto homines ad jusjurandum infinitum; nisi ante, quæstionem habere, post, juramentum deferre liceat. Ejusce rei ratio jam ante a me reddita. Nolo jam hic recoquere. Tantum id contendo, quod defertur iis de more juramentum, infinitatis nomine declinari non posse. Dum enim Jeremiæ illi, (qui semper in Theologia habiti sunt jurisjurandi limites et quasi fines) adhibeantur^p, in *veritate, justitia, judicio*, abunde satis circumscriptum est; nec alios scriptura fines aut agnoscit, aut postulat. 1. *In veritate*, vere scilicet, ne quid, contra quam sibi conscius est, dejerare cogatur. Quomodo Michææ delatum est, *Ne eloquaris mihi nisi veritatem, in nomine Domini*^q. Aut si cui magis Paulina placeat attestatio, *Veritatem dicam, per Christum, non mentiar, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum Sanctum*^r. Sat a prima parte finitum est. 2. *In justitia*, juste scilicet; nempe ut, et de possibili juretur, de quo cavit servus Abrahæ, Gen. xxiv. *אולי לא-תאבה*, id est, *Fortasse non dabitur*^s. Ethnici quoque ipsi: *De quibus sciam poteroque*. Et de honesto, de quo caverunt illi, Esræ x. 3. *בתורה יעשה*, id est, *prout forma juris exigit*. Divus Paulus quoque Act. xxiii. 3. *Secundum id quod in lege est*. Sat a secunda parte finitum est. 3. *In judicio*, id est mature, (sic enim distinguunt interpretes) ut ne temere. De quo Salomon Eccl. v. 1. *Ne proferens quid coram Deo accelerare ore cogatur*; sed spatio ad deliberandum interposito, ita demum respondere. Ii sunt quos juramenti fines sacræ literæ agnoscunt, nec præterea quicquam postulant, ut definitum sit. Tres isti si adhibeantur: 1. *Non loquar nisi veritatem in nomine Domini*. 2. *De quibus sciam poteroque, et prout a me forma Juris exigit*.

^p Jer. iv. 2.^q 1 Reg. xxii. 16.^r Rom. ix. 1.^s [Gen. xxiv. 5.]

3. Sumpto tantum ad cogitandum spatio, nullum ab infinitate periculum. Etsi de singulis questiunculis non constet (quæ sæpe e re nascuntur), sat tutus erit intra hos fines; non responsurus quicquam aut falso aut temere; nec nisi de iis, quæ et ipse meminerit, et lege teneatur; Nempe, quod citra juramentum facere tenetur, id faciet. Et qui tutior esse vult, mihi quidem infinitam potius licentiam captare velle, quam infinitum jusjurandum declinare, videri solet: aut (scilicet) sibi male conscius; aut illud quod dicere nolo.

Jam vero dum ne peccetur jurejurando, haud quicquam, credo, interest, antequam promittas te dicturum juramento *promissorio*; an post dejeres, te dixisse *assertorio*. Eodem redit; priusquam respondeas, profiteris te id sine fraude facturum, præmisso, an postquam respondisti, attestaris, te id sine fraude fecisse, submisso juramento. Dixi quidem, et dicam; Feci, et faciam; duo sunt tempora: juramentum idem est. Quare ad rem quidem haud quicquam interesse puto: interesse tamen hoc, quod plurimum conducat hoc litibus; tum ut explicitæ sint, tum ut expeditæ, si *omnium primo juretur*. Ut explicitæ; ne (si Reo prævaricari libeat, cum nondum sacramento obstrictus sit) fluctuet lis tota, nec basin cardinemque consequatur. Ut expeditæ; ne (si nolit reus, ubi respondit, in responsa jurare) easdem sæpe questiones iterare, atque ita actum agere, judex cogatur. Interesse denique, quod in illa judicii formula, divinæ legi inprimis consentanea, et nostræ huic, quæ in dubium vocatur, quam maxime affini, is ordo sit; *juramenti* primum, dein, *questionis*¹: Idque ipsorum postulato, de quibus habita est questio. Cum enim de litibus expediendis accuratissime divina lege caveatur; neque prior in scriptura mentio judicii, ut fiat, quam ut *cito fiat*², ne si diu sit in *Fieri*, acetosum fiat: recte postulant illi, Esr. x. 13. ne sibi necesse sit pro tribunali ad omnia quesita respondere: longum opus esse, nec unius diei. Quare post præstitum a se loco solenni solenne juramentum, venturos se post per otium, לעתים מזמנים³, id est, designatis temporibus: ut in singulas facti circumstantias, virtute prius præstiti juramenti, inquiratur. Eadem nunc praxis apud nos; idem mos obtinet: et quidem sive consilium spectes, æquissimus; sive institutum, divino quam simillimus. Nam

108

¹ Esr. x. 5.² Exod. xviii. 14.³ [Esr. x. 14.]

si juramentum præcedere debeant questiones (cum nisi pro concessu jurejurare quemquam nefas :) certe vix unus dies uni causæ sufficiat, cogaturque (quod Jethro factum damnavit) *astare judicio populus a mane usque ad vesperam*¹.

Ultimum id est : quod quidam (vitio mentis proculdubio) deferri sibi postulant : ne in emissum a se jusjurandum inquiratur : Idque Paulinæ sententiæ fiducia ; *Cujusque contradictionis terminus juramentum*². Mitto, quod id ita interpretari liceat, ut *πέρας* illud *status* potius sit, quam exitus controversiæ. Verum, ne liceat ; sed esto sane : sit terminus juramentum ; at non quaecunque tamen, aut a quocunque, quomodocunque præstitum, (vix hoc sani cerebri postulatum) verum ejusmodi (spero), ut de ejus fide nulla sit contradictio ; si modo contradictio per illud terminari debeat. Quare si litem sine contradictione terminare debet ; ita liquidum esse debet, ut ei nemo vel citra examen, vel post, aut velit, aut possit contradicere. Jusjurandum enim quodvis cujusvis omni inquisitione liberare velle ; quid aliud est quam perjurii causam agere ? quid aliud, quam quasi signo dato, ita auctoramento hoc, profligatæ fidei homines ad scelus hoc sollicitare ? Cum enim sive id Actor, sive Reus, seu testis præstet ; eadem juramenti religio, idem valor sit : actum est, si quis jurare in litem velit, statim causam obtineat, post autem, rectene juratum, an secus, inquirere nefas : Quippe *jusjurandum omnis controversiæ terminus*. Isthuc quidem si sic detur, perjuris bene sit. Cum Deo transigant, si possint ; certe a lege nihil metuant, nec aure luant, quod ore peccarunt. Quanto id æquius ? Imo vero si bonæ fidei est jusjurandum ; bis, terve, inquiratur ; vel septies, si libet : semper, quasi de fornace, liquidum magis, purumque exhibit : ipsaque semper inquisitio uberioris fidei acquisitio futura est. Sin non bonæ, vel dubiæ, fidei sit, vel suspectæ : inquiratur et tum ; quo *injusta vincula rumpat justitia*³. Ratio quidem hæc ; ratio-ne sola ? Nonne et lex eadem dicit ? Sive quis in sua causa pro se, seu in aliena contra alium, sacramento contendat. Pro se : suspectæ pudicitiae mulier cum ejurasset adulterium dira execratione sui ipsius : nunquid dimissa statim ? (*finis namque omnis controversiæ jusjurandum* :) imo vero rectene jurata an secus, questio nova. Cui rei, ebi-

109

¹ [Exod. xviii. 14.]² Heb. vi. 16.³ [Vide supra, p. 102, not. °.]

bendas habuit aquas amaras, juramenti sui, vel veri indices, vel falsi vindices futuras^b.

Contra alium. Cum enim statam rem fore cavisset lex ex ore duorum triumve testium, qui jurati testimonium dixissent in quempiam, Deut. xix. 16., ne quis humana testimonia quasi divina oracula haberet; proximo versu edicit, sisti tamen posse denuo testem suspectum; et inquiri adeo, an caste integreque versatus fuerit in testimonio ferendo: sin falsi convictus fuerit, eodem prorsus supplicio afficiendum fore, quo fuerat is, quem reum peregerat. Sed ego peccem in tempus, etiam in templum quoque (eujus nos jampridem vox advocavit), si ulterius insecter hasce ineptias, quas quivis, cum volet, obterere poterit argumentis, ita sua sponte diffluunt. Reddo igitur vos vobis, et concludo.

Si (ut ait Propheta ^c) disponatur judicium hoc (quo utimur) ad lineam; et justitia hæc ad perpendiculum verbi divini; nusquam in iis peccari: exigere posse magistratum, idque a Reo, (præsertim dum ne capitalis causa sit, aut sanguinaria) jusjurandum suum: idque cousque posse, sive ut lis basin suam obtineat, dum status quæritur: sive ut probationum veritas elucescat, dum quæstio habetur. Neque vero juramenti aut fines, aut ordinem, aut examen peccare in Theologiam: ac proin detrectare non posse. Qui detrectant; primum insecitia divini juris id facere; periculoso dein exemplo, si sic liceat animi gratia, in judicia publica sine judicio inquirere; si cæteras regni res, momentaque rei-publicæ, denique jus ipsum (si pro nobis non faciat) in jus vocare. Quod avertat a nobis Deus Opt. Max., ad quem conversi precemur, uti det nobis *modeste sapere, et sentire in omnibus*, cernere animis quam non religiosum sit, quam non Christianum, inclinare judicia gentis nostræ: quin ea potius, quæ rempublicam nosque omnes sustentant, omni conatu nostro, omnibus ingenii nervis ac viribus sustentare. Proxime enim post Deum, Deique cultum, verissimum est Elihu verbum: Duo hæc, *Justitiam ac Judicium, sustentare omnia*^d.

Atque ita determinata mihi sit lis ista, atque utinam etiam terminata.

^b Num. v. 24.

^c Es. xxviii. 17.

^d Job xxxvi. 17.

DE
VSVRIS,
THEOLOGICA
DETERMINATIO, HA-
BITA IN PVBLICA SCHO-
LA THEOLOGICA
Cantabrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVVES

S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*

& *Andræa Hebb.* 1629.

[Titulus hujus determinationis ita se habet in MS.
Harleian. 6824. num. 16. fol. 79.]

Θέσις ERUDITA

DE USURA, ETIAM LEGE HUMANA PERMISSA

AUTHORE LANCELOTO ANDREWS,

proposita

ad συζήτησιν in Scholis

publicis pro affequē-

do Baccalaureatus

IN SS. THEOLOGIA

GRADU

Cantabrigiæ

Decimo Calendas

Maii 1585°.

[In tergo tituli ita legitur, MS. Harleian.]

[עֲמִי עֲשֵׂה^a]

[Deus Opt. Max. velit, jubeat, ut auspiciis suis Pomeridianum hoc opus nostrum et regatur, et peragatur. Jubeat adesse Spiritum suum subselliis his, ac benedicere nobis, aliisque qui ubique sunt omnibus; quibus veritatis suæ investigatio præ manibus est: Id quoque velit jubeat, ut nulla rerumstrarum, nulla temporum, nulla denique status presentis, vel Ecclesiastici, vel Politici habita ratione; quid in quaque controversia verum sit, severe excutiamus; semel repertam veritatem constanter amplectamur, secundum eam vivamus, in ea denique, ac, (si Ei ita visum fuerit) pro ea, moriamur; per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.]

^a [Hæc formula breviter exprimit Psalm. cxxi. 2.

קוֹרֵי מַעַם יְהוָה מַעַם שְׁמַיִם וָאָרֶץ

(Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram) et in initiis librorum poni solet. Vide Jo. Buxtorf. de Abbreviaturis Hebraicis, p. 157. Basil. 1640.]

[*] * Cnania, quæ in margine hujus tractatus uncinis inclusimus, e MS. Harl. sunt desumpta.]

QUERELA duplex: *Transmarina* primum una, Illius qui præfatus est in *Persecutiones Anglicanas*^b, ubi *Theologiam* nostram avaram esse criminatur, et *ſæeneratoriam*, coque nomine *infestam Reipublicæ*.

Altera *domi* nata nuper^c, Esse genus hominum *Ecclesiæ* errata omnia ad *calices* usque sedulo excolantium; ad *Politie* vero ulcera, ad *ſænebre* malum, ad *agros compascuos* in *conſepta* mutandos, ad ejus generis alia gravia, et (si per vos dicere liceat, dicam) *Camelina* peccata ultro comiventium.

Gemina¹ (inquam) hæc (*hostis* primum, dein *ſratriſ*) *querela*¹ [*Gemina* MS. Harl.]
dolorem mihi expreſſit, dolor expreſſit quæſtiones hæc, quas accepiſtis (*Ornatiffimi doctiffimique Viri*). Utrique ut fiat ſatis, et ſciat *ille* (utcunque ſint de *Theologiſ* noſtris nonnulli, quibus totum hoc *ſæenerari* non diſplicet); *Schola* tamen noſtram *Chiragræ* hujus cauſam non fuiſſe; neque anguſtiora hominum viſcera, neque reſtrictiores manus reddiſſe: ſciat hic, fructum aliquem fuiſſe *querelæ* ſuæ, neſcio quam veræ, ſed ſi veræ, vere ex animo dolendæ: tum, ut, ſi qui hic ſunt, qui contra ſentiunt, contradicant.

De gratis et ſine *ſænore mutuando* propoſui ſic ut audiviſtis, et de *Compascuo jure* pauperibus conſervando; non id quidem opinor intempeſtive, hiſ præſertim moribus, atque hiſ temporibus, quibus ita valde *refrigit caritas*^d, ut ei nihil opus ſit per illiuſmodi *Theoremata frigidam* ſuffundere.

Dicturus autem de re *ſænebre*, principio faciam, ut² quemadmodum jam modo ſenſum meum, ita ſenſum etiam quæſtionis meæ cognoscatis.

^a [In MS. Harleian. ita legitur,
1. Usuræ legitimæ ſunt illicitæ.
2. Compascuorum termini priſci non ſunt movendi.]

^b [Vide 'An Epistle to the Council from the 'Translator,' apud lib. cui tit., 'An Epistle of the Persecution of Catholics in England,' by G. T. (p. 10.) Imprinted at Douay in Artois s. a.

(circ. 1582.)]

^c [(*'*Respons. ad Abstract.*'* MS. Harl. in marg.) i. e. 'An Answer to the first and Principal Treatises of a certain Factious Libel put forth lately . . . under the title of 'An Abstract of certain Acts of Parliament,' &c. [By Richard Cosin, LL.D.] London. 1584.]

^d [Matt. xxiv. 12.]

114.
² ['ut cognoscatis' MS. Harl.]

[1.] *Usuras* cum dico, hoc dico; *Pactum ex mutuo lucrum*. Tria hæc, 1. *Mutuum*, 2. *Lucrum*, 3. *Pactum*, vim omnem *ſænoris* apposite circumscribunt.

Mutuum, ne *Locationi* locum non reliquisse: *Lucrum*, ne de *damno*, *dote*, *detentione*, non cogitasse. *Pactum*, ne ἀντίδωρα^e sustulisse videar.

[2.] *Legitimus* cum dico, id volo, *Lege ſænebri* permissas, quacunque demum *lege* cujuscunque Nationis: ut *legitimæ* sunt hic apud nos *Decunses usurarum*; in Gallia, *Besses*; in Germania, *Semisses*; apud Græcos veteres, *Drachmales*; apud Romanos, *Centesimæ*. Addo illud etiam quocunque sive *Interesse*, sive ἀντιχρήσεως^f, sive *emptionis* sub pacto *reventendi*, sive *collybi*, sive *credentiæ* fuco medicatas.

[3.] *Illicitas* cum dico, quam vultis late intelligite. Animus 'Meditor enim est', si succedat, id docere: Eas *Scripturis* utriusque *Fæderis*, *Ecclesiæ* praxi, *Patrum* sententiæ, *Theologorum* tum *veterum responsis*, tum *judiciis* etiam *recentiorum*; *Conciliorum Canonibus*, *Tergemino Juri*, *Historiarum* monumentis, *Philosophorum* *Decretis*, *Rationum* momentis, *Experientiæ* denique ipsi contravenire. Isthuc igitur agamus.

'Meditor enim est' MS. Harl.]

[Justitia.] Ejus quod licet, apud *Christianos*, *Regula* duplex; 1. *Justitiæ* altera, 2. altera *Caritatis*: In utramque committit *usura*. *Justitiæ* gnomon primo *præceptum*, dein *præcepti ratio*: utrobique damnatur *usura*.

[Scriptura.] *Præceptum* apud *Theologos* cum Verbo Dei confunditur: τῶν δὲ λόγων ὁ νόμος ἰσχυρώτατος^g. *Potentissimum verbum* Lex. Inde igitur, a *Lege* (si placet) ordiamur.

[Lex.]

² ['et canora' MS. Harl.]

[ἀνθυπό-
φορα con-
tra duas
legis ex-
ceptiones.]

Diserta sunt *Legis*^h verba, canora² satis, *Fænus* prohibentia. *לֹא תִקַּח מֵאִתּוֹ... לֹא תִתֵּן לוֹ*ⁱ: לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשָׁה. *לֹא תִשִּׁיךְ לְאֶחִיד נֶשֶׁךְ כָּל דֶּבַר*^k. Tantum in hoc scirpo nodum geminum quæsit *avaritia*; quæsit et reperit. 1. Alter est ἔτυμον vocis נֶשֶׁךְ: 2. Alter expressa mentio *pauperis*. Expediam utrumque paucis.

Prohibetur *fænus* (inquiunt,) sed נֶשֶׁךְ. *Neshec* autem est a

^e Remunerationis.

^f Mutui usus.

^g [Conf. Arist. Ethic. Nicom. X. 9. 12. 'Ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύνανται, λόγος ὦν ἀπὸ τίνος φρονήσεως καὶ νοῦ.]

^h Exod. xxii. 25. [24. Heb.] Lev.

xxv. 36. 37. Deut. xxiii. 19. [20. Heb.]

ⁱ Non eris illi tanquam exactor.

^j Non accipies ab illo—non dabis illi.

^k Non fœnerabis fratri tuo ad usuram quamlibet rem.

verbo quod *morsum* designat: ergo, nisi *incivile fœnus* sit, 115
 nisi *dentatum*, nisi *mordax*, *Lege* de eo cautum non est. Et [1. Vox
 nesheeh.] huic responso Molinæus scilicet acclamat, *pulchre, emphatice,*
*absolutissime*¹.

2. Puto his hominibus in mentem non venire Galeni illud [Solutio
 1^a.]
 receptum jamdiu in Scholis, Ἐτυμολογία μάρτυς ἀλαζών^m,
 qui tantum tribuunt vocis notationi. Ne periculum quidem
 cogitare, quantas turbas dare liceret in *Theologia*, si unam-
 quamque *Legis* voculam לֹא תִרְצֶה: לֹא תִנָּח: לֹא תִנָּח in
 manus sumere¹ daretur: dein negare negata iis præceptis,
 quæ ad strictum vocis ἔτυμον quadrare non possent. Quare
 responsio hæc illorum, sive vim loci respicias, infirma est; MS. Harl.]
 sive exemplum, periculosa.

3. Poterant hæc satis esse: addo tertium. Omnes *Usuras*,
 etiam *legitimas*, plus minus *mordere*. *Præfocantes* illas qui-
 dem altius dentem imprimere, instar *lupi matulini*; sed et
*mordificatus*² hasce ξυπεῖν ἐν χροῶ^o, (quod Græco proverbio ² [Ita male
 in lib. im-
 press.;
 'modifica-
 tas' MS.
 Harl.]
 dicitur) *cutem perstringere*, elicere etiam nonnihil *sanguinis*,
 instar *cynomyiæ*, quorum utrique *morsus* in *Scripturis* attri-
 buitur. Non æque quidem omnis *fœnoris* metuendos esse
dentēs; sed nullum *fœnus* esse edentulum.

4. Deinde (quod quartum est;) venire responsionem hanc
 contra ipsius *Legis* principium, כִּמּוֹךְ Sicut teipsum^p. *Mala*
 enim hæc *regula*; *dum ne mordeat, fiat*: *Mala* (inquam) et
Pharisaica: *Christiana* illa, *Fiat, dum prosit*; *Fiat, dum con-*
ducat: Nam *mordeat* necne non refert, si germanam *justitiam*
 quærimus; *prosit* necne, illud refert.

5. Postremo, ut cedamus de his omnibus; תִּרְבִּית illi, quod
 non solum apud *Prophetam*, sed in ipsa quoque *Lege* adjicitur, [Ezechielis
 xviii. versu
 8. Levit.
 xxv. 36.]
 (et quidem, ut Kimchi decernit, ἐξηγητικῶς^q;) *Turbith* (in-
 quam) illi bene sit: illud rem totam conficit. Ea vox, sive a
 quo respicias, sive ad quid sumatur, perinde est; imposturas
 nullas admittit; *fœneratores* aretissime constringit; rem (ut
 ante dixi,) totam conficit. Calvino (illustri Viro^r, nec unquam [In 18.
 Ezech.]

¹ [Car. Molinæi Tractat. Commere.
 ('textu ix.' MS. Harl.) i.e. num. ix.
 p. 8. Paris. 1608.]

^m Derivatio testis fallax. [Galen. de
 Doctr. Hippocr. lib. ii. Op., tom. i.
 p. 253. lin. 30. Basil. 1538.]

ⁿ Non occides, non mœchaberis, non
 furtum facies. Exod. xx. 13, 14, 15.

^o [Soph. Aj. 786.]

^r [Lev. xix. 18.]

^q [Rabb. Dav. Kimchi. apud Radi-
 ces ad verb. נָשָׂךְ.]

^r [" Hic inter alia peccata Ezechiel
 fœnus commemorat. Nomen usuræ
 proprie non convenit huic loco. נָשָׂךְ de-
 ductum est a mordendo; et sic Hebræi
 fœnus appellant, quia arrodit, et paula-
 tim consumit miseros homines. Dicit
 ergo Ezechiel eos demum censeri Legis
 observatores, qui abstincent a fœnore.

sine summi honoris præfatione nominando) non assentior, dum *fœnori* non omnino male vult, nec vocem hanc effugit, captiosas nescio quas lucrandi artes, Ezechielis sæculo, et novum nomen idem omnino valens (cum abiisset in odium vox *Neshech*.) a populo excogitatum autumat.

Atqui eadem in *Lege* vox; cum de deserto nimis violentum sit idem hoc affirmare. In *Ægypto* enim dura eorum conditio excludit suspicionem omnem, usque adeo *fœnori* exercendo incubuisse, ut, propter veteris invidiam, nova illis nomina fingenda essent. Eadem *Castrorum* conditio prorsus et *Eremi*.

¹ Ita in lib. impress. et MS. gravi, ut videtur errore.]

² [A præpositione]

³ supra addit MS. Harl.]

⁴ [duo Interpretes, MS. Harl.]

⁵ [sic latine MS. Harl.]

Postremo *Interpretes* omnes adversantur. Chaldeus, כִּבְיָא; à כָּב; crevit. Rabbini רִבְיָא, mollissimo nomine; (sic enim *Usuras* ipsi suas, leviter immutata Vocali, cum honestissime nominare volunt, nominare solent.) Arabs عِيْنَةٌ quod supra sortem accipitur². Persa *uowlawi* accessionem. *Septuaginta duo*³, cosque sequenti Basilus⁴, Nyssen⁵, Nazianzenus⁶, πλεονασμόν: quam vocem Balsamon Nysseni *Scholiastes*, homo Græcus⁷, sic interpretatur. Cum *dat quis quidpiam, ut plus quam dederit accipiat*⁸. Tertullianus lib. iv. contra Marcionem, *redundantiam fœnoris*⁹. Hieronymus, *amplius*¹⁰; ac Hieronymum Vatablus sequitur¹¹. Pagninus¹², ac cum eo reliqui, *incrementum*. Et sane vocis

Sed quia homines hac in parte nimium sunt acuti et versuti, et excogitant subterfugia, quibus crudelitatem suam tegant; ideo addit, et *incrementum non acceperit*. Scimus enim, quam varii sint lucrandi colores. Quisquis enim animum suum adiecit ad illicitos quæstus, reperiet monstra quædam, quæ nemo unquam putasset. Sic fit ergo, ut fœnerator neget se fœnus exercere; et tamen spoliabit miseros homines, imo exuget sanguinem ipsorum. Sub nomine רִבְיָא Ezechiel comprehendit illa magis occulta genera fœnorum, cum scilicet multis integumentis utuntur avari, et ubi obtundunt tales fucos, existimant se carere omni culpa. Ideo Propheta dicit, etiamsi tollatur nomen fœnoris, nec veniat in rationem, sufficere tamen ad homines damnandos, si acceperint incrementum, hoc est, lucrum fecerint ex alieno damno.—J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. pp. 169. 170. apud Op., tom. iv. Amst. 1667.; et conf. J. Calvin. Comment. in Præcept. viii. Op., tom. i. p. 527.]

¹ [S. Basil. Hom. in Ps. xiv. cap. 3. ad fin. Op., tom. i. p. 111. B.]

² [Καλτοι παρά τῆς θέας γραφῆς ὁ πλεονασμός καὶ ὁ τόκος τῶν ἀπειρημένων ἐστὶ, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῇ ἰδίᾳ κτήσει προσαγαγεῖν τὰ ἀλλοτρία, καὶ ἐν προσχήματι πραγματείας τὸ τοιοῦτο τύχη γινόμενον.—S. Greg. Nyss. Ep. ad Letoium, Can. vi. apud Bevereg. Pand. Can. tom. ii. p. 161. D.]

³ [S. Greg. Naz. Orat. xv. In Plagam Grandinis. (Græce Πρὸς τὸν πατέρα σωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάρξης.) Op., tom. i. p. 236. D.]

⁴ [Πλεονασμός μὲν οὖν ἐστίν, ὥς ὅταν τις δῶ τι σίτον ἢ οἶνον, ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλο τι, ἐπὶ τῷ λαβεῖν ὁμοιογενὲς πλεόν τοῦ δοθέντος.—Bals. Schol. in Can. vi. S. Greg. Nyss. apud Bevereg. Pand. Can. tom. ii. p. 162. E.]

⁵ [Tert. lib. iv. adv. Marc. cap. 17. Op., p. 430. A.]

⁶ [Vide infra, p. 139. not. m.]

⁷ [Vatab. in Ezech. xviii. 8. apud Bibl. Sacr. tom. ii. Salmant. 1584.]

⁸ [In Levit. xxv. 36. apud Bibl. Sacra. Lugd. 1527.]

tum natura, tum usus favet. Quam vocem nisi de *Lege* transverso stylo tollere liceat, nunquam efficient, ut liceat *fœnerari*, ne *legitime* quidem. Etenim, et *decunæ usurarum* **תרביה** est, et *bes*, et *semis*, et *triens*, humana quidem lege *Legitimæ*, divina et *illegitimæ* et *illicitæ*, quia expressis in *Lege* verbis interdictæ.

At enim Exodi vicesimo secundo^a, et Levitici vicesimo quinto^b, mentio fit *pauperis*: quare, dum ne illis *fœneremur*, in tuto res est. Illic jam nodus alter est, sed facile solvitur. Locos duos narrant, tertium nolunt, Deuteronomii vicesimo tertio, ubi absolute fertur *Lex*, absque ulla *pauperis* mentione. Atqui (inquiunt) is locus ex prioribus intelligendus. Præpostere hoc: posteriores enim libri ideo fere scripti, ut priorum interpretes essent. Sed esto.

Loco Exodi, posterius ponitur **לעני**^c particulare, prius **את**^d generale. Imo **לעני** (aiunt) ἐξήγησις est prioris. Alius non daret: verum enim, ne difficiles simus, hoc² habeant. Ideo enim subjunxit *pauperum* mentionem, quod de illis cura major, cum ii frequentes sint in *mutuo*.

De *divitibus* verisimile minus fuit: quare, ut prudens *Legislator*, *Præceptum* ad *hypotheses* ὡς ἐπὶ τὰ πλεῖστα temperavit.

Ac geminum hunc hujus loci sensum esse, idemque Mosi placuisse, quod Platoni, (ne quisquam e propinquo aquam peteret, nisi fodisset ipse prius ἄχρι τῆς κεραμίτιδος^e;) id evincit, quod ubi *Lex* fertur de *mutuo*, Deut. xv. ver. 7. *Personam* ibi ponit **כי יהיה בך אביון**; *Modum* vero **די מחסרו** **אשר יהסר לו**. Ac verbis diversis sensum non diversum quam Plato complexus est. Ideo ergo nominatur *pauper*, quia frequentior in hoc negotio; ideo siletur *dives*, quia rarior: Non ideo nominatur *ille*, ut *immunis* sit, siletur *hic*, ut *obnoxius*.

^a [Exod. xxii. 25. 24. Heb.]

^b [Levit. xxv. 35, 36]

^c Pauperi.

^d Populo meo.

^e Ad cretam usque. [Ἀὐδρία δὲ εἴ τισι τόποις ξυμφυτος ἐκ γῆς τὰ ἐκ Διὸς ἰόντα ἀποστέγει νόματα, καὶ ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πωμάτων, ὀρυττέτω μὲν ἐν τῷ αὐτοῦ χωρίῳ μέχρι τῆς κεραμίτιδος (al. κεραμίτιδος) γῆς· εἰάν δὲ ἐν τούτῳ τῷ βᾶθει μηδαμῶς ὕδατι προστυγχάνη, παρὰ

τῶν γειτόνων ὑδρευέσθω μέχρι τοῦ ἀναγκαίου πόματος ἐκάστοις τῶν οἰκετῶν.— Plat. de Leg. lib. viii. §. 9. Op., tom. viii. pp. 379. 380.; conf. Plutarch. de vitand. ære alien. ad init., Op., tom. ii. p. 827. D.]

^f Cum fuerit apud te pauper. [Si fuerit pauper inter vos. MS. Harl.]

^g Quod satis sit penuriæ ejus qua laborat. [Satis ejus necessitati. MS. Harl.]

[4^a.] Quæro etenim, quæ tandem aut qualis hæc consequentia? *Lex* intercedit, ne a *paupere* *fœnus* exigatur; permittit ergo, ut a *dirite*? Vultis agnoscere? *Similes aliquot* opponam. [1.] Exod. xxii. ver. 11. *Lex* intercedit, ne *Viduae* aut *Pupilli* durius habeantur? Conclusio similis: Permittit igitur, ut durius habere liceat, quibus *Pater* est aut *maritus*. [2.] Deut. xxvii. ver. 18. *Lex* interdicat, Ne quis *cæcum* de *semita aberrare* sinat. Similis conclusio! Permittit igitur, ut ne quis *oculato* homini monstret *viam*. [3.] Deut. xxiv. ver. 14. Cavet *Lex*, ne qui *conductus* fuit, si *pauper* sit, *mercede* *privetur*. Similis consequentia: Ergo si paulo magis *rem fecit*, non valde repugnat, ut *privetur*.

[5^a.] Verum enim *Locus* ille quem supra nominavi de *mutuo* *pessime* eos habet, Deut. xv. ver. 7. Edicit *Lex*, ut *mutuo* det quisque; apponit *כִּי אֲבִיוֹן יִהְיֶה* Si *pauper* fuerit. Concludo sic ut illi: *Soli* ergo *pauperi* *mutuandum*. Agnoscunt (spero) conclusionem suam. Vetat *Lex*, ne *pauperi* *fœnere-mus*: Ergo *soli pauperi* non *fœnerandum*.

Quod si *Soli pauperi* *mutuari* liceat, (et *Soli* sane licet, si sic licet concludere;) *pauperi* autem impositum *fœnus*, vel illis quidem arbitris, sit *illicitum*, cum jam *soli pauperi* *mutuari*¹ liceat, omne igitur *fœnus* erit *illicitum*.

118 6. Accedam adhuc propius². Rationem quæro, cur, cum *pauperi* nefas sit, fas sit *Opulento* dare *fœnori*?

Cum summam fecerint cogitationum suarum, non aliam sane reperient quam hanc, *Quia divitis acervus major*: Et certe (quod mihi *monstri* simile fit;) Calvinus sic loquitur; [In Ezech. xviii.] Est *ditior*, et *potest absque*³ *damno carere*^h. Quæso vos, nonne hoc est *latronum* causam agere? Annon eadem pro *fure* ratio faciat, quæ pro *fœneratore*? Nonne sic illi secum: *Pauperi* parcendum sane; at enim *pecuniosus* is homo est, *carere* potest, vel *absque detrimento*. Atqui sit *pauper*, sit

^h ["Nunc videndum est quando, et a quibus accipere fœnus liceat. Hic autem valere debet sententia illa, neque passim, neque semper, neque omnia, neque ab omnibus . . . Non ab omnibus, quia a paupere semper fœnus accipere nefas erit. Verum, si dives, qui est in ære suo, ut loquuntur, qui habet satis opimum proventum, vel satis amplum patrimonium,umat pecuniam a suo vicino; an vicinus ille peccabit, si recipiat aliquid lucri

ex sua pecunia? Alter, qui mutuatur, est ditior, et potest absque suo damno carere; sed vult emere fundum, unde fructum accipiet; cur fraudabitur creditor jure suo, si pecunia afferat lucrum alteri, et quidem ditiori? Videmus ergo interdum posse contingere, ut qui fœnus accipit non tamen ideo possit præcise damnari."—J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. p. 170. apud Op., tom. iv.]

*dives, furtum de se illicitum est*¹. Etiam *fœnus*, O bone; nempe *rapinæ* species: et recte illud quispiam *Terrestrem piraticam* appellavit. Neutrum tamen propter *acerros*, sive *minores* illi sint, sive *grandiusculi*; sed propter illa *Legis* verba, que tam *fenori* quam *furto* funesta sunt. Neque omnia quæ illius sunt¹. Atqui illius sunt, quæcunque illius industria parta sunt, uti mox dicemus. *Comedendi enim cuique labores manuum suarum*^k. Nihil addo.

Jam videtis (spero) neque *Neshech*, neque mentionem *pauperis* impedire, quo minus *Lex* sit κατὰ πάντος, id est, *Usuras* omnes, sive *civiles* sive *inciviles*, sive ab *imæ* conditionis homine exactas², sive *summæ*, pro *illicitis*³ damnatas esse.

Adhuc *Legem* urgeo. Tria siquidem in *Lege* sunt: (1) *Interdictum*, (2) *Censura*, (3) *Sanctio*. Dictum jam de *interdicto*: *Censura Legis* proxima; id est, ubi, qua classe, inter quæ scelera, crimen quodque collocandum; quantum, quanti habendum, quam vel grave vel leve crimen, quodque æstimandum sit. Ac in *Scripturis* quidem, (quæ semper *Savlem* inter *Prophetas*¹ admirari solent,) *Usurarum* tristis et severa taxatio est. Ezechiel namque *Divini juris consultissimus* ver. 8. cap. xviii. mediam in *colluriam* gravissimorum *scelearum* omne ex *mutuo incrementum* conjicit, et (ut loquitur Basiliius) ἐν περιστοῖς κακῶν τίθεται^m *Idololatriæ, adulterii, impuritatis, violentiæ, furti*, et affigit ad caput ejus tristissimum nomen תועבהⁿ id est, *abominandi sceleris*; ut, quid de eo sentiendum, cuivis in proclive sit.

Sanctio porro succedit huic, eaque gemina: (1.) Altera hujus vitæ; (2.) future, altera. (1.) Hujus (Prov. xxviii. ver. 8.) *Translatio ad heredes alios, injustæ possessionis* argumentum. Ideo autem *injusta possessio*, quia *injuste parta*. (2.) Future¹: *Maledictio Dei*, Psal. xv. [xiv. Vulg.] ver. 5. Divo Ambrosio Syllogismum colligente: *Si ergo, qui non dedit, benedictus; sine dubio maledictus, qui ad usuram dedit*^o. Sin, quia *Neshech* ibi tantum est, minus placeat locus ille, revocabo huc Ezechielis idem caput ver. 13., ubi

¹ [Verba 'Atqui . . . est,' uncinis quadratis in MS. Harl. includuntur.]

² ['imæ conditionis hominis locatas' MS. Harl.]

³ ['illiciti' MS. Harl.]

[Legis Censura.]

[Legis Sanctio.]

119

⁴ ['altera' addit MS. Harl.]

¹ Exod. xx. 17.

^k [Vide 2 Thess. iii. 10.]

¹ [1 Sam. x. 11.]

^m Malorum maximis annumeratur.

[S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. i. Op.,

tom. i. p. 107. C.]

ⁿ [Ezech. xviii. 12.]

^o [S. Ambr. de Tobit. cap. xv. (sect.

52.) Op., tom. i. col. 608. F.]

omnia explicata satis : *Dedit in usuram et incrementum accepit : Hicne viveret ? Non vivet : abominationem hanc fecit, omnino morte morietur ; Sanguis ipsius super ipsum.*

Ac *Lege* quidem transacta res est. Ad *Legis* rationem venio, quod sum secundo loco pollicitus. *Contractuum* autem *legitimum* ratio, ac *Regula* generalis commode a Divo Paulo explicatur, posterioris ad Corinth. cap. viii. ver. 14. "Ὅπως γένηται ἰσότης : *Equalitas* scilicet, ab ipsis quoque *Ethnicis*, *Justitiæ fons*^p appellata. Ea vero vel interna est *animi*, vel *rerum ipsarum*, extrinsecus religata.

[1.] Συμμετρίαν *animi*¹ in eo ponit Christus (Paternæ *Legis* ac voluntatis fidelissimus *Interpres*) *Si prout volumus ut faciant nobis homines, ipsi illis etiam similiter faciamus*^q.

Assumo jam : Nemo sibi vellet *usuras* infligi, ne *legitimas* quidem ; quin *minimas* potius quam *maiores*, et *nullas* potius quam *ullas* : Cum *fratre* sic agat igitur : Vigeat *Lex* ista ; *usura* pereat. Reperi mendaces homines, mendaces sine fronte, qui sese hoc valde velle dixerunt. Ego vero jubeo silere illos, aut saltem querere qui credat. Fidem mihi nunquam facturi, ne jurati quidem, Esse quenquam tam infelici genio, qui pecuniam *stenebrem* malit quam *gratuitam*, *gravidam* quam *illibatam*, *mersam* *usuris* quam *levatam*.

[2.] Ac in *animo* quidem sic. *Rebus* autem in ipsis, *æquilibrium* multis modis violatur. Nam cum ita demum *conserveetur equalitas*, (juvat uti Paulinis vocibus ;) si ὑστέρημα semper sit aliquod, ubi περίσσευμα est ; In *usuris*, *stænus* ipsum quidem περίσσευμα est, ὑστέρημα vero plane nullum. Etenim ex iis tribus², quæ jampridem recepta sunt, *contractuum ὑστέρημασι*, (1.) *Labore*, (2.) *Sumptu*, (3.) *Periculo*, *stæneratori* nullum incumbit. (1.) Non *labor* : quippe stanti, sedenti, res alias agenti, ferianti, vigilant, dormienti, currunt menses, (quos scite Basilius τόκων πατέρας^r appellat ;) currunt ex æquo cum mensibus *usuræ*. (2.) *Sumptus* nullus ; ne teruncii quidem. (3.) *Periculum* omnino nullum : quin si perit sors, *debitori* soli perit ; *creditori* certa est. Satis ei per stipulationes, syngraphas, antapochas, apochas, vades, prædes, prædia, hypothecas, pignora, consultum est. Ubinam ergo, aut quodnam est in *stænore* ὑστέρημα ? cum omnino nullum in

² [tribus iis MS. Harl.]

^p [Conf. Arist. Ethic. Nicom. V. 1. 8.]

^r [S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. 2. Op., tom. i. p. 108. E.]

^q [Luc. vi. 31.]

tota *Jurisprudentia lucrum* sit, cui trium horum aliquod indidue conjunctum non sit. Nominabunt (scio) *detrimentum*. *Detrimentum?* quod? illud ex¹ *damnone* per *moram dato?* ¹ [‘Quod illud? Ex damnone?’ MS. Harl.] Resarciatur necesse est, idque ex illa Apostoli regula, *Μὴ ὥς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, ὑμῶν δὲ θλίψις*^s, Non ut aliis *relaxatio* sit, vobis autem *angustia*: Omnino dum ne *lucrum* capetur, *damnum* vitetur. Imo vero dicent, ex *lucro cessante*, nomine *Inter-usurii*. Auditisne? hoc est quod pensari volunt, *Possibile lucrum* quod non acquiritur. Pensabitur vero² *possibile* ² [‘ac id, sine vel impendio unius nummi,’ addit MS. Harl.] *lucrum*, quod non *acquiritur*, *possibili damno* quod non *incurritur*. Quin potius (inquier) inscribemus illi præterea *decunces legitimas*. Videte, quam inique; pro *ὑστερήματι* simplice, *περίσσευμα*^t duplex; id est, pro nullo, unum postulare: tum ex incerta negotiatione certum *lucrum* captare, et (quod vel Terentianus Leno^u damnaret,) *injustitiæ spem pretio vendere*. Id etsi obscurius jam sit, quia *dies debitori* dicitur; repræsentetur tamen *fænus*, *injuria* apparebit, cum utrobique tamen par eademque ratio sit. Certe id *ratio* decernit; nec *ratio* modo, sed *Lex* ipsa quoque, ut ei demum soli res *quæstiosa* sit, cujus solius *periculo* est. Quare hujus primum *injuriæ* reus esto *fænerator*, quod *περίσσευμα ἄνευ ὑστερήματος*, id est, *compendium sine dispendio*, *emolumentum* quærat sine *detrimento*.

[2.] Modus hic alter est. Esse *res* quasdam, quæ *mensura* scilicet et *quantitate* constant: (earum autem e numero *pecuniæ* sunt,) quarum *usus* in *pretium* venire non *debeat*: venire autem non *debeat*, eo quod a *proprietate* *separari* nequeat: *Separari* autem nequeat, ob eam causam, quia nulli, sine *interitu* suo, *usui* esse possunt. Esse vero *usui* non possunt, quia nulli, nisi ad *consumendum*, *usui* sunt; nec *usus* ab iis unquam ullus percipitur, nisi in ipso *usu* *substantia* corrumpatur. Advertistis (scio) quid velim. Iniquissime mecum ageret, qui, ubi mihi *panes* aliquot *mutuos* dedisset, *pretium* post primo *panum* ipsorum repeteret, id est, *proprietatis*; deinde *usus* quoque *pretium*, id est, *manducationis*.

Dixi *nummos*³ in hoc *rerum* genere *censendos*: dixi e Levitici xxv. vers. 37. Ubi כסף et אכל, *Nummus* et *cibus*, tanquam homogeneæ res, eadem clausula connectuntur. Dixi

^s [2 Cor. viii. 13.]

^t [Conf. ibid. 14.]

^u [San. “Ego spem pretio non emo.” —Terent. Adelph. ii. 2. 11.]

³ [‘Nummos dixi.’ MS. Harl.]

ex Nehemiae v. ver. 11. ubi *centesimæ pecuniæ, frumenti, musti, olei*, pari natura censentur, pari injuria male partæ, pari jure restitui jubentur. Quanquam id cuique sensus suggerat, quod ait Jurisconsultus, *pecuniam usu ipso*, et assidua permutatione quodammodo *extingui*; non id prorsus quidem, sed Domino tamen *extingui*. Hujus, ergo, secundæ injuriæ reus esto *fænerator*, quod eo de genere rerum *fructum* captet, unde, nisi *fructus injuriæ*, percipi nullus possit.

[3.] Modus hic tertius est: Quod cum severissima *lege* cautum sit, de *mensura justa* et *æquali*, Levitici xix. ver. 36.: Mensura autem *permutationum* sit *pecunia*^x, uni huic rei ab ortu destinata: tam sit *æqualitati* rerum iniquus *fænerator*, ut et *mensuram* ipsam, unde *æqualitas* omnis est, *inequalem* efficiat. Etenim, quæ (in rebus *permutandis*) *pecunia centum* valet minas, cujusque *pretium* (ut *mensuræ*) debuit esse *statarium*; *fæneratori* gravior est, ei *centum* pendit et *decem*; *debitori* levior, pendit enim¹ tantum *nonaginta*: *lapis et lapis, valor et valor*^y. Quare id agunt *usuræ*, vel *legitimæ*, ὅπως μὴ γένηται ἰσότης^z: Quare ut ante *Legi*, ita nunc *rationi Legis* contraveniunt: Quare in eis *justitia* nulla.

¹ ['ei' addit MS. Harl.]

² ['etiam' addit MS. Harl.]

[Caritas in Deum.]

³ ['hominem' MS. Harl.]

⁴ ['favet. Caritas si' MS. Harl.]

Quid *Caritas*? Ecqua illius spes, ubi *justitia* deficit? Adhibeamus tamen² examen *Caritatis*.

Caritas Deum spectat, et *homines*³; spectemus in utroque. Neutri *fænerator*, neutra *fæneratori* favet *caritas*. Si⁴ germana est, *Cælo* primum descendit, quando (ut recte Gregorius) *Rivus Caritatis pietatis de fonte ducendus*. Deo ut sua constet *caritas*, e *commerciis* nostris, permagni interesse arbitror, si *Providentiam Divinam* plurimum sua interesse, non persuasum modo cuique eorum, sed etiam exploratum sit. Expedit ita se rem habere, ut non modo indigeant, sed et sentiant indigere se *Divina Providentia*: Ita namque ἀγαθοποιῶν οὐρανόθεν διδοὺς ὑετοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους^a amabitur; iratus, et contraria dans, placabitur: illinc ad Eum gratiæ; preces, hinc; fidei uterque et caritatis fructus redundabit. Hic jam *fænus* (uti nostis) id agit, ne necesse habeat *cælo debere rem suam*, neque aut quicquam de *cælo sperare*, aut unquam in *cælum suspirare*. Sudum enim sit, an *tempes-*

^x [Conf. Arist. Eth. Nicom. V. 5. 14.]

^y [Deut. xxv. 13, 14.]

^z [Conf. 2 Cor. viii. 15.]

^a Cœlestis benefactor, qui dat pluvias et tempestates fructíferas. [Act. Apost. xiv. 17.]

tas, perinde illi est; *faciat rem debitor, ne faciat*, susque deque habet; veniat *flagellum inundantis*^b, non obveniet illi: In eo namque totus est, ut possit eximere se totum Dei manibus, et penitus extra jactum *providentiæ* se suaque collocare. Quod quid aliud est, quam *turrim* ædificare sibi *fastigio nubes* superantem^c, ac tum (quod non male dixit Poeta ἄθεος,) *Animum exsolvere nodo Religionis*^d.

Olim hoc quidem *Ethnicus* advertit animo, *Nullum, de Deo, hominum genus sentire pejus, quam Danistarum*^e. Cælo igitur inimica *fœneratorum* gens; *terram* solum sapit: Quare descendamus.

Caritas ad proximum conversa, *bonum* respicit vel *privatum* illius, vel *publicum*: *Usura* neutrum. *Caritatis* in *privatos* Canon est, (prioris ad Corinth. cap. x. ver. 24.) *Ζητεῖτω ἕκαστος τὰ τοῦ ἑτέρου*. Quæritne *danista* quæ *alterius*? Certe *quærit*: Quærit enim ex *alieno periculo fiduciam*, *sumptu mercedem, labore otium*, et (quo nihil *iniquius* putavit Fabius) *sub ea arbore fructus legit, quam consevit alius*^f: et (contra quam Paulus, prioris ad Corinth. cap. iii. ver. 8.) *ἴδιον μισθόν*^g quærit, sed *κατ' ἀλλότριον*^h, non *κατ' ἴδιον κόπον*ⁱ.¹ [In proximum.]
Ergo addamus partem alteram, *οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ*. Nonne quæ *Sua* sunt, quærit? Maxime. Nec id tantum: Quærit enim *se* in *fratre*, et *lucrum suum* in *lucro fraterno*: Semper *certum* in *incerto*, sæpe *magnum* in *exiguo*, nonnunquam *aliquid* in *nullo*. Neque² *rem fratris* quæreret, nisi in ea *suam* inveniret, neque oneris partem ullam ferret, nisi onus aliud imponeret.¹ [Privata 1.]
¹ [πόνον MS. Harl.]
² ['vero' addit MS. Harl.]

[2.] Ab hoc aditu januaque patefacta, aliud se statim, et quidem *fœnori* capitale argumentum, in conspectum dat. *Actum* quippe *virtutis*, (ut *Schola* loquitur) quod *vitii* solius proprium est, corrumpit, dum *Liberalitatem Caritatis* partem primariam, (*Liberalitatem* (inquam) cujus duo hi *actus* sunt peculiares, 1. *Dare gratis*, 2. *Dare mutuo*), inscribit, atque ita invertit in *cauponam*.

De *mutui* natura est, ut sit *gratuitum*: Bis ista conjunxit Spiritus Sanctus וְהִנֵּן וּמַלִּיחָה. 1, Psalmo xxxvii. ver. 26.

^b [Is. xxviii. 15.]

^c [Gen. xi. 4.]

^d [Lucr. de Rer. Nat. i. 931.]

^e ["Nullum, ædēpol, hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum jure,

quam danisticum."

Plant. Mostell. III. i. 127, 128.]

^f [Vide Liv. Hist. x. 24.]

^g Propriam mercedem.

^h Secundum alienum.

ⁱ Secundum proprium laborem.

2, et Psalmo cxii. ver. 5. Ad quam affinitatem **מן** *gratuiti*, et **מלוך** *mutui*, respexit Christus, quando (Lucæ cap. vi. ver. 35.) cum suo *δανείζειν* connectit *μηδὲν ἀπελπίζειν*. Quem locum qui de *jactura Sortis* exponunt, eadem opera expungerent *δανείζετε*, substituerent *δότε*, eo quod, nisi redeat *sors*, *δώρημα* jam sit, et non *δάνεισμα*. Quanquam ne sic quidem in rem nostram cederet incommode. Etenim si *Christiani mutui* ea vis sit, ut ne *sors* quidem ipsa possit; nedum et *sors* et *fœnus* expectari; ac multo adhuc minus *Chirographo*, et *fide jussione* per *jus* occupari. Verum lis ista aliam in litem incurrit: Non prosequor.

¹ [¹ 'volo' addit MS. Harl.]

[3.] Illud prosequor; et argumentum mihi proximum¹ sit: Perhibet eodem loco Christus (ver. 34.) testimonium hoc vel ipsis *peccatoribus*; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα^k. Ratio statim dicat; Quis pudor est, quod *peccatores* faciunt, *Christianos* non facere, cum nostra tamen illorum *justitiam justitia* superare debeat? At nos miseri ea jam conditione sumus, ut ad illud Christi *ποῖα χάρις*; respondere possimus, *μεγάλη* quando non *mutuemur* jam, nisi ut τὰ ἄνισα, adeoque τὰ *μεῖζω* recipiamus, atque ita² citra infraque vel *peccatores* ipsos consistimus. *Privatam* itaque *caritatem* *cauponantur usuræ*.

² [² 'nimirum' addit MS. Harl.]

[Publica.] *Publicam* quid? Nam id si recte dicatur, Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, ὑμῶν δὲ θλίψις¹: rectius hoc, Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, τῇ πολιτείᾳ δὲ θλίψις.

[1.] *Publicam* (inquam) quid? Nihil minus. Statuit initio ille *Theologiam fœnori* amicam, *Reipublicæ* inimicam: recte statuit. Etenim et *recte institutæ Reipublicæ signum*, si tollatur, Psal. lxxii. ver. 14, et *corruptæ Reipublicæ signum* ponitur, nisi tollatur, Psalmo lv. ver. 12. Et illæ *olei*, *frumenti*, *argenti centesimæ legitimæ* erant, Nehemiæ v. ver. 11. et ex *canone Legis*, et summa tamen prudentia per Nehemiam revocatæ. [1.] Primo, quia (ut eo loco) *fœnebre* malum crebra *discordiarum* causa. Etenim ratione *comitum* duarum, quæ illud non fere deserunt, ex parte *Creditoris* **סמך** Psal. lxxii. ver. 14. *Vis*, dum *constricta* tenet *nomina* sua *Lege fœnebri*.

124

³ [³ 'dolus' addit MS. Harl.]

2, Ex parte *Debitoris* **מרימה** Psalmo lv. ver. 12.³ dum *solvendo*

^k Nam et *peccatores peccatoribus* dant mutuum, ut recipiant æqualia.

¹ [Conf. 2. Cor. viii. 13.]

non est, et *lunam sistere* non potest; ita fieri solet, et quidem ita fieri¹ necesse est, ut *simultates* oriantur, non modo *forenses*¹ [‘ fiat ’ MS. Harl.] *hæ*, ubi ex *jure manu consertum*; sed etiam *castrenses* illæ, ubi *mage ferro rem repetunt*^m. Prioris Jeremias testis est, (Jerem. xv. ver. 10.) *murmura* inde, *maledictiones*, *contentiones* excitari. Posterioris vel Molinæusⁿ ipse, qui primam illam *plebis a Patribus secessionem* in Romana Republica uno hoc nomine contigisse (ut res est) libere et ingenue confitetur.

[2.] Secundo, quia *pecunia fœnori* exposita, vel *diviti* locetur necesse est, vel *tenuiori*. Dives fere si occupavit, vel *monopola* fit, vel *protopola*: quæ duo, etsi ad tempus dissimulari possunt, (et quidem possunt;) *suppurationem* tamen fere faciunt in *statu Reipublicæ*; non spernendam illam quidem in pacato, sed non ferendam in perturbato. *Tenuior* plerumque si accipit, ruit mox in aliquam *ἀλεγεινήν ὑπερβασίαν*^o: insolitum *acervum* conspicit, non patitur *animo male* esse, unum *hilarem diem* sumit, dein alterum; post *versuram* facere cogitur, postremo *decoquere*. *Decoctionis* is exitus, qui priore Samuelis cap. xxii. ver. 2. ut si quis *signum* sustulerit, (sive is David sit, sive Absalon,) eo confestim, quibus res angusta domi est, et confertim confluant. Quod malum, inter tam crebras *decoctiones* nostras, *Politicis* nostris pro levi habendum non est; nec est quisquam tamen, qui hoc, quod nominavi, *pelago rei* familiaris *naufragium* faciat, qui prius ad limen *fœneratoris carinam* non alliserit.

[3.] Tertio, non interest *Reipublicæ τὸν μὴ ἐργαζόμενον* in ea *ἔσθιεν*^p: nempe ut cuiquam in ea homini *divitiæ* per *inertiam*, *lucrum* ex *otio* nascatur. Hoc si ita detur, *Artes mechanicae* protinus, *mercium* trajectio, *munia* quæque tum *rustica* tum *urbana* deserentur. Quis homo tam mentis inops est, ut velit *aleam* jacere, dies *inquietos*, noctes *insonnes* ducere, *periculum fori*, *cæli*, *maris* adire, sub *obscura* spe; cum ei liceat domi cum suis, absque *sudore frontis*, *cruciatu mentis*, extra *cælorum* et *tempestatum* injurias, *otio* pingui, *lucro* non minus pingui, consenescere?

[4.] Postremo *publicum fœnus*, publica *θλίψις*. *Singulorum* quidem fundis et fortunis *levata*, sed *singulorum* tamen fundis

^m [Ennius apud Aul. Gell. Noct. Att. lib. xx. cap. 10.]

^o Gravem excessum. [Hom. Od. iii. 206.]

ⁿ [Car. Molin. Tractat. Commerc. &c. Num. xli. p. 31.]

^p [2 Thess. iii. 10.]

et fortunis *onerosa* θλίψις, dum a *fæneratorum* nominibus *viscera* illorum (ut sit) arroduntur, *mercium*, *annonæ*, *obsoniorum caritate*. Audacter dico, supra *millies millenæ centenaria* quotannis ducuntur *fænore*; jam *millies millenæ decunces* abeunt in *fænus*: Nihilne *beneficii publici*, si posset *Respublica* quotannis tanto *onere* levare? Conduplicari enim necesse est rerum *taxationes*, dum certat *fænus* cum *lucro*; nec id modo quod *familie* impendatur, sed id etiam quod *danistæ* exsolvatur, majoris *pretii* indictione comparandum est. Retineto *fænus*, non possum minoris quam *asse*¹; remitte, ducas vel *dodrante* licet: sane igitur *fæneratur fænus suum Respublica*.

¹ ['assis'
MS. Harl.]

['Ανθρό-
πορα con-
tra politi-
cam per-
missio-
nem.]

² ['illæ,'
'licerent,'
'egerent,'
MS. Harl.]

[1.] Et quorsum igitur (quæret quispiam) *usuras* Politica *lex licitas* facit? Illa vero non facit, *permittit* tantum; et hoc ipsum, *permissas* esse, summo scilicet argumento est, *licitas* non esse: Siquidem hoc², si *natura* sua liceret², *permissione* non egeret².

[2.] Deinde, nec hac ipsa *permissione* *patrocinator* illis. Aliud est enim *patrocinari*; aliud, *modum ponere*. *Exstirpatas* mallet, ut *nullæ* sint, si id *cupiditas* pateretur: nunc quia non patitur, *circumscriptas* vult, ut *moderate* sint.

[3.] Et hæc ipsa *moderatio* quid aliud est, quam *testis* (ut olim *libellus repudiî* inter *Judæos*, *durorum cordium*¹.) Ita *codicilli fænoris* inter *Christianos*, *nullorum viscerum*? *Nullo- rum* (inquam) *viscerum*, ac non *tepidæ* jam, sed plane *frigide caritatis*²; quæ si vel leviter concaluisset, jam *Leges fænebres* suffragio, si non *juris, facti* certe, ubique gentium antiquatæ jacuissent. Interim nihil *humanae legi* cum *foro Theologorum*; nec quia *permissæ* illic, aut *modificatæ* sunt, ideo hic *licitæ*; quando prudenter id dicatur a *Bucero*, *Multis in rebus Mundum non habere quod culpet, Deum tamen habere quod damnet*.

126

[Ratio Po-
litica 1^a.]

[Malorum
compen-
satio.]

[1.] Nam quæ illis ratio plurimi est, nobis est nihili, *Malorum compensatio*: et quæ illos ratio movere potest, non debet posse nos, *Pauperum προσωποληψία*. Quo magis miror eas rationes, a *Theologis* nostris, a *Calvino* præsertim acerrimi judicii viro, usurpatas: *Ne* (inquit) *multi putantes se in angustias redactos, ipsa desperatione audaciores facti, absque*

¹ [Matt. xix. 9.]

² [Matth. xxiv. 12.]

delectu, se præcipitent in omnes imposturas. [1.] Qui pro *lupanaribus* dudum apud nos intercesserunt, qua voce usi sunt? *Tolle lupanaria, complebis orbem libidinibus.* Quæso, quid interest? *Tolle usuras, complebis orbem impostoribus?* [2.] At¹ ¹ ['Et' MS. Harl.] *prostibula* quidem sublata de medio sunt, ac mundus nihilo jam plenior *impuritatibus*². Quod quia recte tum successit, utinam² ² ['impuritatibus' MS. Harl.] non minus felici experientia etiam *fœnora* quoque de medio tollerentur. [3.] Verum utcunque succedat nobis, id tamen tenendum est, *utilius nasci scandalum, quam deserì verum*³. Verum autem in *Theologia*, *Non facienda cuiquam mala, bona ut inde consequantur*: (Ad Roman. cap. iii. ver. 8.) Nedum *mala malis compensanda*; quod olim in Loto damnatum est unanimi Patrum consensu, qui voluerat *stupro* prostituere *virgines*, ne ruerent in *masculos*: id quod ii faciunt, qui pauciscuntur *centesimis*, ne mundus ruat in *quæstus illicitos*.

Altera porro ratio, vel verius commiseratio, *montes* illos (quos^{2a} ^{2a} Status orphanorum.] *Pietatis* parturivit, quo *viduis orphanisque* salva sorte consuleretur. [1.] Qua *pietate* jam id usuvenire asserunt, iis in locis, ut plus noceat³ *patri-familias* ante, quam *orphano* commodet⁴ post mortem paternam; cum decedat *Testamento* plus ex dato *fœnore*, quam accedat *hæredi* ex accepto.

[2.] Atqui Archiepiscopus Transensis, qui solus in Sessione X^a Concilii sub Leone X.^t ivit in alia omnia, cum reliqui a *montibus* essent, recte statuit ex cap. xxiii. Exodi, versu autem 3, *In justitia faciem pauperis agnoscendam non esse*, quin tam curæ esse debere, quod Deus *voluit vetuitque*, viro ad *egestatem* redacto, quam ad *divitias* evecto.

[3.] Certe enim, cum tam frequentibus in locis, curam suam, quam erga *orphanos* habet singularem, testatus sit, tam facile Ei fuisset על יתום תשיך^u retulisse in scripta, quam לנכרי תשיך^u totidem syllabis^u; Permitto vobis *fœnus* propter *orphanos*, quam permitto vobis *fœnus* in *extraneos*, si illis *Monte* aliquo *pietatis* consultum voluisset. 127

[4.] Me vero si audiant *Orphani*, Deo de *sorte* gratias habeant, cum multos quotidie etiam vel *sortis exsortes* videant. Exponent eam *artibus* honestis, *Divinis promissis* freti, quæ

¹ [Vide Decretal. lib. i. tit. ix. 'De Renunciacione,' cap. x. 'Nisi cum pridem;' in Gloss. ad voc. 'Distinguendum.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 235; et Decretal. lib. v. tit. xi. 'De

Regulis Juris.' cap. iii. 'Qui scandalizaverit.'—Ibid. col. 1963.]

² [Conc. Lat. V. Sess. x. — Conc. tom. xiv. col. 251. E.]

^u Deut. xxiii. 20.

vidue orphanique habent uberrima, præter supraque mortales cæteros.

Urbium autem *Camerae* si negotiari velint pecuniis *orph-anorum*, quid obstat, quo minus id sine *Syngrapha* suscipere, suscipere (inquam) sine *conventionē Sortem*, *lucrum* exin facere, *lucris* portionem illis, *elemosynæ* nomine, citra tamen *pactum*, assignare?

[Praxis
Ecclesiæ.]

Dictum de *Politia* satis. Ad *Ecclesiæ* praxin accedo, in qua suscepi initio id edocendum, nullius temporis usuram *usuris* concessam esse. Cum Divi Jacobi locum illum in mentem revoco, qui est Capite v. versu 3, 'Ο χρυσὸς ὑμῶν κατίωται^v, conjectura ducor, primos illos et a Christo recentes *Christianos*, *fœnus*, (nesciisse non possum dicere, illud dicam) detestatos esse. Quod ni ita foret, et si fœneratoris¹ artes adhibere voluissent, facile *aurum* atque *æs* suum ab *ærugine* vindicassent. Et certe Vincentius (Auctor non indiligens) sic narrat^x, quicumque primis illis temporibus ob *fœnus* male audiisset, incurrisse statim in odia reliquorum, ut nec *osculo pacis* in Templo dignari voluerint, non *colloquio* aut *salutatione* in plateis; domum ejus *domum Satanae* appellatam esse, nec cuiquam inde *Christiano ignem* petere licuisse. In istius odii hæreditatem successit quæ subsequuta est *Ecclesia*, qua pote semper *usuris* omnibus inimica.

¹ ['fœnera-
torias'
MS. Harl.]

[Patrum
sententia.]
[Orientali-
um.]

Orientalem assumo: simul illius praxin, simul *Patrum*, qui in ea floruerunt, judicia percipietis. [1.] E quibus, mihi primus sit, qui propius a Christo abfuit, Clemens Alexandrinus, Στρωματέων λόγῳ B. Περὶ δὲ [τε. Pott.] τῆς μεταδόσεως καὶ κοινωνίας, πολλῶν ὄντων, ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰπεῖν, "Ὅτι ὁ [ὁ om. Pott.] νόμος ἀπαγορεύει ἀδελφῷ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων, οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ὁμόφυλος ἢ [ἂν ὁμόφυλος ᾖ. Pott.] ὁμογνώμων τε καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου κεκοινωνηκώς· οὐ δικαίων ἐκλέγειν τόκους ἐπὶ χρήμασιν ἀλλ' ἰνειμέναις χερσὶ καὶ γνώμαϊς χαρίζεσθαι τοῖς δεομένοις^y.

128

^x Aurum vestrum ærugine vitiatum est.

^y [Conf. Vincent. Bellov. Speculum, tom. iii. (scil. Morale) lib. iii. par. 7. Dist. ii. fol. 235. a. Lutet. 1591.]

^z De communicatione autem, cum multa sint in promptu, hoc dixisse sufficiat; Lex vetat a fratre fœnus ac-

cipere. Fratrem autem vocat non tantum qui ex iisdem parentibus sit ortus, sed quicumque popularis est; quicumque ejusdem mentis et sermonis est particeps. Justi non est, pecunia fœnere, sed libera manu et animo egen- tibus contribuere.—[S. Clem. Strom. lib. ii. cap. 18. pp. 472. 473.]

[2.] Multo etiam vehementior Basilius est, supplemento in Psalmum (ut illi censetur) xiv. quo loco totus est per totam Homiliam in *ſenore* persequendo. Remitto vos illuc: Sententiola tamen hæc, quo animo fuerit erga *usuras*, docebit. *Ηλούσιος εἶ; μὴ δανείζου. Πενὴς εἶ; μὴ δανείζου. Εἰ μὲν γὰρ εὐπορεῖς, οὐ χρήσεις [χρήξεις. Bened.] δανείσματος, εἰ δὲ οὐδὲν ἔχεις, οὐκ ἀποτίσεις τὸ δάνειον*^z.

[3.] Basilium excipiet Basilii frater Gregorius Nyssenus, Epistola ad Letoium Episcopum Mitylenæ. *Atqui apud divinam Scripturam, et τόκος et πλεονασμός sunt prohibita, etiamsi sub contractus aut transactionis specie hoc fortasse factum sit*^a. *Πλεονασμός* autem quid illi sit, Balsamon jam ante interpretatus est^b, *accessorium* quod præter sortem contingit. Fertur et ejus nomine apud Aquinatem^c severior altera: non reperiō, non igitur commemoro.

[4.] Alter succedit¹ huic Gregorius Nazianzenus, λόγῳ εἰς ¹ [‘succedet’ MS. Harl.] τὸν πατέρα σιωπῶντα [διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.] Ὁ δὲ τόκος [τόκοις, Bill.] καὶ πλεονασμός [πλεονασμοῖς. Bill.] τὴν γῆν ἐμίανε, καὶ συνάγων ὅθεν οὐκ ἔσπειρε, καὶ θερίζων ὅπου μὴ διεσκόρπισε, γεωργῶν οὐ τὴν γῆν ἀλλὰ τὴν χρεῖαν τῶν δεομένων^d.

[5.] Porro quintus sit Chrysostomus acerbissimus multis in locis τοκομάστιξ, per Epilogum totum Homiliæ in Matthæum lvii. tam graviter, ut in *Leges* quoque ipsas asperius invehatur. *Gravissimus (dilectissimi) morbus et magno studio indigens, incidit in Ecclesiam*^e. Locus prolixus est, cætera ipsi apud vos percurrite. Hoc ipso e loco verisimile mihi fit, rebus *Christianorum* compositis, *Ecclesiam* jam tum primo *malo fœnebri* laborasse. Et Homilia in Gen. xli. *Ab initio Judæis præceperat, Non fœnerabis. Qua ergo excusatione*

^z Dives es? ne fœnera. Pauper es? ne fœnerato. Nam si dives es, non eges fœnore. Si pauper autem, non est unde solvas.—[S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. 3. Op., tom. i. p. 110. C.]

^a [Vide supra, p. 124. not. v.]

^b [Vide supra, p. 124. not. x.]

^c [“Malignam fœneris excogitationem si quis appellarit furtum aut homicidium, non peccabit. Nam quid refert suffosso pariete quemquam erepta possidere, an fœnorum necessitate possidere illicita?”—S. Greg. Nyss. apud S. Thom. Aquin. Quæst.

de Malo. Quæst. xiii. De Avaritia, Art. iv. § 20. Op., tom. xv. p. 210. a.]

^d Fœnus et incrementum terram corrumpit, dum colligit ubi non seminavit, et metit ubi non sparsit, nec terram colit et exercet, sed indigentiam pauperum.—[S. Greg. Naz. Orat. xv. Op., tom. i. p. 236. D.]

^e [Καὶ γὰρ δεινὸν, ἀγαπητὲ, δεινὸν καὶ πολλῆς δεόμενον θεραπείας νόσημα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐμπίπτωκεν, . . . μὴ γὰρ μοι λέγε τοὺς ἔξω νόμους κ. τ. ἐ.—S. Chrys. Hom. lvi. (al. lvii.) in Matt. Op., tom. ii. p. 362. lin. 2. seq.]

129 *digni erunt, qui Judæis sunt inhumaniores, et post gratiam, et tantam a Domino misericordiam, his qui sub Lege fuerant, inferiores*^f.

[6.] Sextum autem sisto Virum doctum et disertum, (non enim Chrysostomum) Auctorem Operis imperfecti in Matthæum, Homilia xii. Ergo *jubet nos Christus mutuam dare pecuniam, non tamen sub usuris: quia qui sub usuris mutuum dat, prima quidem facie videtur sua dare, revera autem non*

^f ['alterius' sua dat, sed aliena¹ tollit^g. Dein ad aspidis comparisonem MS. Harl.] descendit, omnium jam pene scriptis usurpatam.

[Occidentium.] Ex Orientali senos hos accepistis: Totidem alios citabo ex Occidentali. *Testium hoc satis erit opinor.*

[1.] Tertullianus lib. iv. contra Marcionem. *Percurre sequentia Ezechielis, de eodem viro justo. Pecuniam [inquit] suam fœnori non dedit, et quod abundaverit non sumet, fœnoris scilicet redundantiam, quæ est usura. Prius ergo [igitur. Pr.] fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo facilius assuesceret hominem ipsi quoque sorti perdendæ, [fœnori, si forte, perdendo. Pr.] cujus fructum (sub Lege) didicit [didicisset. Pr.] amittere^h.*

[2.] Lactantius de vero cultu Lib. vi. cap. xviii. *Pecuniæ [Pecuniam] si quam crediderit, non accipiet usuram; ut et beneficium sit incolume, . . . et abstineat se prorsus alieno. In hoc enim genere officii debet suo esse contentus, quem oporteat alias ne proprio quidem parcere, ut bonum faciat. Plus autem accipere, quam dederit, injustum estⁱ, nec inquinabit sese justus hujusmodi quæstu.*

[3.] Ex Ambrosii jam ante syllogismo, de eo conjecturam facitis: cap. xiv. libri de Tobia. *Quodcunque sorti accedit, usura est; . . . Si licita, cur vocabulum refugis? cur velamen obducis?* (quod nostri hodie factitant, dum adhibent, ut acute

^f [Διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων Ἰουδαίους τοῖς παχύτερον διακειμένοις ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐνομοθέτησε λέγων, Οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τῷ πλησίον σου. Ποίας οὖν ἂν εἶεν ἀπολογίας ἄξιοι, οἱ καὶ τῶν Ἰουδαίων ὠμότεροι γινόμενοι, καὶ μετὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν τοσαύτην παρὰ τοῦ Δεσπότου φιланθρωπίαν τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἐλάττους εὐρισκόμενοι, μᾶλλον δὲ καὶ χεῖρους;—S. Chrys. Hom. xli. in Gen. Op., tom. i. p. 331. ad init.]

^g [Op. Imper. in S. Matth. Hom.

xii. apud S. Chrysost. Op., tom. vi. p. lxx. Append. Paris. 1724.]

^h [Tert. lib. iv. adv. Mar. cap. 17. Op., p. 420. A.]

ⁱ [Post "injustum est" adde, "Quod qui facit, insidiatur quodammodo, ut ex alterius necessitate prædetur. At justus nunquam prætermittet, quo minus aliquid misericorditer faciat; nec inquinabit se hujusmodi quæstu."—Lactant. Div. Inst. lib. vi. De vero Cultu, cap. xviii.—Gall. Bibl. Patr., tom. iv. p. 339. col. 1. A.B.]

quidam, interesse, ut *emplastrum* sit *fœnoris* :) *Si illicita, ut est, cur incrementum requiris*^k ?

[4.] Hieronymus in xviii. Ezechielis. *Vide profectum. In principio Legis, a fratribus tantum fœnus tollitur; in Propheta, ab omnibus fœnus removetur. Porro sub [in. Vall.] Evangelio virtutis augmentum est [præcipiente Domino, Fœneramini his, a quibus non speratis accipere*^l*]. Fœnus autem ne quis cause-*
tur legitimum non innui, ita demum non fieri asserit, Si plus non accipias quam dedisti^m.

[5.] Augustinus in Psalmum xxxvii. *Quicquid sit, si plus quam dedisti, exspectes accipere, fœnerator es, et in hoc repro-*
*bandus*ⁿ. Quæ si vobis mitior vox esse videatur, Homilia xxxv. de Verbis Domini planius loquitur: ubi *pecunias* sic partas adeo damnat illiciti, ut edicat suis; *Nolite velle facere eleemosynas de fœnore et usuris*^o.

[6.] Leo Magnus Sermone xvi. de Jejunio X. mensis. *Unde usura [usuram. Ball.] quilibet sequatur eventus, [mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam et minuisse, et auxisse] pec-*
catum est; ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior (sit) acquirendo [accipiendo. Ball.] quod non dedit. Fugienda prorsus ergo iniquitas est fœnoris, . . . quia [quoniam. Ball.] fœnus pecuniæ, funus [est. Ball.] animæ^q.

Patres sic quidem; atque in *Patribus Ecclesia*. Jam ab [Patres
ab anno
600mo.]
horum *Patrum sæculo* ad *Scholan* usque, in questione *fœnoris* nihil immutatum, [1.] ex Isychio constat lib. vii. in Leviticum. Ita demum putes implere te *Scripturam de fœnore, si non accipias a fratre, nec amplius quam dedisti. Nec enim fas esse, Lucrum de pietate captare*^q. [2.] Ex Gregorio I. Cujus censura

^k ["Et esca usura est, et vestis usura est, et quodeunque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Si licitum est, cur vocabulum refugis, cur velamen obtexis? Si illicitum est, cur incrementum requiris?"—S. Ambr. de Tobia, cap. xiv. (sect. 49). Op., tom. i. col. 607. F.]

^l [S. Hier. in Ezech. xviii. Op., tom. v. col. 210. B.]

^m ["Sequitur in tertio decimo loco; Et amplius non acceperit. Putant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti."—

S. Hier. ibid. C.]

ⁿ ["Sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud; si plus," etc.—S. August. in Ps. xxxvi. § 6. Op., tom. iv. col. 405. C.]

^o [S. Aug. Serm. cxiii. (al. de Verb. Dom. xxxv.) § 2. Op., tom. v. col. 818. B.]

^p [S. Leo. Serm. xvii. Ball. (al. xvi.) de Jejunio decimi Mensis vi. cap. iii. Op., tom. i. coll. 53. 54.]

^q ["Pietas . . . est in custodia literæ, et contemplationis spiritualis. Litera siquidem pauperis exigit subventionem, et neque claudi erga cum viscera petenti mutuum, nec negotiari

exstat eo nomine in Petrum quendam Epistola ad Cives Neapolitanos^r. [3.] Ex Antiocho apud Sacram Bibliothecam, Homilia xii. ubi asserit, *In genere nulli non Christiano interdictum esse artificio quorvis exercendæ usuræ*^s. [4.] Ex Gildæ nostratis Epistola, Ubi de hoc *quæstu* quæritur, Britannis et familiari tum, et post *exitiali*^t. [5.] Ex Bernardo Epistola cccxxii. ad Spirenses: *Tamen* [leg. *taceo quod*] *sicubi desunt* (Judæi), *pejus judaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, et non magis baptizatos Judæos convenit appellari*^u. Cujus etiam *Definitiones illæ* feruntur ex *Libro de cura rei familiaris*. *Quid est Usura? Legale latrocinium. Quid est Legalis fœnerator? Latro prædicens quid intendat*^v.

[Scholas-
tici.]

Suscepit hanc *Patrum* sententiam *Schola*, nec mutavit quicquam. Et in ea quidem convenerunt utriusque familie viri primarii. [1.] Thomas (præter duos locos, alterum in Sententiarum iii.^x: inter quæstiones disputatas alterum ^y) Secunda ii. Quæst. lxxviii.^z [2.] Scotus in Lib. iv. Sentent. Distinctione xv. Quæstione ii.^a Quorum ad ætatem usque nostram Placita perdurarunt.

[Theologi
recentio-
res.]

Ac ætate demum nostra, nova manus *Theologorum* exorta est, *Scholæ* quidem in multis, in hac lite, cum *Schola*, fœnori adversantium.

131

[1.] Lutherus, qui *usuras* omnes ex animo detestatus est, si quis mortalium alius, in Psalmum xv. tristem *Danistis* versiculum illum non putat egere *explicatione* sed *impletione*^b.

de paupertate ejus, superabundantiam exigendo, et usuram percipiendo, et lucrum de pietate captando."—Isych. sive Hesych. Hier. in Lev. lib. vii. (ad cap. xxv.) Bibl. Max. Patr. tom. xii. p. 168. A.]

^r ["Nam de eo (Petro) insuper ad nos pervenisse cognoscite, quod solidos dedit ad usuras; quod vos oportet cum omni subtilitate requirere; et si ita constiterit, alium eligit, et ab hujus vos persona sine mora suspendite."—S. Greg. Mag. lib. x. Ind. iii. Epist. lxii. Op., tom. ii. col. 1086. E.; et apud Decret. par. i. Distinct. xlvii. cap. iv. 'De Petro'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 227.]

^s [Antioch. Hom. xii. De Usuris. apud Bibl. Max. Patr. tom. xii. p. 224. B., et Græce apud Bibl. Patr. Græc. tom. i. p. 1044. Paris. 1624.]

^t [Nihil hujusmodi apud Gildæ Epist. videtur exstare.]

^u [S. Bernard. Epist. ccclxiii. (al. cccxxii.) § 7. Op., tom. i. col. 330. A. Paris. 1719.]

^v ["Quid est usura? Venenum patrimonii. Quid est usura legis? Latro præcedens, quod intendit."—Bernard. Sylvest. de Cura et Regim. Rei famil. apud S. Bernard. Op., tom. ii. col. 710. H. Paris. 1586.]

^x [S. Thom. Aquin. in lib. iii. Sent. Dist. xxxvii. Quæst. i. Art. vi. Op., tom. xi. pp. 552—554.]

^y [S. Thom. Aquin. Quæst. de Malo. Quæst. xiii. De Avaritia. Art. iv. Op., tom. xv. pp. 208—213.]

^z [S. Thom. Aquin. Summ. Theol. Sec. Sec. Quæst. lxxviii.]

^a [Joan. Scot. in lib. iv. Sent. Dist. xv. Quæst. xv. §§. 17—19. Op., tom. ix. p. 772. Lugd. 1639.]

^b [Luther. in Ps. xv. Op., tom. ii. fol. 161. b.]

[2.] Zuinglius in vi. Lucæ^c. [3.] Erasmus de puritate Tabernaculi^d. [4.] Melanethon in Psalmum cxii.^e [5.] Camerarius Catechesi græca in expositione Præcepti viii.^f [6.] Musculus in Supplemento Psalmi xv.^g [7.] Hemingius in v. Jacobi^h. [8.] Aretius Loco communi cxliii.ⁱ Consulo vobis (Viri ornatissimi) et tædio vestro, dum locos singulos non recito; nonnihil etiam festinationi meæ.

At Helvetii et Genevenses *ιδιοσυγκρασία* quadam sua, dum *profugos* primo recipiunt *religionis* ergo, eosque *fæneratitia* [*Ἀντιπόπορα* contra Theologos fæneroris patronos.] stipe nutriunt, et *retractare* post piget (qui *morbis* plerosque hodie mortales occupat) *periculoso* sane *exemplo*; [1.] quod ipsi primo fecerunt, fieri post ab aliis posse defenderunt; et argumentum jam faciunt *juste* faciendi, *diu* facere. Non executio singulas *hypotheses*, in quibus toti sunt; Infinitum illud foret: [2.] cum ad *argumenta* ventum est, nihil afferunt, nisi illa de *Neshech*, de mentione *pauperum*, de *lucro cessante*, de *malo compensando*, de *lugubri statu orphanorum*, satis ante jam a nobis agitata. [3.] Id tantum moneo, qui eas¹ in manus sumet, videbit (nisi nolit videre) *aquam* illis (quod dicitur) *hærare*; et præter *hypotheses* quasdam callide excogitatas, quo *nodum* reddant magis magisque impeditum, (qui labor in tenui est) nihil magni adferre: ita ut mihi in *questione* tota *ἐπιπολάζειν* tantum, id est, summa secuti rerum fastigia, non totis viribus in causam incubuisse, videantur.

[4.] Vel Calvini ipsius quantæ *trepidationes*, in Ezechielis [x]viii. Primo sic ponit. *Fænerari est quæstus certe illiberalis et indignus homine, tam pio quam honesto*^k. Recte hoc. Deinde illud apponit, *Vix fieri posse, ut non gravet fratrem, qui usuras exigit*^l. Ne hoc quidem male, Post autem, *Poterit*

^c “Qui non gratis mutuo dat proximo, is non implet divinam justitiam.” —Huld. Zuingl. in Luc. vi. Op., tom. iv. p. 218. Tiguri, 1539.]

^d [Desid. Erasmi Enarr. Psalmi xiv. seu de Puritate Tabernaculi, sive Eccl. Christ. Op., tom. v. p. 251. Basil. 1540.]

^e [Philipp. Melaneth. Enarr. in Ps. cxii. Op., tom. ii. pp. 772, 773. Witeb. 1601.]

^f [Hunc librum nobis vidisse haud contigit.]

^g [Wolfg. Musc. Observat. in ver.

ult. Ps. xv., apud Comment. in Psalt. p. 131. Basil. 1573.]

^h [Nic. Hemmingius in Epist. S. Jacob. cap. v. apud Comment. in omnes Epist. Apost. pp. 957. seq. Argent. 1586.]

ⁱ [Bened. Aretii Theolog. Probl., hoc est Loci Communes, Loc. cxxxi. pp. 394—397. Bernæ Helvet. 1604.]

^k [J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. p. 170. col. 2. apud Op., tom. iv.]

^l [Ibid.]

132

quis fœnus accipere, qui non fœnerabitur^m. Vix intelligas nisi illud adderet, *Poterit quæstum accipere, et id semel facere, sed si sæpius, vitio non carere*ⁿ. Et quid ita, *semel* tantum? Fateor fugere me *Theologiam* hanc. Quin si *licite* fiat hoc, sive *fœnerari* dicas, sive *fœnus accipere*; *bis* fiat, *ter*, *quater*, vel *decies* si voles. Sin *illicite*, ne *semel* quidem. Sed quid agas? Quivis vel doctissimus vir, aliter habendus est, cum salutat quæstionem, et perstringit leviter; aliter, cum in manus sumit atque excutit.

De *Ecclesia*, *Patribus*, *Theologis*, quique *veteris Scholæ* sunt quique *novæ*, liberavi fidem.

Sin id quisquam dixerit: *Singuli* sic quidem senserunt; *Singulorum* sententiæ *subitæ* sæpe sunt, et quod illis *cerebri calor* suggerit, id impingunt in *chartam*. Nulla *deliberatio*, [Concilia.] *disceptatio*, *determinatio*. In *Conciliis* insunt omnia hæc. Sequar provocantem: atque utinam vel illis stare teneantur. Decernunt enim *odium*, et (si fieri posset) *funus fœnoris* univærsæ. Ac eorum partim *usuras Cleri* insectantur: partim, *Populi*. Sed quia, ut *Pastores* *τύποι ποιμνίων*^o, ita *greges Pastorum ἀντίτυπα*: Et quia in *Clero* cum damnantur, *turpis lucri*¹ nomine damnantur: Et quia *Canon* est, neminem aut *arcendum*, aut vero etiam deiciendum de *Sacris Ordinibus*, nisi ob *peccatum grave*, et (ut ei nomen faciunt) *mortale*; fit, ut qui in *Cleri usuras* lati sunt *Canones*, ad *populares* quoque accommodari possint.

1 ['turpili-
crii' MS.
Harl.]

[Usura
Cleri.]

Primo autem, ne in verbo impingamus, aut a *legitimis usuris* discessisse videamur, quæro, quid sit *usura Conciliorum* dialecto? [1.] Agathensis Concilii Capite ii. decernitur *usuram* esse, ubi *amplius requiritur* quam *datur*^p. Pergamus jam. [2.] Niceno primo, Canone xvii. Decernitur *peccatum mortale*; quia sancitur *dejectione* a *Clero*^q. [3.] Itidem Arelatensis primi Capite xii.^r, et secundi Capite xiv.^s, quia

^m [Ibid.]

ⁿ [Ibid.]

^o [1 Pet. v. 3.]

^p [Apud Decreta Agath. Conc. prioribus non inserta, Decret. ii.—Conc. tom. iv. col. 1396. A., et apud Decret. Par. ii. Caus. xiv. Quæst. iii. cap. iv. 'Usura est.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1050.]

^q [Εἰ τις εὐρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦ-
τον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως,

ἢ ἄλλος μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμι-
ολίας ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν
αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται
τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος
ἔσται.—Conc. Nic. I. Can. xvii.—
Conc. tom. ii. col. 37. A.B.]

^r ["De ministris qui fœnerant, pla-
cuit eos juxta formam divinitus datam
communione abstineri."—Conc. Arel.
I. Can. xii. Conc. tom. i. col. 1428. C.]

^s ["Si quis clericus pecuniam de-

sancitur *abstentione ab Eucharistia*. [4.] Et Carthaginensis primi Capite xiii. quia *turpe lucrum* statuitur^t.

[1.] At vero Eliberini Concilii Cap. xx. ut *degradantur* [Populi.] *Clerici*, ita projiciuntur ab *Ecclesia laici fœneratores*^u.

[2.] Et Turonensis Cap. xiii. Ne quis omnino *usuras* accipiat.^x

[3.] Et Synodorum Græcarum Capite lxii. Oblitos *timoris Dei et Sacrarum Scripturarum*, qui *accipiunt*, ac proinde acius vindicandos^y.

[4.] At Lateranense sub Alexandro III. Capite xxv.^z acerbissimum est; sed incurrit in tempora minus sana. Quare prætermitto.

133

Concilia dixerunt: *Re deliberata, disceptata, determinata*, dixerunt.

Jam si in *Jus* vocent, (etsi iniquum postulatum est,) tamen si non *apices Juris*, sed *Jus* ipsum, et *Vim* illius ac *essentiam*, ac non nescio quam *convenientiam*¹ velint, nunquam hodie effugient. Illuc me do: nam² inde ad institutum hoc paucula delibavi; parce id quidem, (ut decet *Theologum*,) sed ad id, quod præ manibus est, abunde satis futura.

Canonicum primo a nobis totum est. Jure mireris Molinæum, qui *textu* dxv.^a sine dubio *τὸς ἀπομαξόμενος*^b id sibi assumit, ut doceat, *Jus Civile* per *Canones* correctum non esse.

[1.] Decretorum Distinctio xlvii.^c, [2.] et Causæ xiv.^d Quæstio

derit ad usuram . . . depositus a communione alienus fiat.—Conc. Arel. II. Can. xiv.—Conc. tom. iii. col. 1013. A.]

^t [In Conc. Carth. I. hæc verba "turpe lucrum" haud occurrunt. Fœneratio autem Clericis prohibetur hac ratione. "Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis in Clericis oportet prædamnari."—Conc. Carth. I. can. xiii.—Conc. tom. ii. col. 718. A.]

^u ["Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit eum degradari et abstineri. Si quis etiam laicus accepisse probatur usuras, et promiserit, correctus jam, se cessaturum, nec ulterius exacturum, placuit ei veniam tribui. Si vero in ea iniquitate duraverit, ab ecclesia esse projiciendum."—Conc. Elib. Can. xx.—Conc. tom. i. col. 973. A.B.]

^x ["Ne quis clericus . . . usuras accipiat."—Conc. Turon. I. Can. xiii.—Conc. tom. iv. col. 1052. D.]

^y [Capitula Martini Episc. Bracarenensis A.D. 572. e Græcis Synodis collecta, cap. lxii.—Conc. tom. v. col. 912. C.]

^z ["Constituimus, ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulture, et ea quæ acceperit reddere compellatur, et donec ad arbitrium sui episcopi satisfaciatur, ab officii sui maneat executione suspensus."—Conc. Lat. III. Can. xxv.—Conc. tom. x. col. 1521. C.D.]

^a [Carol. Molin. Tractat. Commere. &c. Num. dxv. p. 463.]

^b Ore ter absterso.

^c [Decret. Par. i. Dist. xlvii.—Corp. Jur. Can., tom. i. coll. 225. seq.]

^d [Decr. Par. ii. Caus. xiv. Quæst. iii. et iv.—Corp. Jur. Can. tom. i. coll. 1049. seq.]

[Jus triplex.]

¹ ['convenientiam', MS. Harl.]

² ['nam et', MS. Harl.]

[Canonicum.]

iii. et iv. de *usuris* tota agit: eas, ex Agathensis Concilii^c supplemento, intelligit; *illiciti* reas peragit, *illiciti* damnat. [3.] Etiam Decretalium Liber quintus^f: sed nolo ad fæces usque. [4.] Etiam Decretales Epistolæ duæ Tomo Conciliorum I. Gelasii altera^g, altera Leonis primi Lib. i. Epist. iv.^h Horum omnium censura, *fœneratores* sani adhuc, neque accipere possunt in *Ecclesia Eucharistiam*, neque *oblaciones* dare: *visitatione* privantur ægri, *testatione* morituri, *sepultura* mortui. Etiam, quod majus est, *Suasores* qui pelliciunt ad *fœnus*, *sequestri* qui intercedunt, *Notarii* qui operas præbent, *Testes* qui astant, *Advocati* qui defendunt, *Magistratus* qui favent, *Confessores* qui absolvunt, pari cum ipsis *crimine* involvuntur, pari cum ipsis *anathemate* feriuntur.

[Civilejus.]

Civile Jus priscum nihilo magis favet: De xii. Tabulis loquor. Sic de iis Cato, *principio*¹ de *Re Rustica*. *Majores nostri sic habuere, et ita in legibus posuere, Furem duplici condemnari, Fœneratorem quadruplo*ⁱ. Adeo pejorem existimabant fœneratorem quam furem.

Etiam ex Augustino constat, sæculo illo *infames* fuisse infamia *Juris* et *indignos* habitos, qui *Rempubicam* capesserent^j.

² ['sunt, nimirum']
MS. Harl.]

Quod si ista jam *Juris principia* sunt², (1.) *Mutui* naturam esse, ut sit *gratuitum*: (2.) *Certum lucrum* ex *incerta negotiatione* non captandum: (3.) Ubi nihil *permutatur*, non exigendum *lucrum*: (4.) *Societatem* non consistere sine *lucri* et *damni communione*: (5.) *Res quæ usu suo* consumuntur, neque *naturali*, neque *civili* ratione recipere *usum fructum*: (6.) Ex *aliena re*, *Domino invito*, *fructum* non quærendum;

^c [Vide supra, p. 142. not. p.]

^f [Decretal. Greg. Lib. iv. Tit. xix. 'De Usuris.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. coll. 1732. seq.]

^g [Vide Epist. Gelas. Papæ ad Episc. per Lucaniam, cap. xvii. apud Conc. Crabbii, tom. i. fol. dxxiii. vers. B.C. Col. Agr. 1538, (cap. xv. Conc. Labb. et Coss. tom. iv. col. 1192. B.C.) et conf. Decret. par. i. Dist. lxxxviii. cap. ii. 'Consequens.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 421.]

^h ['Nec hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam turpis luci cupiditate captos fœnus exercere, usurariam exercere pecuniam, et fœnore velle ditescere, &c.... Illud etiam duximus præmonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine, aliquis Clericorum exercere fœnus attentet... Hoc itaque admonitio nostra denun-

ciat, quod si quis fratrurn contra hæc statuta venerit vel venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec eum communionis nostræ futurum esse consortem."—S. Leon. I. Epist. i. capp. iii. iv. v. apud Conc. Crabbii, tom. i. fol. cccxliii. D.E. (et Conc. Labb. et Coss. tom. iii. col. 1294. B.D.) Conf. Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. iv. cap. vii. 'Nec hoc.'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1052.; et par. i. Dist. xlv. cap. x. 'Sicut non suo,' ibid. col. 224.]

ⁱ [Apud Fragm. xii. tabb. tit. xv. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 759.]

^j ['Quæstionum Vet. et Novi Testament. 102a.' MS. Harl. "Senatoribus quoque fœnus infamia est."—Auctor Quæst. in Vet. et Nov. Test. (forsan Hilarus Diaconus,) Quæst. cii., apud S. Aug. Op., tom. iii. Append. col. 2945. B.]

Inritum autem esse, qui *integra voluntate* non consentit: uti ea¹ perhibet gravis Auctor imprimis et cordatus Hotomanus Commentatione sua in Titulum de usuris^k, qui et *Leges* citat et *Paragraphos*. [2.] Si illud *civile* est, *Sacras leges* non dedignari, *Sacros Canones* imitari in *Matrimonio* et *usuris*^l, (quod in *Authenticis* habetur:) [3.] *Si Concilium Nicenum* recipere: [4.] Si denique *inferiorem non tollere legem Superioris*, ac proin nec *Cæsarem Jehovæ*, actum est etiam *Jure novo*, de *jure fœnoris*, nisi *cordis nostri durities* intercedat, et præter contraque *jus, codicillos permissionis* impetret. Sed litem hanc totam Hotomano commendemus, eumque cum Molinaeo committamus, *verboso* quidem (ut ipse eum appellat), magis quam *argumentoso conventionum*^m istarum defensore.

Neque vero etiam *Jus nostrum Municipale* dimittam, nisi et illud quoque contra *fœnus* testimonium suum dixerit. Triplex autem id est, (1.) Sub Britonibus, tum cum antiqua *lege* sancitum est apud Gildam, et quidem (ut aiunt) Mulmutiana, ne fraudi cuiquam foret *fœneratorem fallere*. (2.) Sub Saxonibus, ex lege Edvardi Confessoris xxxvii., Uti *fœnus* omne abiret in *lienem Republicæ*ⁿ. (3.) Sub Neustriis, Edvardi I. anno iv. Lege sacrata contra Judæos, qui pulsi tum sunt Insula tota, ac Caursinos etiam, Pontificios trapezitas, Judæis ipsis deteriores.^o Exin *Canonico* jure transacta res est, usque ad *Annum V. Principis Optimi*, ac sine crimine monstri, in omni nobis vita deflendi, Edvardi VI.^p Sub quo *primitiæ* hic tum Reformationis², inter alia multa, hoc quoque et imprimis hoc *stratagemate*, insignes exstiterunt, quod *Leges fœnebres*, sub *Papatu* fixas, refixerunt, et *usuras* omnino omnes, ad *unciarias* usque severa *sanctione* sustulerunt.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis, ad *instituta Juris* demonstranda.

Ventum est ad *Historias*. *Sacram*, cujus fide cognoscitur 135

^k [Hæc omnia discutit Fr. Hotoman. Epit. in Pand. lib. xxii. tit. i. § 20. seq. col. 407. A. seq. 1599.]

^l [Vide Just. Nov. vi. cap. 5. Auth. Coll. i. tit. 5. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 505.]

^m [Hotoman. (ut supra), § 40. col. 419. C.]

ⁿ [“Usurarios quoque defendit Rex Edwardus, ne remaneret aliquis in toto regno suo; et si quis inde convic-

tus esset, quod fœnus exigeret, omni substantia propria careret, et postea pro exlege haberetur.”—Leges Edw. Conf. cap. xxii. (al. xxxvii.) Conc. t. ix. col. 1024. D.]

^o [Statutum de Judaismo Judæos ab usuris exercendis cohibuit. Pulsi sunt Anglia a.d. 1290, ut refert Thom. Wikes in Chron. ad annum.]

^p [5. & 6. Edw. VI. cap. 20.]

¹ [‘esse’ MS. Harl.]

[Municipale.]

² [‘Evangeli’ MS. Harl.]

[Historiæ.] quo in statu res *Judaicæ* fuerint, tum *Jeremiæ* tempore, cum *fœnus* tolerarent; tum *Nehemiæ*, cum tollerent. *Pro-*
 1[‘Solonis’ *fœnam*, apud quam, tum Athenis celebris illa Platonis¹
 MS. Harl.] *σεισάχθεια*², tum *Ægyptia* lex de cadavere paterno *usurarium*
 pignore³; tum *Agidis* luculentus in foro Spartano focus⁴,
 luculenti testes sunt, quo loco *gentes illæ fœnus* habuerint.
 Lucidiora sunt illius apud Romanos intervalla: Paucis ac-
 cipite: Peccem enim in tempus ipsum atque vos, si singula
 consectarer.

[1.] *Fœneratores bis fures* modo jam ex xii. *Tabulis* acce-
 pistis. Posterioribus sæculis *fœnuscolum* primo permissum
 est, nempe *unciarium*: cito inde ad assem crevit amor
 nummi, ut necesse habuerit L. Genucius (Decadis 1re. apud
 Livium, lib. viii.) in totum tollere⁵. [2.] Rursus ad *uncias*:
 Rursus sensim succrevit *usura*, et resecta denuo est per
 Cneium et Quintum Ogulnios Romæ⁶, per Catonem⁷ et Lu-
 cullum in provinciis⁸ (Decadis iv. lib. ii.)

[3.] Tandem a Tiberio sublata est⁹; uti refert vir varia cru-
 ditione Alexander ab Alexandro¹⁰. Surrepsit tum quoque ut
 ante, ex *pace publica*, et ex ingenio *Imperatorum*: Modum
 posuit Justinianus¹¹; modum illa nescivit: [4.] Sublata ergo
 tandem per Basilium Leonis patrem¹². [5.] Deinde, cum iterum
 permissa, iterum quoque graviter incumberet Orbi Christiano,
 sublata quinto per Albertum Cæsarem. [6.] Eadem tamen
 etiam *Usuræ* medicina opus habuerunt Caroli Vi. tempori-
 bus, qui ætate nostra vixit, sublataeque ab eo sunt per
 Ditiones suas Diæta Augustana, anno MDXXX^o.; ut mihi
 melior nulla, nulla magis compendiaria via visa sit², quam ut
 semel in perpetuum tollantur, quæ toties tollendi necessita-
 tem faciunt; et hanc quoties faciunt, easque sic facientes
 tollit *Respublica*, toties et *Usuras* ipsas notat *injustitiæ*, et
 eos *inscitia*, qui eas contendunt esse e *Republica*; in quo,

¹ [Vide Plut. in Vit. Solon. Op., tom. i. pp. 86, 87.]

² [Herodot. Hist. lib. ii. cap. 136.]

³ [Vide Plut. in Vit. Agid. Op., tom. i. p. 801. B.]

⁴ [Liv. Hist. lib. vii. cap. 42.]

⁵ [Liv. Hist. lib. x. cap. 23.]

⁶ [Liv. Hist. lib. xxxii. cap. 27.]

⁷ [Plut. in Vit. Luculli. Op., tom. i. p. 504. C.—E.]

⁸ [Conf. Tacit. Ann. lib. vi. cap. 17.]

⁹ [Alex. ab Alex. Genial. Dier. (‘lib. i. cap. 7.’ MS. Harl.) fol. 11. a. Hanov. 1610.]

¹⁰ [Novell. Const. cxxi. cap. 2. apud Auth. Coll. ix. tit. 4. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 611.; et Nov. Const. cxxxviii. Auth. Coll. ix. tit. 21., ibid p. 631.]

¹¹ [Vide Const. lxxiii. Imper. Leonis; qui Basilii constitutionem abrogavit, et usuras trientes permisit.]

² [‘videatur’ MS. Harl.]

præterquam quod Deo insignem faciunt contumeliam, qui eas exclusit e Sua, rem dicunt contra *Historiarum* (ut videtis) omnium, et antiquitatem et fidem.

Quid porro reliquum est, nisi ut rudera adcamus et fragmenta *Gentium*, et ex illis *Philosophorum* manes excitemus, [Philosophi.] 136 ac sciscitemur ab iis; ut dubia illorum et obscura luce dampnati, desertos sese *feneratores* sentiant, causamque suam modis omnibus misere jacere. Ex multis qui ad manum sunt, ternos tantum e Græcia dabo, et alios e Roma ternos: Erunt ii in angustiis his instar omnium. 1. Plato, V. de Legibus. Μηδὲ δανείζειν ἐπὶ τόκῳ, ὥς ἐξὸν μὴ ἀποδιδόναι τὸ παράπαν τῷ δανεισαμένῳ, μήτε τόκον, μήτε κεφάλαιον ταῦτα δὲ βέλτιστά ἐστι τῇ πόλει ἐπιτηδεύματα^d.

2. Aristoteles Politicorum I^o. Capite vii. Ὁ δὲ τόκος γίνεται νόμισμα νομίσματος· ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἐστι^e.

3. Plutarchus περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι: ubi postquam aptissimo nomine θρίπας eos καὶ ἱπας appellasset, (unde et Baldi Cossus, ni fallor, emanavit^f;) breviter absolvit rem totam: Ἐχεῖς; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἀπορεῖς· οὐκ ἔχεις; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἐκτίσεις^g.

[1.] *Romanos* cum circumspectio, quis Catone gravior? quid autem Cato gravius in eos dixisse potuit¹, quam quod dixit, *Συνώνυμα* sibi esse *fenerari* et *hominem occidere*? Pervulgatum dictum apud Ciceronem extremo ii. Officiorum^h. 2. Seneca libro de Beneficiis vii. *Quid fœnus et Calendarium et Usuræ, nisi humane cupiditatis extra naturam quæsitæ nomina*ⁱ? 3. Plinius libro *Historiæ Naturalis* xxxiii. cap. iii. elegantissimo nomine *quæstuosam segnitiam*^k appellavit; ut ille ætate nostra, non minus eleganti dixit *Chymiam Satanae*, nisi quod hoc intersit, quod noster hic, arte majore,

^d Non omnino fœnere, cum fœnatori tam sortem, quam fœnus negare liceat. Hæc optima Civitatis instituta sunt.—[Plat. de Leg. lib. v. § 12. Op., tom. viii. p. 171.]

^e Fœnus autem fit nummus nummi. Quare et maxime contra naturam est hic quæstus.—[Aristot. Polit. lib. i. cap. 7. p. 23. Oxon. 1810.]

^f ["Usurarius similis est vermi-

culo ligni."—Baldi Ubaldi Perusini Consil. par. iii. Consil. ccccxlix. num. 8. fol. 120. col. 1. Francof. ad Mænum, 1589.]

^g [Plutarch. de vitand. Aëre alieno. Op., tom. ii. p. 829. E. F.]

^h [Cicer. de Off. lib. ii. cap. 25.]

ⁱ [L. Ann. Senec. de Benef. lib. vii. cap. 10. Op., tom. i. p. 536.]

^k [Plin. Hist. Nat. lib. xxxiii. cap.

sine vel *impendio* vel *fumo*, *nummos* excoquat, et commutet *χρύσέα χαλκείων*¹.

[Rationes
philoso-
phiæ.]

Ac, ne eos putes *auctoritate* sola premere, *aculeis* quoque quos et habent et adhibent, eruentant *Usuras*. Totam namque rem *rationum* momentis transigunt, docentque *fœnus* numeros omnes habere *improbitalis*.

[1.] Primo, quod committat in *finem nummi*, cum eum propter se transferat, qui, ut alia transferret, repertus est; atque ita idem fit et *merx*, et *pretium mercis*: utrumque *vitiosum*, quia *sine indebito*.

137 [2.] Secundo, quod committat in *naturam nummi*, cum res *sterilis* non gignat, et si gigneret, plus *gravidam* valeret, quam sine *partu*; quod *sors* tamen non facit: utrumque *vitiosum*, quia *contra naturam*.

[3.] Tertio, quod in *naturam Contractuum* committat: Nam neque *Mutuum* est, quia *Mutuum datur*, non *venditur*; Neque *Locatio*, quia in ea *periculum* penes *locantem*, hic penes *conducentem*.

[4.] Quarto, quod in *naturam rerum*. Facit enim ut ex *nihilo aliquid* producat; quæ Plutarchi ratio est^m; ut *semel unum* sit *plus uno*; quæ ratio Baldi estⁿ. *Lucrum* percipit ex *lucro nondum existente*, fortasse nec unquam *existituro*. Vendit *Debitori* vel *nihil*, vel *idem bis*; vel *tempus*, vel *industriam propriam*.

[5.] Quinto, quod in *leges Rationis*. Neque enim quisquam unquam *pretium* postulavit pro *diurno mutuo*; cum tamen ex *Anni* proportionem ad *diem*, rata *usuræ* portio possit assignari: Sed neque *repræsentare* ausus est¹; cum tamen quod *jure venale* est, *jure etiam repræsentare* possit.

[6.] Sexto, quod in *leges Orationis*. Quid est enim *accommodare*, quam *ad commodum dare*, *tuum* scilicet, non *meum*? Aut quid est *dare mutuum*, quam *dare meum*, ut *sit tuum*? Et quo *jure*, quod *tuo commodo* dedi, *incommodo* repeto? aut, pro eo quod *tuum* est, me *tuum faciente*, quasi *tuum* ipse non *fecerim*, *fœnus* exigo?

xiv. tom. v. p. 186. Edit. Bipont.]

¹ [Hom. Il. vi. 236.]

^m [Εἴτα τῶν φυσικῶν, δῆπου κατα-
γελῶσι, λεγόντων, μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος γενέσθαι· παρὰ τοῖς γὰρ ἐκ
τοῦ μηδὲ τ' ὄντος μηδὲ ὑφ'εστῶτος γεν-
νᾶται τόκος.—Plut. de vitand. Ære

alieno. Op., tom. ii. p. 829. B. C.]

ⁿ [Baldi Ubaldi Perusini Consil.
par. iii. Cons. ccccxl. Num. 2. fol.
119. col. 3.]

^o [Vide Cui Institut. tit. xvii. ut
citatur apud Facciolati Lexicon, sub
voc. 'Mutuus.']

Quos vero nec *ratio* movet, nec *quicquam* aliud, *Experientia* moveat¹; quæ promissi mei pars ultima est. Illa¹ [*Experientia*.] etiam *stultorum Magistra*^p est; tam bona scilicet, ut et eos MS. Harl.] quoque reddat *sapientes*; sed *sapientes*, ut *Phryges*^q; non sane prius quam in aliquo *fœneratoris* ludo vapularint². Sed² [*vapularunt*.] ego de *Republica* loquor, in qua (ubi, non dico, *liberæ*, sed MS. Harl.] ubi *constrictæ Legum* vinculis *Usuræ* sunt) [1.] quam multi per *usuras Assidui* in *Capite censos* mutati? quantaque *decoctorum* copia, sub hac sola spe sæpe fortunas suas dissipantium; esse, a quibus possint *decunce* ducere? [2.] Tum quæ *fraudes*, *difficultates*, *querimonie*, qui *colores* quæsi, *Mercium do-drantalium*, *Nominis* sine *homine*, ἀντιχρήσεως, *Emptionis* sub *pacto revendendi*? Id demum suadere potest, ubi adhuc 138 integra res est, non debere permitti; et ubi permissæ sunt, debere (nisi forte nequeant) revocari.

[3.] Ne *Reges* quidem immunes ab hoc malo: Ne *Reges* quidem sufficiunt huic malo; ne quis me putet de *proletariis* solis verba facere. Memoria nostra *Lusitani Trapezitæ* lege quidem *fœnebri* tenebantur, sub *Collybi* tamen prætextu, eo res Regni illius adduxerant, ut necesse habuerit *Sebastianus Rex*, vel *usuras* foro, vel seipsum *Regno* abdicare. Factum hoc; et *usuræ* Regno toto profligatæ sunt: ἐμπειρία gravis. [4.] Audite alteram. Potens Rex Hispaniarum Rex, sic est; multo magis foret: Sed est illi res nimium diu cum hac *hirudine*. Quicquid quotannis in *Moluccas* mercium transmittit, aiunt *fœnore* duci a *Genuensibus*. Sane nimium bonæ rei advehitur inde in *Hispanias*: Sed bonam ejus partem, quod hunc capere oportet, illi *usuris* suis intereipiunt. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant,

Felices quos faciunt^r:

Nimis facilis labor esset, plures huc ἐμπειρίας de nostris aggregare³; sed me, tametsi festinantem⁴, tempus occupavit: Et vero tempus jam est, ut eatur in arenam. MS. Harl.]

Quare reddam vos vobis (*Humanissimi Doctissimique viri*) et *Epitasin* addam, ut finis sit. Propitia itaque *Theologia*, quod et *Veritati* consentaneum sit, et *Ecclesiæ Reipublicæque* MS. Harl.]

^p ["Eventus stultorum magister."—Liv. Hist. lib. xxii. cap. 39.]

cit. e Liv. Andronico, apud Cic. ad Famil. vii. 16.]

^q ["Sero sapiunt Phryges."—Prov.

^r [Vide supra, p. 17.]

³ [*aggregandi*.] MS. Harl.]

⁴ [*præcipitem ingenio et calamo*.] MS. Harl.]

[*Conclusio*.]

faustum, vobis præsentibus, audientibus, dixerunt testimonia contra *Usuras, Lex, Psalmi, Prophetæ, Christus Ipse, Justitia, Caritas, Politia, Ecclesia, Patres, Schola, Theologi* recentiores, *Triples Jus, Historia, Gentes, Ratio, Experientia* denique ipsa. Quæ¹ si vobis *suffragii jus* habere videantur, et idoneas *rationes* reddidisse, ite mecum in hanc sententiam, *Usuras legitimas esse illicitas.*

¹ ['Qui'
MS. Harl.]

[וְאֵלֶּיךָ MS. Harl.^s]

^s [Id est וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ, et cui non sunt vires ei robur multiplicat. Es. xl. 29. In fine librorum usurpari solet. Joan. Buxtorf de Abbreviat. Heb. p. 54.]

FINIS.

DE
DECIMIS,
THEOLOGICA
DETERMINATIO, HABITA
IN PVBLICA SCHOLA
THEOLOGICA
Cantabrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVVES

S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

Eos olim mores, ea tempore fuisse, in quibus lauta fuerit *Sacerdotii* conditio, nec modo istis *literarum* sane præclaris, sed illis etiam *opum* atque *dignitatum* ornamentis, quam florentissima, *Veritatis Testis Historia* testis est. Apud Ethnicos Theophrastus auctor est^a pro *decimis* (in quibus tamen ipsi nobis dapsiles videmur) *tertias* persolutas esse. Apud Judæos narrat Philo, *Regibus* sæpe finitimis invidiosam *Corbanæ* opulentiam exstitisse^b. Apud Christianos, cum cæteris in Gentibus, tum vero in nostra hac, certum est, adeo in immensum excrevisse cupiditatem augendi *Cleri*, ut magnopere metuendum esset, ne *Ecclesia Politiam* absorberet: Itaque maturo consilio cautum esse, (etiam nunc caveri quoque, cum minime opus est,) ne qua prædia *mortuam in manum*, id est, ad *Sacros usus*, sine *Regio Diplomate* legari possent. Hi olim mores, hæc tempora. His moribus atque his temporibus, minime vel dubia vel necessaria de *Decimarum* jure disceptatio.

At ætate demum nostra, cum, ut senex fere quisque, ita mundus senescens totus vergit in æra, Generalis *chiragra* est. Accessiones ad *Clerum* nullæ; utinam id tantum: Crebræ imminutiones. Crebræ (inquam) imminutiones sunt; atque utinam id tantum contingat dicere, sunt; nec causa sit unquam futuri temporis usurpandi. Ad hoc autem sæculi nostri ingenium, (in quo præ auri sacra fame, nihil præne *sacrum* est,) accedit et error alter, quod Illustres illi viri, nec

^a [Theophr.] Lib. ix. De Plantis, cap. 4. [Op., p. 174. Lugd. Bat. 1613.]

^b [Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλλον πόρον οὐ βραχὺν ἐπινέμει τοῖς ἱερεῦσιν, ἕκαστον τῶν προσόδων ἀπάρχεσθαι κελεύσας, ἀπὸ τε σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ ἔτι θρεμμάτων ἐπιγονῆς κατὰ τε πόλιν καὶ βουκόλια, καὶ αἰπόλια καὶ τὰς ἄλλας ἀγέλας·

ὅση δὲ καὶ τούτων ἔστιν ἀφθονία, τεκμηριται δ' ἂν τις ἐκ τῆς παρὰ τὸ ἔθνος πολυανθρωπίας· ἐξ ὧν ἀπάντων ἐστὶ δῆλον, ὅτι βασιλέως εἰς σεμνότητα καὶ τιμὴν περιάπτει τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος.—Phil. Jud. de Sacerd. Honor. Op., pp. 831. E. 832. A. Lut. Paris. 1640.]

142 unquam sine summa honoris præfatione nominandi, quorum Deus, in *Religione* restauranda, opera usus est, de *doctrinæ* restitutione valde solliciti, ad *patrimonium* minus attenderint, ac id pæne dixerint, quod Sodomorum Rex Abrahamo, *Date nobis animas, cætera vobis tollite*^c. Verum ut illi, qui Baptistam, ita et hi qui Abrahamum se in *aulis Principum*^d reperi-
turos sperabant, utrique falsi sunt.

Qui error etsi levis sit (et est certe levis, si ad magna illa illorum *κατορθώματα*^e conferatur): tamen verendum est, ne graviter incumbat sequenti sæculo, in quo cordati Viri (ex illo Salomonis, *Ubi vacuum præsepe, ibi bolum penuria*^f), vel *barbariem*, vel aliud quod dicere nolo, augurantur: falso quidem fortasse, idque faxit Deus; sed non temere tamen augurantur. Ac debebant illi quidem (quod dicitur) *principiis obstitisse*^g, et huic sæculo edenti et bibenti, et omnia in detestabiles usus pervertenti, hunc bolum eripuisse; nec solum de *lucis accensione*, sed et de *olei infusione* prospexisse. Quod quia factum non est, malum hoc manare indies latius, et *κληροβόροι*^h nostri susurrare (ut fit) in angulis, Ecclesiam etiam de reliquis istis Decimarum, in jus vocari posse; proin novas rationes excogitare, ut deterius illi sit; tum de *stipe* mentionem facere: postremo versare se in omnia, quo id *Ministri* tandem serio affirmare possint, *Nobis istic nec seritur nec metitur*ⁱ. Ego vero ut illa cætera condonem *usucapioni*, tamen intercedam pro *decimis*, atque hinc eos *jure manu* consortum vocabo, qui secus sentiunt, *decimam* proventus annui portionem æquitate summa *Ministris* addictam esse; nec ulla *Baronum* sive *Burgensium centuriata Comitia* prudentius ista de re statuere posse, quam jamdudum cautum est *lege sacrata*, quam Deus ipse *Legislator* tam absolutus, ut Justinianus nihil ad Eum, ante multa jam sæcula promulgavit.

Difficili de re dicturus sum, neque quisquam est, cujus de lumine lumen accendam meum: quo magis vestrum erit, (Gravissimi Viri) si effectum isthuc dederò, quod facitis, id facere; sin erratum usquam fuerit, tum vero *πρωτοπείρω συγγνώμην*^j (ut par est) indulgere.

^c [Gen. xiv. 21.]

^d [Matth. xi. 8.]

^e Præclara facta.

^f [Prov. xiv. 4.]

^g [Ovid. Remed. Amor. 91.]

^h Reddituum ecclesiasticorum voratores avidi.

ⁱ [Plaut. Epidie. II. 2. 80.]

^j Primo periculum facienti veniam.

DECIMÆ NON SUNT ABROGANDÆ.

143

TERMINOS non explico. Quis nescit quid sit *Decima*, de *decem* partibus *una*? Quis porro dubitat, quid sit *abrogare*? vel quod fixum est Lege refigere? vel illius loco *stipem surrogare*? Hoc igitur agamus.

Plurimum interesse puto, quod Christus fecit in causa *divortii*^k, *Qualis quæque res ab initio fuerit, id primum inquirere*. Ætatis flexu multa mutantur: *Principium* judex certissimus. Quæro igitur, quis fuerit primus (ut ita loquar) *Decumanus*? Vir magni nominis Melchisedek, Gen. xiv. 20. וִיתֵן לוֹ מַעֲשֶׂר מִכָּל, et Heb. vii. 2. ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ὁ Abraham. Accepit *Decimas* Melchisedek ab Abrahamo: *gratuitasne* illas, an *debitas*? *Ultro*, an vero *jure*? Si *gratuitas* et *ultro*, nihili est argumentum, et Apostolus Hebræis imponit, dum confert cum illo Levitas. Ratio quippe dissimilis: *Levitæ jure* exigunt *decimas* suas, ἐντολὴν γὰρ ἔχουσιν^l: Melchisedek suas, quia *voluit* Abraham, non quia *debuit*. Deinde si *gratuitum* erat hoc munus et *ultro*, nihilo Melchisedek Abrahamo præstantior. Nam quid impedit, si demittere velim me, et honorem *spontaneum* vel *inferiori* (si ita lubeat) exhibere? quin tanto major est *humanitatis* laus. Sin hoc utrobique absurdum est, *Decimas* ergo nuncupavit non *spontaneas*, sed de *jure debitas*. Iterum jam quæro de *jure*, *Quo jure*? Non *Sacrificii*; nullum enim obtulit: *Benedictionis* ergo. Cohærent enim ista: *Benedixit* Melchisedek, *Decimas* pendit Abraham.

Jam assumo. Melchisedeko *benedicenti debentur* Decimæ. Idem *jus* sub Christo manet. Qui id constare potest? Ex ver. 12, vii. ad Hebræos: Non fit μετάθεσις νόμου, nisi μετατιθεμένης τῆς Ἱερωσύνης, id est, *Jus* non *transfertur*, nisi *translato Sacerdotio*. Atqui idem Christi *Sacerdotium* et Melchisedeki; (pro quo, si opus est, Deus Ipse *jusjurandum* interponet, Psalm. cx.) Ergo *idem* sub utroque *jus*. Christo igitur debentur, in quo, et a quo, et per quem omnes *benedicti sumus*. *Benedictus* Ipse in sæcula. Quas æquum est, ut illi

144

^k [Matt. xix. 8.]^l Mandatum enim habent, [Heb. vii. 5.]

Christi nomine percipiant, qui Christi nomine nobis *benedicunt*. Fuit enim humana quoque Melchisedeki *benedictio*, et quidem in Christi, tum *persona*, tum *nomine*. Manet ergo sub Christo *Decimarum jus*.

Non putavi quemquam tam infelice genio natum, qui diceret, Melchisedeko datas *Decimas* tanquam *Regi*. Reperi qui diceret; videte, quam sine cerebro. 1. *Levitæ jus* habent *decimarum*: Habent, tanquam Dei *vicarii*: sic est: Sed nunquid Dei, ut Rex est Deus? ὁ πολυκοιρανὴ^m! 2. *Decimas non subjungit Moses Regio convivio*, sed *benedictioni*; quod tamen factum oportuit, si *ejus nomine*, tanquam *Symbolæ* solutæ sunt. 3. *Apostolus*, ex *decimis*, non *Regnum* astruit, sed *Sacerdotium*. Postremo, quot *Interpretes*, tot *adversarii*: vel Rabbini ipsi, quorum ea est glossa לפי שהיה כוהןⁿ *Decimas* dedit hoc ipso nomine, quod *Sacerdos* esset. Vim videtis argumenti: et id quoque videtis, quod contra affertur, modis omnibus misere jacere.

Ab Abrahamo discedam; nec id tamen longe. Proxima mihi ratio erit a Jacobo, et ipso quoque *Patre fidelium*, a quo et *Israelis* Dei cognomen accepimus; et de quo non dubitem, quomodo de Sara D. Petrus concludit,^o ὡς Σάρρα ὑπήκουσεν, ut illa *obedivit*, itidem et vos. Is ergo *voti* se *reum* facit (Gen. [x]xviii. [20—]22.) *Si fuerit Dominus mecum, et custodierit me, dederitque mihi panem ad comedendum, et vestem ad inducendum, tum quicquid mihi dederit, ejus decimam omnem daturus sum Illi*. Dabitis (scio) non esse hanc ἐθελοθρησκείαν^p: *voveret* enim tum Jacobus quod Dominus *decoveret*. Proin, *Divinæ voluntati* nixus: *Voluntatis* interpres *præceptum*. Porro *præcepti* ratio necesse est ut ista siet: Cui hæc Dominus cumque præstiterit quæ Jacobo, is eadem quoque Domino *lege* teneatur. Nam, ni ita sit, incerta erit *præcepti* ratio, tum *præceptum*, dein *consequentia*; *Votum* ipsum denique. Sin hæc ratio ratione plena est, et (ut par est) ἐπιείκεια^q ejus ad omnes diffusa: Ecquis homo est, qui indictam sibi hanc *legem* negabit, qui illa omnia et habere se a Deo, et accepta se Deo referre fateatur?

^m O Regum multitudinem!

ⁿ Quoniam erat Sacerdos. [Vide Jarchi Comment. in Gen. xiv. 20.]

^o 1 [Pet.] iii. [6.]

^p Voluntarium cultum. [Col. ii. 23.]

^q Æquitas.

Atque hæc *privato*, pro *solvendis* ratio esto : *Ministro* pro *recipiendis*, illa Num. xviii. 31. a Domino assignata, *Liberum esto vobis decimas comedere* כִּי שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם למען יחזקו, quia *merces* est *ministerii*. Ut est illa Ezekiae, *בתורת* ^r. ut *Legi Divinae* operam impendant. Utrobique conclusio hæc est, *Percipiunto decimas* : utrobique infirma, nisi *major* sit κατὰ πάντος, *Decimæ sunt merces Ministerii*, *Decimæ sunt eorum*, qui *incumbunt Legi explicandæ*. Alioqui et Jacobi אַם ^s, et Mosis כִּי ^t, et Ezekiae למען ^u vacillabunt. Sin ita se habeant, omnino *Ministerii merces* sunt *Decimæ* : Omnes qui dant se *Legi evolvendæ*, decimas *percipiant*. Expedita ratio est.

Addo et isthuc quoque ; cum *benedictio facultatum* Medium sit Jacobi ; *Ministerii merces*, Mosis ; *studium Legis*, Ezekiae ; tria vero hæc perpetua sint nec loco circumscripta, nec tempore definita, sed tam ad Christianos spectantia, quam ad Judæos ; eadem erit et *præcepti* conditio : Quando recte prudenterque Jurisconsultus, *Qualis ratio præcepti, tale præceptum*.

Tertia succedet huic ratio ex Malachiae iii., ubi sancitur hujus *Præcepti* et observatio solenni *benedictione*, et *violatio* severa *maledictione*. Ac *cæremoniæ* quidem si forent, quales eas quidam impense cupiunt videri, abjicerent eas *Prophetæ* ; nunquam tam sollicite urgerent ; frigere sincerent ; nunquam tam de illis magnifice loquerentur. Non hic eorum mos est ; quin, sive *curatæ* sunt, non tam *fausta* stipulari ; sive *neglectæ* sunt, non tam *dura* denuntiare. Ac ut ne cui hæc ratio frustra videatur, non alia quidem utuntur Patres in Concilio Triburiensi cap. xiii., *Dandæ sunt Decimæ, ut hac devotione Deus placatus largius præstet, quæ necessaria sunt* ^x. Non alia Patres in Synodo Moguntina, cap. xi., *Dandæ sunt Decimæ : Timendum est enim, ut quisquis Deo debitum suum abstrahit, Deus propter peccatum ejus abstrahat ei necessaria* ^y. Non alia gravis Auctor Augustinus (Libro L. Hom. Hom. xlviii.)

146

^r 2 Chron. xxxi. 4.

^s Si.

^t Quia.

^u Ut.

^x [Conc. Tribur. (A.D. 895.) Can. xiii. Conc. tom. ix. col. 446. E.]

^y ["Quia timendum est, si quis Deo

suum debitum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua." Conc. Mog. I. Can. x.—Conc. tom. viii. col. 45. D. Vide quoque Conc. Mog. (A. D. 847.) Can. xxviii.—Conc. tom. vii. col. 1250. D.]

audiendum, quod dicit *Majores nostri*; Antiquiores ergo *Decimæ* Augustini sæculo :) quod *Deo decimas dabant*: . . . modo autem quia decessit devotio Dei, accessit indictio fisci. *Nolumus partiri cum Deo decimas, modo [autem] totum tollitur*: Hoc tollit Fiscus, quod non accipit Christus^z.

Hieronymum prætereo, quippe prolixum nimis, qui primus tamen argumentum hoc concinnavit in Scholiis suis ad Prophetam^a.

At enim quia in proclivi labor est *decimas* sub *Lege* reperiendi, ac suspecta fides in hac quæstione *Testamenti Veteris*; age, quæramus in *Novo*, et ubi iniquissima illis videtur dimittendi conditio, in eo pedem conferamus.

Objicio primum illis Matthæi Evangelium, ad caput xxiii., versum quoque 23, Christi ipsius verba, Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα μὴ ἀφιέναι^b. Locum hunc non ego, (quorsum enim mihi assumam, quod meum non est?) Ecclesia vetus sic urget. Quas Christus ipse jussit μὴ ἀφιέναι, non omittere, Scita Principum cavere non debent, ut omittantur. Assumptionem autem quis nescit? Tanto autem hæc ratio majores lacertos habet, quod cum aliquot antea in locis, de *manuum lotione*, de *spicarum confricatione*, aliisque *cæremoniis*, sermo primum, post etiam praxis incidisset, omittit ipse non imprudens, omittentes defendit; quod magis mirere, etiam populo auctor est omittendi. Atqui de hac nostra, diserta verba sunt, Δεῖ μὴ ἀφιέναι^c.

Etiam quod adhuc ponderosius est, cum esset Illi sermo de rebus omnium maximis gravissimisque, *misericordia* et *judicio*, eodem (ut ita dicam) Paragrapho, sanctionem ponit ut de illis *faciendis*, ita de istis *non omittendis*. Quid quæritis? Ecclesiæ Primitivæ non facile credet quis, quanti fuerit hæc ratio.

Duos ex infinitis evocabo. Pro Græcorum Ecclesia dicet alter; alter pro Latina. Chrysostomus, Homil. lxxiii. in Matth. Verba Chrysostomi: *Merito addit, Hæc oportet facere*;

^z [Pseudo-August. Serm. lxxxvi. (al. xlviii. inter Homil. L.) § 3. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2550 B., et citat. in Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. vii. cap. viii. 'Majores.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 1159.]

^a Vide S. Hier. Comm. in Mal. cap. iii. Op., tom. vi. coll. 975—979.]

^b Hæc oportuit facere, et illa non omittere.

^c Oportet non omittere.

Eleemosyna enim decima est. Eleemosyna autem nocere non potest. Non enim sicut Legem servantes facere oportet; neque Ipse sic dicit: Sed hæc facere oportet. Ante enim ubi de mundis et immundis disputat, non adjicit illic, Hæc oportet facere: Sed ea manifesto evertit. Propterea Fratres de decimis dicit, Hæc facere oportet, de purgationibus autem non sic^d. Verba, uti quidem videtis, paulo diversa; sensus non diversus.

Audite jam Augustinum, Enchirid. ad Lauren. cap. lxxvi.; *Væ vobis Pharisei, qui decimatis omne olus, tanquam diceret: Ego quidem commonui vos ad Eleemosynam dandam, per quam vobis omnia munda forent; "Sed vae vobis qui decimatis olus."* Has enim novi Eleemosynas vestras, ne me vos de illis nunc admonuisse arbitremini^e. Ac paulo post (molestum enim omnia interserere:) *Sed ne istas Eleemosynas, quæ fiunt de fructibus terræ, respuisse videretur, "hæc" (inquit) "oportet [oportuit. Ben.] facere, id est, judicium et caritatem [Dei]: ac [et. Ben.] illa (tamen) non omittere," id est, Eleemosynas fructum terrenorum^f. Ego glossam istis non addo.*

Brevitati studeo: unum illud admoneo (quanquam opus non est; advertistis, scio:) Utrique tum Chrysostomo, tum Augustino, *decimas* ad locum *Eleemosynæ* referri. Id aliis non videtur: Non valde pugnabo: malo enim *sacrum vectigal* censi, quam *Eleemosynam*. Sed et locus hic satis tutus est, et illius beneficio hoc habent, ne *debeant* unquam *abrogari*.

Pergo jam ad quintum. Aut valde me fallit animus, aut ex D. Paulo concludi potest, esse *decimas* etiam sub Christo retinendas.

Ad Galat. cap. vi. ver. 6. Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς^g. Cum hæc verba audio ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, similis mihi sonus videtur, atque

^d [Ἐνταῦθα μὲν οὖν εἰκότως φησι ταῦτα, ἔνθα δεκάτη ἐστὶ καὶ ἐλεημοσύνη. τί γὰρ βλάπτει τὸ ἐλεημοσύνην διδόναι; ἀλλ' οὐχ ὡς νόμον τηροῦντας. οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς οὕτω φησι. διὰ δὲ τοῦτο ἐνταῦθα μὲν λέγει, Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα μὴ ἀφιεῖναι· ἔνθα δὲ περὶ κυβάρων καὶ ἀκαθάρτων διαλέγεται, οὐκ ἔτι τοῦτο προστίθισιν, ἀλλὰ διαιρεῖ, ... διὰ δὲ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης φησί· Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα μὴ ἀφιεῖναι· ἐπὶ δὲ τῶν καθαρῶν οὐχ οὕτως.—S. Chrys. Hom. lxxiii.

in Matt. Op., tom. ii. p. 457. lin. 36. seq.]

^e ["Sed vae vobis, inquit Phariseis; tanquam diceret, Ego quidem commonui vos eleemosynam dandam, per quam vobis munda sint omnia; Sed vae vobis qui decimatis mentam et rutam et omne olus. Has enim novi," &c.—S. Aug. Ench. ad Laur. cap. lxxvi. Op., tom. vi. col. 386. A. B.]

^f [Ibid. B.]

^g Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui ipsum catechizat, in omnibus bonis.

148

illorum ad Heb. vii. Ἐμέρισε δεκάτην ἀπὸ πάντων^h : similis illorum מכל ויתן מעשרⁱ: מכל, ἀπὸ πάντων, ἐν πᾶσι, quid interest? ut conjectura sit, nec illa levis, παρῳδεῖν^j Apostolum ad illud Geneseos : tecte illam κοινωνίαν insinuare, qua usus est Abrahamus, *fidei suae filiis*, per omnia, ubi et quantum datur, imitandus. Quid si autem sic? Præceptum illud, quod vel optime consulit τῇ κοινωνίᾳ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς^k, antiquandum non est ; Istuc autem, quin sit Sanctio de Decimis, dubium non est. Per eam namque vera est, et (si per vos liceat dicere, dicam) *realis communio bonorum omnium, tum fructuum, tum factuum, terre, plantarum, animalium* ; vos ipsi apud vos reliquam inductionem contexite. *Stipem* ejus loco ponite, *capite-censionem, taxationem ædium* ; multi errores : pars celatur, pars subducitur ; ausim dicere, πάντα ἀγαθὰ οὐ μὴ κοινωνεῖται^l. Denique ut omnes cautelæ adhibeantur, *Communicatio pensionis, analogica* tantum erit : At ego jamdiu didici, et id cuique *natura, lex, ratio* suadet, ubi λόγος ipse manibus teneri possit, de *analogia* minime laborandum : Quamobrem in *Pastoris et gregis κοινωνία*, si ipsa *Rei*, ipsa *communione* veritas haberi possit ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, (et potest haberi) *Stipendiarias illas proportionem et æquationes* non esse *consectandas*, (vel hoc quidem leve nimis est) esse penitus *rejiciendas*.

Porro sexta esto hæc. Obligabat aliquando Ecclesiam *Politica lex* ista *De Decimis* : negari non potest. Atqui irrita facta non est : *Obligat* igitur jam quoque. *Antiquata* quæ fuerint, docet Apostolus ; Eph. ii. 14. Quæ erant tanquam μεσότηχον, *intergerinus paries*, inter Deum et hominem primo : secundo, Inter homines et homines, id est, *Judæos et Gentes*. Priore membro excludimur ; Deus enim indixit *Decimas* : Illi ergo non displicent. Ac posteriore etiam : Pax enim summa, quoad *Decimas* ; easque tam *Gentes* suis *Sacrificulis* (uti statim edoccho), quam *Judæi Pontificibus*, anniversarias pendebant. Reliquam vero *Politice* partem excipi, id argumento est, Quod censeatur a Davide (Psal. cxlvii.) summi *Beneficii* loco : Et, quod nos Christi mors ullo *beneficio* privarit, ægre

^h Dividit Decimas omnium. [Heb. vii. 2.]

ⁱ Et dabit [dedit] Decimas omnium. [Gen. xiv. 20.]

^j Alludere.

^k Participationi in omnibus bonis.

^l Omnia bona non communicantur.

adducar ut credam. Tum si prorsus refixa esset, peccavit Paulus in *regulas Juris*^m, dum I Cor. ix. 13. a Deuteron. xviii. ver. 1, id est ab *antiquata lege, testimonium* arcesseret, verum lis ista in aliam incurrit: non prosequor.

Illud prosequor ex cap. ad Heb. vii. ver. 18, quod erit mihi pro argumento septimo: Et est locus, nisi fallor, ut pulcherrimus, ita quam maxime appositus ad hanc Controversiam. Ἀθέτησις γίνεται τῆς προαγωγῆς ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ἢ ἀνώφελες. *Vetus lex nulla antiquanda est, quæ neque imbecillis sit, neque inutilis.* Lex lata de Decimis προάγουσαⁿ est: Ostendat mihi quisquam in ea sive ἀσθενὲς sive ἀνώφελες, manus dabo, et faxo thesis hæc incumbat in spongiam. Illa vero τὸ σθένος, vim habet, quantam habuit, habitura est, habere potest lex ulla, ab *Inventore, consensu, multitudine, consuetudine*; denique non vel *muta* vel *tacita*, sed tum *expressa*, tum *testata* sæculorum omnium *approbatione.* *Utilitatem* habet: Eam enim sine cujusquam querela præstitit, cui rei destinata est: et quidem, nisi elisi essent illius *nervi* per *improprios* quosdam *Proprietarios*, plenius præstaret, neque ex hac parte *Ecclesia* quicquam laboraret.

149

Parte vero ex altera (quæ octava mihi ratio sit): quam infelici successu *commutata* sit apud quosdam; Et ubi *stipendia* in *decimarum* locum surrogata, quot *fraudes, difficultates, querimonie*: quam multa ἀσθενεῖται, ἀνωφέλεια: id demum suadere potest, ubi adhuc integra res est, non debere rescindi; et ubi rescissa est, debere (nisi forte nequeat) revocari. Pendit Genevensis τεσσαράκοντα μνᾶς^p: perexiguum id quidem est: sunt tamen Calvini per Commentarios plerisque in locis querelæ (modestæ quidem illæ, ut decet, sed tamen canore satis) de *stipendiis* ibi maligne persolutis: in vi. ad Galat.^q; in xlvii. Gen.^r

Scotia quoque soluta est *decimis.* Exstat impressa Joannis Knoxi querela exhibita *Ministorum nomine* in *Comitiis* Edinburgi A. D. MDLXV. Decem. 25.^s Cum folium ejus viii.

^m [Conf. Decretal. lib. ii. tit. i. 'De Judiciis,' cap. xiii. 'Novit,' in Gloss. ad voc. 'Quicumque.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 532.]

ⁿ Vetus.

^o Quod imbecille sit, vel inutile.

^p Quadraginta libras.

^q [J. Calvin. in Epist. Paul. ad Gal. vi. 6. Op., tom. vii. p. 315. Amst. 1667.]

^r [J. Calvin. Comment. in Gen. xlvii. 22. Op., tom. i. p. 227. Amst. 1671.]

^s [Vide supra, p. 17. not. c.]

lego, miseret me illorum. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant,

Felix quem, &c.[†]

150

Prudentius multo illi, quos modo nominabam, Patres istuc in se, atque in nos consuluerunt. Ad eos venio. Scripturarum hoc satis est: Et nemo vestrum est (uti spero) quin Ecclesiae totius *pravin* pro *argumento* non invitatus admittat. Obiter illam ante attigi: nunc eo totus incumbo. *Totius* (inquam) *Ecclesiae*: non muto quicquam; Africanæ primo; pro ea Decus Africae dicet Augustinus, Serm. cexix. de Temp., qui totus est ex professo de *reddendis decimis*. Sic orditur. *Propitio Christo, Fratres Christiani, jam prope sunt dies, in quibus messes colligere debe[a]mus, et ideo gratias reddentes Deo qui dedit, de offerendis, imo de reddendis decimis cogitemus*^u: (Et paulo post:) *Decimæ enim, ex debito offeruntur, [exquiruntur. Ben.] et qui eas dare noluerit, res alienas invadit [invasit. Ben.]*.

Una et *pravin* Ecclesiae, et Patrum ista de re sententias percipietis. Ecclesiae Italicae: pro ea vero loquatur Ambrosius Mediolanensis Episcopus, Serm. de Quadragesima^w, (ut citatur Decretorum Parte II. Caus. xvi. Q[uest.] ii. vii.) *Quicunque recognoverit in se, quod fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit. Quid est autem fideliter dare, nisi ut nec pejus nec minus aliquando offerant de grano, vino, fructibus, pecoribus, horto, negotio, venatione*^x? *Nam qui Deo non vult reddere decimas, quas tenuit, et homini non studet reddere quod injuste abstulit, non timet adhuc Deum,*

[†] [Vide supra, p. 17.]

^u [Pseudo-August. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. cclxxvii. (al. cexix. de Temp. S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 3089. C.)]

^v [Ibid. col. 3091. D.]

^w ["Quicunque recognoscit in se, quod fidelem non deceat, emendet, quod minus fecit, si fideliter decimas non dederit. Quid est fideliter decimas dare, nisi ut nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotiis, aut de ipsa venatione sua? Quia de omni substantia, quam Deus homini donat, decimam partem sibi servavit; et ideo non licet homini retinere illud, quod Deus sibi

reservavit. Tibi dedit novem partes, sibi vero reservavit decimam partem; et si tu non dederis Deo decimam partem, Deus tollet a te novem partes. Item si quis recognoscit in se, quod ab aliquo tulit aliquid injuste, emendet reddendo, quod injuste tulit. Nam qui non vult Deo reddere decimas quas retinuit, et homini non studet reddere, quod injuste ab eo abstulit, non timet adhuc Deum, et ignorat quid sit vera pœnitentia, veraque confessio."—Pseud-Ambros. Serm. xxv. (de Quadrages. ix.) sect. 2., apud S. Ambros. Op., tom. ii. Append. col. 425. B. C.]

^x [Decr. par. ii. Caus. xvi. Quæst. vii. cap. iv. 'Quicunque.' Corp. Jur. Can. tom. i. coll. 1158. 1159.]

et ignorat quæ sit vera pœnitentia *. *Pro Occidentali* sufficiant isti.

Chrysostomus *pro Orientali*. Hom. iv. in Epist. ad Ephes. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παλαιάς τοῦτο ἦν, πόλλω μᾶλλον ἐπὶ τῆς καινῆς. . . τί γὰρ οὐκ ἐποιοῦν ἐκεῖνοι; δεκάτας, καὶ πάλιν δεκάτας [ἐτέρας] παρεῖχον ὀρφανοῖς, χήραις, προσηλύτοις [ἐπήρκουν]. ἀλλ' ἐμοί τις θαυμάζων τινὰ ἔλεγε, δεκάτας δίδωσιν ὁ δέινα. πόσης αἰσχύνῃς τοῦτο γέμει, εἰ δ' ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἦν θαυμασμοῦ, τοῦτο ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν θαυμαστὸν γέγονεν. εἰ τότε κίνδυνος ἦν τὸ δεκάτας ἀπολιπεῖν, ἐννόησον ὅσον ἐστὶ καὶ νῦν^z. Perfacilis est intellectu sententia; non reddo Latine.

De Hieronymo, incertus sum animi, cui Ecclesiæ ascribam; nec excludam tamen: Locupletissimus enim testis erit, ut

Qui mores hominum multorum vidit et urbes^a.

Sic igitur ille in iii. Malach. (Omitto enim Epistolam ad Nepot. Ubi se dicit de *decimis* vivere^b;) Sic habet. *Quod de Decimis [primitiisque] diximus, quæ olim dabantur a populo Sacerdotibus, ac Levitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligite, quibus præceptum est, non solum decimas dare [et primitias], sed et vendere omnia [quæ habent, et dare pauperibus], et sequi Dominum [Salvatorem]. Quod si facere nolumus, saltem Judeorum imitemur exordia, ut [pauperibus] partem demus de [leg. ex] tolo, ac Sacerdotibus [ac Levitis honorem] debitum deferamus Quod qui non fecerit, Deum fraudare et supplantare convincitur, et maledicitur ei in penuria [rerum] omnium^c.*

151

Recte hoc (inquiunt) se habet: Sed Ecclesia pacata jam erat, et cœpit animum adjuvare ad opes. Quid vero illa altera sub *cruce*? tot *Martyribus* gloriosa? Etsi iniquum est postulat, ut nihilo meliore statu sit Ecclesia florens, quam fuit afflicta, tamen nunquam hodie effugient: Illuc me do. Idem semper sensit Ecclesia de decimis, et *persecutionem* passa, et *persecutione* liberata. Pro *Occidentali* loquatur Cyprianus (Epist. lxi. ad Furnit.); *Quæ nunc ratio et forma in Clero tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica promovetur, in honore sportulantium fratrum [tanquam] Decimas ex*

* [Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. ii. cap. v. 'Nam qui.' Ibid. col. 1131.]

^z [S. Chrys. Hom. iv. in Eph. Op., tom. iii. p. 784. lin. 7. seq.]

^a [Horat. Epist. ad Pison. lin. 142.]

^b ["Quasi Levita et Sacerdos vivo de

decimis, et altari serviens, altaris oblatione sustentor."—S. Hier. Ep. lli. Vall. (al. ii.) ad Nepot. sect. 5. Op., tom. i. col. 257. B.]

^c [S. Hier. Comm. in Mal. cap. iii. Op., tom. vi. col. 978. B. C. D.]

fructibus accipientes, ab Altari et sacrificiis non recedant^d. Pro Orientali, Origenes antiquior Cypriano, Hom. xi. in xviii. Numer. *Quomodo ergo abundat justitia nostra plus quam Scribarum et Phariseorum, si illi de fructibus [terræ suæ] gustare non audent, priusquam [primitias sacerdotibus offerant, et] Levitis Decimæ separentur, [Levitis decimas separent, Bened.] et ego nihil horum faciens, fructibus terræ ita abutar, ut Sacerdos nesciat, Levita ignoret, divinum Altare non sentiat*^e? Concludit deinde; *Hæc diximus asserentes mandatum hoc (de Decimis) debere etiam secundum literam stare*^f. Et ante Origenem Clemens Alexandrinus (qui propius abest a Christo, et attingit præne primum Centenarium:) Στρωματέων λόγ. β. Editionis Veronensis, folio 155. Καὶ [leg. Ναὶ] μὴν καὶ αἱ δεκάται τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν θρεμμάτων εὐσεβεῖν τε [εἰς τὸ θεῖον] διδάσκουσι καὶ μὴ πάντα εἶναι φιλοκερδεῖς, μεταδιδόναι δὲ τῆς φιλανθρωπίας τοῖς Ἱερεῦσι^g.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis ad instituta Ecclesiæ demonstranda. Sin id quisquam dixerit, singuli quidem sic senserint, singulorum sententiæ subitæ sæpe sunt, et quod illis cerebri calor suggerit, id impingunt in chartam: nulla deliberatio, disceptatio, determinatio: In Conciliis insunt omnia hæc. Sequar provocantem; atque utinam illis stare teneantur.

Atque ut ab Anglicano Concilio ordiar, anno DCLXX., et biennio post [DC]LXXIII. sub Theodoro Dorobernensi. In eo cavetur (ii. Canone) de Paræciis^h, quarum (si Canonistis credendum est) reciprocae sunt Decimæ. Sed id adhuc magis, quod subscribunt per omnia Chalcedonensi Concilioⁱ, ubi Decimæ sancitæ sunt: Quæ duo evincunt satis, utrasque tum *Decimarum pensiones*, tum *Paræciarum divisiones*, apud nos antiquitus exstitisse, nec tam esse recentes, quam nonnulli nuper hallucinati sunt. Per id tempus Moguntinum quoque indictum est, ejus cap. vii. sic habetur. *Admonemus atque*

^d [S. Cypr. Epist. ad Furnit. (lxvi. Pamel.) i. Fell. Op., p. 2.]

^e [Orig. Hom. xi. in Num. xviii. § 2. Op., tom. ii. p. 309. col. 2. F. et p. 310. col. 1. A.]

^f [Ibid. p. 310. B.]

^g [S. Clem. Alex. Stro. lib. ii. cap. 18. pp. 473. 474. Pro τοῖς Ἱερεῦσι lege καὶ τοῖς πλεονόντων ἐδιδάσκον: verbo δι-

δάσκουσι, in priore parte sententiæ, omisso.]

^h ["Ut nullus Episcoporum parochiam alterius invadat." Conc. Herudf. Can. ii.—Conc. tom. vi. col. 537. E.]

ⁱ ["Quæque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissime servare."—Conc. Herudf. Præf.—Ibid. col. 537. D.]

præcipimus, ut Decima omnino Deo dari non negligatur, quam Dominus Ipse sibi dari constituit^k. Additur et sanctio: Qui vero Decimas post debitas admonitiones dare neglexerint, excommunicentur^l.

Matisconense II. ducentis pene ante illud annis cap. v., *Leges . . . Divine . . . præceperunt Decimas . . . præstari* [leg. *præstare*] . . . *quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas; Et concludit: Statuimus ergo* [leg. *Unde statuimus*] . . . *ut mos antiquus fidelibus reparetur; . . . Si quis autem contumax . . . fuerit, a membris Ecclesiæ omni tempore separetur^m.* Ante illud Aurelianense I. cap. xvii. *De decimis sic statuimus, ut singulis annis quartæ, vel quarto anno totæ decimæ cedant* Episcopoⁿ. Prætereo Toletanum II. et Arelatense III. Ad Chalcedonense venio; de quatuor primis et præcipuis unum. De eo sic habetur cap. xiv. Concilii Triburiensis: *Placuit huic . . . Concilio, ut secundum sanctiones Canonum, Decimæ, [sic] ut et aliæ possessiones, antiquis conserventur Ecclesiis, sicut in Chalcedonensi Sancto Concilio statutum est* cap. xvii.^o.

Concilia dixerunt; Re deliberata, disceptata, determinata dixerunt; stabiliisse se, non statuisse; confirmasse, non conscripsisse, Decimas prius illas *privato* consensu et *suffragio facti* (ut loquuntur) concessas, quam iretur in Concilium. Nam *subscriptio* in primo Concilio; Admonitio, in secundo; Longa temporum *Præscriptio* in tertio: *Conservatio* et sanctiones *Canonum* in quarto, *Ratihabitionem* potius designant, quam *indictionem*.

Verum enim jam de *jure* questio est, et inde *irrogandi* atque *abrogandi* leges petendæ sunt: Illuc ergo jam fugam adornant. Ego vero nec *jus* excipiam, aut *politiam* utriusque *Corporis*: Nam et inde, ad institutum hoc, paucula delibavi: 153 parce id quidem ut decet *Theologum*; sed ad institutum nostrum abunde satis. Neque vero verendum nobis erit, ne quid de *Decretalibus*; religio est fœcem illam attingere.

^k [Conc. Mogunt. (A.D. 813). Can. xxxviii.—Conc. tom. vii. col. 1250. D. et Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. ii. cap. ii. 'Admonemus.'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1131.]

^l [Verba 'Qui . . . excommunicentur,' haud ibi leguntur.]

^m [Conc. Matis. II. (A.D. 585.) Can. v.—Conc. tom. v. col. 981. D.E.]

ⁿ [Conc. Aurel. I. cap. xvii.—Conc. Crabbii, tom. i. foll. dlxv. F. dlxvi. A.]

^o [Conc. Tribur. (A.D. 895.) Can. xiv.—Conc. tom. ix. col. 449. A.B.]

Pauca tantum de *Decretis* ipsis *sanioribus*; et iis quoque ante annum cccc. Symmachi I. Decretum, Caus. xvi. q. i. *Anathema sit, qui Decimas præter Episcopi consensum* [leg. *præter Episcopi conscientiam, decimas et oblationes*] *dispensare voluerit*^p. Itidem Anastasii I., *Communione privetur, qui decimas retinere* [leg. *tenere*] *voluerit*^q. Decretorum Gelasii cap. xxix. *Quatuor autem tam de redditu (decimarum,) quam de oblatione fidelium convenit fieri portiones, . . . sicut jamdudum rationabiliter est decretum*^r. Quodsi, ut illarum *Legum periti* existimant, ἀντίστροφα^s sint *Paræciæ* et *Decimæ*, *Episcoporum stipendia* et *Decimæ*, *Clerus*, et *Decimæ*, tum demum ad Calixti I. Epistolam secundam^t, ad Urbani I. Epistolam primam^u, ad ipsa Justinii Martyris tempora, altius multo rem revocare possumus. Quanquam si nihil horum esset, tamen *Canon* qui est Dist. xii.^x (*Immota maneat Consuetudo, quæ contra Fidem Catholicam nihil usurpare cognoscitur*;) fultus etiam judiciis Augustini ad Casulanum^y, et Hieronymi ad Lucin.^z, (qui, sicut *prævaricatores Divinarum legum*, ita *contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum* coercendos putant) satis valere potest, ut ne *abrogentur*.

Civile etiam *Jus* (ut satisfiat *Politicis* nostris) tantum abest, ut *abrogandas* censeat, ut immunes faciat ab injuria *præscriptionis*, quæ sola per se tamen alioqui irritas *leges* facit. Sic enim habetur Lib. vii. Cod. Tit. de *Præscriptione*, lege Anastasii I. *Decimæ Deo mandante Sacerdotibus separatae sunt, ut de sorte Domini viverent, qui in Ejus sorte connumerantur. Non ergo cujusquam privilegio Laicis concedi*

^p [Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. i. Can. lvii.—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1119.]

^q [Apud Decret. ibid. Can. lv. Corp. Jur. Can. tom. i. fol. 1118.]

^r [Decret. Epist. Gelas. I. cap. xxix.—Conc. Crabbii, tom. i. fol. dxxiv. b., Habetur item, verbis paullulum mutatis, Conc. Labb. et Coss. tom. iv. col. 1195. B.C.; et conf. Decret. par. ii. Caus. xii. Quæst. ii. cap. xxvii. 'Quatuor autem' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 992.]

^s Reciproca.

^t ["Nullus autem primas, vel metropolitani, diœcesani Ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præsumat excommunicare."] — Calixti Papæ Epist. ii. sect. iii.—Conc. tom. i. col. 613. C.]

^u [Epist. Urban. I. sect. ii.—Conc. tom. i. col. 619. C.]

^x [Deer. par. i. Dist. xii. Can. viii. 'Nos consuetudinem.'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 44.]

^y ["In his enim rebus, de quibus nil statuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt."]—S. Aug. Ep. xxxvi. Ben. (al. lxxxvi.) cap. i. Op., tom. ii. col. 101. C.]

^z ["Sed ego illud breviter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti."]—S. Hier. Ep. lxxi. Vall. (al. xxviii.) ad Lucin. sect. 6. Op., tom. i. col. 432. D.]

possunt, ne Divinis mandatis auctoritas summa [leg. humana] præjudicium inferat^a. Atque etiam in authenticis Tit. eodem : Ita Justinianus. Quod si privatus Decimas, sive titulo, sive cum titulo possederit, nulla temporis præscriptione tutus esse poterit. Quæ enim ab initio de jure sortiri effectum non possunt, tractu temporis non convalescunt^b.

Sunt et alia ad manum; sed pollicitus sum brevitatem. Cæsares (ut audistis) quæ Dei sunt non censeant *abdicanda*.

154

Scriptura, Patres, Concilia, Jus utrumque a nobis sunt : Jam, nisi *ratio* contraveniat, salvi sumus. Ad illam ergo tertio decimo loco venimus. Istic vero distincte progredi oportet, atque unam hanc quæstionem in tria membra diducere. (1.) Velitne *ratio* certum esse *Ministro stipendium*? (2.) An ex *portione proventus annui* velit? (3.) Ex *quota* velit?

(1.) In primo, res jampridem a Paulo confecta est 1. ad Corinth. ix. Ἐξουσία τοῦ φαγεῖν καὶ πίνειν [καὶ τοῦ] μὴ ἐργάζεσθαι^c penes *Ministros*. Ratio : Quilibet operarius mercede dignus^d, sive suam ipse vitem incidat, sive gregem alienum pascat. Denique *Bos ipse triturans os obligatum ne habeto^e*. Gradus hic unus est. (2.) Quod si *quilibet operarius*, multo magis *Reipublicæ* : *Publicis stipendiis militat quisque, non suis^f*. Juvandi a *Reipublica* qui juvant *Rempublicam*. *Minister* autem *Reipublicæ operarius* atque *adjutor* est. Gradus hic alter est. (3.) Quod si alendus, qui quovismodo utilis *Reipublicæ*; cujus illa in *æternis* et πνευματικοῖς^g opera utitur, is multo maxime; ac, si fieri posset, in Prytaneo. Nam omnis huic *merces* infra *meritum* est; nulla comparatio σπορᾶς πνευματικῆς et θεισμοῦ σαρκικοῦ^h. Quare, sine dubio *seminantibus spiritualia carnalia debentur*.

(2.) Ad secundum membrum accedo, utrum ex *annuo proventu*. Postellus Vir varia eruditione, lib. iii. cap. x. De Orbis Concordia, ita censetⁱ; Φυσικὴν ἔννοιαν^j esse hanc, *Certa annui proventus portio Sacrorum Ministris dator*. Æquum

^a [Vide Decr. par. ii. Caus. xvi. Quæst. iii. Cap. xvi. 'Jubemus.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1148.]

^b [Ut citat. Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1147.]

^c Potestas edendi et bibendi, et non operandi.

^d [1 Tim. v. 18.]

^e [Deut. xxv. 4; 1 Cor. ix. 9.]

^f [1 Cor. ix. 7.]

^g Spiritualibus.

^h [1 Cor. ix. 11.]

ⁱ [Gul. Postell. de Orbis Concord. lib. iii. cap. x. p. 290. s. l. et a.]

^j Notionem a natura insitam.

enim est et rationi consentaneum, ut sit sacrum vectigal quotannis, quo Deo litemus, ob incrementa rei familiaris, quomodo anniversariae solennitates gratitudinis ergo solent exhiberi. Huic quoque *ratio* favet: sed utrum id ex *proventu terræ*, an vero *pecuniaria mercede*? *Ratio* priorem mavult. In rebus enim creatis *imago*, atque (ut ita loquar) *superscriptio* Dei, ut in *numismate Principis*. Ex *inscriptione*, *vectigal* distinguitur. Quare *Regum quindene*, et *subsidia* (quæ appellant) signata sunt. *Divinum vectigal*, non argentum aut æs humana imagine percussus, sed ipsius Dei, ut est in *creaturis* omnibus *character potentie, Sapientie, misericordie Divinæ*. Inde ergo *Sacrum vectigal* esto.

155

Vultis aliam? *Ratio* vult, inde ut percipiat *mercedem* suam *Minister*, unde *συντυχία*, id est, *communio copie et inopie, συμπάθεια*, *communio gaudii atque mæstitiæ* popularis in eum redundare possit. Expedi ita se rem habere. Nutritur *annuus proventus*: *Sudum* est? alacer est, *gaudet*, psallit Deo non minus libenter, quam quivis *agricola*; pars enim illi sua est in illa *serenitate*. *Tempestas* est? *suspirat*, ingemiscit, *preces fundit*, non minus ardentem, quam quivis *agricola*; pars enim illi sua est in illa *tempestate*. Magnum *Naturæ*, magnum *Politie*, magnum *Ecclesiæ* vinculum *συνπαθεια* conservatur. Ex adverso: Nutritur *stipe annua*? *Pluviæ* sunt *tempestivæ*; *Populus* lætatur; *Minister* non lætatur: Illi namque (ut initio dixeram) *nec seritur nec metitur*^k. *Siccitas* venit *intempestiva*? *Populus* flet; *Minister* non flet: Illi namque *nec seritur nec metitur*. Magnum *Naturæ*, magnum *Politie*, magnum *Ecclesiæ* Vinculum *συνπαθεια* solvitur. Non expedit sic. Quare potior est ea *Ratio*, quæ facit pro *terræ fructibus*.

(3.) Ad tertium progrediar: *Quota pars*? Decima. Aiunt, *positivum Jus* (sic enim loquuntur) *determinatio est Juris Naturalis*. *Mortem homicide Jus Naturale* decernit: *Genus mortis, Jus Positivum*. Itidem aiunt, *stipendium Ministro* decernit *Jus Naturale*; *Modum seu taxationem, jus Positivum*. Imo, in rebus *politicis* fortasse, *Positivi* est *limitatio*: In *divinis* autem, et *Ecclesiæ* descriptione, non damus. Quam fuit de *Levitarum* vietu sollicitus Deus, tam est de nostro: Ibi, *Positivo Juri* reservatum nihil; ne hic quidem igitur. *Ratione* tota res potest transigi. *Levitis, jus decimarum*:

^k [Plaut. Epidic. II. 2. 80.]

At *Ministerium nostrum*¹ ut est *natura* præstantius, *dignitate* eminentius, ita *usu* fructuosius est, quam illorum. Et *plura*, et *majora* populus noster a *nobis* commoda percipit; debent itaque *majora*, *Ratio* statim dictat. Quis pudor est, *Christianos*, qui debent *majora*, non solvere *paria*? *Uberiores* ergo fructus recipere possumus, si *Ratio* audiatur; tenuiores non possumus.

Verum enim *Decima* omnes numeros habet *æquitatis*. A Deo delecta est; itaque non sine summa *ratione*: quare, nec sine summa *ratione* rejicienda. Quid contra offertur? *Ratiuncula* forte una aut altera; *summæ rationis*, imo *mediocris*, οὐδ' ὀνυχα^m. *Æquissima* quoad *compositionem*. Recte Augustinus: Quid enim si diceret Deus, *Meus es, o homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas. Mæe sunt pluriæ, meus Solis hic ardor. Hec cum omnia mea sint, tu qui manum tantum accommodas, solam Decimam merebaris. Sed servo tibi novem, da mihi Decimam. Si non dederis decimam, auferam novem: Si dederis decimam, multiplicabo novem*ⁿ. Potestne fingi oratio magis æqua?

Æquissima etiam quoad *persolutionem*: Ex 2. ad Corinth. viii. 13. Tum enim res *æquissime* dispensatur, cum non est unius ἀνεσις, alterius θλίψις; remissius uni, durius alteri. Id hic fit, et exacte quidem. *Diviti* non parcitur; *Pauper* non prægravatur: quæ fere querela est de *Principum Edictis*, Melius ibi corvo quam columbæ^o. *Æquissima*, vel ipsa *Naturæ luce*; *luce* (inquam) *Naturæ*, qualem ipsæ quoque *Gentes* habuerunt; id est, lege erasa, obruta, deformata, non renovata. Qua lege solvit Abrahamus; non enim constitutione *politica*, (cui id quisquam persuadeat?) ac nec *cæremoniali* aliquo *jure*: Non enim convenit *cæremoniæ* et æterno *Sacerdotio*, quale fuit Melchisedeki. *Lege* igitur *Naturæ*. Verum ad *Gentes* revertor.

Votive Decimæ apud *Historias* frequentes sunt. Non solum a *Viris primariis* in quaque *Republica*, Pausania Atheniensi^p, Agesilao Spartano apud Xenoph. lib. iii. Rerum Græcarum^q; Cartalone Pœno^r, Camillo Romano apud Plu-

¹ 2. Cor. iii. [8.]

^m Ne per somnium quidem. [Conf. Plat. Phileb. § 75. Op., tom. v. p. 509.]

ⁿ [Vide supra, p. 16. not. r.]

^o ["Dat veniam corvis, vexat censura columbas."—Juv. Sat. ii. 63.]

^p [Herodot. Hist. ix. 81.]

^q [Hoc de Agesilao narratur apud Xenoph. Hellen. iv. 3. 21. p. 190; de Agide, Hellen. iii. 3. 1. p. 139. Ox. 1810.]

^r [Justin. Hist. lib. xviii. cap. vii. p. 445. Edit. Gronov. Lugd. Bat. 1760.]

tarchum^s. Sed etiam a *plebeio* quovis, Stichio et apud Plautum; a quolibet *patre-familias* apud Plutarchum in κεφαλαίων καταγραφῇ Q[uæst.] xviii.^u Unde hoc? aut quis expedivit istis *mensuram divine portionis*? Quis illi *succenturiator* fuit, qui in scripta retulit *Octo partes esse familie, sex impendendas, duas reponendas; nonam sementis in annum futurum; decimam θεῖον τέλος Divinum tributum*? Quanquam *vota* apud eos non sola supersunt, nec *decimatio* hæc *voto* duntaxat, aut *subinde* tantum; verum solenni ritu *quotannis* usurpata est. Antiquos Romanos ex agris et novalibus *decimam frumenti* pependisse, non contemnendus auctor narrat Alexander ab Alexandro Genialium Dierum lib. iv. cap. 10^x. Eundem Ægyptiis fuisse morem Theophrastus memorat, sub initium viii. de Plantis^y. Eundem in Sicilia, dum sui juris esset, nec adhuc *provincia*, Diodorus Siculus. Atque adeo illum ipsum Athenarum *ritum* fuisse, ex eo convincitur, quod qui pauperrimi erant de *Civibus* θῆτες dicerentur, idque a θ litera, quæ nota est numeri *novenarii*, quod ii, cum *novem* tantum partes habere censerentur, a *Decima* immunes essent. Deinde has quoque *Decimas*, ex iisdem colligi potest, nullis *stipendiis* destinatas, eorum quidem qui *munere* aliquo *profano* in *Republica* fungerentur, *religiosas* ab initio fuisse, quamdiu quicquam *religiosum* fuit; post abiisse in *lienem Reipublicæ*.

Qua fide sit nescio; sed ita memini narrare Musculum in xiv. Genes. In primordiis nascentis *Ecclesiæ*, *Idolorum Sacerdotibus* ademptum, atque in *Ecclesiæ Presbyteros* translatum esse et *jus* et *usum* Decimarum^z. At id quidem certum est, δεκατευτήρια, et δεκατηλογία, etsi sæculis labentibus in *Regum* potestate fuerint, initio *Sacerdotum* fuisse. Nam cum initio iidem *Reges* essent et *Sacerdotes* (ut Plato perhibet de Regibus Ægypti^a, et Virgilius de Anio,

^s [Plut. in Camillo. Op., tom. i. p. 132. E.]

^t [Gelasimo, apud Plaut. Stich. II. 1. 80.]

^u [Διὰ τί τῷ Ἡρακλεῖ πολλοὶ τῶν πλουσίων ἐδεκάτενον τὰς οὐσίας; Plutarch. Κεφ. Καταγρ. Op., tom. ii. p. 267. E.]

^x ["Antiquis etiam Romanorum, ex agris et novalibus decima seminum dabatur vectigalis nomine; namque aratores decima frumenti populo Romano pendere cogebantur."—Alex.

ab Alex. Genial. Dier. lib. iv. cap. 10. fol. 204. b.]

^y [Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖ τό γε πᾶν πλῆθος οὕτως· ἀλλ' ὅσον εἰς ἀπαρχήν κομίζεται γὰρ πρὸς ἱερῶν τινῶν χρεῖαν ἀλφίτα νέα τῷ ἑκτῷ μηνί· καὶ τὰντα ἐκ τῶν ἀνω τόπων ὑπὲρ Μέμφιν.—Theophr. Hist. Plant. lib. viii. cap. 3. Op., p. 154.]

^z [Wolf. Musc. in Gen. xiv. Explan., apud Comment. in Gen. p. 357. Basil. 1565.]

^a [Plat. Politicus, cap. xxx. Op., tom. iv. p. 546.]

Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique Sacerdos ^{b)};

transfuso post a se in alios *Sacerdotio*, tanquam tristi nimis et molesta *conjugē*, *Decimas* tamen instar *dotis* sibi retinuerunt. Verum id *more* tantum, non *lege*, (ut est 1 Sam. viii. 15.) et *depravato* quidem *more*. Non enim *boni Regis* illa lineamenta sunt, sed *tyranni*. Quo magis eos miror, qui Levitarum *Decimas* partem esse volunt *hereditatis Regiæ*; ac cum in Ecclesiam collatæ sunt, suo tum Principes de jure discessisse. Verum corrui hoc exemplo Melchisedeki, qui et antiquitatem et fidem superat *historiarum* omnium: in quo cum persona utraque concurreret et *Regis* et *Sacerdotis*, *Decimas* tamen non *Regni* jure suscepit, sed *Sacerdotii*.

Peccarem in tempus ipsum atque vos, si reliquas istorum hominum ineptias proferrem in hæc subsellia, atque inde nec voluptas ulla vobis, neque causæ momentum accresceret. Etiam *Scriptores novos* non affero, eo quod omnes pæne in ea *ἐπιπολάζειν*, id est, summa sequi rerum fastigia ^c, non totis viribus in causam incubuisse videantur. Quivis vel doctissimus vir aliter est habendus, cum salutat quæstionem, et perstringit leviter; aliter, cum in manus sumit atque excutit. Ac etiamsi vel maxime afferrem, tamen res in æquilibrio penderet. Nam (ut mihi quidem videntur) Lutherus, Melancthon ^d, Brentius ^e transirent in partem nostram: Calvinus ^f, Martyr ^g, Bucerus ^h irent in alia omnia. Quare reddam vos vobis: finis erit.

158

Dixerunt Testimonia pro *Decimis*, *Patriarchæ duo*, *Prophetæ* totidem; *Christus*, *Apostoli*, *Ecclesia tota*, *Patres*, *Concilia*, *Historiæ*, *Jus utrumque*, *Ratio*, *Rudera* et *fragmenta Gentium*, denique *Experientia* ipsa: quæ si vobis suffragii jus habere videantur, et idoneas rationes reddidisse, ite mecum in hanc sententiam, *Decimas non esse abrogandas*.

^b [Virg. Æn. iii. 80.]

^c [Cf. Æn. i. 346.]

^d [Vide Philipp. Melaneth. in Matt. cap. viii. Op., tom. iii. p. 425.]

^e [Vide Joan. Brentii Homil. in Luc. xviii. Op., tom. v. p. 1258. Turingæ, 1594.]

^f [Vide Joan. Calvin. Comment. in

Exod. xx. (in Præcept. II.) Op., tom. i. p. 443. col. 2. Amst. 1671.]

^g [Vide Petr. Martyr. Loc. Commun. Class. iv. cap. xiii. sect. 18. p. 638. col. 2. Genève, 1624.]

^h [Vide Mart. Bucer. Enarr. in Matt. xxiii. 23. apud Enarr. in Sacra Evangel. fol. 167. b. Paris. 1553.]

REVERENDI
IN CHRISTO PATRIS
LANCELOTI EPISCOPI
WINTONIENSIS
RESPONSES
AD PETRI MOLINÆI EPIS-
TOLAS TRES, UNA CVM
MOLINÆI Epistolis.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*
& *Andræa Hebb*, 1629.

D^o. EPISCOPO WINTONIENSI

PETRUS MOLINÆUS

S. P. D.

MAGNO quidem Ecclesiæ et Reipublicæ damno Amplissimus vir decessor tuus rebus humanis exemptus est^a: Amisit Rex serenissimus sapientissimum Consiliarium, et Ecclesia fidelem pastorem: ego vero patronum et amicum, qui cum esset mearum rerum studiosissimus, plus tamen virtute sua quam beneficiis animum meum devinxerat. Habeo ejus literas, quas ad me scripsit affecto corpore, et propemodum conclamata valetudine, quarum aspectus animum meum exulcerat. Hæc tamen acerbitas non parum est mitigata, quando audiivi te in ejus locum esse suffectum, cujus pridem admiratus sum Doctrinam, et coram expertus sum benevolentiam. Nempe Rex judicio acerrimus, non diu hæsitavit in eligendo. Jam designabaris successor judiciis omnium, quibus Regis nota est prudentia. Id vero tibi et Ecclesiæ ac regno felix faustumque sit. Det tibi Deus cum incremento honoris incrementa virtutis, crudamque ac vegetam senectutem: Ut Rex serenissimus diu utatur te suasore, et Ecclesia majores in dies capiat fructus tuæ industriæ et vigilantia.

Scripsi librum de vocatione pastorum^b, in quo quædam sapientissimi Regis animum pupugerunt, quasi adversa muneris Episcopali. Sed altrinsecus quidem nostrates non obscure conqueruntur, me Episcoporum causam egisse, Acri-

162

^a [Jacobus Montagu. Quo die obiit incertum est, utrum Jul. xix., A.D. 1618, (ut refert Franc. Godwinus in Comment. de Præs. Angl. tom. i. p. 241. Cant. 1743.) an Jul. xx., aut Aug. xiii. ejusdem anni; ut habet Richard-

sonus in notis ad loc.]

^b ['De la Vocation des Pasteurs, par Pierre du Moulin. A Sedan, 1618.' Editio prima in manus nostras haud pervenit.]

sit opponere sese consensui universalis Ecclesiae. Molestaque ferunt me dixisse jam inde a proximis successoribus Apostolorum passim receptum fuisse in Ecclesia, ut inter presbyteros unius urbis unus aliquis emineret, et Episcopus vocaretur. Sed cum plurima sint, quæ Rex in meo libro transverso obelo confodit, quæ quidem sapienter, ut omnia, observavit, et incredibili ingenii acrimonia; tria tamen sunt, quæ præcipue eum offendunt. Primum est illud, quod dixi in Novo Testamento Episcopi et Presbyteri nomina promiscue pro iisdem accipi. Alterum est, quod assero unum eundemque esse ordinem Presbyteri et Episcopi. Tertium est, idque gravissimum, quod censeo Episcopalem *προστασίαν*^c non esse juris divini, nec caput fidei, sed rem esse circa quam vetus Ecclesia usa sit sua libertate et prudentia, judicans præeminentiam unius esse accommodatiorem ordini tuendo et paci conservandæ: et posse inter Ecclesias super hac re discrepantes sartam esse integramque concordiam. Hæc quidem fateor a me scripta, quæ ne aliorum trahantur, aut accipiantur in sequiorem partem, quæ sit super his mea mens, paucis accipe. [1.] Dixi equidem in Novo Testamento voces Episcopi et Presbyteri perinde accipi, sed non putavi inde imminui dignitatem Episcopalem, cum loquutus sim de solo nomine, non de solo munere: habeamque præter loca Scripturæ diserta, consentientes, præter Presbyterum Hieronymum^d, celeberrimos Episcopos veteris Ecclesiæ, Chrysostomum, Ambrosium, Theodoretum, qui non putaverunt sibi fraudi esse, aut per hoc de sua dignitate quicquam detrahi, si voces Episcopi et Presbyteri primitus eodem sensu usurpatas fuisse crederetur. [2.] Ordinem vero Episcopi et Presbyteri dixi unum esse eundemque, sic enim semper sensit vetus Ecclesia, idemque adhuc sentit Ecclesia Romana, quanquam in ea, inter Episcopalem pompam, et Presbyterorum sordes, incredibile sit discrimen. Inde est, quod in Pontificali Romano agitur de consecratione Episcopi, de ordinatione vero Episcopi nusquam. Nempe aliud est ordo, aliud gradus: possunt utique ejusdem ordinis homines dif-

^c Primatum.

^d ["Apostolus doceat eodem esse Presbyteros quos Episcopos. . . Audi et aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur eundem esse

Episcopum atque Presbyterum." — S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al. lxxxv.) ad Evang. sect. i. Op., tom. i. col. 1075. A. B. C.]

ferre gradu et dignitate, quemadmodum et inter Episcopos eminentior est gradus Archiepiscoporum. 3. Episcopalem vero gradum et prerogativam esse juris Ecclesiastici, non vero divini; fateor a me dictum esse. Sed præterquam quod aliter loqui quam sentiebam, non fuisset hominis cordati nec probi, tu pro tua æquitate facile judicabis, hominem Gallum viventem sub politia Ecclesiæ Gallicanæ, non potuisse aliter loqui, quin censuram nostrarum Synodorum incurreret, et sub interminatione *καθαίρεσως*^c ad palinodiam compelleretur. Nam censere, Ecclesias nostras et errare in capitibus fidei, et in re quæ sit juris divini, id sane esset eis inurere notam hærescos, et multorum infirmorum labefactare conscientiam. Ego vero ad scriptionem hujus Libri animum adjeci invitus, sic postulante Ecclesia nostra et jamdudum urgente, ad retundendam proterviam adversariorum, qui in hac questione nobis insultant intemperantius, et de nobis loquuntur ut de fungis recens e terra prognatis, et ut de tenebrionibus qui invaserunt suggestum per vim ac tumultum. Veruntamen puto me secutum esse hoc temperamentum; ut, dum tueor nostra, vestra non convellam, nec *ἀμετρία ἀνθολκῆς*^f in alteram partem plus æquo propendeam. Neque vero mentionem uspiam feci Episcoporum Angliæ sine honore. Hæc putavi scribenda ad te, vir maxime, cui imprimis cupio mea probari. Missemque dudum librum meum, nisi accepissem a multis te Gallica non attingere. Nunc vero mitto, quia ex quo frueris propiori et frequentiori Regis aspectu, non dubito, quin super hac re sit sermones aliquos tecum commutaturus, et te adhibiturus judicem. Ego vero te judicem libenter feram, gnarus doctissimos quosque solere esse æquiores, et sperans te non resecaturum ad vivum quæ possunt leniri commoda interpretatione. De me sic cogita, ut de homine apud quem semper magna est auctoritas antiquitatis, et qui mihi abunde videbor tectus adversus adversa judicia, si mea non prorsus improbaveris. Deus te servet incolumem, Amplissime Antistes. Vale. Lutetiae Parisiorum, Nonis Septembribus, 1618.

Tuæ Amplitudini devotus,

PETRUS MOLINÆUS.

^c Deturbationis e gradu.

^f Immoderato studio partium.

RESPONSIO EPISCOPI.

SCRIPSERAM hæc ineunte Martio, et eram jam jamque missurus: cum ecce tibi excussit ea de manibus mihi, atque missionem omnem turbavit adversa Regis valetudo: quæ ex animi mœrore contracta primum de obitu Carissimæ Conjugis suæ^a, Serenissimæ Reginae nostræ, præque animi mœrore neglecta corporis cura, in morbum desiit; morbum autem adeo implicitum, ut nec Medici ipsi de eventu ejus satis certa responderent. Inde oblita mihi scriptio omnis, atque omissa missio. Eundum enim mihi erat in preces cum reliquis consternatis animo plane, utpote de Rege optimo periclitantibus. Sed respexit nos Deus; atque Illum nobis, ac in Illo nos nobis reddidit. Ego redditus jam mihi, reddo tibi quod nimium diu debere me fateor; ut de ære hoc, nomine tuo, tanquam nomen vix bonum, a Domino Beaulieu appellandus fuerim. Accipies autem justam hanc nimis excusationem meam amice, ut soles: atque a me perges expectare quæcunque hominis amici officia sunt.

De libro tuo: Pupugisse scribis animum Regis in eo quædam. Nec mirum. Tener est Ei animus, et qui statim persentiscat quicquid est in hoc genere aculeatum. Nam, qua est in Deum pietate, infra curas suas non ponit pacem hic ordinemque Ecclesiæ suæ: Qua est autem prudentia advertit statim tria hæc quo tenderent: 1. *Episcopi nomen a Presbyteri non est distinctum*^b: 2. *Ordo non est distinctus*, id est, nec res ipsa: 3. *Totaque adeo res divini juris non est*. Qui turbas hic nuper dederunt apud nos, quid aliud hiscere poterant? quam, 1. *vocem confuse capi*; 2. *nec vel rem distinctam*; 3. denique *humanum inventum esse*; ab homine fixum, ab homine refigi posse: adeoque arbitrio Reipublicæ

^a [Regina obiit die ii. Mart. 1619.]

^b [De la Vocation des Pasteurs, lib. i. cap. 4. p. 18.]

stare vel cadere. Nota hæc Regi nimis: Assuevit diu. Jamdudum aures Ejus voces istæ circumsonuerunt. Scit superesse hic apud nos, qui arripient statim e tuis occasionem novam, non quidem convellendi (qui per tot sæcula radices egerit), sed certe Ordinem hunc nostrum sugillandi.

Tanto autem hoc magis: quod, uno eodemque tempore, non ex composito (credo), sed tamen quasi ex composito, ecce tibi Bucerus^c quidam, nec læsus a quoquam nec laçessitus, eadem quasi de re, tempore plane importuno libellum edidit Latine. Quem ista Regem non feriant, pacis cupidum, non per Ecclesias modo suas, sed quam vellet etiam ac magni emeret, per totum (qua patet) Orbem Christianum? Quare si obelo notavit ista Rex, ne ægre tibi sit: Audeo dicere, asteriscos multos maluit, (ad tua præsertim) quam vel obeliscum unum appingere.

Regis autem hic animus, animas itidem (ut par est) noster est omnium. Qua in re appello æquitatem tuam. *Tueri vestra voluisti, adversariorum proterviam retundere*: ni faceres, *censura tibi Synodi* incurrenda: ac vel *canenda palinodia*, vel *καθαίρεσις* metuenda. Veniam damus: et quam damus, vicissim petimus: ut et nobis nostra tueri liceat, sicuti cordatos decet et probos. Sunt et nobis adversarii protervi: Sunt et apud nos conscientie, quas labefactari non patimur; quasi alio sub Ecclesiæ regimine vivant, quam quod ab initio fuit, et, vel ab ipso Apostolorum sæculo. Parati hoc, si opus sit, et si res ferat, Ecclesiæ toti manifestum reddere.

Quam vellem igitur, vel nostra ne attigisses quidem. Nam quis coegit? Poteras in hostes (quos dicis) tela convertere, nec nostra perstringere: non adeo nostra vestris implexa sunt, quin illa silentio præterire factu tibi facillimum.

Est et fideli tuta silentio
Merces^d.

Vel, si omnino ferebat animus, ut aliqua de nostris immiscere velles: quam vellem, communicasses cum Rege consilium tuum, et quid de suis (nostra enim pro suis habet) in animo haberes scribere, Regem, dum adhuc res ferebat et tempus,

166

^c [Dissertatio de Gubernatione Ecclesiæ, maximeque de Presbyterio et Episcopatu, . . . amica collatione instituta cum doctissimi, clarissimique viri Georgii Downami, S. Theologiæ

Doctoris, concione . . . a Gersomo Bucero, Middleburgi Zelandorum, 1618.]

^d [Hor. Carm. III. 2. 25.]

mature consuluisse. Seis ipse (nam postquam tam multa scripsit, tam miranda, quis jam nescit) valere Illum, a cæteris literarum atque ingenii dotibus; a iudicii autem, tum acrimonia, tum soliditate in primis, vel potius ante primos. Nemini mortalium sic explorata, sic in numerato sunt omnia nostra, ut Illi. Is tibi ulla de re, precipue autem de suis, optime respondere potuit, et, quo prodire tenus, et, ubi non daretur ultra^f, metam figere. Quod si dehinc jam simili in genere quidquam moliare, fac, quæso, memineris consilii huius mei, ab optimo in te animo profecti: qui sciam Regem optime in te affectum, optime de te meritum (nec tu negabis), porro etiam, ut spero, meriturum.

I. De tribus illis, si petis (ut petis) quid sentiam: depono hic apud te responsum ingenuitatis meæ. Accipi promiscue nomina Episcopi et Presbyteri in sacris Literis, initio non ita vim magnam fuisse in vocibus, largiar tibi. Neque hic, tam, quid dixeris, respicit Rex, quam quorsum: quam quid inde arrepturi, qui alibi, qui apud nos hic, iniquiores sunt in hunc ordinem: perinde scilicet ista dici, quasi et res quoque. Quorsum enim hoc, aut quid attinet, in distinctione rerum, de confusione vocum verba facere? Nomen fere non vellicat, nisi qui rei ipsi non omnino bene vult.

1. Nihil tamen Episcopis hic contigit quod non et aliis: Nam, illis ipsis in locis, apud illos ipsos auctores quos nominas, pari modo dicitur et de *Diaconis*. Καὶ διάκονος ἐπισκοπος ἐλέγετο, [καὶ. Sav.] διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι^g. Inde colligas, *Episcopi* et *Diaconi* voces perinde accipi. Etiam Apostoli quoque ipsi, *Presbyteros* se alicubi^h, alicubi *Diaconos*, munusque adeo suum *διακονίαν* vocantⁱ: nec tamen *Diaconus* vel *Presbyter* idem quod *Apostolus*: Quidni ergo et illud addidisti, ut appareat et reliquos hoc idem passos, quod *Episcopi*: ac initio, non *Episcoporum* modo nomina, sed et aliorum itidem promiscue habita, cum res tamen, cum munera ipsa, distincta fuerint.

^f [Cf. Hor. Ep. i. 1. 32.]

^g Etiam et Episcopus Diaconus vocabatur. Unde est, quod ad Timotheum scribens, dixit, *Tuam Diaconiam* (sive ministerium) imple: cum

tamen ille esset Episcopus. — [S.] Chrysost. [Hom.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. l. 41.]

^h [1 Pet. v. 1.]

ⁱ [Rom. xi. 13.]

2. Quid quod, quibus in locis illa dicunt, Τότε γάρ τέως ἐκοινώνουν [τοῖς] ὀνόμασι^k, medicinam statim faciunt, et movent aliter se rem habere, et subjiunt statim : Λοιπὸν δὲ τὸ ἰδιάζον ἐκάστῳ ἀπονενέμῃται ὄνομα, (ἐπισκόπον ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέρου πρεσβυτέρῳ^l.) In norma loquendi quis τὸ κοινὸν^m urgeat, ubi jam τὸ ἴδιονⁿ obtinuit. Neque enim quis Regem *Tyrannum*, aut militem *latronem* jam dicat: certe neque *Presbyterum*, *Episcopum*: ut cum illa scriberet Hieronymus, si se *Episcopum*, Augustinum *Presbyterum* appellasset; ludibrium (scis ipse) debuisset audienti.

Adde quod, quibus in locis illa dicunt Patres, priusquam dicant, de nominum usu coguntur ἀνθυποφέρειν, et præmittere de re, quæ rem ipsam ponant extra controversiam. Chrysostomus: Τὶ τοῦτο; μίας πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς^o. Ne tum quidem, cum Paulus illa scriberet. Theodoretus: *Nec fieri quidem potuit, ut multi Episcopi essent unius civitatis pastores*^p. Hieronymus: *Non enim in una urbe plures Episcopi esse potuissent*^q. Ambrosius: *Deus singulis Ecclesiis singulos Episcopos præesse decrevit*^r. Ut munera vel tum distincta aperte præ se ferant; quam illud inferant, de nomine. Colligo: quicquid de nominibus initio fuerit: neglexerint tum τὸ ἰδιάζον: at, vel tum, unica in urbe unicum modo Episcopum, unicum Pastorem fuisse. Apud nos hoc quidem hodie obtinet: sed anne et apud vos? Hæc, si tu prefatus de re ipsa, post de nominibus (quanquam quid attinet litem movere de nomine, ubi constat de re?) perinde aliquando (brevis quidem tempore) acceptis subintulisses, nec tam crude illud de promiscuo nomine posuisses, loco illi Rex, credo, obelum non affixisset.

II. Proximum est de *Ordine*. Ubi, vide, quæso, an idem Ordo dicendus sit, cujus eadem non sint munia. Non esse

^k Tum enim erant nomina communia.—[S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 40.]

^l Cæterum, proprium cuique nomen tributum est: Episcopi, Episcopo; Presbyteri, Presbytero.—[Ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος. S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 6. lin. 6.]

^m Commune.

ⁿ Proprium.

^o Quid hoc sibi vult? An ergo unius urbis plures erant Episcopi?

Nequaquam. [S.] Chrys. in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. 39.]

^p [Ἄλλως τε οὐδὲ οἶόν τε ἦν πολλοὺς ἐπισκόπους μίαν πόλιν ποιμαίνειν.—Theod.] in Phil. i. [Op., tom. iii. p. 445.]

^q [Pelagii Comm.] in Phil. i. [apud S. Hier. Op., tom. xi. col. 1011. D.]

^r [S. Ambr. (seu potius Hilarius Diaconus)] in 1 Cor. xii. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 153. F.]

autem eadem munia, vel qui minus æqui hic sunt, fatentur, dum *Ordinationem* semper excipiunt. Dein an unus idemque dicendus sit, ubi non sit una eademque, sed nova et diversa *manuum impositio*: Manus enim Episcopis impositas, in omni antiquitate, nemo, opinor, inficias iverit. Et, an hoc vetus Ecclesia senserit, Isidorus testis sit, qui diserte dixit *Ordinem Episcopalem*^s.

Quod si ad Scholam rem revoces, illis inter se non convenit. Altisiodorensis vester^t, Major noster^u, alij, pro *Ordine* sunt. Qui autem iniquiores, etsi non *Sacramentum Ordinis*, (cujus illi vim omnem ad Eucharistiam terminant,) at *Ordinem* tamen dant: cum haud aliud sit ordo, quam potestas ad actum specialem (puta Ordinandi), qui iis solum competit. Quale enim hoc esset; a quo Ordinatio ipsa, adeoque ordines reliqui procedunt, Ordo ipse non sit.

Nam Ecclesiam Romanam, aut *Pontificale* ejus non moramur. Si *Consecrationis* nomine delectentur, fruantur sane. Olim aliter locuta est vel Ecclesia ipsa Romana: Sicut *Romanorum (Ecclesia)*, ait Tertullianus, *Clementem a Petro ordinatum edit*^x [*ilidem*. Pr.] Aliter Patres, (etiam quos ipse adducis) vel Hieronymus, qui fratrem Domini Jacobum, *post passionem Domini statim ordinatum Episcopum* asserit^y: et de Timotheo; *Timotheus gratiam prophetie habuit, cum Ordinatione Episcopatus*^z. Ambrosius: *Neque enim fas erat aut*

^s ["Ordo Episcoporum quadripartitus est in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis."—S. Isid. Hisp.] Etym. [seu Orig. lib.] vii. [cap.] 12. [Op., p. 62. II.]

^t ["Septimus ordo est presbyteri, .. ad hunc pertinet Corpus Christi consecrare, propter quod finis est et consummatio aliorum ordinum."—Guill. Altiss. Summa Aur. in quatuor libros Sent. lib. iv. fol. cclxxxiv. col. 2. Paris. 1500. "Aliorum est opinio, quæ nobis magis placet, quod tot sunt ordines in Ecclesia militanti, quot sunt in cœlesti, scilicet septem prædicti, et præterea Episcopatus et Archidiaconatus; et licet ordo sacerdotalis dignissimus sit, quantum ad dignitatem rei consecratæ; tamen Episcopatus est dignior, quantum ad qualitatem.... Dicimus.... quod.... decanatus et archidiaconatus non sunt ordines, ... quod autem Episcopatus et Archi-

episcopatus sunt duo ordines."—Ibid. col. 3.]

^u ["Episcopus potest exercere aliquem actum, quem non potest sacerdos communis; ut confirmando et majores ordines conferendo. Et cum spiritualiter exercere aliquem actum in corpore mystico, quem non potest sacerdos communis, sequitur quod est ordo."—Joan. Major, in lib. iv. Sent. Dist. xxiv. Quest. i. fol. ccix. C. Paris. 1519.]

^x [Tertull.] De Præscr. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^y ["Post passionem Domini statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatus."—S. Hier.] de Script. [al. de Viris Illust. cap.] ii. [Op., tom. ii. col. 815.]

^z [Pelagii Comm.] in 1 Tim. iv. [apud S. Hieron. Op., tom. xi. col. 1050.]

licebat, ut inferior ordinaret majorem^a: (nempe Presbyter Episcopum.) Chrysostomus: Non enim Presbyteri Episcopum ordinassent^b. Respondet enim voci χειροτονίας Græcæ Latina Ordinationis, ac per eam fere redditur: nec ea χειροτονίας voce quicquam frequentius, ubi de Episcopis constituendis agitur. Theodoretus: Titus Creta ordinatus a Paulo Episcopus^c.

Sed aliud (inquis) *Ordo*, aliud *Gradus*^d. Nosti tamen, in Sacris Literis, voces has perinde accipi, non minus quam Episcopi et Presbyteri: ubi Diaconatus βαθμὸς^e dicitur (id est) *Gradus*; quem tu tamen Ordinem (scio) non negabis. Nosti et apud Patres; apud quos sæpe legas, Diaconum, Presbyterum, (non minus quam Episcopum) βαθμοῦ ἐκπίπτειν. Omnis quidem ordo gradus est, non contra. Uterque autem hic, sed aliter *Ordo*, aliter *Gradus*. *Gradus*, qua superius quid vel absque potestate: *Ordo*, qua potestas ad actum specialem. Nam si gradus duntaxat, πρεσβυτάτου vox satis fuisset, quæ gradum superiorem designat ad πρεσβύτερον: nec aliunde Episcopi nova vox ad gradum merum fuit adhibenda. Nam de Archiepiscopis alia ratio: Qui potestate nulla præditi sunt ad actum specialem. Nam et ab Episcopis χειροτονίαν accipiunt, si ante Episcopi non fuerint: Et ipsi, qua Archiepiscopi, ad χειροτονίας Episcoporum necessarii non sunt: quin ex Canone iv. [Conc.] Niceni, Τρεῖς ἐξάπαντος ἐπίσκοποι χειροτονίαν ποιοῦσι^f.

169

Atqui nos, *Apostolorum*, et 72. *Discipulorum*, scimus duos ordines fuisse, eosque distinctos. Et id quoque scimus, passim apud Patres haberi ad eorum exemplum *Episcopos* et *Presbyteros*. *Apostolis* successisse *Episcopos*: *Septuaginta duobus*, *Presbyteros*. Duos hos Ordines in duobus illis a Domino constitutos. Cyprianus: *Meminisse autem Diaconi debent quomodo* [quoniam. Fell.] *Apostolos (id est) Episcopos*

^a [S. Ambr. (seu potius Hilarius Diaconus)] in 1 Tim. iii. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 295. A.B.]

^b [Οὐκ ἂν δὲ πρεσβύτεροι ἐπίσκοπον ἐχειροτόνησαν.—S. Chrys. Hom. i.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. ult.]

^c [Ὁ Τίτος . . ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης ἐκχειροτόνητο ὑπὸ τοῦ Παύλου.—Theodoret. apud] (Ecum. in Præf. [i. e. in Argumento Epist. ad] Tit. Op., tom. ii. p. 285. B.)

^d [De hac re ita scribit Bellarminus.

“In eodem capite” (de Sacramento Ordinis cap. i.) “dixi, *Episcopatum et Presbyteratum esse unum ordinem, non genere, sed specie*, et paulo infra, *presbyteros et Episcopos esse duas species sacerdotum*, rectius dixissem esse unum ordinem, sed gradus diversos.”—Bell. Recognit. Op., tom. i. p. 9. A.]

^e 1 Tim. iii. [13.]

^f Tres simul Episcopi Ordinandi jus habent.—[Conc. Nic. I. Can. iv.—Conc. tom. ii. col. 29. E.]

et *Præpositos Dominus elegit. Diaconos autem post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui et Ecclesie ministros*^g. Vel Hieronymus, *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent*^h. *Omnes Apostolorum successores sunt* (scilicet *Episcopi*ⁱ.) Et illustris est illius locus: tum illius^k, tum Augustini etiam, in Psal. xlv. *Pro patribus filii*, id est, *pro Apostolis Episcopi*^l. Ambrosius in 1 Cor. xii., *Caput itaque in Ecclesia Apostolos posuit. . . Ipsi [isti. Ben.] sunt Episcopi, firman te illud [istud. Ben.] Petro Apostolo, . . . Et Episcopatum ejus accipiat alter*^m; (et paulo post :) *Nunquid omnes Apostoli? verum est: quia in Ecclesia unus [est] Episcopus*ⁿ. Et in Ephes. iv., *Apostoli Episcopi sunt*^o.

III. Hinc aditus nobis patefit ad ultimum, An hic Ordo *de jure divino*. Laetus autem lubens legi, *magnam apud te semper fore antiquitatis auctoritatem*. Amo te de verbo hoc. Nec erit in minimis laudum tuarum, si dictis facta responderint. Ego quidem sic sensi, sic semper affectus fui.

At, aut valde me fallit antiquitatis historia tota, aut viri non solum *Apostolici* (id est) Apostolorum Discipuli, aut (ut eos Eusebius appellat) *ὁμιληταὶ*^p, tum quorum in Sacris Literis mentio nulla, (ut Polycarpus, et Ignatius,) tum quorum expressa ibi mentio, (ut Timotheus, Titus, Clemens,) et *Episcopi* fuerunt, dum in vivis adhuc Apostoli, et ab Apostolis adeo, Polycarpus a Joanne^q, Clemens a Petro^r, Titus^s et Timotheus a Paulo constituti.

^g [S. Cypr.] Ep. lxxv. [Pam., iii. Fell.] ad Rogat. [Op., p. 6.]

^h [S. Hier.] Ep. [xli. Vall. (al. liv.)] ad Marcell. de Err. Mont. [sect. 3. Op., tom. i. col. 187. B.]

ⁱ [S. Hier.] Ep. [cxlvi. Vall. (al. lxxxv.)] ad Evag. [(al. Evangelum.)] sect. 1. Op., tom. i. col. 1077. A.]

^k ["Fuerunt, O Ecclesia, Apostoli patres tui: quia ipsi te genuerunt. Nunc autem quia recesserunt a mundo, habes pro his Episcopos filios, qui a te creati sunt."]—Pseudo-Hier. Brev. in Ps. xlv. apud S. Hier. Op., tom. vii. Append. col. 123.]

^l ["Quid est, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi."]—S. Aug. in Ps. xlv. § 32. Op., tom. iv. col. 564. C.]

^m [S. Ambr. (seu potius Hilarius

Diaconus) in 1 Cor. xii., apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 153. D. E.]

ⁿ [Ibid. col. 154. A.]

^o [Idem in Eph. iv., ibid. col. 241. B.]

^p [Euseb. Hist. Eccl. lib. iii. cap. 36. p. 130.]

^q ["Polycarpus, Joannis Apostoli discipulus, et ab eo Smyrnæ Episcopus ordinatus, totius Asiæ princeps fuit."]—S. Hier. de Script. [al. de Viris Illust. cap.] xvii. [Op., tom. ii. col. 843.]

^r Tertul. de Præscrip. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^s [Τὸ ὅτιον γὰρ ἐπὶ τὸ κατὰ πόλεις καταστήσαι ἐπισκόπους κατέλειπεν, ἐπίσκοπον πρότερον ποιήσας.—(Ecum. in Tit. cap. i. Op., tom. ii. p. 289. C. et Theod. apud Ecum. in Pref. Tit. [ut supra, p. 183. not. c.]

^t ["Timotheus autem Ephesiorum Episcopus ordinatus a beato Paulo."]

Sisto tibi testes: De Polycarpo, Irenæum^a, Tertullianum^v, Eusebium^z, Hieronymum^z. De Ignatio, Eusebium^a, et Hieronymum^b. De Timotheo, Eusebium^c, Hieronymum^d, Ambrosium^e, Chrysostomum^f, Epiphanium^g. De Tito, Eusebium^h, Ambrosiumⁱ, Theodoretum^k. De Clemente, Tertullianum^l, Eusebium^m, Hieronymumⁿ: ut omittam de Lino^o, Dionysio^p, Onesimo^q, Epaphrodito^r, Caio^s, Archippo^t, de quibus paria itidem sunt Patrum testimonia. Nec hi tantum; etiam Marcus Evangelista; viventibus id autem et videntibus Apostolis: cum obiret Marcus Neronis^u octavo, quinquennium totum ante Petrum et Paulum^x martyrio coronatos.

—S.] Hier. [in Append. prima ad lib. de Viris Illustr. al.] de Script. [sect. viii. Op., tom. ii. col. 943.]

^a [Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ συναναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Χριστὸν ἑωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπίσκοπος.—S.] Iren. [contra Hær. lib.] iii. [cap.] 3. [§ 4. Op., p. 176.]

^x ["Sicut Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum ab Joanne conlocatum refert."]—Tertul. de Præser. [Hær. cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^v Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 130.]

^z [S.] Hier. de Scrip. [cap.] xvii. [ut supra, not. ^a.]

^a Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 130.]

^b ["Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum Episcopus."—S.] Hier. de Scrip. [al. de Viris Illustr. cap.] xvi. [Op., tom. ii. col. 841.]

^c Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 91.]

^d [S.] Hier. [in Append. prima ad lib. de Viris Illustr. al.] de Script. [sect. viii. ut supra, not. ^t.]

^e ["Hunc ergo jam creatum Episcopum instruit per Epistolam."—S.] Ambr. Præf. in 1 Tim. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 289. A.]

^f [S.] Chrys. [Hom.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. 41.]

^g [S.] Epiph. Hær. lxxv. [cap. v. Op., tom. i. p. 909. D.]

^h Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 91.]

ⁱ ["Titum Apostolus creavit Episcopum."—S.] Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] Præf. in Tit. [apud

S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 313. A.]

^k Theodor. apud Œcum. in Præf. [i. e. in Argumento Epist. ad] Tit. [Op., tom. ii. p. 285. B. vide supra, p. 183. not. ^c.]

^l Tertull. de Script. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^m Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 15. [p. 107.]

ⁿ ["Clemens . . . quartus post Petrum Romæ Episcopus."—S.] Hieron. de Script. [al. de Viris Illustr. cap.] xv. [Op., tom. ii. col. 839.]

^o Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 92.]

^p Idem [lib.] iii. [cap.] 4. ex Dionys. Corinth., et [lib.] iv. [cap.] 23. [p. 185.] Hier. de Script. xix. In hoc loco non de Dionysio, sed de Quadrato loquitur S. Hieron., "Quadratus Apostolorum discipulus, Publico Athenarum Episcopo ob Christi fidem martyrio coronato, in locum ejus substituitur."—S. Hier. de Viris Illustr. al. de Script. cap. xix. Op., tom. ii. col. 845.]

^q Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 131.] ex Ignatio.

^r Theodor. in Phil. i. 2. [Op., tom. iii. p. 445.] et 1 Tim. iii. [ibid. p. 652.]

^s ["Fertur sane traditione majorem, quod hic Gaius primus Episcopus fuerit Thessalonicensis Ecclesiæ."—Origen. [Comm. lib. x.] in [cap.] xvi. ad Rom. [Op., tom. iv. p. 687. col. 1. C.]

^t ["Sic alibi Philippensium Episcopos, et alibi Archippum Colossensium Episcopum commemorat."—Calvin. Instit. [lib. iv. cap. 3. § 7. Op., tom. ix. p. 283.]

^u Euseb. [Hist. Eccl. lib.] ii. [cap.] 24. [p. 82.]

^x ["Hic ergo quarto decimo Neronis anno, eodem die quo Petrus Romæ,

Nec ille modo; etiam Jacobus Apostolus. Testis de Marco, Hieronymus^r: de Jacobo, Eusebius^z (ex Clemente et Hege-sippo), Hieronymus^u, Chrysostomus^b, Ambrosius^c, Epiphanius^d, Augustinus^e.

Quemquamne igitur moleste ferre a te dictum, *Jam inde a proximis Apostolorum temporibus receptum id in Ecclesia?* minus dixisti: poteras enim plus, et (præeunte antiquitate) poteras: jam inde *ab ipsis Apostolis* receptum: ipsosque adeo *Apostolos* in *Episcopatu* constitutos. Nihil in eo dicto, quod moleste quis ferat, nisi illud fortasse, quod pro *vocaretur Episcopus, esset Episcopus*, dicere debuisti. Nec enim de voce lis nobis; certamen de re cernitur.

Factum hoc: aut unica nobis litura obducendi Ecclesiasticæ historiæ scriptores. Quando autem factum? Μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάληψιν Eusebius^f. Post *Passionem Domini statim*, Hieronymus^g. A quibus factum? *Ab Apostolis in Episcopatum constitutos*^h, Tertullianus. Πρὸς τῶν Ἀποστόλων, Epiphaniusⁱ. Πρὸς τῶν ὑπηρέτων τοῦ Κυρίου, Eusebius^k. *Ab Apostolis ordinatum*, Hieronymus^l. *Constitutum ab Apostolis*, Ambrosius^m. Nunquis igitur neget Jacobum, Marcum, Titum, Clementem, *Apostolico jure* fuisse

pro Christo capite truncatur."—S. Hier. de Viris Illustr. cap. v. Op., tom. ii. coll. 823. 824.]

^r ["Assumpto itaque Evangelio, quod ipse confecerat, perrexit Ægyptum, et primus Alexandriae Christum annuntians, constituit Ecclesiam... Mortuus est autem octavo Neronis anno."—S.] Hier. de Script. [al. de Viris Illustr. cap. viii. Op., tom. ii. col. 829. "Secundus Marcus, interpret Apostoli Petri, et Alexandrinæ Ecclesiæ primus Episcopus."—S. Hier.] Præf. in Matth. in Marc. [Op., tom. vii. coll. 3. 4.]

^z Euseb. [Hist. Eccl. lib.] ii. [cap.] 1. [p. 44.] vii. 12. [leg. ii. 23. p. 78.]

^u [S.] Hier. de Script. cap. ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^b [S.] Chrysost. [Hom. xxiii.] in Act. [Apost. cap.] xv. [13. seq. Op., tom. iv. p. 795. lin. 6.]

^c ["Jacobum vidit Hierosolymæ; quia illic erat constitutus ab Apostolis Episcopus."—S.] Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] in Gal. i. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 213. F.]

^d [S.] Epiph. Hær. lxxvi. [cap. xix. Op., tom. i. p. 626. B.]

^e [S. Aug.] con. Crescentium [leg. Cresconium, lib.] ii. [cap.] xxxvii. [§ 46. Op., tom. ix. col. 674. C.]

^f [Euseb. Hist. Eccl.] lib. ii. cap. 1. [p. 44.] lib. iii. cap. 5. [p. 93.]

^g [S. Hieron.] de Script. [cap.] ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^h [Tertull.] de Præser. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. C.]

ⁱ [Νέου ὄντος τοῦ κηρύγματος, πρὸς τὰ ὑποπίπτοντα, ἔγραψεν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· ὅπου μὲν ἦσαν Ἐπίσκοποι ἤδη κατασταθέντες, ἔγραψεν Ἐπισκόποις, καὶ Διακόνους· οὐ γὰρ πάντα εὐθὺς ἡδυνήθησαν οἱ Ἀπόστολοι καταστήσαι. Πρεσβυτέρων γὰρ ἐγένετο χρεία, καὶ Διακόνων· διὰ γὰρ τῶν δύο τούτων τὰ Ἐκκλησιαστικά δύναται πληροῦσθαι ὅπου δὲ οὐχ εὐρέθη τις ἅγιος Ἐπισκοπῆς, ἔμεινεν ὁ τόπος χωρὶς Ἐπισκόπου. ὅπου δὲ γέγονε χρεία, καὶ ἦσαν ἅγιοι Ἐπισκοπῆς, κατεστάθησαν Ἐπίσκοποι. —S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) cap. v. Op., tom. i. p. 908. B. C.]

^k [Euseb. Hist. Eccl.] lib. iii. cap. 36. [p. 130.]

^l [S. Hieron.] de Script. [cap.] ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^m In Gal. i. [ut supra not. c.]

Episcopus? An est Apostolicum factum aliquod, *jure* non *Apostolico*? Apostolico autem, id est (ut ego interpretor) *divino*. Nec enim aliquid ab *Apostolis* factum, non dictante hoc iis *Spiritu Sancto* et *Divino*. Eodem quidem (si ab *Apostolis*) *jure*, quo *Septem* illi, quos, vel tu dabis *divino jure*, fuisse. *Diaconos eos* S. Scriptura nusquam dicit, Ecclesie tantum ea vox estⁿ. Spero, quod *Apostoli* fecerunt, *Divino jure* fecisse: neque negari posse, eorum *facta* (de quibus quidem constat) non dicta solum, vel scripta, *divini juris* fuisse. Nec quæ scripsit ad Corinthios modo; sed et *cætera illa*, quæ *Corinthus* veniens disposuit^o, (si de iis nobis liqueret) pari *jure* fuisse: *Divino* scilicet et hæc et illa, a *Spiritu Divino* utraque. Nec tamen, quia *divini juris* sunt, ideo *fidei capita* dicenda sunt. Ad *agenda* Ecclesie, spectant hæc: ad *credenda* autem aut *capita fidei*, non nisi improprie, revocantur.

Mirum vero, quod dicis, *vestrates de te conqueri*, idque non *obscure*: Tum quod *Episcoporum causam* egeris; quasi *Episcopis* infensi *vestrates* sint, causam eorum agi nolint, cadere causa velint: Tum quod *Aërium damnaris*, quem damnavit olim in Asia Epiphanius^p, in Europa Philastrius^q, in Africa Augustinus^r; ejusque, toto Orbe, nomen in *Hæreticorum* nigro. Nec immerito, ut *qui se consensui universalis Ecclesie* (ut ipse fateris) *ausus fuerit opponere*. Conquerendum de illis potius, qui ob hæc de te conqueruntur.

Nam quod *resecari tua non vis ad vicum*: Nec id agit hic quisquam. Nam si resecet, hæreat vel in ipsa inscriptione; Sive vocem *Pastoris* spectes, sive *vocationis*. Novitia sunt, et *Pastoris* (hoc quidem sensu) et *vocationis* nomina: nec nisi postremi hujus sæculi, ac nec illius integri. Nam quis, quæso, Veterum sic locutus est unquam? Apud quos, *Pastorum* nomen vix reperias adhiberi, nisi cum de *Episcopis* loquuntur: quem loquendi morem Petrus eos docuit, cum *Pastorem* et *Episcopum* conjunxit in *Servatore*^s. Nec illos unquam legas indigitasse voce hac, qui in urbe, quive in agro, plebes certas curabant *παροικίας* distinctas: quin *Presbyteros urbicos*, aut *ἐπιχορίους*^t ab Episcopo ad id munus

172

ⁿ Act. vi.^o 1 Cor. xiv. [leg. xi. 34.]^p [Vide S. Epiph. Hæc. lxxv. (Aërii) Op., tom. i. p. 904. seq.]^q Philastrius [Libro de Hæresibus, Hæres. post Christum xlv.—Gall. Bib.

Pat. tom. vii. p. 491. col. 1. C.]

^r [S. Aug. Libro de Hæres., Hæc. liii. Op., tom. viii. col. 55. A.]^s 1 Pet. ii. [25.]^t Rurales.

deputatos. Erant enim ab initio quasi in *familia* Episcopi, et vivebant sportulis (uti scis) ante post natam *παροικίων* distinctionem.

Vocationis autem (quo tu sensu usurpas) æque ignota vox. Pro qua, *ordinandi* aut *constituendi* voces adhibebant.

Ac ejusdem notæ nomen ipsum *Ministri*; quod illi, nisi de *Diacono* non intelligerent, ut est ea ex Græco *διάκονος*, nec aliunde petita, vox. Sed ignoret tibi quis; loquendum tibi ex idiomate Ecclesiæ vestræ, quæ *Episcopos* nullos, *Presbyteros* alios, aliosque *Diaconos*, addo et aliam *vocationem* habet, quam quos prisca olim agnovit Ecclesia. Ego, cum Ecclesiis vestris, omnibusque adeo reformatis, honestissime cupio, id cupio; cætera ut vobis constant fidei capita; at ut regimen ordinemque non alium, quam quem nobis largitus est Deus, vobis quoque largiatur: nempe *Episcoporum*, *Presbyterorum*, *Diaconorum*, quales in Historia Ecclesiæ, apud Synodos, apud antiquos Patres: quibus, aut valde me fallit *φιλαντία*, aut nostri quam simillimi: ordine (dico) non merito, sed utinam, et merito. Nec ullam uspiam Ecclesiæ *πολιτείαν* magis ad mentem scripturæ, magisque ex more institutoque veteris Ecclesiæ, quam quæ viget hic apud nos.

Depono hæc apud te, ut, si placet, tecum sint. Scias autem me, *καὶ ἐκ φύσεως, καὶ ἐκ προαιρέσεως*^u, pacis semper studiosum fuisse. Postulat autem hoc et ætas jam, cui propediem sarcinæ colligendæ: presertim autem sub Rege, cui pro symbolo, *Serratoris* illud, *Beati pacifici*. Nec ad tristem partem unquam, aut consilia quæ moderata non sint, accessurum spondeo. Porro tua quæcunque, quantum potero, comoda interpretatione leniturum. Nec enim felicius nobiscum agitur, quam cum Augustino olim, cujus illa vox, *Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus*^x.

^u Et natura et ex instituto.

^x [S. Aug. contra Faust. lib. xx. sect. xxi. Op., tom. viii. col. 546. A.]

REVERENDISSIMO PATRI, D^o. EPISCOPO
WINTONIENSI.

173

Misi ad te, Reverendissime Præsul, librum meum de vocatione Pastorum, cui additæ erant litteræ, quibus conabar tibi satisfacere super quibusdam capitibus, in quibus visus sum Regi Serenissimo iniquior erga Ordinem Episcopalem. Quas litteras si accepisti, non dubito quin de me judices, ut de homine qui de vestro ordine honorifice sentit et loquitur. Non sum tam fastidiose arrogans, ut velim me opponere toti antiquitati, et rem quæ jam inde a sæculo Apostolis proximo recepta fuit in Ecclesia, ut vitiosam aut improbam aspernari. Semper putavi, inter Ecclesias sub diversa politiæ Ecclesiasticæ forma viventes, posse sartam esse et integram concordiam. Dummodo Christus annuntietur, qualis proponitur in Evangelio, et fides Christiana maneat integra et illibata. Te vero inter homines tui ordinis semper feci maximi, multis de causis, quas malo apud alios quam apud te commemorare. Cujus animi mei testem mitto librum novum, quem mihi extorsit Ecclesiæ cui servio voluntas, et Jesuitæ aulici proterva insultatio. Tu obsecro, mihi esto adjutor ad Regis animum mitigandum, ut apud se reputet, et æqua lance perpendat, non posse esse locum in Gallicis Ecclesiis, pastori qui doceret, Primatum Episcoporum rem esse juris divini: sine qua non sit salvus, nec possit stare Ecclesia. Hoc asserere, nihil aliud esset quam omnes nostras Ecclesias addicere Tartaro, et in meum gregem damnationis ferre sententiam. Quod si facerem, tu ipse me censes hominem improbe vecordem, et dignum ab omnibus conspui. Sed de his *κατὰ-κόρως*^a: nam apud virum sapientem supervacanea est, in re clara et aperta, nimis operosa defensio. Deus te servet, et tuos conatus provehat, ut redundent ad Ecclesiæ ædificationem. Vale. Datum Lutetiæ, A.D. 16. Cal. Decemb. 1618. [1619?]

174

Tibi addictissimus,

PETRUS MOLINÆUS.

^a Abunde.

RESPONSIO EPISCOPI AD SECUNDAM
EPISTOLAM.

NONDUM abierat veredarius, hærebat hic ad diem unum atque alterum, atque apud eum interiores istæ literæ meæ, sic, ut sunt, obsignatæ: cum ecce alteras tuas accipio, perferente eas Domino Beechero ex-Agente Regio, nuper a vobis reverso. Repeto statim priores meas, nec recludo tamen, sed, sic ut erant, hasce illis superinduco. Nohui enim committere, ut his idem peccarem; quin potius, ut tarditatem prioris responsi hujus celeritate compensarem. Accipies igitur, cum primis, secundas has: gratiasque una meas de geminis tuis: sed *δευτεροπρώτους*^a quasi, nempe in secundis his primas jam; in primis illis secundas (ut se res habet). Gratias (inquam) tum de libro illo tuo jampridem misso: cum de posteriore hoc, propediem (ut spes est) mittendo. Negabat enim D. Beecherus vel compactum adhuc (cum illinc discederet), vel certe ad se delatum: ac eo nomine accessit ad me serius: sed jussit porro sperare me nec frustra fore.

De *mitigando* in te *Regis animo*, non est (mili crede) quod labores. Nihil habet animus Ejus, quod mitigare opus sit: habet forte, unde magis adhuc magisque conciliare possis; facturis operæ pretium si id feceris. Feceris autem, si viam in eas, quam a nemine mortalium melius discas, quam ab Ipso. Ego vero libens agnosco æquiores te in res nostras, plerisque vestrum; quanto magis antiquitatem versas, tanto æquiores: addo et æquiores adhuc multo futurum, si te sineret Ecclesia vestra; utinam autem sineret. Illa, ut videtur, personarum vitia ad res transtulit, rerumque adeo legitimum usum propter abusum sustulit, paulatim hoc a vobis dedocenda. Cui dum

^a Secundo-primas.

tu morem gerere vis, morem ipse animo tuo non geris. Nam de animo tuo ex calamo conjecturam facio. Adeo enim in nos propensus calamus tuus, ut scripserit (credo autem, te non invito), nostram Episcoporum Ordinem rem esse receptam in Ecclesia inde a *sæculo Apostolorum*. Recte autem hoc scripserat calamus: Id tu litura scilicet induxisti, (nempe *70 Apostolorum*) ac vicem ejus *Apostolis proximo* reposuisti. Credo autem hoc in gratiam Ecclesie vestræ. Ac verum illud quidem quod reposuisti (*Apostolis proximo*;) Sed et illud non minus verum, quod obduxisti. Fuit enim Ordo ille non a sæculo modo *Apostolis proximo*; sed et ab ipso adeo *sæculo Apostolorum*; aut nos tota fallit antiquitas, aut nulla superest historia Ecclesie fide digna. Totam antiquitatem a nobis esse nec ipse negas; an vero Ecclesie jam ulli plus deferendum, quam antiquitati toti, ipse videris. Si te scio, quam magis hæc ad te libere ingenueque scripsero, tam me magis anabis; ego te itidem paria mecum in hoc facientem. Audi ergo: nobis hoc satis non est, si non aspernetur quis nostram Ecclesie politiam, ut rem vitiosam aut improbam. Id enim agimus, ut palam sit, et in confesso, eam esse apud nos Politie formam, quæ quam proxime accedat ad morem institutumque Ecclesie prisce, sive (ut tu concedis) *Apostolis proximæ*, sive (ut semel scripseras, et nos contendimus) ipsius *Apostolicæ*. Quin hic idem nobiscum sentias, nullus dubito: quod sentis, si per Ecclesiam vestram potes præ te ferre, rem nobis pergratam feceris: si non potes, rem non ingratam, si nostra igitur deline jam missa feceris. Quam enim viam ingressus es, vix erit ut et tuis placere possis, et nostris non displicere. Nec tamen si nostra *divini juris* sit, inde sequitur, vel quod *sine ea salus non sit*, vel quod stare non possit Ecclesia. Cæcus sit, qui non videat stantes sine ea Ecclesias: Ferrens sit, qui salutem eis neget. Nos non sumus illi ferrei: latum inter ista discrimen ponimus. Potest abesse aliquid quod divini juris sit, (in exteriori quidem regimine,) ut tamen substet salus: nec tu igitur *addices Tartaro, aut sententiam damnationis feres in gregem tuum*: Non est hoc damnare rem, melius illi aliquid anteponere. Non est hoc damnare vestram Ecclesiam, ad formam aliam quæ toti antiquitati magis placuit, (id est) ad nostram revocare; sed, ubi Deus dederit, et res vestræ ferent. De hoc si conveniat inter nos, cætera

concordes erimus. Optamus autem non *sartam integramque concordiam*, sed integre integram, absque sartura omni: quam et tibi in votis esse non dubitamus. Si quid porro superest, remitto te ad priores meas, (negotiosi enim hic jam sumus.) Quas aequitati tuæ commendo. Commendo autem te meis; meque adeo tuis ad Deum precibus commendatum cupio. Bene Vale. Londini, pridie Idus Decemb. 1618. [1619?]

REVERENDISSIMO VIRO, PRÆSULI DIGNISSIMO, 178
DOMINO EPISCOPO WINTONIENSI.

LITERAS tuas accepi, Vir amplissime, refertas varia eruditione, et plenas bonæ frugis, easdemque testes humanitatis tuæ. Nam etsi videris paulo commotior, plurima tamen suavitas, quam inspergis reprehensionibus tuis, erigit me in spem, fore ut de tua in me benevolentia nihil inde detrahatur, et te meam satisfactionem pronis auribus accepturum. Mihi quidem utile est et honorificum a te doceri, nec usque adeo sum excors, ut velim cum viro tantæ dignitatis et doctrinæ contendere. Neque vero scripseram ut rescriberes: abunde enim mihi est, si meas literas grato animo accipis. Nec sunt mea scripta tanti, ut debeant tibi negotium facessere, aut te a gravioribus curis avocare. Si quid ergo perperam a me scriptum est, plurimum debeo meo errori, qui a te tam doctas, tam accuratas literas elicit, quibus aurum non est contra, et quæ mihi, dum vivam, erunt pretiosissimum *κεῖμήλιον*^a.

Veruntamen quia videris mihi, in quibusdam capitibus meæ prioris Epistolæ, mentem meam non assecutus, dabis veniam, si his literis conor eam tibi prolixius exponere.

I. Dixi, in Novo Testamento, Episcopi et Presbyteri nomina perinde accipi.

II. Dixi, Episcopi et Presbyteri eundem esse ordinem.

III. Dixi, discrimen inter Episcopum et Presbyterum esse juris Ecclesiastici, non vero divini. Hæc nolles a me dicta. Et multa affers in contrariam partem, docte sane et accurate, sed quorum bona pars me non attingit. De singulis pauca. 179

1. Non is inficias, quin Presbyteri et Episcopi nomina promiscue accipiantur in Novo Testamento. Sed quorsum hæc? inquis. Nempe putas me per hæc tacite innuere, rem quoque esse promiscuam. Non enim vellicare nomen, nisi qui rei

^a Depositum.

male vult. Addis, Patres iisdem locis, quibus docent hæc nomina eodem sensu accipi, medicinam statim adhibere, et addere, id postea secus factum, et nomina, ut et munera, fuisse, et esse distincta.

2. Ille mihi perfacile est tibi fidem facere, noluisse me passivitate vocum ad confusionem munerum abuti. Ibidem enim statim adhibeo eandem medicinam, quam vere dicis a Patribus adhibitam. Subjicio enim^b. Statim post tempora Apostolorum, aut etiam eorum tempore, ut testatur historia Ecclesiastica, constitutum est, ut in una urbe unus inter ceteros Presbyteros Episcopus vocaretur, qui in suas collegas haberet præeminentiam, ad vitandam confusionem, quæ sæpe ex æqualitate nascitur. Et hanc quidem regiminis formam omnes ubique Ecclesiæ receperunt. Hæc sunt ipsissima verba mea ibidem adjecta, quæ suspicionem illam tuam abunde diluunt. Egone male vellem ordini vestro, de quo nunquam locutus sum sine honore, utpote qui scio instaurationem Ecclesiæ Anglicanæ, et eversionem Papismi, post Deum et Reges, deberi præcipue Episcoporum doctrinæ et industriæ: quorum etiam nonnulli martyrio coronati, sanguine suo subscripserunt Evangelio? Quorum habemus scripta et meminimus gesta ac zelum, nulla ex parte inferiorem zelo præstantissimorum Dei servorum, quos Gallia vel Germania tulit? Hoc qui negat, oportet, vel sit improbe vecors, vel Dei gloriæ invidus, vel cerebrosa stoliditate stupens caliget in clara luce. Hanc igitur suspicionem a me amotam volo: Maxime cum videam Calvinum ipsum et Bezam, quos solent quidem suæ pervicaciæ obtendere, multas scripsisse Epistolas ad Præsules Angliæ, eosque affari ut fideles Dei servos, et bene meritos de Ecclesia. Nec sum usque adeo oris duri, ut velim adversus illa veteris Ecclesiæ lumina, Ignatium, Polycarpum, Cyprianum, Augustinum, Chrysostomum, Basilium, Gregorios, Nyssenun, et Nazianzenum, Episcopos, ferre sententiam, ut adversus homines vitio creatos, vel usurpatores muneris illiciti. Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum sæculorum antiquitas, quam novella cujusquam institutio.

II. Venio ad alterum caput tue censure. Dixi eundem esse ordinem Episcopi et Presbyteri. Tu contra alium esse censes

^b Libri de Munere Pastoralis, pp. 20. et 21. [De la Vocation des Pasteurs, liv. i. chap. 4. p. 19. Sedan 1618.]

ordinem Episcopalem a Presbyterali, et in eam rem multa affers ex Patribus, qui loquuntur de ordinatione Episcoporum. Non pugno : sic enim loquuntur veteres. Ac quanquam Pontificale Romanum voce hac abstinet, usi tamen sunt ea veteres Pontifices Romani : Leo primus, Epistola 87. [*leg.* 89.], quæ est ad Episcopos Viennensis tractus, jubet, male ordinatum Episcopum submoveri, et eadem Epistola eandem vocem frequenter usurpat^c. Inter ordinem vero et gradum hoc discrimen ponis, quod gradus superioritatem solam denotat, at ordo est potestas ad actum specialem. Ideoque omnem ordinem esse gradum, sed non vicissim. Probe. Nam etsi multi hæc vocum discrimina non observant, melius est tamen uti signatis vocibus, ut, quæ re differunt, nomine distinguantur. Sed hæc mihi non obsunt. Debuisti enim cogitare quibuscum mihi res sit. Disputo adversus Pontificios qui septem ordines statuunt, Janitores, Lectores, Exorcistas, Acolythos, Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros : Episcoporum vero ordinem aut characterem nolunt esse diversum a presbyterali. An potui cum eis differens aliis vocibus uti, quam quæ apud eos receptæ sunt? An potui agere cum eis de ordine Episcopali, quem nullum agnoscunt? An debui in eos invehi, quod Episcopalem ordinem non faciant diversum a presbyterali, cum ne id quidem faciant nostræ Ecclesiæ? Hoc qui faceret, non tam cum Ecclesia Romana, quam cum nostrate confligeret. Tum quid tantopere attinet inhærere vocum discrimini, cum omnis ordo sit gradus, et Diaconatus a Paulo gradus appelletur, (1 Tim. iii. com. 13.) nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu excidat? Perpende obsecro verba mea^d : Omnis Episcopus est Presbyter et sacerdos corporis Christi : et de his Ecclesia Romana unum ordinem facit. Apparet sane me his verbis non asserere, quid debeat credi, sed quid sentiat Ecclesia Romana.

Hic tamen occurrit aliquid, quod scrupulum potest injicere.

^c ["Non ergo Hilarius tam studuit Episcopum consecrare, quam eum potius, qui egrotabat, occidere; et ipsum, quem superposuit, male *ordinando* decipere. Nos tamen, quod vobis credimus Deo iudice placitum, in commune cunctis fratribus consulentes, et male *ordinatum* submoveri, et Projectum in suo sacerdotio permanere debere decrevimus : id statuentes, ut

si quisquam fratrum nostrorum in quacunque provincia decesserit, is sibi *ordinationem* vindicet Sacerdotis, quem illius Provinciæ Metropolitanum esse constiterit."—S. Leo. Ep. x. Ball. (al. lxxxix.) ad Episc. Viennenses, cap. v. Op., tom. i. col. 638.]

^d Libri de Munere Pastorum, p. 144. [De la Vocation des Pasteurs, liv. ii. Traict. 1. chap. 8. p. 129.]

Omne Episcopum esse Presbyterum apud omnes est in confesso: At Presbyter non est Diaconus. Hinc fit, alio genere discriminis differre Episcopum a Presbytero, quam Presbyterum a Diacono. Cum ergo Presbyter differat ordine a Diacono, videtur consentaneum, Episcopum a Presbytero ordine non differre.

Nec vacat dubitatione quod dicis, Ordinem esse potestatem ad actum specialem. Nam multis sine ordine datur potestas ad actum specialem, ut illis qui, extra ordinem, ad certas actiones peragendas delegantur. Tum negas Archiepiscopi alium esse ordinem quam Episcopi: Attamen Archiepiscopus habet potestatem ad actus aliquos speciales, veluti ad convocandam Synodum, et alia munia obcunda quæ Episcopis non licent: et quæ ne ipsis quidem Archiepiscopis sub Papatu permissa sunt, nisi post acceptum a Papa pallium Archiepiscopale. Tu, pro tua sapientia, vide, an per hæc appareat, etiam per gradum sine diversitate ordinis posse conferri potestatem ad actum specialem.

III. Tertium caput superest: nempe id quod dixi, Episcopatum esse juris Ecclesiastici antiquissimi, non tamen divini. Tu contra pertendis esse juris divini, et in eam rem affers plurima exempla Episcoporum, qui ab Apostolis ipsis Episcopatum acceperunt, Marcum, Timotheum, Titum, Clementem, Polycarpum, Jacobum ipsum Episcopum Ierosolymitanum. Et magno numero citas Patres, qui id asserunt. (Docte omnia, et ex veteris historię fide.) Sed quid tum? Si (inquis) ab Apostolis constituti sunt Episcopi, planum est ordinem Episcopalem esse juris Apostolici, ac proinde divini. Hoc quidem est arcem causę invadere. Sed axioma illud tuum, Omnia quæ sunt juris Apostolici esse etiam divini, mihi videtur (pace tua dixerim) pati aliquas exceptiones. Multa sunt ab Apostolis statuta circa politiam Ecclesiasticam, quæ non esse juris divini, ipsa Anglicana Ecclesia testatur, dum non observat. Paulus I. ad Timotheum cap. v. vult creari in Ecclesia Diaconissas: at hic mos pridem exolevit. Idem I. ad Corinth. cap. xiv. vult eodem cœtu, eadem hora, tres aut quatuor prophetare, id est, ut intelligit Ambrosius^e, Verbum Dei

182

^e ["Prophetæ vero explanatores sunt Scripturarum . . . Nunc autem interpretes Prophetæ dicuntur." S.]

Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] in iv. ad Ephesios [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. B.C.]

interpretari, cæteros vero de rebus ab aliis pronuntiatis judicare: qui mos pridem desiit. Præceptum Apostolorum de abstinentia a sanguine et suffocato¹, a vetere Ecclesia per multa sæcula observatum est. Testes Apologetica Tertulliana cap. ix.², Synodus Gangrensis can. ii.^h, et Trullana can. lxxii.¹, et eadem de re frequens mentio in Wormatiensibus^k et Aurelianensibus^l Conciliis. At Augustinus lib. xxxii. adversus Faustum, cap. 13.^m, dicit hanc observationem a Christianis vulgo sperni, eosque, qui adhuc tenebantur hoc scrupulo, ab aliis irrideri. Habes non modo Apostolorum, sed et Ipsius Christi præceptum de exeuendo pulvere pedum adversus respuentes prædicationem Evangelii. An si quis hodie inter Tartaros aut Sinenses poneret fundamenta Religionis Christianæ, teneretur hunc morem observare erga immorigeros? Quæ ad salutem et fidem pertinent, ab Apostolis statuta sunt afflatu divino, in cæteris usi sæpe sunt sua prudentia, ut innuit Paulus, I Corinth. cap. vii. com. 25.

Scis quoque quoties afferuntur exempla Episcoporum ab Apostolis locatorum in gradu eminentiori supra Presbyteros, quid vulgo soleat responderi. Nempe eos non obtinuisse hæc *πρωτεῖα*ⁿ qua Episcopos, sed qua Evangelistas, de quorum supra pastores eminentia habes aliquid apud Chrysostomum in 4. ad Ephesios^o. Quod quas vires habeat, malim tuo judicio stare quam cujusquam. Certe Ambrosius in eundem locum Evangelistas facit inferiores sacerdotibus et

[Act. Apost. xv. 20.]

¹ [“Erubescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quos sanguine contaminemur vel intra viscera sepul-
to.”—Tert. Apol. cap. ix. Op., p. 10. A. B.]

^h [Ἐἴ τις ἐσθίωντα κρέα χωρὶς αἵματος καὶ εἰδωλοῦτος καὶ πνικτοῦ . . . κατακρίνοι . . . ἀνάθεμα ἔστω.—Conc. Gang. Can. ii.—Conc. tom. ii. col. 416. D. E.]

^l [Ἡ θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο ἀρέχασθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας τοῖς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἰουδὴποτε ζῶον τέχνητι κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν· εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζῶου ἐσθλείν ἐπιχειροῖ, οἰφθήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορι-

ζέσθω. Conc. Trull. seu Quinisext. Can. lxxii.—Conc. tom. vi. coll. 1171. E. 1174. A.]

^k [Conc. Wormat. (A.D. 868.) Can. lxx.—Conc. tom. viii. col. 957. B. C.]

^l [Conc. Aurel. II. Can. xx.—Conc. tom. vi. col. 1782. D.]

^m [“Quis jam hoc Christianus observat, ut turdos vel minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est, aut leporem non edat, si manu a cervicē percussus nullo cruento vulnere occisus est.”—S. Aug. contr. Faust. lib. xxxii. cap. 13. Op., tom. viii. col. 700. B.]

ⁿ Hanc eminentiam.

^o [Τί οὖν; οἱ ποιμένες καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐλάττους; καὶ πάνν, τῶν περιούτων καὶ εὐαγγελιζομένων οἱ καθήμενοι, καὶ περὶ ἓνα τόπον ἡσυχολημένοι, οἷον Τιμόθεος, Τίτος.—S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 19.]

sine cathedra^p. Quomodocunque tamen appellaveris Titum, Timotheum, et Marcum, seu Episcopos, seu Evangelistas, constat eos habuisse successores Episcopos, hæredes illius præeminentiae.

183

Censes ergo, Ecclesias nostras peccare in jus divinum, ita tamen ut eas non excludas a spe salutis, et putes sub Ecclesiae nostrae politia posse ad salutem perveniri. Hoc enim in posteriore tua Epistola subintulisti, ut agas nobiscum elementius. Veruntamen in prolixioribus tuis literis nos hac in parte æquas Aërio, quem dicis hoc nomine merito relatum a veteribus in hæreticorum nigrum. Ille ego, Vir magne, æquitatem tuam appello. Cogita, in quas me cogis angustias. Nam si debui loqui, ut tu autumas, oportuit me Ecclesiam nostram insimulare hæreseos, quo facto, necesse mihi fuisset συσκευάζειν^q, et res meas mihi habere, stationemque istam deserere. Nec potui dicere προστασίαν^r Episcoporum esse juris divini, quin Ecclesiis nostris, quæ pro Christo tantum profuderunt sanguinis, notam hæreseos inurerem. Enimvero obfirmare animum adversus ea quæ sunt juris divini, et Deo jubenti pertinaciter refragari, plane est hæresis, sive id fidem attingat, sive disciplinam. Sed et mihi evertendum fuisset illud principium, quo se maxime nostra religio tuetur adversus Papismum, quæ sunt juris divini in Sacra Scriptura sufficienter et evidenter contineri.

Audio quid regeras. Tutius et honestius fuisse tacere de his rebus, quam intempestiva scribendi prurigine abripi. Sic enim factum esse, ut mihi necesse fuerit, vel nostratem Ecclesiam, vel vestratem offendere, forte etiam utramque. Ego vero maluissem tacere: invitus enim ad scribendum animum appuli: nec scripsi nisi jussus. Jesuita Arnoldus, qui regi est a confessione, publice pro suggestu in nostræ Ecclesie confessionem coram Rege invecus est^s, et in-

^p ["Evangelistæ diaconi sunt, sicut fuit Philippus; quamvis non sint sacerdotes, evangelizare tamen possunt sine cathedra, sicut et beatus Stephanus, et Philippus memoratus." —S. Ambr. (seu potius Hilar. Diac.) in Eph. iv. apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. C.]

^q Sarcinas colligere.

^r Primatum.

^s [Vide lib. cui tit., 'Défense de la Confession des Eglises Reformées de France, avec une Epistre au Roy, contre les accusations du Sieur Arnold Jésuite, déduites en un Sermon fait en la présence du Roy à Fontainebleau' (a Molinaeo et aliis). A Charenton, 1617.]

super libro virulento eam proscidit, in quo super hac questione mirifice exultat, et nostram politiam Ecclesiasticam odiose exagitat. Hic liber per totam Galliam, per compita, per plateas, ad vocem præconis divenditus, multos gravi scandalo pereulit. Sed et ante hæc, ista questione personabant pulpita, forum, curia, platea, et ipsæ tonstrinæ: Hic campus est, in quo exultat quotidiana ingeniorum lascivia. Quam avide exspectaretur liber meus, qui tantæ proterviæ iret obviam, inde apparuit, quod quatuor mensium spatio novies prælo commissus est. Non potui ergo defugere hanc provinciam. Non fuit autem possibile pertractate scribere de hoc argumento, quin ordirem a significatione vocum Episcopi et presbyteri, et agerem de origine muneris. Ibi vero capta occasione locutus sum cum honore de Episcopis Angliæ. Dignitatem Episcopalem repetii ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, Aërium damnavi: Ipsum Jacobum dixi fuisse Episcopum Ierosolymitanum, a quo longa serie deducta est Episcoporum ejusdem urbis successio. Hoc unum nempe defuit, quod Ecclesiam meam non dixi esse hæreticam, proculeatricem juris divini. Quod sane nec potui, nec debui: Imo si fecissem, tu ipse in me desiderasses prudentiam.

Hæc de tribus illis capitibus, quibus addis insuper ἐπίμετρον^t. Nempe judicium tuum de lemmate mei Libri, quam inscripsi Gallice, *De vocatione Pastorum*. Hæc nomina dicis novitia, et nemini veterum usurpata hoc sensu. Nomen quidem vocationis scio apud veteres infrequens, nec hoc sensu accipi. At nos Galli sic loquimur: quotquot enim ea de re scripserunt Galli, vel nostri, vel Pontificii, utuntur hoc verbo: quod apud nos aliquid amplius quam ordinationem significat, nam pro munere ipso usurpatur. Si Latine scripsissem, posuissem hunc titulum, *De Munere et Ordinatione Pastorum*.

Pastoris quoque nomine nolles presbyteros omnes, verbique divini Ministros, appellari: Hoc enim nomen solis Episcopis ais convenire (sic loqui veteres). Hoc, Vir clarissime, si verum est, Ecclesiæ Gallicæ, Germanicæ, Belgicæ, Helveticæ, sunt greges sine Pastore. At Paulus Actorum xx. Presbyteros Ephesinos jubet pascere Ecclesiam, commate 17. et 28. Et Petrus 1 Epist. cap. v. *Presbyteros, qui inter*

^t Corollarium.

185

ros sunt, precor—pascite Dei gregem, qui in vobis, curam illius gerentes non coacte, sed libenter, non turpis lucri gratia : quae exhortatio ad sedulitatem et vitandum turpe lucrum, non dubium quin ad inferiores quoque presbyteros pertineat. Ut vero credam eos non debere dici pastores, quos Deus jubet pascere gregem, a me non impetro. Quod si verbum Dei est pabulum animarum, non video, cur pastor non dicatur, qui hoc pabulum subministrat. Paulus ad Ephesios iv. hanc enumerationem texit munerum Ecclesiasticorum, Dedit Deus alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores et Doctores. Si per Pastores non intelliguntur Presbyteri qui laborant in verbo, quos Ministros Galli vocant, non video quem locum possunt in hac Apostoli enumeratione obtinere. Augustinus Epistola lix. Pastores et Doctores dicit hic eosdem esse^u. Idem censet Hieronymus in hunc Pauli locum^s. Vincentius Lirinensis hunc locum exponens, pastorum nullam facit mentionem, quia nempe eos sub doctoribus comprehendit, quos vocat Tractatores³, qui sane erant diversum quid ab Episcopis. Solos autem Episcopos esse Doctores nunquam hactenus audiui. Ambrosius tantum ab eo abest, ut putet Pastoris nomen solis Episcopis convenire, ut etiam Lectores vocat Pastores. Pastores (inquit) (sunt et) possunt esse Lectores, qui lectionibus [lectione. Ben.] saginent populum audientem². Pastoris nomen frequens est apud Prophetas, Es. lvi. 11. Jerem. x. 21., et xxii. vers. 22., et cap. xxiii. vers. 1, 2, et 3., Ezech. xxxiv. 2., Zachar. x. 3. Quae loca quisquis accurata judicii lance perpendet, comperiet sub Pastorum nomine non solos censeri Pontifices, aut capita Levitarum; sed omnes Prophetas, et Levitas, quibus docendi munus incumbibat.

^u ["Pastores autem et doctores, quos maxime ut discernere voluisti, eosdem puto esse, sicut et tibi visum est, ut non alios pastores, alios doctores intelligamus."—S. Aug. Ep. cxlix. Bened. (al. lix.) ad Paulinum cap. ii. Op., tom. ii. col. 759. B.]

^s ["Nec vero putandum, quod sicut in superioribus tribus alios dixit esse Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas; ita et in pastoribus et magistris officia diversa posuerit. Non enim ait, alios autem pastores, et alios magistros, sed alios pastores et magistros; ut qui pastor est, esse do-

beat et magister; nec in Ecclesiis quamvis sanctus sit, pastoris sibi nomen assumere, nisi possit docere quos pascit. Vel certe aliter, ut unus atque idem praeses Ecclesiae sit pastor et doctor; pastor ovium, magister hominum."—S. Hier. Comm. in Epist. ad Ephes. lib. ii. cap. 4. Op., tom. vii. col. 615. C. D.]

³ [Vincent. Lirin. Commonit. cap. xxviii. p. 72. Oxon. 1836.]

² [S. Ambr. (scu potius Hilar. Diac.)] In Epist. ad Ephes. c. iv. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. C.]

Sed me cupiditas tibi satisfaciendi, et materia sequax ultra metas abripit. Nimum sane abusus sum tuo otio. Non erit tamen hæc opera male collocata, si per hæc cognoveris quanti te faciam, quam sim cupidus concordie, quam vellem omnes Ecclesias reformatas, quas eadem fides sociat, ejusdem quoque politiæ Ecclesiasticæ vinculo sociari. Ingenuam vero meam libertatem, boni obsecro, consule, quæ sane nihil detrahet de observantia et honore, quem me tibi debere ultro apud omnes semper profitebor. Deus te servet, detque tibi vegetam crudamque senectutem, honorisque ac felicitatis incrementa. Vale. Datum Lutetiæ, A. D. XII. Cal. Januarias. 1619.

Tuæ Reverentiæ obsequio addictissimus,

PETRUS MOLINÆUS.

186 RESPONSIO EPISCOPI AD TERTIAM EPISTOLAM
 PETRI MOLINÆI.

EGO vero serram ducere non didici; aut (quod perinde est,) responsa recipere. Ne, cum anni mihi meliores: Atqui jam, quæ ipsa per se morbus est, nec sola tamen venit unquam, vel sine morbis, senectus aurem mihi vellit, atque excedere monet arena hac, et in eorum me numerum aggregare, quorum universum opus est oratio. Quia tamen, in velitatione hac, idem nobis utrisque contigit, (nempe alter alterius mentem assecuti non sumus) facio non invitus, ut quomodo tu tuam mihi, itidem ego meam tibi mentem plenius planiusque patefaciam.

Levissimum id est, quod primum occurrit: plane enim non assequor quomodo fuerim *commotior*. Nec enim commovisse me quicquam memini de tuis; ne movisse quidem: præterquam quod tua quædam dixisti, *Regis animum pupugisse*. Pupugit illa me fateor nonnihil, atque commovit pungendi vocula: Præterea, quod memini, nihil.

Fixerat ad Librum tuum obelos tres Serenissimus Rex. De obelis iis scire a me voluisti, quæ mea mens, quid sentirem: respondi, quod res erat, ubi fixus a Rege obelus, figi debuisse.

187 Notatus Regi primo locus *de vocum* (ita tu loqueris) *passivitate*. Ego merito notatum dixi. Illic, tu mentem meam assecutus non es: perinde enim accipis, *ac si te per illa tacite* nescio quid *innuere* dixissem. At id mihi in mentem non venit. Non dixi, quid tu ibi *innueres*; sed quid *alii inde arrepturi*: Arrepturi enim certe, quasi innueres, quanquam non innuas; ut homines sunt, utque mentem habent. Equidem, perinde accipi voces illas, ac proinde vera fuisse tua, non eo inficias. Eo inficias, quæ vera sunt, omnia passim abs quovis homine, quovis tempore, libris literisque tuto man-

dari. Spectandum enim, non tam quid ipse ibi inuas, quam quid inde alii arrepturi sint. Moderandas nobis scriptiones nostras, ex illo Apostoli, *non quid licet, sed quod expedit*^a. Tu videris, an hujus temporis lis ista; et an consulto hoc a te factum, et annon expediat ἐκκόπτειν τὰς ἀφορμὰς^b illis, qui cupide occasionem arrepturi sunt nova moliendi. Ego, fortasse, tuta timeo, sed timeo tamen, ne occasione illine arrepta, quæ apud nos hic consanuisse videbantur, denuo forte recrudescant.

Nec unquam ea mihi mens, ne scripsi quidem, *id postea secus factum*: non est id postea factum, quod ab ipsis Apostolis factum est. Chrysostomi illud: *Erantne in una civitate plures Episcopi? nequaquam*^c: Hieronymi illud: *Non enim in una urbe plures Episcopi esse potuissent*^d: Theodoreti illud: *Ne fieri quidem potuit, ut essent una in urbe plures pastores*^e: de quo tempore intelligenda sunt? Quando *non erant*? quando *non poterant esse plures* isti *una in urbe Pastores*? quandone Chrysostomus, Hieronymus, Theodoretus vivebant? imo, quando illud ipsum scribebat Apostolus ad Philippenses. *Postea ergo factum* illud dicere non poteram, quod illi, vivente et scribente Apostolo, factum innuunt.

Dixi factam ibi a Patribus medicinam. Tu, et a te *eandem factam*. Factam dabo; sed non sane *eandem*, nec eodem loco. 1. Illorum enim προφυλακτικῇ^f fuit præmissa, priusquam dicerent: tua, θεραπευτικῇ^g modo, post vulnus adhibita. 2. Quod tu disjunctive ponis, scilicet, *aut statim post Apostolorum tempora, aut etiam eorum tempore*; id^d illi ita non ponerent: sed quod res erat, citra disjunctionem ullam, aut membrum prius, non nisi ipso Apostolorum tempore, atque ab illis ipsis factum. 3. Tum, nusquam dicunt, *constitutum* hac de re aliquid. Nec tu, credo, de historia mihi unquam leges ejusmodi aliquam διὰταξιν. Constitutum quidem ab illis Diaconorum ordinem, in Actis legimus: de Presbyteris, de Episcopis, nihil quicquam constitutum est: jam ante enim in Apostolis Episcopos, in allectis septuaginta duobus Presbyteros institutos a Christo. 4. Nec, ut *vocaretur Episcopus* modo, quin ut esset. Titulares enim cum

188

^a [1 Cor. x. 23.]^b Occasiones præripere. [2 Cor. xi. 12.]^c [Vide supra, p. 181, not. c.]^d [Vide supra, p. 181, not. q.]^e [Vide supra, p. 181, not. v.]^f Quæ præveniret.^g Quæ sanaret.

nulli, nomen habebant e re; dicebantur quod erant, erant quod dicebantur. 5. Nec qui *in præeminentia* modo quadam; sed et qui cum potestate esset. Potestate (dico) *manus imponendi, præcipiendi, accusationes recipiendi, corrigendi*. 6. Nec *ad confusionem* solum, quæ ordini, sed et ad schisma tollendum, quod unitati contrarium: nec ad duo modo hæc, sed et ad illa cætera, ad quæ illis potestatem factam esse diximus. Vides aliter huic morbo mederi Patres. Voces illas, *Constitutum est, ut vocaretur, haberet præeminentiam*, angustas nimis; addo etiam (si sinis) nimis dilutas, nec easdem cum illis, quæ, quam Patres fecerant medicinam, ingrediuntur.

Sed seiscitari tamen hic libet, si *ex æqualitate fere nascatur confusio*, qui fiat, ut medicina vobis ista nihil sit opus?

Tum si verum sit; *hanc regiminis formam omnes ubique Ecclesias recepisse*; quod omnes ubique receperunt; vestra cur non recipit? Cur tantum diversa ab it Ecclesiis, quæ ubique tum fuerunt omnibus? Verissimum enim id verbum est, ac vel asterisco notandum: *formam illam regiminis omnes ubique Ecclesias recepisse*. Nec ante hoc sæculum ullæ usquam Ecclesiæ exstiterunt, quæ per alios, quam per Episcopos, regerentur.

Quare non erat causæ quicquam, *Ut dilueres suspicionem*, quæ mihi nulla hærebat, *velle te ordini male*. Nunquam id inducar ut credam, ut qui tibi per literas tuas asserenti credam, *conqueri de te vestrates*, quod ei tam favcas ac bene velis. Equidem bene velle te, nullus dubito: sed fide tua magis adductus, quam argumento.

189 Dilaberis enim hic, ab ordine, ad homines omnes ipsos Episcopos; de quarum eruditione, industria, martyrio, multa tu quidem præclare. Sed (uti nosti) erant olim, qui tyrannum oderunt, non tyrannidem; quidni, et jam, qui Episcopum ament, non Episcopatum? Mitte vero homines: hominibus missis, dic de ipso ordine. Nam, Calvinus ipse et Beza si *ad Præsules nostros scripserunt*, scito et ad illos pariter scripsisse, quos pervicaces dicis; ac proferri ab iis illorum literas quas *obtinent pervicacie sue*, atque illud subinde regerunt; Calvini quid verba audiam, cum facta videam. Ordo enim ipse si est, qualem videri vis, cum Episcopi, nec Anglicani meliorem, nec Hispani deteriore reddunt. Admo-

nui, de non transferendis ad res personarum vitiis, deque dedocenda vobis hoc Ecclesia vestra.

Ac de priscis illis, quos merito dicis *Ecclesiæ lumina*, quique ipsi erant Episcopi, etsi plus dicis, non tamen satis. Non enim satis hoc, *nolle te ferre sententiam adversus eos; vitio creatos non fuisse; munus illicitum non usurpasse*: termini diminuentes sunt hi, *nolle sententiam ferre, vitio non creatos, non usurpatores illiciti muneris*: dic clare, dic quod res est, legitime creatos, (si qui unquam mortalium legitime) et licitum imprimis munus administrasse; ad eorum exemplum creandos hodie nostros; munus idem nostris omnibus capessendum: hæc ordinem recta petunt, ad hominem non sunt.

Sed quicquid de his sit, conclusionem tuam ibi non possum non laudare; nec asteriscum ei dubitem apponere, atque utinam ea totam nobis hanc litem concludat. Sic habet: *Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum seculorum Antiquitas, quam novella cujusquam institutio*. Vellem vero apud te, apud omnes, *plus posset illa, plurimum posset illa Antiquitas*. *Antiquitas* enim si obtineret, *novellæ institutiones* si exsularent, causa certe tum Ordinis hujus minime laboraret.

Secundus fuit Regis obelus, ac plurimum merito fuit, ad locum ubi *unum eundemque* contendis Episcopi et Presbyteri ordinem: *eundem* non esse, ostendi. Tum, quod non eadem munia. Presbyter enim non ordinat, ne Hieronymo quidem^b. Tum, quod non eadem manuum impositio, sed in Episcopo nova. Tum, quod ex Patribus Isidorus discrete dicit, *Ordinem Episcoporum*ⁱ. Tum denique, quod distincti a Christo ordines isti duo, in Apostolis, et Septuaginta duobus.

190

Hic tu adducis nobis Pontificalis titulum, de consecratione (non autem ordinatione). Ostendi, aliter Episcopos antiquos, vel ipsius Romæ, aliter nuperos ejus Pontifices locutos. Apud antiquos, ordinationis vocem creberrimam esse, et celeberrimam.

Ad Scholam provocas. Monui, quo sensu Schola eundem dicat, vel non eundem. Eundem; quoad Corpus Christi, ad

^b ["Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?"—S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al.

lxxxv.) ad Evangel. sect. 1. Op., tom. i. col. 1076. C.]

ⁱ [Vide supra, p. 182, not. *]

quod Ordines illi suos septem terminant. Circa Corpus Christi, tantundem facit Presbyter quantum Episcopus. Tu ipse hoc dicis : *De his, quoad Corpus Christi, Ecclesia Romana unum ordinem facit.* Non eundem ; nempe, si potestatem spectes ad actum aliquem specialem, quæ sit Episcopo peculiaris, puta ordinandi. Hæc est per Scholam totam Ordinis definitio, non mea, ut tu autumabas. Sed neque discrimen, quod mihi post affligis. E Schola sunt utraque et definitio et discrimen. Hæc tibi, qui ad Scholam provocasti, si Scholastice loqui volebas, nunquam erant neganda.

Quorsum autem, *esse tibi rem asseris, disputare te adversus Pontificios, qui Episcoporum Ordinem esse dicunt diversum a Presbyterali?* Qui statim subjungis ; *An debui in eos* (nempe Pontificios) *invehi, quod Episcopalem Ordinem non faciunt diversum a Presbyterali, cum ne id quidem faciunt nostræ Ecclesiæ. Hoc qui faceret, non tam cum Ecclesia Romana, quam cum nostrate confligeret.* Disputas ergo contra, at invehi tamen non vis. Disputas contra Pontificios, et Pontificale tamen adducis. Disputas adversus eos : cum vestræ tamen Ecclesiæ hoc ipsum faciant. Nec asserere tamen vis, *quid debeat credi, sed quid sentiat Ecclesia Romana* : quæ idem sentit quod vestra ; cui tu (credo) vis credi. Non ergo configis cum Pontificiis : non enim tibi animus *cum vestrate configere.* Religio tibi erit hoc facere. Vestra tamen Ecclesia, uti tu fateris, idem hic facit quod Romana.

191

Melius esse dicis, uti signatis vocibus, ut, quæ re differant, nomine distinguantur : eadem tamen post pagina, quasi subiratus, *quid, inquis, tantopere attinet inherere vocum discrimini?* Quid ergo attinet signare voces, quæ nulli rei signantur, nisi discrimini. Hoc si nihil attinet, nec sane signatis uti, nec omnino voces signare melius est, utendum est enim meliori, tum tibi tum nobis.

Cur vocum tamen discrimen hic rejicis ? quod *omnis ordo, inquis, sit gradus.* Quid tum ? cum omnis gradus non sit ordo, si vocibus signatis uti volumus. Diaconatus Paulo gradus est, idemque ordo apud omnes ; at Archidiaconatus gradus est novus, nec tamen ordo.

Nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu excidat. Atqui gradu excidere potest, ut ordine non moveatur : omnino enim ordine moveri non potest. Post enim (quam dicunt) degra-

dationem, manet potestas ad actum ordinis; ejus potestatis usus prohiberi potest, potestas ipsa tolli non potest.

Sed suboriuntur hic tibi scrupuli. Scrupulus primus; quod *Omnis Episcopus sit Presbyter*: vere id quidem et in confesso. At *Presbyter* inquis, *non est Diaconus*. Apud vos forte non est, novella institutione. At apud *venerandam* illam (quam dicis) *antiquitatem* est: quin Episcopus adeo ipse Diaconus est. Lege apud Chrysostomum, Καὶ διάκονος ἐπίσκοπος ἐλέγετο, [καὶ. Sav.] διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε· τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι. . . ὅθεν καὶ νῦν πολλοὶ ἐπίσκοποι γράφουσι, συμπρεσβυτέρῳ καὶ συνδιακόνῳ^k.

Lege apud Ambrosium in iv. ad Ephes.; *Nam in Episcopo omnes ordines sunt; quia primus sacerdos est, id [hoc. Ben.] est princeps sacerdotum*^l. Et ad 1 Corinth. xii.; *Quamvis sint et Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subjecta habet*^m. Merito igitur infero contrarium: ‘Quum non alio genere discriminis differat Episcopus a Presbytero, quam Presbyter a Diacono, Presbyter autem ordine a Diacono differat, videtur consentaneum, Episcopum a Presbytero ordine differre.’ Consensui quidem Antiquitatis consentaneum hoc semper est visum. Hæc te fugisse miror: religio enim est suspicari ignota tibi hæc, tam cuivis obvia. Sed fecellit te Diaconatus vester, toti adeo Antiquitati incognitus, audeo dicere; ubi pars Cleri semper qui in Diaconatu.

192

Scrupulus secundus. Ordinem esse potestatem ad actum specialem, non a me dico. Schola hoc dicit tota; definitio est Ordinis in Scholis recepta: tu suggere, si aliam habes: nam me aliam uspiam legisse non memini. Illic tibi scrupulum ingerunt, quos *extra ordinem* dicis *delegari, ad actiones certas peragendas*. Eximo. Qui enim, extra ordinem, delegantur, quid illis cum ordine? Postulat hoc vel vox ipsa ordinis, ut de ordinaria potestate intelligatur.

Scrupulus tertius: *Archiepiscopus habet potestatem ad actum specialem*. Quem? *convocandi Synodum*. Eximo. Non

^k Etiam et Episcopus Diaconus vocabatur. Unde est, quod ad Timotheum scribens; dixit, Tuam Diaconiam (sive ministerium) imple: cum tamen ille esset Episcopus. Unde et illud, quod hodieque multi Episcopi ita scribunt, *Sympresbytero, Syndiacono*.

—[S. Chrysost. Hom. I. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 41.: et p. 6. lin. 5.]

^l [S. Ambr. (seu potius Hilar. Diac.) in Eph. iv. apud S. Ambr. Op., tom. ii. col. 241. D.]

^m [Idem in 1 Cor. xii.; ibid. col. 153. E.]

est actus hic Archiepiscopo specialis. Eundem enim actum exercet Episcopus: tam hic, in diœcesi sua, Synodum convocat, quam ille in provincia. Quanquam, si vere loqui volumus, convocandi Synodos neutri specialis actus est, nisi delegatus a Principe, cujus lege cautum est de Illicitis Collegiisⁿ. Tu, pro tua prudentia, nihil hic quidem vides apparere, cur vel per gradum conferatur potestas, vel per Ordinem non conferatur.

Obelus tertius est ad negatum Episcopatum *divini juris* esse. Concedis, *Apostolici* esse: At tibi id non satis, ut sit divini. *Nec enim quæ Apostolici juris sunt, divini statim esse. Nec, vel apud nos, quæ quædam quæ ab Apostolis statuta sunt, non observamus*: Non enim *viduas*. Nullum ibi præceptum lego de viduis creandis: sed Epheso, sed, quæ viduas habebant, Ecclesiis, præceptum de earum ætate^o. Viduarum institutum cuique Ecclesiæ liberum. Non enim arctabantur viduas alere, nisi quæ volebant; ne poterant quidem ali apud tenuiores. 2. *Non morem illum de tribus aut quatuor eadem hora prophetantibus*^p. At extraordinarius plane mos ille fuit, et qui extraordinario dono desinente desiit. 3. *Non abstinere a sanguine et suffocato*^q. At hoc temporarium fuit, nec alio ab Apostolis animo statutum, quam ut, nondum sepulta Synagoga, vim haberet; sepulta, liberæ esset observationis. Primum hic non necessarium; secundum non ordinarium; tertium vero temporarium, nec perpetuum. *Jus divinum* hæc non statuunt.

193

Quo, Apostolorum ne sit, etiam nec Christi præceptum de excutiendo pulvere divini juris vis esse. At hoc præceptum non est. Sed si præceptum, divini juris. Non enim, opinor, dicis, Christum *sua prudentia usum, absque afflatu divino*, hoc præcepisse. Nemo id unquam *κατὰ ῥητὸν*^r intellexit; vel hoc argumento, quod aliquando observatum, aliquando mutatum, aliquando penitus omissum. Non inquam, *κατὰ τὸ ῥητὸν*, sed *κατὰ τὴν διάνοιαν*^s. *Διάνοια* autem fuit, habendos pro deploratis, sive adhibita ea cæremonia, sive prætermissa.

Sed parcius ista tamen de *Apostolis sæpe prudentia sua usis*. Periculose enim, vel dicitur, vel scribitur, Apostolos in

ⁿ [Vide Cod. lib. i. tit. iii. l. 15.]^o [1 Tim. v. 9.]^p [1 Cor. xiv. 27.]^q [Act. Apost. xv. 20.]^r Ad litteram.^s Ex loquentis mente.

quibusdam *afflatu divino*, in reliquis *sua prudentia sæpe usos*; idque in iis quæ scripta reperiuntur. Atqui, vel illum ipsum locum, ubi *κατὰ γνώμην*, scis ita concludi, *δοκῶ δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν*¹, ut vel illius *γνώμῃ* a Spiritu Dei dictamen suum habuerit. Locus autem ille, quem citas, si non afflatu divino, sed humana prudentia scriptus, notandus nobis pro Apocrypho. Quid ergo, Indicemne conficimus atque expurgamus Novum Testamentum? Separandum enim nobis pretiosum a vili. Nunquam mixta stabunt quæ prudentia humana, cum iis quæ afflatu divino dictata sunt.

Etsi autem in jure et more Apostolorum satis sit ponderis, ad causæ hujus arcem statuendam, meministi tamen, altius repetere me ordinum distinctionem hanc, nempe a Christo Ipso Servatore, in Apostolis, et Septuaginta duobus: Apostolis successisse Episcopos; Septuaginta duobus illis Presbyteros, passim apud Patres haberi, ac plane in confesso. Laudavi Cyprianum; *Meminisse autem Diaconi debent, quomodo [quoniam, Fell.] Apostolos (id est) Episcopos, et Præpositos Dominus elegit, Diaconos autem post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui et Ecclesiæ ministros*². Septem quidem illos Actorum vi. ab Apostolis; nullos autem Presbyteros, nisi ad Septuaginta duorum, nec Episcopos nisi ad suum ipsorum exemplum institutos. Habet ergo vim suam atque nervos Ordo hic, non ab Apostolis solum, sed vel ab Ipso Servatore.

Vis arcessam adhuc altius, vel e Veteri Testamento atque ipsa adeo Lege divina? Facit Hieronymus: *Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas ex [leg. de] Veteri Testamento, quod Aaron et Filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, Presbyteri, atque Diaconi, vindicent in Ecclesia*³. Facit Ambrosius, utrobique in 1. ad Cor. xii., et iv. ad Ephes., de Judæis loquens; *Quorum inquit traditio ad nos transitum fecit*⁴. Aaronem mitto, ne quasi Christi typum rejicias. Filiis ejus Sacerdotibus, nonne in singulis familiis suis *ישי* id est prælatus, sive ut alibi dicitur *בִּקְרִי*⁵, i. e. Episcopus; Ger-sonitis, Num. iii. ver. 24., Kaathitis ver. 30., Meraritis ver. 30?

194

¹ [1 Cor. vii. 40.]² [S. Cyprian. Ep. iii. ad Rogat. Op., p. 6.]³ [S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al. lxxxv.) ad Evang. sect. 2. Op., tom. i. col. 1077. D. E.]⁴ [S. Ambros. (seu potius Hilar. Diaconus) ad 1 Cor. xii. 28. apud S. Ambros. Op., tom. ii. Append. col. 153. F., et ad Eph. iv. ibid. col. 241. D.]⁵ [Nehem. xi. 9.]

Nonne vivente adhuc patre suo, Eleazar ibi נשיא נשיאים quasi dicas Prælati Prælatorum, ver. 32., qui et alibi נגיד פקיד quasi dicas Archiepiscopus. Sunt ergo in Lege כהנים, נשיאים, לויים. In Evangelio Apostoli, Septuaginta duo, Septem illi, Act. vi. In Apostolorum praxi de duobus illis sumpta, Episcopi, Presbyteri, Diaconi. Ne vero, ne putes, Apostolico solum: si est in Evangelio, si est in Lege divinum jus, utrobique non sine exemplo est, utroque nititur. Aut ergo in regiminis forma divinum jus non est, ac tum Amstelodamo bene sit, quot ibi humanæ prudentiæ, totidem fient Regiminis formæ: Aut sic illud in tribus illis jus est, a nobis est.

Ad levem jam armaturam tuam. *Scire me, ad illa de Timotheo et Tito, quid vulgo soleat responderi.* Adde et scire me vulgo male multa responderi. Sed quid vulgo respondetur? *fuisse Evangelistas.* Quis hoc asserit? Vel vulgus, vel qui has in vulgus ambiguas voces sparserunt, ex novella alicujus conjectura. Nemo enim hoc veterum dixit, historia nulla testis est. At testis est historia, Timotheum et Titum Episcopos. Dicunt hoc Epiphanius^a, Chrysostomus^b, Ambrosius^c, Hieronymus^d, Theodoretus^e. Evangelistas, ante ætatem nostram, nemo unquam dixit, scripsit, somniavit. Vulgare hoc responsum, vulgare commentum est.

At Evangelistæ fuerintne superiores Episcopis an vero inferiores, nihil ad nos; cum Evangelistæ hi omnino non fuerint. Quis hoc dicit? Chrysostomus. Moneo autem corrigere cum quæ diffidenter ibi dixerat de Evangelistis. Nihil enim ex loco illo, qui est ad Ephes. iv., colligi posse de cujuspiam προτιμήσει^f. Sed ex Epistola alia petendum^g, nempe ex 12 prioris ad Corinthios, ubi illa sunt πρῶτον, δεύτερον, τρίτον. At ibi Evangelistæ nusquam comparent. Tum, quos tu cum vulgo Evangelistas haberi vis, Timotheum et Titum, ab eo inter Pastores poni τοῖς ὁλοκληρὸν ἐμπειπιστευμένους ἔθνος^h, non autem Evangelistas. Evangelistæ illi Aquila et Priscilla: ut mirari subeat, quid tibi illius loci

^a [S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) cap. v. Op., tom. i. p. 909. D.]

^b [S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 41. seq.]

^c [Vide supra, p. 183. not. a.]

^d [Vide supra, p. 182. not. z.]

^e [Theodoret. in 1 Tim. iii. 1. Op., tom. iii. p. 652., et vide supra, p. 183. not. c.]

^f Honoris prærogativa.

^g [Ἄλλως δὲ, οὐ δύνατον ἐντεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν προτίμῃσιν, ἀλλ' ἀπὸ ἐτέρας ἐπιστολῆς.— S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 21.]

^h [Vide S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 17.]

nominatio fuerit. Nam e Pauli loco 2 Tim. iv. 5, si Chrysostomum audis, tam Diaconum facies Timotheum ex *πληρώσει διακονίας*, quam Evangelistam ex opere Evangelistæ. Ne tu ergo nobis sic disjunge, seu *Episcopi* seu *Evangelistæ*. Evangelistæ nemini fuerunt, nisi quibusdam heri et nudiustertius, quibus *novella institutio* magis arridet, quam Veneranda *Antiquitas*. Credimus Antiquitati? Episcopi fuerunt, Episcopos successores habuerunt, hæredes tum præminentie tum potestatis suæ.

Queris tum peccentne in jus divinum Ecclesie vestræ? Non dixi. Id tantum dixi, abesse ab Ecclesiis vestris aliquid, quod de jure divino sit; culpa autem vestra non abesse, sed injuria temporum. Non enim tum propitios habuisse Reges Galliam vestram, in Ecclesia reformanda, quam habuit Britannia nostra; interim, ubi dabit meliora Deus, et hoc quoque, quod jam abest, per Dei gratiam suppletum iri. At interea Episcopi nomen, quod tam sæpe in Sacris est, abolendum non fuisse. Quanquam, quid attinet abolere nomen, retinere rem? Nam et vos rem retinetis, sine titulo; et illorum uterque quos nominabas, dum vixerunt, quid erant, nisi, abolito nomine, reipsa Episcopi: Quando ut ille apud Poetam optime, vix quisquam est qui optaret—

Τύραννος εἶναι μᾶλλον ἢ τύραννα δρᾶν¹.

Relatum inter hæreticos Aërium (et merito), qui Epiphanio^k credat, vel Philastrio^l, vel Augustino^m, necesse est fateatur. Et tu, qui damnas Aërium, quo nomine damnas? an *quod se opposuerit consensui universalis Ecclesie*? Idem qui sentit, annon itidem se opponit, ac eo nomine damnandus erit? Sed sicubi erratum, dum ne obfirmato animo, alia longe causa ejus, qui sentit quod sensit Aërius, alia Aërii. Ne tu ergo ad tragica illa diverte, *addicendi Tartaro, sententiam damnationis ferendi in Ecclesiam vestram tanquam juris divini proculcatricem*. Nihil opus. Expende tantum quæ dicuntur, placide. Vovere ut sit aliquid, non est devovere si non sit: voti nuncupatio non est *damnationis sententia*. Desiderare

196

¹ Tyrannum esse se potius, quam tyrannica committere. [Soph. (Ed. Tyr. 588.)]

^k [Vide S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) Op., tom. i. p. 904. sq.]

^l [Philastr. de Hæresibus, Hæres. xlv. post Christ.—Gall. Bib. Pat. tom. vii. p. 491. col. 2. C.]

^m [S. Aug. Lib. de Hæresibus, Hær. liii. Op., tom. viii. col. 55. A.]

aliquid, quod sit *juris divini*, non est *jus divinum proculcare*. Absit modo animus obfirmatus et pertinax, hæresis non erit : At si hæresis sit (circa ea quæ Disciplinam attingunt), non erit inter eas quas dicit Petrus αἱρέσεις ἀπωλείας ⁿ.

Absit autem ut in *ullas* ego te cogam *angustias*. Neque enim tacere volui te sic a Jesuita *laccessitum*. Scribe vero, omnino scribe : scribens tamen, sic tua tuere, ut quæ, aliena non dico et nihil ad te, imo quæ te aliquantum attinent (cum nostra a te aliena non sint) ne restringas. Et en latum hic tibi campum, in quo ingenii vim (quod habes sane eximium) possis exserere. Omnino autem ne speres posse te ἐπαμφοτερίζειν ^o. *Tui de te conquerentur* : Nostri defensione ista non egebunt : utrinque peribit tibi gratia.

Etsi autem *evidenter hæc satis in Sacris Literis contineantur*, si cui oculus bonus sit : tamen nec *principium illud* sic habet ut a te positum. Non enim *quæ ad jus divinum* : sed quæ ad fidem pertinent moresque vivendi ; quæ ad *jus divinum* non adæquantur.

Poteras vero, poteras (quod tu dicis) *pertractate scribere* : si inde exorsus, non ubi *voces promiscuæ* ; sed ubi (cum res semper distinctæ) vocum quoque distincta esse cœpit significatio. A vocibus æquivocis, *confusis, promiscue habitis, possibile tibi fuit*, nec ulla te necessitas inde impulit ordiri.

Tum et occasione abstinere divertendi ad nos. *De Episcopis institueras* : dicendum erat de iis, deque ipso munere. De Angliæ, quid attinet ? An id licitum facit Anglia, quod extra Angliam illicitum ? Abusus hominum (ubi ubi gentium fuerint) taxandi sunt : munus ipsum (quacunque tandem regione) idem est ; a se, in se, de se legitimum est : nec si Episcopi boni non sunt, Episcopatus ipse non bonus. Imo : sit Episcopatus, ne sint Episcopi, nisi nomini respondeant.

Sed hic tamen asteriscum (scio) apponeret Rex. Cum *Episcopatum repetis ab ipsis Ecclesiæ incunabulis* : Cum Jacobum ipsum agnoscis Episcopum fuisse Hierosolymitanum, et longa serie ab eo deductam inibi Episcoporum successionem. Cum Aërium iterum jam damnas. En, habes, pro tribus obelis asteriscos totidem. Verissima enim hæc sunt, et ex veterum sententia, vel Irenæi, qui veterum agmen ducit : *Agnitio vera est Apostolorum doctrina, et antiquus Ecclesiæ*

ⁿ Perniciosas hæreses. [2 Pet. ii. 1.]

^o Medium et ancipitem te gerere.

status in universo mundo, [et character corporis Christi], secundum successiones Episcoporum, quibus illi eam, quæ in unoquoque loco est, Ecclesiam tradiderunt: quæ peruenit usque ad nos ^p.

Quæ post addidi de *vocationis* nomine novo, adeoque de *Pastorum*, (quomodo vobis in usu sunt); de *vocationis*, non negas infrequens esse; usus (credo) *μειώσει* ^q: adeo enim infrequens, ut plane nullum. *Vocatio* quidem pro munere interdum; pro ordinatione haud unquam. Sed neque de *pastorum*, diffiteris: nec enim ullum affers, vel a priscis illis, vel ab iis qui ante nos nati, *pastorem* dictum, qui idem Episcopus non fuerit. Tantum nescio quæ congeris, sed *præter* rem omnia: ut nec in his mentem meam assecutus videare. Nam quid si omnia tibi dem, quæ affers? *Greges vestros non esse sine pastore* (uti vobis illum indigetare visum est); ut illa de Paulo, de Petro, de Prophetis, vera sint omnia: quid hæc ad me? qui id aio tantum, sic loqui Veteres, nomenclaturam illam Antiquitatis non esse? Eo ergo te revoco, ut apud Christianos Veteres, apud priora sæcula, de eorum scriptis edoceas, adhiberi nomen *Pastoris*, ubi de Episcopo non loquuntur: adhiberi (ut a vobis) cum de Parocho. Hoc a te impetra: nihil enim egeris, ni hoc egeris.

Vide tamen, quid valeant quæ attulisti. Nam Paulus ibi *Presbyteros* pascere non dicit: id dicit, *in quo vos posuit Spiritus Sanctus Episcopos pascere Ecclesiam Dei* ^r. Pauli ergo *Pastor Episcopus*. Et ne Episcopi nomen ibi putes appellative poni, non proprie, (quasi dicas, *curam gerentes*,) en tibi Syrus ipse Græcam vocem retinet, cum linguæ tamen Syræ non desit vox, quæ *curam gerentes* exprimat.

Petri vero etiam. Locum enim Petri mihi *dubium est* ad inferiores *Presbyteros pertinere*. Addit enim (uti scis) ibi *ἐπισκοποῦντες*, ut et ille *τὸ ἐπισκοπεῖν* conjungat cum *τῷ ποιμαίνειν* ^s. Vocem sane non moror. Quod ibi sequitur, *non dominantes in Cleris*, evincit plane quibus illa scripsit Petrus, *κῦρος* habuisse in Cleris, alioquin *κατακυριεύειν τῶν κλήρων* ^t in illos cadere non potuisset. Quare et Petri Pastor Episcopus

198

^p [S. Iren. contra Hær. lib. iv. cap. 33. § 8. Massuet (al. cap. 63.) Op., p. 272. Prior autem hujus citationis pars in Græco ita se habet, Γνωσὶς ἀληθῆς, ἡ τῶν ἀποστόλων διδαχὴ, καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς ἐκκλησίας σύστημα κατὰ παντός

τοῦ κόσμου.]

^q Extenuatione.

^r [Act. Apost. xx. 28.]

^s [1 Pet. v. 2.]

^t [Ibid. ver. 3.]

est. Quis hoc autem ambigat, cum istarum vocum conjunctio a Petro ipso primum orta sit?

Quod enim inferis *Verbum Dei pabulum esse, pascere ergo, qui hoc subministrent*: dabo tibi pascere illos, nimirum βοσκεῖν, at non ex eo ποιμαίνειν, unde nomen ποιμένος (uti nosti), id est Pastoris, qui præter pabulum et alia quædam subministrat.

Quæ autem de loco ad Ephes. iv. adducis, vel incerta sunt, 1. Alter enim *Pastores et Doctores eosdem esse vult*. 2. Alter *Pastorum nullam facit mentionem*. 3. Alter *Lectores putat esse Pastores*. Dicam de singulis; 1. Augustino Pastor et Doctor non aliter iidem, quam nobis paulo ante, Ordo et gradus^u. Omnis Ordo gradus, at non gradus Ordo. Itidem Pastor omnis Doctor, sed non recurrit. Quis hoc dicit? Hieronymus^x. 2. De illo, qui nullam mentionem facit, nec ulla mihi mentio. Monachi fere Tractatoribus quam Episcopis magis propitii^y. 3. De Ambrosio, qui in *Apostolis Episcopos*, in *Prophetis Presbyteros*, in Evangelistis Diaconos intellexit^z, nihil mirum si res illi rediit in Lectores, cum præter eos non haberet, post illos tres, ad quos referre possit. Vel incerta (inquam) vel, ubi certa, contra te. Ut apud Chrysostomum: Pastores ille definit, quibus ἑθνος concreditum est^a: (An sic vestri?) et apponit qui fuerint, ut Timotheus (inquit) et Titus, quorum uterque Episcopus Chrysostomo^b: tibi etiam plus (credo) quam *Presbyteri laborantes in verbo*^c.

Restat, quod de Prophetis delibasti: *quorum loca si quis perpendat accurate, comperiet sub Pastorum nomine non solos censerī Pontifices, sed et Prophetas, et Levitas, quibus docendi munus incubuit*. Certe comperiet. Adde etiam, comperiet Principes quoque in Republica viros, ac Magistratus, sæpe, imo sæpius multo Pastorum nomine comprehendi, quam illos una omnes quos posuisti. Sed nos Principes tamen Pastorum nomine non appellamus. Nec Geneviæ (credo) *Pastor* dicitur, qui magistratum gerit. Prophetarum igitur *Pastor* huc non attingit. Dic, quis ita Veterum locutus sit unquam: alioqui extra oleas sumus.

^u [Vide supra, p. 200. not. ^u.]

^x [Vide ibid. not. ^x.]

^y [Vide ibid. not. ^y.]

^z [Vide ibid. not. ^z.]

^a [S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph.

Op., tom. iii. p. 820. lin. 19.]

^b [S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 42.]

^c [1 Tim. v. 17.]

Postremo visa est illa mihi plane oppositio: *Apud Veteres quidem non est; at nos Galli sic loquimur.* Anne enim Veteribus, ut Galli, an vero Gallis, ut veteres, loquendum est? Atque ad eundem post scopulum allidis, *Presbyteri qui laborant in verbo, quos Ministros Galli vocant.* Mirum enim qui Gallis licuerit nomen indere Presbytero, quod apud veteres nemo unquam nisi de Diacono usurpavit. Non eo dixi, quin et apud nos malus iste mos inoleverit, *Ministros* ita nominandi, adeoque et *Pastores*. Sed per eos invectæ voces hæ, quibus novella institutio magis sapit: sed invitis illis invectæ, quibus *Veneranda Antiquitas*, et (qua datur) reclamationibus. Sustinemus enim (ut dixi) quædam, quæ non docemus^d; et toleramus, quæ tollere non possumus. Sed qui tolerat, non amat, etsi tolerare amat^e.

Habes ad tua, quantum per negotia mihi fas. Felix enim otii non sum. Etsi autem nullam non libenter de tuis, at nullam libentius legi clausulam, quam ultimam illam professionis tuæ, *quam sis cupidus concordie, quam velles Ecclesias omnes reformatas, quas eadem fides sociat, ejusdem quoque Politie Ecclesiasticæ vinculo sociari.* Quod et mihi in votis est vel maxime: proque eo supplex quotidie Deum veneror, *ejusdem ut Regiminis forma, ejusdem Politie vinculo socientur.* Sed *ejusdem, quæ repetit originem ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, a qua veneranda primorum sæculorum Antiquitas, cui qui se opponit, toti se Antiquitati opponit; quam Jacobus Apostolus in Ecclesia Hierosolymitana inchoavit, a quo longa serie deducta est Episcoporum successio; quæ Aërium damnarit, quod ausus sit opponere sese consensui universalis Ecclesiæ, quam omnes ubique Ecclesiæ receperunt.*

Descendo ad gratias. Quem enim mihi librum pollicitus es, brevi postea quam superiores meas ad te dederam, redditus mihi est. Simul hic agnosco, simul gratias habeo, quod jam geminis gemellis tuis Bibliothecam meam augere atque ornare voluisti.

Ac pro me fac (quæso) Deum preceris, ut quicquid id est vitæ quod superest mihi jam, bene sit potius, quam diu.

^d [Vide supra, p. 188. not. 2.]

Op., tom. i. col. 312. B.]

^e [S. Aug. Confess. lib. x. cap. 28.]

200

Nam quomodo Fabula, sic vita; non quam longa, sed quam bona et bene acta. Ego tibi pariter fausta omnia precatus (atque inter illa pono, ut *plus semper apud te possit primorum sæculorum veneranda Antiquitas, quam novella cujusquam institutio*) operam meam atque opem, ad, si quid hic tuo nomine curandum sit, prolixè defero. Sicubi autem liberius quid dictum, ignosces: de fraterna interim in te caritate mea certus, etsi alia omnia interdum censeam, nec immutata tamen quicquam, nec (si Deus dederit) unquam immutanda.

FINIS.

INDEX GENERALIS

IN

OPERA LATINA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

EXPLICATIO SIGLORUM.

T.—Tortura Torti.

R.—Responsio ad Apologiam Card. Bellarmini.

O.—Opuscula Posthuma.

Literæ, quæ numeros subsequuntur, notas indicant.

INDEX GENERALIS.

A.

Abbatissa, jurisdictionem habet exteriori, T. 175. Nequit excommunicare aut absolvere, T. 175, p.

Abbatas, Rob., scripsit librum, cui tit., 'Antichristi Demonstratio,' R. 304. Duo testamenta duos testes esse censuit, R. 359. Nihil ab eo mutuatus est Rex Jacobus, R. 304. 339.

Abgarus, si in hæresim incidisset, utrum eum S. Petrus regno abdicasset, R. 19.

Abiathar, a Solomone depositus, T. 455, 456. 460. 469; R. 446.

Abrahamus, Decimas Melchisedeco dedit, O. 15. 155. Idque dictante Spiritu Sancto, O. 15. Servum suum juramento adegit, O. 97, 98.

Abulensis, Alphonsus Tostatus. Vide *Tostatus, Alphonsus, Abulensis.*

Academia Cantabrigiensis, ejus determinatio adversus suprematum Papæ, R. 30, z.

—— *Oxoniensis*, ejus protestatio, contra Romanum Episcopum, R. 30, a.

—— *Parisiensis*, contra Pontificem ad Conc. Generale provocavit, R. 198. Conc. Basil. pro Generali habuit, R. 198.

Academiae exterae, divortium Henrici VIII. approbarunt, T. 444.

Accidentia Eucharistiae, an ex iis mures et vermes nutrantur, quæsitum a Scholasticis, R. 14.

Acesius, Novatianus, ei Constantinus dixit 'Pone scalam, et solus in cælum ascende,' R. 220.

Achan, ob sacrilegium punitus, O. 19. 22.

Actio in Henricum Garnetum, Anglice primo edita, R. 485. Postea Latine a Guil. Camdeno versa, T. 90, n., 352; haud plena mendaciis, R. 434. 485.

Adductiva, utrum conversio panis in Eucharistia sit, an productiva, R. 16.

Adimarius, Joannes, Conjuratæ Pactionis Comment., in operibus Ang. Politiani omissum, recudi curavit, R. 415, r.

Adjuratio, quid sit apud Lev. v. 1., O. 110. 'Adjuro te, ne me torqueas,' quomodo hæc verba intelligenda, O. 111.

Adoratio, quot sunt genera adorationis, R. 65. 275. 400. Miræ de hac re S. Thom. Aquin., S. Bonavent., et Bellarm. distinctiolarum, R. 282. Adorationis propriæ haud impropriæ nimis lepida est distinctio, R. 278.

—— Quomodo scabellum Dei sit adorandum, R. 66. 276. Adoratio sepulcrorum et picturarum est superstitiosa, R. 273, x, 274. Imaginum antiquis Patribus ignota, R. 278. Est plus quam veneratio, R. 280. Crucem antiqui haud adorabant, R. 284. Adorationem sibi præstari S. Petrus vetuit, R. 284. Utrum Pontifex adoretur, R. 400, 401.

—— conditionalis, 'Si es Christus, te adoro,' quondam fiebat, R. 11. Hæc conditio haud expresse addi debet, secundum Vasquez, R. 391. Vide *Crux, Eucharistia, Imagines, Reliquia, Sancti.*

Adrianus I., Papa, Carolo Magno Patriatum concessit, et jus eligendi Pontificem, R. 183, 184. 187. 189. Ejus Epistola ad Imperatores de Imaginibus a Conc. Nic. II. restituendis, T. 424, 425; R. 104. In Conc. Nic. II. citat Epist. spur. S. Basil., de imaginibus adorandis, R. 272, u.

—— II., utrum consensu Imperatoris fuerit creatus Pontifex, R. 186. 189. Prohibet Principibus, ne se electionibus Episcoporum immisceant, R. 186. Ejus Epistola de Conc. C. P. IV. (Gen. VIII.) convocando, T. 432, x.

—— IV., Hiberniam Henrico II. haud dedit, R. 109—112. Ejus Epistola ad Henr. II., R. 110, h, 111, u.

—— VI., De potestate Clavium, T. 75; R. 471. Confessorem debere peccatum revelare perpetrandum affirmat, T. 360. Mixto-Papista, R. 450. De hæresi Joannis XXII., R. 458, f.

Æleonora mater Ricardi primi, omne

- regnum Pontifici fuisse commissum asserit, R. 106.
- Aneas Sylvius.* Vide *Pius II.*
- Æquivocatio*, nova doctrina de ea, T. 14. Libellus Thomæ Mortoni de ea, T. 14, a. Et Roberti Parsons, T. 14, a. Tractatus de ea a Blackwello approbatus, T. 14, a; R. 84, y. *Æquivocationis* exempla, R. 84.
- Ærius*, pro hæretico habitus, O. 187. 211.
- Æthelwulphus.* Vide *Atulphus.*
- Ætius*, Archidiaconus C. Politanus, T. 417, p.
- Africana Eccl.* Vide *Eccl. Afric.*
- Africanum Conc.* Vide *Conc. Afric.*
- Agathense Conc.* Vide *Conc. Agathense.*
- Agatho, Pontifex Romanus.* Divali Constantini Pogonati demisse respondit, T. 423. Imperatorem Dominum suum esse agnovit, R. 104. 118. A Constantino Pogonato Pontifex creatus, R. 187.
- Agsilauus*, decimas spoliolum consecravit, O. 169.
- Agilulphus Longobardus*, utrum in eum S. Greg. Magn. sit invecus, R. 189. 420.
- Agis*, syngraphas usurariorum omnes igni tradidit, O. 106. Decimas spoliolum consecravit, O. 169.
- Ahimelech*, sese servum Saulis dixit, T. 460; R. 446.
- Alanus, Guil., Cardinalis*, Orationem Sixti V. de cæde Henrici III. scriptis tradidit, T. 289, j.
- , ejus scripta seditiosa, T. 337; R. 484.
- Albertus Austriacus*, in Philippum Pulchrum a Bonif. VIII. sollicitatus, R. 174.
- *Cæsar*, usuras sustulit, O. 146.
- Albicius, Barthol., Pisanus*, auctor libri cui nomen 'Conformitas Franciscana,' R. 44, z.
- Alcuinus*, Judam nunquam credidisse affirmat, T. 300.
- Alensis, Alex.*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357. Quando promissæ fuerint Claves, et quando datæ ostendit, R. 470, r, s. Inter Clavem, et beatitudinem Clavis, distinguit, R. 470, t.
- Alexander ab Alexandro*, de usuris a Tiberio sublati, O. 146. Romanos ex agris decimam pendisse narrat, O. 170.
- *III. Papa*, legatos Henr. II. Reg. Angl. rejecit, T. 328. In Angl. interdicti tulit sententiam, T. 329. Et Senonensi Archiep. exsequendam mandavit, T. 329. Dominus suus ab Henrico II. appellatus, R. 105. Hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 59. Archiepiscopo Ravennæ permisit mandata sua haud implere, T. 61. Frider. I. calcavit, dicens, 'Super aspidem,' &c., T. 317, 318; R. 90. 93. 141, y, 142. 489, 490. Cum Sultano egit, ut Frider. tolleretur, T. 325. A Conc. Papiensi depositus, T. 325.
- Alexander IV. Papa*, Judices e Constitutione Frid. II. contra hæreticos procedere voluit, T. 252.
- *VI. Papa*, mortem Zizimi, a Sultano pecunia corruptus, procuravit, T. 326; R. 491, 492. Joan. Picum Mirandulam ab omni labe de Eucharistia immunes pronuntiavit, R. 16. Indiam occidentalem Hispano, Orientalem Lusitano dedit, R. 112. Sæculi sui propudium, R. 492. Christianis sæpe venenum propinavit, R. 492.
- *Magnus*, tantum cum filiis Regum certare voluit, R. 113.
- Alliaco, Petrus de, Cardinalis Cameraensis*, de potestate Clavium Ecclesiæ, non Petro uni, commissa, T. 52, y. Pontificem posse deponi censuit, T. 478. Christum posse præsentem esse in Eucharistia sine transubstantiatione censuit, R. 16.
- Almain, Jacobus*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, x.
- Almericus*, in Conc. Lat. IV. condemnatus, T. 250. 254.
- Alphonsus de Castro.* Vide *Castro, Alphonsus de.*
- Altissiodorensis, Guil.*, Episcopatum ordinem, non gradum esse censuit, O. 182. Ordinem sacerdotalem dignissimum esse, quantum ad dignitatem rei consecratæ, Episcopalem vero digniorem, quantum ad qualitatem, O. 182, t.
- Amarius* sacerdos in rebus Dei præedit, T. 446, 447. 468.
- Ambrosius, S.*, Theodosium Imp. excommunicavit, T. 49. Lachrymas esse arma Christianorum contendit, T. 186, c. Valentinianum in divinis nullum jus habere contendit, T. 199. Cum Auxentio de fide disputare renuit, T. 200. Episcopos in causa fidei Imperatorum esse judices contendit, T. 200, h. S. Petrum Christi jussu Romam remeasse refert, T. 282, a. Imperatorem in causa fidei iudicem esse idoneum negavit, R. 37, b. Aquam Baptismi rhetorice alloquitur, R. 56. Ad Sanctorum invocationem confirmandam a Bellarm. citatus, R. 58. Liber 'de Viduis,' unde locus citatur, quando scriptus, R. 58, s. Dominum solum esse invocandum censuit, R. 59. 61. 276. Honorari vult martyres, non ideo tamen adorari, R. 64. Quomodo scabellum Dei

- sit adorandum discutit, R. 66. 276. Theodosium Imper. extra cancellos stare jussit, R. 122. Accepto Corpore Domini spiritum emisit, R. 261. Naturam panis benedictione mutari asserit, R. 263. Transubstantiationi vero haud favet, R. 263. Libri de Sacramentis ei abjudicantur, R. 263, y. In mysteriis carnem Christi esse adorandum censuit, R. 266, 267. Lignum crucis adorare gentilem esse errorem censuit, R. 271. De sede Antichristi, R. 311, k. Maledictum censet, qui ad usuram dedit, O. 127. Usuram damnat, O. 138, 139.
- Ambrosius, S.*, Canon Missæ Ambrosianæ verba quædam habet in Canone Romano omissa, T. 437, 438.
- (*al. Auctor incertus*), de decimis dandis, O. 162. Et vide *Gervertus*.
- Amedeus Sabaudice Dux*. Vide *Felix V. Amphilocheus, S.*, libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonicis haud habuit, R. 212. 365.
- Ananias*, sacrilegus, O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22, 23. Ejus cor Satanas oppleverat, O. 23.
- Anaphora Syrorum*, verba quædam habet in Canone Romano omissa, T. 437.
- Anastasius, I. Papa*, Anastasium Cæsarem Dei Vicarium dixit, T. 184. 249. Decimas dandas esse censuit, O. 166.
- *II. Hæreticus*, T. 284. 303; R. 458.
- Anathema*, noxios tantum, non innocentes pertingit, T. 56. Quænam faciunt, ne possit obesse, T. 58. Quot sunt genera anathematum, T. 50, l.
- Anatolius Episc. C. Politanus*, apud eum S. Leo de Can. xxviii. Conc. Chal. questus est, T. 420; R. 230.
- Ancharia, Petrus de*, crimen committendum revelandum esse affirmat, T. 357, a. Papam Christi, non Petri, Vicarium esse dixit, R. 310, d.
- Andrewes, Lancelotus, Episc. Cicesterensis, Eliensis, et Wintoniensis, et Regi Jacobo ab Eleemosynis*, Torturam Torti scripsit, T. iv. Et Responsum ad Apologiam Card. Bell., R. xxiii. Ejus Opusc. Posthuma ediderunt Gul. Londin. (Laud), et Jo. Eliens. (Buckridge), O. 6. Habuit Concionem ad Clerum pro Gradu Doctoris, O. 7, seq. Concionem ad Clerum Cantuar. Provinc. Feb. 20, 1593, O. 29, seq. Concionem Coram Regia Majestate, Aug. 5, 1606, O. 53, seq. Et in discessu Friderici Comitis Palatini, O. 75, seq. Habuit Determinationem de Jurejurando ἐπὶ τῆς, in Publ. Schola Theol. Cant. mens. Jul. a.d. 1591, O. 95, seq. De Usuris, O. 117, seq. (Pro assequendo gradu S. T. Bacc., ut habet MS. Harleian., O. 119.) Et de Decimis, O. 151, seq. Scripsit ad Petrum Molinæum tres Epistolas de Episcoporum Jure Divino, O. 173, seq. Quare primæ Epistolæ Petri Molinæi tardius responderit, O. 178.
- Angeli*, eorum cultus a S. Paulo prohibitus, R. 50. 244. Hunc morbum in Phrygia et Pisidia diu mansisse refert Theodoretus, R. 244. Et a Conc. Laod. fuisse prohibitum, R. 50. 244. Hunc cultum vetant SS. Chrysost. et Hieronym. R. 244, 245.
- Angelus de Clavasio*. Vide *Clavasio, Angelus de*.
- *de Corvairis*. Vide *Greg. XII*.
- *Ubalduus, Perusinus*. Vide *Ubalduus, Angelus, Perusinus*.
- Anglia*, ante adventum S. August. Cant. septem Episcopos habuit, T. 97. Fidem suam a Gregorio I. haud accepit, T. 97. Utrum a Joanne Rege Pontifici facta tributaria, T. 254—258; R. 106, 107. Ejus Reges haud Pontifici subjecti jure spirituali, R. 107. Neque jure directi domini, R. 108. Neque ob Petri denarios Papæ quondam solutos, R. 108. Ejus Reges Pontifici sæpe restiterunt, R. 202, 203. Quanquam submisce ad Pontifices scripserunt, R. 203, tamen interdixerunt, ne decimæ Papales colligerentur, ne conferrentur Præbendæ e Papæ mandato, ne causæ agerentur in Curia Romana, ne Bullæ Papales impetrerentur, R. 203.
- Anglicana Eccl.* Vide *Eccl. Anglic.*
- Animæ justorum*, ubinam conserventur, R. 348. De hac re error Armenorum, R. 348.
- Anna*, Regina Angliæ, conjux Jacobi I. quando obiit. O. 178, a.
- Ansbertus, Ambrosius*, per duos Testes duo Testamenta intellexit, R. 359. 363.
- Anselmus, S., Cant.* de potestate Clavium omnibus Apostolis, non Petro soli concessa, T. 75; R. 469. Gregorium VII. defendit, R. 195. Quanta passus a Rege Wilhelmo, R. 199. Urbanum II. pro Papa agnovit, R. 199. Ei aditum Regni Rex interdixit, R. 199.
- *Laudensis*, de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Enocho et Elia ante adventum Christi venturis, R. 333, b. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 403, h.

Anselmus Lucensis, Gregorium VII. defendit, R. 195.

Artemios, numerum DCLXVI. reddit, R. 406.

Antichristus, utrum Diabolus sit adoraturus, T. 304, 305; R. 390. Post ejus mortem utrum xlv. dies futuri sint usque ad mundi finem, T. 307, 308; R. 326—328. De hac re quid senserit Blasius de Viegas, T. 309. Utrum tres annos et dimidium regnaturus sit, T. 307, 308; R. 323—326. De ejus sede, T. 310; R. 311. Utrum Romæ, an Hierosolymis, T. 310; R. 311—315. Utrum illum Judei pro Messia habituri sint, R. 21, 22, secundum illa verba Christi, 'Si alius venerit in nomine suo,' R. 21. Quid verbo 'Alius' sit intelligendum, R. 21, 22. Sententiam suam de Antichristo Rex Jacobus non pro re fidei voluit urgere, R. 23. Ejus tempore qualis discessio futura est, R. 307. Utrum a Romano Imperio, R. 308. Ejus tempore magna erit persecutio, R. 307. Quo sensu Antichristus sese extollet supra omnem Deum, R. 309. Quo sensu Christus eum interficiet spiritu oris sui, R. 315, 316. Signa dabit mendacia, R. 317. Queis nihil simile apud Scripturas, R. 317—320. Utrum Idola sit culturus, R. 389, 390. De ficta ejus plaga, R. 400. De ejus miraculis, R. 402. Quid sit ejus character in dextra et fronte impressus, R. 402—405. Esse crucis abolitionem censuit S. Hippol., R. 404. Eum oriturum fore e tribu Dan censuit Bellarminus, R. 405, z. De ejus numero, R. 406, 407. Utrum ipse sit Bestia, R. 409, 410.

Antiochus Epiphanes, de eo Dan. xi. posse intelligi concedit Pererius, R. 390. Templum Hieros. profanavit, O. 20.

— *Monachus*, usuram damnat, O. 140.

Antisixtus, liber sic dictus, T. 90, m. 289, 292; R. 484, a.

Antoninus Pius, multos in se conspirantes habuit, T. 93.

— *Archiepisc. Florentinus*, Verba Ps. viii. 'Omnia subjecisti,' &c. ad potestatem Pontificis stabiliendam torsit T. 209, e. Libros, Sapientiam, Ecclesiasticum, Judith, Tobiam, et libros Machabeorum pro Canonicis haud habuit, T. 489, m.

Antonius a Rosellis. Vide *Rosellis*, *Antonius de*.

Apocalypsis, tot habet sacramenta, quot verba, R. 214, u. 362. In ea explicanda conjecturas tantum Rex Ja-

cobus adhibuit, R. 305. Est magna ex parte impleta, R. 338. Ejus caput xiii. quomodo intelligendum, R. 396, seq. Vide quoque, *Ambrosius Ansbertus*; *Anselmus Laud.*; *Aquin.*, *S. Thom.*; *Arethas*; *Augustinus*, *S.*; *Beda*; *Berengaudus*; *Brightmannus*; *Bulengerus*; *Caponsacchius*; *Chytraeus*; *Claudius*; *Haymo Halberstat.*; *Jochimus*; *Napierus*; *Primasius*; *Ribera*; *Ricardus a S. Vict.*; *Rupertus Tuitensis*; *Victorinus*; *Viegas*, *Blasius de*; *Zegerus*.

Apocryphi Libri, utrum in Canone habendi sint, T. 487—489; R. 210—213, 365, 366.

Apologia pro Juramento Fidelitatis, vide *Jacobus Angliæ Rex*.

Apostatici, quosdam Pontifices hoc nomine insignivit Gilb. Genebrardus, T. 183, 433; R. 186, b.

Apostoli, pluris quam Concilia et Patres habendi, R. 459. Omnibus ex æquo Claves datæ, T. 75; R. 467. Apud Sacras Scripturas sese vocant Presbyteros et Diaconos, O. 180, 207.

Apostolus Angliæ. Vide *Gregorius*, *S. Magnus*.

— *Decimus tertius*, Clemens VIII. hoc titulo ab Humili Gabriele salutatus, T. 15, c; R. xix, 448, m.

Apotactici, quosdam Pontifices hoc nomine insignivit Gilb. Genebrardus, T. 183, 433; R. 186, b.

Appellatio a Papa ad Concilium, T. 55; R. 198. Donatistarum ad Constantinum in causa Cæciliani, T. 201, p.

Appellationes, transmarinæ ab Eccl. Afric. vetitæ, R. 303.

Aquaviva, *Claudius*, Pater Generalis Jesuitarum, T. 340. Edictum edidit, ut Missæ in Anglia ex voto Garnetti fierent, T. 346.

Aquinas, *S. Thom.*, hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 58. De lege nature minime solvenda, T. 69, et præceptis quoque Decalogi, T. 69. De juramentis injustis non servandis, T. 71, e. De materia juramenti promissorii, T. 80. De juramento assertorio, et materia ejus indispensabili, T. 81. De Deo mentes ad malum occasionaliter inclinante, T. 296, f, 297, g. De S. Petri caritate amissa, T. 304, o. De ejus mortali peccato, T. 304, s. Christum in Eucharistia esse totum in toto, et totum in qualibet parte dixit, T. 402, p. Usun Romanæ Ecclesiæ in Eucharistia celebranda a S. Petro fuisse derivatum affirmat, T. 438. Omnes temporalibus Dominis astrictos esse censuit, T. 485, j.

- Latrium esse protestationem fidei definivit, R. 10. Quæsit, utrum Christus fuerit præsens in Eucharistia sub accidentibus, remota inhærentia, R. 14. De quantitate Christi sub pane, *ibid.* An fuerit ibi sub panis quantitate, *ibid.* An sub quantitate sua, sine modo quantitativo, *ibid.* An 'Quod pro vobis frangitur' sit verbum passivum, *ibid.* An ex accidentibus mures nutrian- tur, et ex iis vermes generentur, *ibid.* An moveatur Christus una cum hostia et calice, *ibid.* Principem infidelem dominio suo super fideles privandum esse censuit, R. 19. 99. 102. De adoratione imaginum distinctiunculas adhibuit, R. 278. 282. Imagines adorari latria contendit, R. 282. 400. Limbum Patrum memorat, R. 343, u. Christum esse Viam Sanctorum dixit, R. 343, et aliquos stola corporis fore indutos speciali privilegio ante generalem resurrectionem, R. 343. Refert Psalm. xx. 11. ad Christum pro membris suis R. 344. Cælum et Paradisum eundem esse locum intelligit, R. 351, o. Citat sententiam a Beda, de Paradiso in vicinia Lunæ, quam nusquam apud eum exstare Bellarminus affirmat, R. 355, p. Per duos Testes intelligi posse omnes Predicatores asseruit, R. 359. 363. Potestatem Clavium datam primo fuisse soli Petro, ordinis gratia, censuit, R. 471, u, postea omni- bus Apostolis, R. 471. Sententiam S. Greg. Nyss. de usuris citat, O. 137, c. Usuram damnat, O. 140.
- Aquisgranense, Conc.* Vide *Conc. Aquis- granense.*
- Archidiaconus.* Vide *Baisio, Guido de, Archid. Bonon.*
- Archippus,* Colossensium Episcopus, O. 185.
- Archipresbyter,* presbyter hoc titulo insignitus, Anglo-Romanensibus a Papa præpositus. Vide *Blackwellus, Georgius.*
- Ardatense Conc.* Vide *Conc. Arelatense.*
- Arethas,* de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Enocho et Elia ante Adventum Christi venturis, R. 333, d. Hanc opinionem e traditione esse ortam dixit, R. 333, d. 353. Quid per sextum sigillum intellexerit, R. 382, o. In Malach. iv. 5. Eliam 'Thisbitem' legit, R. 333, d. 353, c. Vocem *Λατρίως* per diphthongum scripsit, R. 405, a. Septem nomina numerum DCLXVI. redditia adducit, R. 406, b. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Arelius, Ben.,* usuram damnat, O. 141.
- Ariani,* a S. Athanasio pro Christianis haud habiti, T. 371.
- Aristoteles,* usuram contra naturam esse censuit, O. 147.
- Armeni* damnati in Conc. Florentino, R. 348.
- Arnoldus Carnotensis,* (de Cardinalibus Christi operibus ad calc. S. Cyprian.) panem in Eucharistia mutatum esse, remanente tamen substantia, asserit, R. 265.
- Ἀποῶμαι,* numerum DCLXVI. reddit, R. 406, b.
- Arragonia* a Petro Rege facta Ponti- fici tributaria, T. 258. Rex Arragonum laqueo collum inseruit, R. 141.
- Articuli fidei,* non a Pontifice condendi, T. 212, 213, 274. Duplici sensu in- telligendi, T. 274. Quo sensu a Pon- tifice possunt proferri secundum Tortum, T. 274.
- Aspricollis Virgo,* Vide *Lipsius, Justus.*
- Athalia,* ob sacrilegium punita, O. 19. 22.
- Athanasius, S.,* de auctoritate Imper. in Concil. convocandis, T. 198. Arianos pro Christianis haud habuit, T. 371. Libros, Sapient. Salomonis, Sapient. Jesu filii Sirach, Esther, Judith, Tobit, pro Canonicis haud habuit, T. 487, z. R. 211. 365. 'Synopsis Sacre Scrip- turæ' opus dubium operibus ejus in- clusum, R. 211. 365. Christum esse Deum, eo quod invocetur, convincit, R. 58. Quamvis Diaconus Conc. Ni- ceno interfuit, R. 229.
- Symbolum sub ejus no- mine editum rationem cuique in ultimo iudicio esse reddendam asserit, R. 220. Verba hujus symboli ad B. M. V. transtulit S. Bonaventura, R. 368.
- Pseudo,* Sermonem in Annunc. Deip. scripsit, R. 238. Multæ in eo ineptiæ, R. 238. Citatur a Bel- larm. ad Invocat. Sanct. confirman- dam, R. 238. Quanquam alibi opus esse S. Athanasii genuinum negat, R. 239, o. In Sermon. in Assumpt. Domini, de Enocho et Elia assumptis scribit, R. 353.
- Attentio,* Episcopi quæ sit, O. 33— 35. Ad quosnam extendenda, O. 36. Sibimetipsis, O. 36—40. Et gregi, O. 40—42. Quam intenta esse debeat, O. 42—46. (1.) A munere ipso, O. 42. (2.) A muneris subjecto, O. 43. (3.) A muneris Auctore, O. 44. A quibusnam sit attendendum, O. 46, 47.
- Atticus Episc. C. Politanus,* vera exem- plaria Canonum Conc. Nic. I. Cartha- ginem transmisit, T. 18, n.
- Atulphus,* seu *Ethelwulphus,* Angliæ Rex

Denarios S. Petri Pontifici confirmavit, R. 108.

Augustana Bibliotheca. Vide *Cyrl. S. Hier.*

Dieta, usuras sustulit, O. 146.

Augustinus, S., laudat Christianos milites Juliano Apostatæ servientes, T. 50, g. 53, j. 185, a. Petrum Claves in persona Ecclesiæ accepisse contendit, T. 52, r. 62. 74. 77; R. 20. 95. 295. De trina S. Petri Confessione, T. 63; R. 20, r. 295. Claves datas ad peccata tantum solvenda dicit, T. 74. Causam Cæciliani ad Episcopos deferri voluit, T. 201, 202. Donatistas reprehendit ob causam suam Constantino delatam, T. 202. Regia mandata in causa Primosi agnovit, T. 202. De potestate Regum in rebus divinis, T. 202. De obedientia Imperatori præstanda, T. 210, g. Romam pro Babylone habet, T. 221. Utrum Matth. xvi. 18. de S. Petro debeat intelligi, incertus, T. 280. Pelagium pro Christiano non habuit, T. 370. De Regum servitute, in salute subditorum providenda, T. 470. De Clericorum exemptione, T. 485, l. Quid verbis illis 'colligere o spinis uvas' intellexerit, R. 44, a. Martyres ad altare nominandos, non invocandos, asserit, R. 55. 60, 61. 67, 68. 70. Utrum homines post mortem res humanas sciunt, dubius, R. 60. Sepulcrorum adoratores reprehendit, R. 63. 273, 274. Quid sit scabellum Dei, et quomodo adorandum sit, discutit, R. 66. 276. Memorias, non templa, Martyribus esse fundandas asserit, R. 67. Miracula per reliquias S. Stephani effecta memorat, R. 68. 394. Quomodo Ps. xlv. 'Constitues eos Principes, &c.' intellexerit, R. 107; O. 184. Libros Machabæorum Judæos pro Canonicis non habere dicit, R. 210. Utrum Ecclesia eos pro Canonicis habeat, dubius videtur, R. 210. 365. Veram in Baptismo datam esse peccatorum remissionem asserit, R. 219, l. m. S. Felicem post mortem apparuisse refert R. 241. Quomodo hujusmodi apparitiones fiant, dubius videtur, R. 241. Unum solummodo Mediatorem esse dixit, R. 243. Eucharistiam ad sepulcrum matris suæ celebratam refert, R. 249. Mutationem substantiæ in Eucharistia fieri negat, R. 266. Eucharistiam duobus confici, sacramento et re sacramenti, asserit, R. 266. Hic locus quasi ex Augustino citatus a Prospero in Sententiis suis, et ex eo transcriptus in Gratiani Decret.

R. 266, g. Eucharistiam neminem manducare asserit, nisi prius adoraverit, R. 267, et si quid per totum orbem frequentat Ecclesia, hoc disputare esse insanum, R. 267, o. Imaginum et picturarum adoratores ab Ecclesia damnatos esse asserit, R. 273. Suam de imaginibus sententiam in Ps. cxiii. Enarratione fuse explicat, R. 273. 277. Pietos parietes culpat, R. 279. De miraculis terra sancta a Calvaria allata effectis, R. 284. De persecutione tempore Antichristi, R. 307. De sede Antichristi, R. 311, k. In quo templo sit sessurus, incertus est, R. 313, t. De ejus regno per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Elia et Enoch ante adventum Christi venturis, R. 331, p. 333. Refert Ps. xv. 11. ad Christum, R. 344. Situm Paradisi, et statum Enoch et Elie, nos salva fide posse ignorare censuit, R. 352. 356. In Mal. iv. 5. 'Eliam Thibiten' legit, R. 353, d. Locum Paradisi a cognitione remotissimum esse censuit, R. 355, r. Et in eo eruptiones, non fontes fuisse Tigris et Euphratis, R. 357, m. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.

De negligentia Pastorum, O. 34, q. Spiritum Sanctum Ostiarium appellat, O. 44, i. Jusjurandum bonum esse concedit, quod sit ex ejus incredulitate, cui jurare cogimur, O. 98. Injusta vincula esse rumpenda censet, O. 102. 114. Omnem usuram damnat, O. 139. Decimas Eleemosynam censet, O. 159. In rebus, de quibus nil dicit Scriptura, instituta majorum tenenda censet, O. 166. Apostolos Patres, Episcopos filios dicit, O. 184. Aërium pro heretico habet, O. 187. 211. Sustinuit multa, quæ non docuit, O. 188. 215. De sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197. Pastores et doctores eodem esse dicit, O. 200.

Augustinus, S., (al. Auct. incert.) de Articulis in Symbolum collatis, T. 17, d. De vinculis S. Petri, R. 284, h. S. Petrum caput Ecclesiæ censuit, R. 303.

Expositionem edidit in Apocalyps. R. 329, c. e. E quibus auctoribus hac expositio consarcinata, R. 329, c. Duos Testes duo Testamenta esse censuit, R. 329. 359. 363. Per tres equos famem et bella et pestem intellexit, R. 380, e.

De decimis impendendis, O. 16. 158. 162. De pena sacrilegorum, O. 24, l. m. 154. Vocem prædicatoris 'turban' dixit, O. 33, k. Et 'tonitru,'

O. 33, l. Usurarios infames fuisse ostendit, O. 144.
Augustinus, S., Archiepisc. Cantuar. debuerat Britannicis Episcopis dextram dare societatis, R. 40.
 ——— *Monachus Cantuar.* (apud S. Aug. Op.) libros Machabeorum Canonicos fuisse negat, R. 210, u.
Aurelianense Conc. Vide *Conc. Aurelianense*.
Auriacus Princeps, ejus caedes primo frustra tentata, R. 392, g. Secundo perpetrata, R. 392, h.
Auxentius, cum eo S. Ambrosius de fide disputare renuit, T. 200.
Azpilueta, Mart. Navarrus. Vide *Navarrus, Mart. Azpilueta*.

B.

Babylon. Vide *Roma*.
Baiiso, Guido de, Archid. Bonon. Crimen committendum revelandum esse affirmat, T. 357, a.
Bainham, Edmundus, missus Romam ad Proditionem Sulphuream Papæ narrandam, T. 340, o.
Balaus, Joannes, Alex. III. cum Sultano de caede Frid. I. egisse memorat, T. 325. Leonis X. dictum de fabula Christi sibi lucrosa refert, T. 367, i.
Balbus, Hieron., dictum Æn. Sylvii de Donatione Constantini refert, T. 37, h.
Baldus Ubaldis Perusinus. Vide *Ubaldis, Baldus, Perusinus*.
Baldwinus, Sulphureæ Conspirationis conscius, T. 362, 363. Ab Archiduce Alberto hospitio exceptus, T. 362.
Balmerinock, Dominus de, Confessio ejus de literis nomine Regis Jacobi ad Clement. VIII. per fraudem scriptis, T. 227—230. Hæc fraus opportune detecta, T. 230. Ipse supplicio affectus, T. 230, c.
Balsamon, Theodorus, omne incrementum damnat, O. 124.
Balthazar, sacrilegus, O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22.
 ——— *de Cossa.* Vide *Joan. XXIII.* (al. XXIV.)
Banchi, Seraphinus, Confessionem Petri Barierii revelavit, T. 356.
Bancroftus, Ric., Archiep. Cant. librum scripsit, cui tit. 'A Survey of the Pretended Holy Discipline,' R. 474, n.
Baptismus, nos Christo non Pontifici astrigit, T. 238, 239; R. 477. 496. in eo juramentum esse congenitum ad obediendum Principi Spirituali voluit
Tortus, T. 238; R. 403. 496. De usu Sputi in Baptismo, R. 205. Vera peccatorum remissio data in Baptismo, R. 219.
Baptismus Campanarum. Vide *Campanarum Baptismus*.
Barclaius, Guil. Vide *Bellarminus, Robertus,* in Tractatu adversus Guil. Barclaium.
Bardus, Hieronymus, historiae de Frid. I. ab Alex. III. calcato totus incubuit, et multos auctores ad hanc confirmandam citavit, T. 318; R. 489.
Barierius, Petrus, propositum suum de nece regia confessus est: confessio ista revelata, et ipse ad supplicium tractus, T. 356.
Barnus, Robertus, Alex. III. cum Sultano de caede Frid. I. egisse memorat, T. 325.
Barones Angliæ, in Regem Joannem insurrexerunt, quod regnum Papæ tributarium fecisset, R. 107.
Baronius, de titulis Clementi VIII. ab Humili Gabriele impertitis, T. 15, c; R. xix. 448, m. De Symbolo edito, T. 17. De S. Petri ad Romam adventu, T. 17, e. De potestate a cælo Pontifici collata, verbis 'Occide et manduca' S. Petro dictis, T. 28, l; R. 18, c. 346. Verba illa in Annalibus de vocatione Gentium interpretatus est, R. 346. Directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. 449. Defensionem Ignatii C. Politani instituit, T. 288, h. Historiam de cervice Frid. I. ab Alex. III. calcata respuit, T. 318; R. 489. Historiam de corona Henr. VI. a Pontificis pedibus prius imposita, dein excussa, veram esse fatetur, T. 319. Historiam Marcellini communi esse receptam consensu concedit, T. 392, 393. Canonem 'In Synodo' rejicit, T. 474. Conradum Urspergensensem pro Schismatico Auctore habuit, R. 130, l. S. Hilarii librum in Constantium, vivente adhuc Constantio, scriptum fuisse censuit, R. 168. Venetos expugnandos esse e summa caritate censuit, R. 177. Gregorium VII. et Alex. III., Paulo V. imitandos proposuit, R. 177. De duratione regni Probi Imperat., R. 407.
Barre, Ricardus, ab Henrico II. ad Alex. III. missus, ut eum a crimine purgaret, T. 328.
Bartolus, vitam Rob. Bellarmini scripsit, R. 153, z.
Basilius, Imp., a laicis causas ecclesiasticas minime investigandas contendit, T. 207, u. Ejus oratio in Conc. C. P. IV. (VIII. Gen.) T. 426. Sese gubernatorem universalis navis Ecclesiasticæ dixit, T. 426. 466. Multum mu-

- tatus erga Photium, T. 426. Invasor Imperii, T. 432. Usuras sustulit, O. 146.
- Basilienſe Conc.* Vide *Conc. Basilienſe.*
- Basilius, S.*, amicitiam Valentis cum pietate magni pendet, T. 388, 389. Tentatus ut esset Arianus, T. 390. Ad invocationem Sanctorum confirmandam male a Bellarm. citatus, R. 50, 51. Item de cultu reliquiarum, R. 61, 62. Locus citatus nihil esse ad rem ostenditur, R. 62. Homilia ejus in Ps. cxv., quam citat Bellarm., dubia videtur, R. 62, s. De Apparitionibus Sanctorum a Bellarm. citatus, R. 240, 241. Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Spuria ejus Epistola citatur ab Adriano I. in Conc. Nic. II. ad cultum imaginum confirmandum, R. 272, n. De Clavibus S. Petro datis, R. 301. Omne incrementum damnat, O. 124. Usuram maximis malorum annunerat, O. 127. Menses *τόκων πατέρας* dixit, O. 128. Usuram damnat, O. 137.
- , Canon Missæ S. Basilii verba quædam habet in Canone Romano omiſſa, T. 437, 438.
- Batesius, Thomas*, Greenwello Proditionem Sulphuream in confessione revelavit, T. 341. Literas a conjuratis ad Garnettum pertulit, T. 346. Eucharistia accepta in proditione confirmatus, R. 472, 485.
- Bayleus, Petrus*, Leonis X. dictum de fabula Christi sibi lucrosa, ut dubiæ fidei, rejicit, T. 367, i.
- Baynus, Radulphus, Episc.* *Lichf.*, sub Henr. VIII. et Edv. VI., Juramentum de Regio Primatu suscepit, T. 174, sub Eliz. detrectavit, et paulo post obiit, T. 171.
- Becanus, Martinus*, edidit refutationem Apologiæ et Præf. Monit. Regis Jacobi, R. xxix.
- Becket, Thomas.* Vide *Thomas, S. Cantuar.*
- Beda, Ven.*, S. Greg. Magn. Apostolum Angliæ dixit, T. 394. Eum nimis esse credulum censuit Melchior Canus, T. 493; R. 288, q. 'Seniores Judæorum' (Luc. vii. 3.) mystice esse intelligendos dixit, R. 243, q. Quæ de Purgatorio scripserit, parvi habenda, R. 288. De regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De duobus testibus, R. 329, 330. 333. 359. 363. In hac re Tichonium sequutus est, R. 329. Varias esse de hac re opiniones concedit, R. 330. 337. Sententiam ex eo, de Paradiso in vicinia Lunæ, citat S. Thom. Aquin., quam tamen nusquam apud ejus scripta exstare Bellarminus affirmat, R. 355, p. Per equos quatuor in Apocal. quosnam intellexerit, R. 380, g. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Tria nomina numerum DCLXVI. redditia adduxit, R. 406, b. Per Meretricem omnes impios intellexit, R. 408, h. De modo observandi Paschatis in Anglia, R. 224, p.
- Bekinsau, Joannes*, Ecclesiam Romanam aliquando fuisse bicipitem, tricripitem, aut quadricripitem dicit, T. 261, y.
- Bellarminus, Robertus*, Conc. Sardic. pro Generali habuit, T. 18. De temporali Pontificis potestate, T. 34, non directa, sed impropria et casuali, T. 35. Verba '*Dic Ecclesiæ*' miro modo explicat, T. 51. Nic. Lyrano minus caute loquutum esse affirmat, T. 52, u; R. 209, o. Votum de paupertate fregit, T. 69; R. 6, b. 40. 204. Multas novitates de Pontificis potestate in Recognitionibus suis protulit, T. 96, 97. De causa mali, et occasione a Deo oblata, T. 98, s. S. Gregorium Magn. coactam obedientiam Mauritio præstitisse affirmat, T. 116, z. Virgilium citat ad Purgatorium confirmandum, T. 135; R. 287. Vires primis Christianis ad resistendum defuisse contendit, T. 188, r; R. 478. Epistolam quandam Conc. C. Politani I. spuriam esse concedit, T. 197. Conc. Constantiense in numero Generalium haud habuit, T. 248. Quid de successionem Romani Pontificis scripserit, T. 278. 280. 281. Monarchiam esse optimum Ecclesiæ regimen contendit, T. 279. Verba '*Pasce oves meas*' explicat '*Regio more impera*', T. 279; R. 19. 24. 176. Ejus contradictiones examinantur, T. 294—312. (1.) De Justificatione, T. 294—296. (2.) De Deo ad malum moraliter inclinante, T. 296, 297. (3.) De Episcopis, ut Apostolorum successoribus, T. 297—299. (4.) De Fide Judæ, T. 299, 300. (5.) De præceptis moralibus observandis, T. 300, 301. (6.) De fide S. Petri, T. 301—304. (7.) De Antichristo Diabolum adorantem, T. 304. (8.) De oblatione Eucharistica, T. 305—307. (9.) De fine mundi, et incerto adventu Christi, T. 307—309. (10.) De sede Antichristi, T. 310, 311. (11.) De Papa ut universali Episcopo, T. 311, 312. Patres sæpe minus caute locutos esse affirmat, T. 409, 410. 470. Verba quædam in Canone Missæ Romanæ rite esse omiſſa defendit, T. 437, 438. Sanderum laudat, T. 439. Quædam invidiose dixit, T. 469, seq. (1.) Reges esse servos, T. 469, 470.

(2.) Subjectos esse presbyteria, T. 471. (3.) Post presbyteros iis esse propinandum, T. 471, 472. (4.) Auctoritatem suam non e jure divino habere, T. 472, 473. (5.) A Pontificibus posse deponi, T. 473, 474. (6.) Et ab Episcopis, T. 474. (7.) Ecclesiasticis esse inferiores, ut animæ corpus, T. 475. (8.) A subditis suis posse deponi, T. 476. (9.) Pontifices non esse deponendos, T. 477. (10, 11.) Papæ obedientiam propter conscientiam, Regi propter ordinem deberi, T. 479. (12.) Clericos a Regum obedientia esse exemptos, T. 480; R. 178. 422. 499. (13.) Et iis ex discretione tantum obedire, T. 482. Exemptionem Clericorum exoriri e jure partim divino, partim humano, partim neutro, T. 484; R. 499. Hanc exemptionem, quoad bona, humani esse juris, quoad personas, juri divino esse conformem, T. 485. Nullum proferri posse Dei verbum, quo confirmetur, T. 485. Hæ sententia de Exemptione in posterioribus Bellarm. editionibus omisæ, T. 484, v; 485, g, m; R. 499, l. De hac re nova scripsit, R. 178. Usum vocis 'Pontificis Magni' defendit, T. 486, 487. Item 'Capitis fidei,' T. 491.

Ejus Epistola ad G. Blackwellum examinatur, T. 241, seq. Aberrat a statu causæ, T. 242. Juramenta de Suprematu Regio et de Fidelitate inter se confundit, T. 242. Hoc ad illud aditum patefacere censet, T. 86, b. Successorem S. Petri, et successorem Henr. VIII. odiose comparat, T. 277. Ullum Pontificem cædem Principis mandasse negat, T. 286. 313. 414. Jacobum Regem cum Juliano inique comparat, T. 366. Lapsum Blackwelli cum lapsu Marcellini comparat, T. 392. Primatum Pontificis unum ex præcipuis fidei capitibus dicit, T. 17. 393. 396. 401. Pontificem ipsum 'caput fidei' appellat, T. 399. Dicta quædam S. Leon. M. male citat, T. 415.

Quid de Regibus deponendis in Controversiis suis scriperit, R. xvii. xviii. 174. Principes malos arietibus comparat, R. xviii. 174, k. 176, s. Quædam ex ejus scriptis Sixto V. displicuere, R. 41, et sunt ab eo in Indicem relata, R. 153, z. Pontificem Petro ut Apostolo proprie non succedere concessit, R. 85. 445, i. Prudentium poetico more luisse asseruit, R. 60. Pontifici nullam temporalem esse potestatem, R. 204. 480. Imagines cultu quodam imperfecto adorari de-

bere contendit, R. 282. Qui potest dici dulia secundum quid, R. 282. Et idem genus cultus, quo exemplar ipsum colitur, R. 282. In concione ad populum non esse dicendum, imagines esse latria adorandas, quamquam re ipsa sic adorari possint, R. 282. De reverentia cruci adhibenda, R. 283. Purgatorium haud habere certum in Scripturis fundamentum concedit, R. 285, 286, et loca ad hoc confirmandum citata varios posse habere sensus, R. 285—287. De hac re Platonem et Virgilium citat, R. 287. In ea demonstranda defecit, R. 287. Antichristum fore magum scripsit, R. 310. Ab equa quadam adoratum esse Eucharistiam refert, R. 317, l. Joan. iii. 13, ad Deitatem Christi confirmandam affert, R. 345, non ad questionem solvendam 'An Sanctorum animæ in cælo fuerint ante Ascensionem Christi,' R. 345. A generali diluvio Paradisum exceptit, R. 347. 354. 362. Cælum et Paradisum inter se distinguit, R. 351. Utrum Paradisus situs sit prope Lunam, discutit, R. 354. Hanc sententiam, (quam e Beda citat S. Thom. Aquin.) nusquam apud Bedam exstare affirmat, R. 355, p. Scripturam non esse factam, ut esset regula fidei, R. 361. Antichristum oriturum fore e tribu Dan censuit, R. 405, z. Ejus de Pontifice libri ad augendam Pontificis potestatem recogniti, R. 153. 403. Multa deleta, R. 426. In Recognitionibus suis populum Regi superiorem facit, R. 421, 422. 425, 426. Reges a populo electos esse censuit, populo potestatem suam in habitu retinente, R. 426. Si S. Paulus ad S. Petrum appellasset, risum provocaturum fuisse censuit, R. 424, g. 478. Episcopos et Presbyteros unum esse ordinem, sed gradus diversos censuit, O. 183, d.

(In *Apolog. pro Resp.*) questionem primariam refugit, R. xxi. Se Tortum fuisse fatetur, R. 1. 149. Quare in Regem sub nomine ficto scriperit, R. 1. 149. Prefatione Monitoria Regis pungitur, R. 1. Regi languide respondet, R. 2. Fragmenta quædam e controversiis suis profert, R. 3. Caput primarium contentionis omittit, R. 3. Ei respondere haud Rege dignum, R. 4. Ordinis Jesuitici desertor, R. 6, b. 40. 204. Scotum asseruisse, 'Ante Concil. Lateran. Transubstantiationem non fuisse dogma fidei,' fatetur, T. 8, f. Item, non esse improbabile, nullum esse Scripturæ lo-

cum, qui Transubstantiationem cogat confiteri, R. 12. Quod Scotus, Durandus a S. Porciano, et Cameracensis, verba Christi in Eucharistia instituenda, etiam sine Transubstantiatione, vera esse censuerint, concedit, R. 15, 16. Conversionem panis in Eucharistia non fuisse productivam sed adductivam dixit, R. 16, z. Quidam ex hoc collegerunt hanc non esse conversionem, sed translocationem, *ibid.*

S. Petri primum e verbis 'Pasce oves meas' asserit, R. 17. 20. Papam non esse Antichristum, Antichristum a Judeis esse recipiendum censuit, R. 21, 22. Regem Catholicum esse negat, R. 24. 33. 36. 39. Primum Regium, ut articulum novum, impugnat, R. 26, seq. 31. Gesta et miracula quorundam Carthusianorum narrat, qui Primum negarunt, R. 28—30. Calvinum profert, ut Regii Primatus impugnatores, R. 36—38. Fidem nostram Catholicam esse negat, R. 39. Ejus sententia de Reformatoribus Scoticis, R. 41—44.

Invocationem Sanctorum propagat, R. 45, seq. Testimonia multa de hac re citat, R. 48, seq. Hæc testimonia examinantur, R. 48—61. Et testimonia ab eo prolata de cultu reliquiarum, R. 62, seq. Multa esse adorationis genera censuit, R. 65.

Regem ab Ecclesia primitiva in multis dissidere asserit, R. 70. Eum verum esse Fidei Defensorem, R. 71—74, et eum causam communem cum aliis Regibus ob Juramentum Fidelitatis habere negat, R. 75. 89. Illud Juramentum impugnat, R. 82—85. Reverentiam memorat a plurimis regibus Paulo V. prestitam, R. 86, 87. 103. Regem subditos suos a fide Catholica avertere censuit, R. 89. Eum voluit expurgari a Scripturas legendas, R. 92, 93. Reges Pontifice esse inferiores censuit, R. 94, 95. Hæreticos non esse extra causam in pœnalibus, R. 98. Principes infideles esse deponendos, R. 99, 100. Pontificem super multa et maxima regna esse, R. 101. Quantam reverentiam Principes quondam Papæ adhibuerint, recenset, R. 103—106. Regnum item Angliæ Innocentio III. a Joanne concessum, R. 106. Denarios S. Petri a plurimis regibus Angliæ solvi jussos, R. 108., et regnum Hiberniæ ab Adriano IV. Henrico II. datum memorat, R. 109.

Regem et Cardinalem inter se comparat, R. 113, seq. Cardinalium originem discutit, R. 115. 128. Item dignitatem Episcoporum, R. 117—

120; presbyterorum, R. 121—124; et Diaconorum, R. 124—126. Cardinales a Christo censuit institutos R. 126. Multa citat de dignitate Cardinalium e S. Petro Damiano, R. 129; e S. Bern. et Conrad. Ursper., R. 130. Humilem ortum habuit, R. 131, 132. Ortum et progressum Cardinalium discutit, R. 135, 136. Aequalitatem eorum cum Regibus, R. 137, 138; qualem dignitatem habeant Presbyteri et Diaconi Cardinales, R. 139; auctoritatem Concil. posteriorum defendit, R. 139, 140. 144, 145; et modum in iis celebrandis adhibuit, R. 144. Multos fuisse Pontifices electos, qui non Cardinales essent, asserit, R. 141. Supremam Pontificis in Reges potestatem vindicat, R. 141, 142; et Cardinales nuper esse exortos negat, R. 143. Auctoritatem Conc. Trident. asserit, R. 145; et res in eo actas laudat, R. 147.

Quis fuerit Auctor Præfat. Politicæ in Torti Respons., se nescire profitetur, R. 150, 151. Immodeste scripsit, R. 151. In Regem Jacobum asperere invehitur, R. 151. 155. Infaustam sub eo esse vivendi conditionem queritur, R. 151, 152. Librum, quem sub nomine Torti impugnat, Regis fuisse se nescire professus est, R. 155. De conviciis Regis queritur, R. 156. Convicia sua Regi iterum impingit, R. 157; et odioso dilemmate Regem involvere tentat, R. 157, 158. In Regem minax, R. 167, 168; et ad suam defensionem exempla S. Hil. Pictav. et Lucifer. Calarit. allegat, R. 168. Utrum Apologiæ Reg. Jacob. directe responderit, R. 170.

Pontificiam potestatem in Regibus deponendis asserit, R. 171; e verbis 'Pasce oves,' et 'Tibi dabo claves,' R. 173. Regem pro manifesto fidei Catholice hoste habet, R. 173. Jus eligendi Pontificis Imperatori a Pontifice concessum discutit, R. 183, seq. Historiam de privilegiis Carolo M. concessis fictam esse asserit, R. 184. Pontifices per CC annos consensu Imperatorum creatos fuisse concedit, R. 188. De hac tyrannide queritur, R. 189. Negat Pontifices Imperiali auctoritate fuisse depositos, R. 190—192. Imperatores a Pontificibus sæpius fuisse depositos asserit, R. 192—194. Gregor. VII. fortissimum Ecclesiæ vindicem appellat, R. 194. Pragmatican Sanctionem Ludov. IX. in odium Rom. Ecclesiæ interpolatam fuisse asserit, R. 196; et eam a Leone X. fuisse abrogatam, R. 197, 198.

Multos Episcopos profert, qui Regibus suis restiterunt, R. 198, seq. S. Anselm. Cant., R. 199. S. Thom. Cant., R. 200. S. Edmund. Cant., R. 200. S. Dunstanum, R. 201. S. Hugon. Lincoln. R. 201. S. Ricard. Cicestr., R. 202.

Regem Jacobum haud esse Apostatam concedit, R. 204. De modo ejus Baptismi, R. 205; et de religione Patris, &c. R. 205—207. Libros Apocryphos Canonicos esse contendit, R. 209—214. Ecclesiae auctoritati innitens, R. 213, 214. Multos haereticos tria Symbola, et quatuor prima Concilia accipere assertit, R. 215. Posteriora Concilia aequae ac quatuor prima accipit, R. 215, 216, 247. Calvinii sententiam de descensu Christi ad inferos impugnat, R. 217. Regem Jacobum Symbolum Nicenum, et Symbolum S. Ath. rejicere assertit, R. 219, 220. Concilium Nicenum et ejus Canones examinat, R. 223, seq., et Regem eos non accipere contendit, R. 225—227; item, Conc. C. P. I., R. 227; Conc. Ephes., R. 228; et Conc. Chalced., R. 229, seq. Ex hoc Conc. Primum Pontificis se posse colligere censet, R. 229, 230; et invocationem Sanctorum, R. 233.

Cultum B. M. Virg. discutit, R. 234. Eam Divam esse vocatam negat, R. 235. De ejus invocatione et ejus apparitionibus Patres citat, R. 236—242. Cultum Angelorum discutit, R. 242—246.

Missas Privatas defendit, et de hac re Auctores citat, R. 248—250; et Eucharistiam sub una specie, R. 251, seq. De hac re Nazaraeos profert, R. 254; et Manichaeos, R. 258. De Eucharistia domi sumpta Patres citat, R. 259, 260; et eam ad aegrotos sub una tantum specie delatam fuisse contendit, R. 260, 261. De transubstantiatione Patres citat, S. Cyril Hier., R. 262. S. Ambr., S. Greg. Nyss., R. 263. S. Gaudent., S. Chrysost., Arnold. Carnot., R. 264. De adoratione Eucharistiae, R. 266; et ejus circumgestionem, R. 267. De operibus Supererogationis, R. 267. De benedictione campanarum, R. 268, 269.

De veneratione reliquiarum et crucis citat Patres, R. 270—274. Idololatriam definit, R. 274. Diversa esse adorationis genera contendit, R. 275, seq. De Imaginibus Dei Patris, R. 281. De Cruce contactu Christi facta sacra, R. 283. De miraculis a Cruce factis, R. 283, 284. De Purgatorio, R. 285, seq.

De Primatu S. Petri, R. 289, seq. De Petro visibili Rectore Ecclesiae, R. 294. Cui uni claves datae, R. 295. Qui Conc. Hieros. praefuit, R. 297. De Primatu S. Petri Patres citat, R. 299—303.

De Antichristo, R. 304, seq. De discessione ejus tempore futura, R. 307. Super quos Antichristus sese extollet discutit, R. 309. De futura ejus sede in templo Hieros., R. 311—313. Papam condonare peccata, nisi ministerialiter, negat, R. 314. Miracula multa erga Eucharistiam exhibita narrat, R. 317. Bestiam apud Apoc. eandem esse ac meretricem negat, R. 321, 408. De regno Antichristi per tres annos et dimidium Patres citat, R. 323. Quod Christus venturus sit statim post eadem Antichristi contendit, R. 326; et tamen diem judicii esse incertum, R. 327. Enochum et Eliam duos esse Testes contendit, R. 329. De hac re Patres citat, R. 331, 333. Eos nunc esse in Paradiso (non in coelo) contendit, R. 339. Quod Christus primus in coelum dicitur ascendisse, R. 341—346. Eos morituros fore ante judicium censet, R. 347. De situ Paradisi, R. 354. Terrestrem Paradisum non esse omnino destructum censuit, R. 356. Duos Testes duo esse Testamenta negat, R. 359, 373, 375, 376, 377. Veros esse homines assertit, R. 361. De libris Apocryphis a Canone omisiss queritur, R. 365. Psalterium S. Bonaventurae defendit, R. 366. Lectionem Scripturarum nunquam fuisse laicis negatam contendit, R. 369—374. Pallidum equum in Apoc. ad Antichristum pertinere negat, R. 379, 381. Per stellam cadentem Lutherum intelligit, R. 382, 383. De nomine universalis Episcopi a Bonif. usurpato, R. 384—386. Bonifacium nullum sibi erexisse regnum contendit, R. 387. Antichristum Idola fore culturum negat, R. 389. Homicidia et alia scelera apud Romanenses tolerata esse negat, R. 392, 393, 412, 414. Monachos defendit, R. 394. Indulgentias et Jubilaeos, R. 395, 396, 413. Quid per Draconem, priorem Bestiam, et caput ejus occisum et reviviscens intelligat, ostendit, R. 397. De simulata plaga Antichristi, R. 400. Pontificem adorari negat, R. 400, 401. De professione obedientiae erga Pontificem, R. 403. De numero Antichristi, R. 405. Plurima nomina hunc numerum reddentia profert, R. 406. Antichristum Bonifacii tempore ortum negat, R. 406, 407. Per meretricem

non Antichristum intelligit, R. 408, sed, secundum Patres, omnes impios, aut Romam imperantem, R. 408, h, i. Bestiam non esse Antichristum censet, R. 409.

Reformatos, ut seditionis auctores, perstringit, R. 416, 417. De patientia Martyrum, R. 417. Se subditos Regibus suis superiores fecisse negat, R. 421. Cæsarem legitimum Pauli fuisse judicem negat, R. 422; et Paulum coactum fuisse asserit ad eum appellare, R. 424. De electione Regum, consensu populi sui, R. 425. 427. 429, 430. 433. De electione S. Matthiæ, R. 427, 428. De iudicio sortium, R. 431. Ambitum in electione Pontificum usurpatum negat, R. 431. In electione Episcoporum populi testimonium de moribus fuisse adhibitum ostendit, R. 433.

Garnettum Proditionis Sulphureæ, non nisi in confessione, conscium fuisse contendit, R. 435. Confessionem posse detegi ad ingens malum avertendum concedit, R. 435, 436. Eam tamen Regi Jacobo, ut a vera religione alieno, minime fuisse revelandam, R. 437. Romanenses Anglos graviter fuisse oppressos propter religionem queritur, R. 437. 439, 440. Ullum Jesuitam Proditionis Sulphureæ conscium fuisse negat, R. 440.

Reges Dei esse Vicarios negat, 443. Apostolos esse Dei Vicarios contendit, R. 444. Qui sunt Pastores, R. 446.

Dissensiones inter eos, qui extra Romanam sunt Ecclesiam, perstringit, R. 447, 448. 450, 451, 452. Lutherum esse Pseudo-Propphetam asserit, R. 452, 453. Summum Pontificem Judicem esse fidei contendit, R. 455. 457, 458, 459; non spiritum privatum, R. 460. Regem Jacobum a religione proavorum discessisse asserit, R. 461, 462.

Defendit Matth. Torti, (1.) Mendacia, R. 464—486. (2.) Ementitas Historias, R. 487—492. (3.) Nova dogmata, R. 493—500, ut videas plenius sub *Tortus, Matthæus*.

Scrpsit tractatum adversus Guil. Barclaium, R. xix. 80—82. 500. Censura Curie Parisiensis in hunc librum, R. xx. In hoc libro nova dogmata. (1.) Christus habuit temporalem potestatem, R. 80. (2.) Liberavit Apostolos a subiectione Principum, R. 80. (3.) Defuerunt Apostolis Reges, quos deponerent, non deponendi potestas, R. 80. (4.) Potuere Apostoli a subiectione Principum Christianos eximere, R. 80.

(5.) Christiani possunt jugum Principum infidelium excutere, R. 80. (6.) Tolerarunt persecutores propter virium defectum, R. 80. (7.) Debent Imperium eorum abrogare, si vires adsunt, R. 80. (8.) Ecclesia debet eos deponere, R. 81. (9.) Pontifices, etiam in temporalibus, non fuere subiecti Imperatoribus Ethnicis, R. 81. 500. (10.) Reges nullam in clericos habent potestatem, R. 81. 500. (11.) Clerici sunt exempti, jure divino, R. 81. 500. (12.) Pontifex potest eximere Clericos a potestate Principum R. 81. 500. (13.) Papa potest mutare regna, R. xix. 81. 500. (14.) Et sine excommunicatione disponere de regnis, R. xix. 81. 500. (15.) Et privare Principes infideles dominio suo, R. 81. (16.) Potest facere, ut qui Rex est, Rex non sit, R. xix. 81. 153. 500. (17.) Potest dispensare contra obedientiam subditorum, R. 82. (18.) Et Principes cogere ad leges ferendas, R. 82. 500. (19.) Principes non sunt de jure a Deo secundi, R. 82. (20.) Ecclesia Reipublicæ præest, ut spiritus carni, R. 82. (21.) Potestas in Pontifice nulla est proprie temporalis, R. 204. (22.) Si Principes Clericis privilegia concesserint, id esse ex ignorantia juris divini, R. 500.

Benedictus II., vix decem menses sedit, R. 188. Fama sanctitatis claruit, R. 188.

— *III.*, a Lothario Imperatore Pontifex creatus, R. 185.

— *IV.*, eum portentum Platina dixit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.

— *IX.*, eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285. In Conc. Sutrinum depositus, R. 190. Ejus pravi mores, R. 191.

— *XII.*, Bullam edidit de S. Francisci stigmatibus, T. 276, z.

— *XIII.*, (Petrus de Luna,) a Conc. Pisano depositus, R. 188. In Conc. Constant. cessit, T. 477, 1; R. 140.

— (—?) in Dedicatione libri ad Paulum V. de Potestate Pontificis in Articulis fidei condendis, T. 213.

Benvenutus de Imola, de calcata cervice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.

Berengarius, in iurejurando suo se fidem Papæ Nicolai tenere affirmat, R. 247, i. *Berengaudus* (apud S. Ambros. Op.) expositionem Apocalyps. scripsit, R. 382, n. Per sextum Sigillum excidium Hierosolymitanum intellexit, R. 382, n. *Bergomensis, Jac. Phil. Forestus*, cervicem

- Frid. I. ab Alex. III. calcamatam memorat, T. 317, 318. Quare Fridericus tinuerit, narrat, T. 319. De morte Henrici IV., R. 488, l.
- Bernardus, S.*, de Papæ potestate, T. 35. s. x. in criminibus non in possessionibus exercenda, T. 55. Malas dispensationes dissipationes dixit, T. 70, b. De S. Petri, cum peccarit, non amissa caritate, T. 304. (hæc sunt verba Guil. Abbat. Vide *ibid.* not. p.) De statu Sanctorum post mortem, R. 59. b. De Cardinalium dignitate, R. 130. De imperfectione operum nostrorum, R. 222. De infelici successu Cruciatæ, R. 413, h. Usuram damnat, O. 140.
- *Sylvestr.* (apud S. Bern. Op.) definitiones profert de usura et usurariis, O. 140.
- Bernried, Paulus*, somnium Greg. VII. narrat, R. xix.; et absurda quædam de B. M. Virg., R. 237.
- Bertholdus*, eum in Philippum Suevum Innoc. III. excitavit, T. 322.
- Bessarion, Card.*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcamat memorat, T. 318; R. 489. Chronicon Venetis dedit, R. 487.
- Bestia*, utrum apud Apoc. eadem sit ac Meretrix, R. 321, 322. 408, 409. Prior bestia habetur a Bellarm. pro universitate impiorum, R. 397, 398. 408. Per septem ejus capita septem regiminis formæ indicantur, R. 397, 398. 410. Per caput occisum et reviviscens Antichristus, R. 400. Posteriore bestia indicantur Predicatores Antichristi, R. 398. Utrum sit ipse Antichristus, R. 409, 410.
- Beza, Theod.*, quomodo verba illa 'Adjuro te, ne me torqueas' intellexerit, O. 111.
- Bibliander, Theodorus*, Chronologiam Autopticam edidit, R. 335, p. Joannem Baptistam Eliam fuisse credidit, R. 335. Nihil ab eo Rex Jacobus hausit R. 335.
- Biel Gabriel*, Confessorem debere peccatum impedire perpetrandum censuit, T. 360. Modum præsentiae Christi in Eucharistia non inveniri in S. Scripturis concessit, R. 15.
- Binnius, Severinus*, de cadavere Henrici IV. Imp. 'hortatu Papæ' inhumato, T. 228.
- Bituricense Conc.* Vide *Conc. Bituricense*. *Blackwellus, Georgius*, Archipresbyter, T. 85. 87. 159. 271. Tractatum approbavit de Æquivocatione, T. 14, a. Temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33; non spirituales Primatum, T. 390. Juramentum Fidelitatis suscepit, T. 87. Factum libro excuso defendit, T. 87, c; 159. Nihil in Juramento fidei adversum invenit, T. 234. Post id susceptum carcere detentus, T. 159. 215. 271. 390, 391. Depositus a munere Archipresbyteri, T. 159. Ad eum Rob. Bellarminus Epistolam scripsit, T. 241, seq., et eum ob susceptum Juramentum graviter increpuit, 391, 392. Ejus causa a causa S. Basilii longe alia, T. 391. Haud similis Marcellino, T. 392.
- Blanzius, Th.*, ob temporalem Pontificis potestatem vindicatam, a Sorbona condemnatus, T. 32.
- Blasius de Viegas*. Vide *Viegas, Blasius de*.
- Boetius Epo.*, (in libro de Jurisd.) Pontificis in rebus temporalibus potestatem spirituales esse existimavit, T. 26.
- Bohemia*, vectigal pendet Rom. Ecclesiæ, T. 259.
- Bonaventura, Cardin.*, Confessorem debere peccatum impedire perpetrandum affirmat, T. 360. De cultu imaginibus debito, R. 282. Psalterium in honorem B. M. V. edidit, R. 366—368.
- Bonerus, Edm., Episc. Londin.*, in Præfatione ad librum Steph. Gardineri Regium Primatum defendit, T. 166. Juramentum de Regio Primatu sub Henrico VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Elizabetha recusavit, T. 171. Haud tamen dure habitus, quanquam in odio omni populo, T. 171. Immiti ingenio, R. 441.
- Bonifacius I.*, Primatum sedis Romanæ super Canones Nicenos fundare conatus est, T. 17. Ejus Primatum Eccl. Africana rejecit, T. 18; R. 303.
- *III.*, a Phoca obtinuit, ut Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum, T. 385, s. 408; R. 126. 384. Et Romanum Pontificem dicendum esse Ecumenicum, T. 406; R. 384. In Phocæ favorem sese insinuavit, T. 406. Nomen universalis Episcopi a Cyriaco denegandum curavit, T. 406. 448; R. 386. Regnum sibi erexit, R. 387. Multa in clero reformando effecit, R. 388. Octo tantum menses sedit, R. 388. Sedit anno Dom. DCVI., R. 407.
- *VII.*, sacrilegus, T. 261.
- *VIII.*, temporalem Pontificis Potestatem primus credi voluit, T. 182. Galliam Pontifici subesse affirmat, T. 259; R. 196. Edvardo I. interdixit, ne Scotos bello vexaret, T. 259. Ejus arrogantia, T. 260. Coelestinum V. impostura delusit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261. Utrunque gladium,

- spiritualem et temporalem, Ecclesiae vindicavit, T. 331, l. Regem Gallorum excommunicavit, R. 88. Mortuus est, ut canis, R. 196. Ad eum Edvardus I. submisce scripsit, R. 203, h. Bullam edidit de Jubilaeo celebrando, R. 396, u. Gladio se accinxit, R. 447.
- Bonifacius IX.*, Simoniacus, T. 260.
- Bosgravius, Jacobus*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 32, 270; R. 481, 494. Eum sententiam suam mutasse refert Joannes Eudæmon Cydonius, T. 32, e.
- Bournus, Gilbertus, Episc. Bathon.*, Jumentum de Primatu Regio, sub Henr. VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; sub Eliz. detrectavit, T. 170. In Aedibus Decan. Exon. obiit, T. 170.
- Bozcius, Thom.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. 153, 449.
- Bozzius, Franc.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. xix.
- Brennus*, Templum Apollinis spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Brentius, Joannes*, dictum cujusdam 'Asotici' de Scripturis, sine auctoritate Ecclesiae, nihil valentibus refert, R. 360. Decimis favet, O. 171.
- Brevia Clementis VIII.* Vide *Clemens VIII.*
- *Pauli V.* Vide *Paulus V.*
- Breviculus duorum nuper in publicis Comitibus Anglicanis actorum*, liber ita dictus a Bellarm. citatus in Apologia pro Responsione, R. 475, x. Eum Bellarm. excudere voluit, R. 476. Liber mendax, R. 475, 476.
- Brightmannus, Thomas*, librum scripsit, cui nomen 'Apocalypsis Apocalypseos', R. 305, f.
- Brixinense Conc.* Vide *Conc. Brixinense.*
- Bromiard, Joannes*, Deum esse speculum, in quo relucet omnia, credidit, R. 47, l.
- Bruno*, de Henr. IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316.
- Bucerus, Martinus*, fidem in Anglia haud seminavit, T. 394; R. 39. Decimis non favet, O. 171.
- , *Gersomus*, scripsit dissertationem de Gubernatione Ecclesiae, O. 179, d.
- Buckeridge, Joannes, Episc. Eliens.*, opera posthuma Lanceloti Andrewes edidit, O. 6.
- Bulengerus, Petrus*, sententiam S. Hieronymi, de futuro adventu Eliae, parvi habet, R. 332, 334.
- Bulgaria*, Jurisdictio Eccl. C. Politane in eam, T. 288, h.
- Bulla Papales*, quando nullae, T. 60. In Anglia interdictae, R. 203.
- Bened. XII., de stigmatibus S. Francisci, T. 276, z.
- Bonif. VIII., de Jubilaeo celebrando, R. 396, u.
- Clement. V., de regno Siciliae, T. 259.
- Clement. VI., de Jubilaeo celebrando, R. 396, y.
- Clement. VIII., de novo Rege in Gallia eligendo, T. 40, 225. De Jubilaeo celebrando, R. 396, x.
- Eugenii III., de cruciatis, R. 413, g.
- Greg. VIII., de cruciatis, R. 413, g.
- Greg. IX., in Frid. II., R. 82, q.
- Greg. XIII., in Coena Domini, T. 39.
- Greg. XIV., in Henricum IV. Reg. Gall., T. 40; R. 172, d.
- Innoc. III., de cruciatis, R. 413, g.
- Innoc. IV., in haereticos, T. 252.
- In Frid. II., R. 82, q. 495, x.
- Joannis XXII., ad Edvardum II. Reg. Angl., R. 111, t.
- Julii II., de Provisionibus, T. 73.
- Leonis X., de Abroganda Pragmatica Sanctione, T. 249; R. 198, n.
- In Lutherum, T. 73; R. 299. Qua Henricum VIII. Reg. Angl. 'Fidei Defensorem' dixit, R. 71, k. 73, o.
- Pii V., in Elizab. Regin. Angl., T. 119, 215, 216, 268; R. 194, t. 453, f.
- Sixti V., in Henricum IV. Reg. Gall., T. 38, o. 39; R. 172, d.
- Pauli II., de Jubilaeo celebrando, R. 396, w.
- Pauli III., in Henricum VIII. Reg. Angl., T. 268; R. 194, s.
- Pauli V., in Venetos, T. 38, p. 268, i; R. 34, n. De Jubilaeo celebrando, R. 396, x.
- Burgensis, Paulus*, quomodo verba Christi de Eliae adventu intellexerit, R. 335.
- Burgoinius, Edmundus, Prior Dominicanus*, exemplum Judithae Jac. Clementi proposuit, T. 293; ob id ipsum extremo supplicio affectus, T. 293, v. Parricidii fautor, R. 412.

C.

Cabilonense Conc. Vide *Conc. Cabilonense.*

Cadalous, Antipapa, ad eum Epistola S. Petri Damiani, R. 129.

Cacilianus, ejus causam Donatistae ad Constantinum detulerunt, T. 201, p. Haec causa bis ad Episcopos delata, ipse est ab Imperatore tandem innocens pronuntiatus, T. 201, p.

- Cesaraugust. Conc.* Vide *Conc. Cesaraugust.*
- Cesaricus Cisterciensis*, in Dialogo Miraculorum absurda et indigna de B. M. Virg. narravit, R. 237.
- Caius*, primus Eccl. Thessalon. Episcopus, O. 185.
- Cajetanus, Thomas de Vio, Card.*, Potestatem Clavium ad iuramenta, et vota solvenda extendit, T. 74. De lege tempore Manassis neglecta, T. 450, 451. De aeneo serpente, superstitione culto, ab Ezekia sublato, T. 453. Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 489, p. R. 213. 366. Nihil esse coactivum in Evangelio ad Transubstantiationem confirmandam censuit, R. 13. Claves regni coelorum, non Regni terrestres Petro esse datas asserit, R. 18. De usu vocis 'Canonici,' R. 213. Ad Christum non directe, sed per amicos suos, i. e. per Sanctos, esse accedendum dixit R. 242.
- Calix*, fuit semper communicantibus distributus, R. 257. Vide *Eucharistia*.
- Calixtus I.*, de parœciis, O. 166.
- Calvinus, Joannes*, nullum ministeriale caput Ecclesiæ agnovit, R. 36, z. Regem judicem esse in causa fidei negavit, R. 37, b, et regium munus Apostolicum esse ministerium, R. 37, c. In eos, qui Henr. VIII. caput Ecclesiæ appellarunt, invecus est, R. 38. 474. De descensu Christi ad inferos quid censuerit, R. 217. Ezekielem non omnimodas usuras damnasse censuit, O. 123, 124. Eas a divitibus impendendas esse contendit, O. 126, et permittendas esse, ad mala majora vitanda, O. 134, 135. Ejus de hac re trepidationes, O. 141, 142. De stipendiis ministrorum male solutis queritur, O. 161. Decimis non favet, O. 171.
- Cambyses*, Templum Hammonis spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Camdenus, Guil.*, actionem in H. Garnettum latine vertit, T. 90, n. Scripsit Annales Angl. et Hibern. regn. Eliz., qui passim in notis apud Tort. Torti, et Resp. ad Apol. citantur.
- Cameracensis, Card.* Vide *Alliaco, Petrus de*.
- Camerarius*, in Græca Catechesi usuram damnat, O. 141.
- Camillus*, decimas votivas dedit, O. 169.
- Campanarum Baptismus*, voce 'Baptismus' de hac re utitur Steph. Duranti, R. 268, 269. Ejus sensum explicat, R. 269. Ritus in hac re adhibiti, R. 269. De hac re querelæ Germanorum in 'Centum Gravaminibus' suis, R. 269, 270.
- Campianus, Edm.*, in Reginam Elizabetham rebellis, T. 33, g. R. 440. Facultates ei concessit Greg. XIII. de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. Disputationes in Turri Londinensi habuit, R. 482, g. Bellarminum in eis sæpe citavit, T. 269; R. 482. Interrogatus utrum Elizabetha Regina esset de jure, respondere renuit, T. 270, q. R. 481. Decem millia ad Romanenses se aggregasse mentitus est, R. 438. 481. Librum scripsit, cui tit. 'Rationes decem' &c. R. 482, f.
- Candidati æternitatis*, Enoch et Elias a Tertulliano ita dicti, R. 349. Quomodo hæc verba intelligenda, R. 349, 350. Candidati sunt a municipibus distincti, R. 350.
- Candidianus, a Theodosio jun. ad Conc. Eph.* missus ad tumultus compescendos, T. 206; R. 228, non ad res fidei tractandas, T. 207; R. 146. 228.
- Canon Conc. Carthag. cvii.*, de causis Episcoporum ad Reges haud deferendis, T. 202.
- VI. *Conc. C.P. I.*, de causis Episcoporum ad reges haud deferendis, T. 202. Hic Canon huic Concilio a multis abjudicatur, T. 202, q.
- XXII. *Conc. C.P. IV.*, utrum sit spurius, R. 186, 187, e. Citatur in Jure Canonico, R. 187, g.
- *Missæ.* Vide *Missæ Canon.*
- *Scripturæ.* Vide *Scripturæ Canon.*
- Canones Conc. Antioch. xi., xii.*, de causis Episcoporum ad Reges non deferendis, T. 202.
- *Conc. Later. IV.* spurii habiti, T. 250, 251. 253. Apud Anglos nunquam recepti, T. 251. Eos Cochlaeus primus edidit, T. 252. Eos ex antiquo codice se edidisse profitetur Cosartius, T. 253, a.
- *Lugd. I. et II.*, pro Decretalibus Pontificum tantum habendi, T. 248.
- *Vienn.*, pro Decretalibus Pontificum tantum habendi, T. 248.
- sine Imperatoris consensu vim legum haud habuerunt, T. 428.
- Canonicum Jus.* Vide *Jus Canonicum.*
- Cantabrigiensis Academia.* Vide *Academia Cantabrigiensis.*
- Cantipratensis, Thomas*, absurda quædam de B. M. Virg. narravit, R. 237.
- Cantuariensis, Archiepisc.* Patriarcha dicitur in Jure Canonico, R. 474.
- Canus, Melchior*, citat Eusebium, ut libros Apocryphos rejicientem, T. 487, a. S. Gregorium Mag. et Bedam ut nimis credulos perstruigit, T. 493, c. R. 287, q.

- Canutus*, Rex Angliæ, Denarios S. Petri Pontifici confirmavit, R. 108.
- Capellus*, *M. Anton.*, in Regem Jacobum scripsit, R. xxv.
- Capgravius*, *Joannes*, de Henrico II. Reg. Angl. virgis cæso, T. 327, et mœrore ejus ob mortem S. Thomæ Cant., T. 328.
- Caponsacchius*, *Petrus*, Observationes in Apocal. scripsit, R. 339, y.
- Caput Ecclesiæ*, Christus Ipse, non Pontifex, T. 491; R. 363. Nullum ministeriale caput Ecclesiæ agnovit Calvinus, R. 363.
- Caput fidei*, non Pontifex, T. 400. Sed Christus Ipse, T. 401. 491. Quid hoc verbo S. Greg. Mag. intellexerit, T. 399. 403. 492. De hac re miræ Torti distinctiones, T. 402.
- Caraffa*, *Thomas Maria*, Paulum V. titulo 'Vice-Dei' insignivit, T. 45, p. 243. 443. R. 166, r. 398, c.
- Cardinales*, magnates Ecclesiæ, gentium omnium proceres et orbis principes, T. 6. Humiles origine, T. 6. Petasum ab Innoc. IV., lacernam a Paulo II. acceperunt, T. 6; R. 143. Christi Domini a Sixto V. vocati. T. 290. Priorem ferre non possunt, R. 113. Cum Regibus comparat Bellarminus, R. 113. De hac comparatione Patrum testimonia audacter profert, R. 115. Eorum origo, R. 115. 136. Nuper instituti, R. 127. Sunt 'Cardines terre,' (ut habet Jacobatus de Concil.) R. 127. Olim non distincti ab alio Romano clero, R. 128. 137. Postea facti Electores Pontificis, R. 128. 136. Id tamen recentioribus temporibus, R. 129. Sunt 'septem oculi' in Zecharia, 'septem candelabra' in Apocalypsi, secundum Petrum Damianum, R. 129. 'Totius orbis iudices,' sec. S. Bern. R. 130. 'Potiora membra Ecclesiæ,' sec. Conr. Ursperg., R. 130. Eorum dignitas e Regum incuria exorta, R. 131. Tituli Parœcienses Diaconis Cardinalibus sæpe traditi, R. 133. 136. In plurimis Ecclesiis, non Romæ tantum, fuere Cardinales, R. 133. 136, ut Ravennæ, R. 126. 135. S. Pauli Lond., R. 135, Compostellæ, R. 135. Nulli erant Cardinales tempore Sylvestri aut Symmachi, R. 134. Non sunt ex instituto suo Pontificis Electores, R. 136. Regibus impares, R. 137. Etiam honore temporali, R. 138. Post eorum institutionem Concilia rarius habita, R. 140. Et perpauci, nisi e Collegio Cardin., Pontifices creati, R. 141. Eorum fastus coercendus, T. 152. Gaudent titulo 'illustrissimi,' R. 143. Quo sese Regibus æquiparant, R. 143. 'Pars corporis Papæ,' in Jure Canonico dicti, R. 143. Et Regibus æquales, R. 144.
- Caverius*, *Alex.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.
- Caritas*, non amissa a S. Petro, cum pec-cavit, T. 304.
- Carolus Magn. Imper.*, Concilia convocavit et confirmavit, T. 190—193. Jugum a Romana Ecclesia impositum ferre voluit, T. 207, w. 333. A Conc. Mogunt. 'Rector Religionis' dictus, T. 249. 466. 469. Ei Patriciatum concessit Adrianus I., et jus eligendi Pontificem, R. 183, 184. Hæc historia non conficta, R. 184, 185. A multis historicis memorata, R. 184, 185. Utrum tempore Adriani fuerit Imperator, R. 185. Liberas esse debere electiones Pontificum decrevit, R. 186. Quid ei Leo III. contulerit, R. 192.
- *V., Imper.*, malam fidem Clementi VII. objecit, R. 88.
- *VII., Gallie Rex*, Pragmaticam Sanctionem edidit, R. 92, b.
- *IX., Gallie Rex*, sub eo Laniena Parisiensis, R. 417.
- Cartalo*, decimas votivas dedit, O. 169.
- Carthagini. Conc.* Vide *Conc. Carthagin.*
- Carthusiani* quidam Anglici, regum primatum negant, R. 28. Miracula quædam apud eos gesta, R. 30, 31. Ii pro martyribus haud habendi, R. 32.
- Cassander*, *Georgius*, quosdam Hymnos de B. M. Virg. censura notavit, R. 236.
- Castellus*, *Joannes*, Henricum IV., Reg. Gall. occidere tentavit, T. 335; R. 412. 416. Audivit ex Jesuitis hoc licitum esse, R. 412.
- Castro*, *Alphonsus de*, Pontificem errare posse in fide admittit, T. 180. Non esse de Catholica fide quemlibet Pontificem rite electum credere affirmat, T. 285.
- Catena Hieron.*, de hostili Pii V. in Elizabetham Angl. Regin. animo, T. 119, 120.
- Catharinus*, *Ambrosius*, librum scripsit De Consummata Christi gloria, et De immaculata Concept. Divæ Virg. R. 340, c. Enochum et Eliam jam frui visione beatifica asserit, R. 340. Citat sententiam ex S. Augustino, de Paradiso in vicinia Lunæ, R. 355.
- Catholicus*, quid hujus vocis sensus, T. 368. Non hæretico contrarius, T. 372, 373; R. 159. Ei verbum 'Romanus' haud addendum, T. 368. Hoc nomen Romanensibus haud proprium, T.

368. Illo ad eos deliniendos usus est Rex Jacobus, T. 372. 494. De hoc nomine a Rege Jacobo usurpato queritur Tortus, T. 494. Et lacinias quasdam detritas de hoc nomine e Patribus citat, T. 494.
- Catibei*, *Robertus*, se in Proditione Sulphurea super Brevia Clement. VIII. fundavit, T. 342. 344. 397. Ea Garnettus illi ostenderat, T. 342. Garnettum sæpius adiit, T. 343. Eum Garnettus in scelere confirmavit, T. 343. 349. 351; R. 415. In duabus conspirationibus antea interfuerat, T. 343. A latere Garnetti vix unquam discessit, T. 343. Voluit rem totam extra confessionem Garnetto aperire, T. 344. Garnettus eum audire noluit, T. 344. A re noluit desistere, T. 345. Facinoris sui veniam petere renuit, R. 413.
- Cato*, usuras sustulit, O. 146. Ejus dictum de usurariis, O. 147.
- Cecil*, *Robertus*, *Comes Salisburie*, Actioni in Garnettum prefuit, T. 353, g.
- Censura Generalis*, contra errores quibus recentes Hæretici sacram Scripturam asperserunt, edita primo a.d. 1554, secundo a.d. 1562, R. 373, g. Versiones Censorio mucrone jugulavit, R. 373, h. Quot versiones in ea damnatae, R. 374, k, l.
- Censure Ecclesiasticæ*, ad scelera profiliganda datae, O. 49. Solam jam crumenam pulsant, O. 49, et ridiculis in rebus, O. 49, ideo contemptæ, O. 49.
- Cervinus*, *Ricardus*, Astrologus, R. 132. 398, b. Pater Marcelli II., R. 132. 398, b. Avus Bellarmini, R. 398, b.
- Chalcedonense Conc.* Vide *Conc. Chalcedonense*.
- Channey*, (seu *Chancey*, seu *Cheney*), *Mauritius*, librum scripsit de Passione XVIII. Carthusianorum, R. 28. 30, b.
- Character Antichristi*, in fronte et dextra impressus, R. 402, 403.
- Chemnitius*, *Mart.*, Examen *Conc. Trident.* scripsit, R. 383, a.
- Childebertus*, ei Pelagius rationem reddidit, R. 446.
- Childericus*, *Gallie Rex*. Vide *Hildericus*.
- Chisholm*, *Gul.*, Episc. Vasionensis, T. 227, 228. Confessionem fidei Scoticæ refutavit, R. 291. Parvi habendus, R. 291.
- Christi Domini*, Reges sunt, sec. *Conc. Tolet. IV.*, T. 290. Cardinales Christos Domini Sixtus V. appellavit, T. 290. Reges sunt, R. 443, 444.
- Christiani*, eorum numerus Tertulliani tempore, R. 419. Nunquam inter Albinianos et Nigrianos censebantur, R. 419, 420.
- milites Juliano servierunt, T. 50, g. 53, j. 185, a.
- Christianus IV.*, *Daniæ Rex*, coram eo concio habita, O. 53.
- Christophorus I.*, *Papa*, Leonem V. vi detrusit, T. 261. Eum monstrum Platina dixit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.
- Christus* dedit Claves Ecclesiæ, non uni Petro, T. 51. 76; R. 467. De hac re Patrum testimonia, T. 76—79. Non ad vincula naturæ solvenda, T. 54. Quando eas dedit, T. 73. De hac re Patrum et Scholasticorum testimonia, T. 73—76; R. 468. 472. Plus ei quam Papæ tribuendum, T. 180, 181. Utrum S. Petro jusserit, ut sedem Romæ collocaret, T. 278. 280, 281. Id pie credendum contendit Bellarminus, T. 278. 281. De Ejus adventu, et mundi fine, contradictiones Bellarmini, T. 307—309. Utrum didicerit a Patre de die judicii, T. 307, g. Ipse Caput et fundamentum fidei, T. 401. 491. Est Pontifex Magnus, T. 490. Quibus verbis Eucharistiam instituerit, R. 12. Etiam sine Transubstantiatione vera esse possunt, R. 15. De descensu Ejus ad inferos quid censuerit Calvinus, R. 217. Ad Eum directe, non per alios adeundum est, R. 242, 243. Ejus caro adoranda est Divinitati unita, R. 276. Antichristum spiritu oris sui interficiet, R. 315, 316. Utrum ante Ejus secundum adventum Elias et Enoch sint venturi, R. 331, seq. Abiit, ut pararet discipulis suis locum, R. 341. Ipse est Via Sanctorum, R. 343. Quod e cælo descenderit, ideo Deus, R. 345.
- Est totus in toto, et totus in qualibet parte Eucharistiæ, sec. S. Thom. Aquin., T. 402, p. De quantitate Christi sub pane quaesitum a Scholasticis, R. 14. An sit ibi sub panis quantitate, R. 14. An sub sua quantitate sine modo quantitativo, R. 14. An sub accidentibus, remota inhærentia, R. 14. An una cum Hostia et Calice moveatur, R. 14.
- Non abest a nobis, R. 294. Pontificem non constituit visibilem Ecclesiæ rectorem, R. 294. Est Ipse Ecclesiæ Caput, R. 298. Pastor et Episcopus, O. 187.
- Chronicon Augustense*. Frid. II. veneno extinctum refert, T. 323.
- *Avenionense* de calcata cer vice Frid. I. ab Hier. Bardo citatum, R. 489.

Chronicon a Bessarione Venetis datum de eadem re citatum, R. 489.

———— *Ventum* de re eadem, R. 489.

Chronologica Compilatio, Frid. II. veneno fuisse extinctum affirmat, T. 323.

Chrysostomus, S. Joan., Judam exinit e numero credentium, T. 299. Imperatorem 'omnium caput' dixit, T. 411; R. 98. Prophetas et Apostolos Regibus esse subjectos censuit, T. 486, t.

Tumulos Sanctorum adeundos, non autem Sanctos esse invocandos asserit, R. 32. Imperatorem Sanctos invocantem inducit, R. 53. Hic locus citatur ex Hom. lxvi. ad pop. Antioch., R. 53. Posteriores Homiliæ ad pop. Antioch. sunt centones ex aliis S. Chrysost. operibus, R. 53, l. Hic locus apud S. Chrysost. Hom. in 2 Cor. est inventus, R. 53, h. Garetius locum citat sub nomine Theodori Daphnopati, atque item sub nomine S. Chrysost., R. 53, k. In hoc loco factum narratur, non præceptum, R. 53. Miracula a Martyribus edita fuisse affirmat, R. 64. Nos ad Christum sine cultu Angelorum vult accedere, R. 245.

Episcopalem ostendit dignitatem, R. 118, et Diaconorum potestatem, R. 124, 125. Episcopum Diaconum fuisse dictum dicit, O. 180. 207. Nomina Episcopi et Presbyteri primo fuisse promiscua, postea distincta, O. 181. In una urbe unum fuisse Episcopum, O. 181. 203. Presbyteros non posse ordinare Episcopum, O. 183. Quinam fuerint Evangelistæ ostendit, O. 197, n.

Ad missas privatas confirmandas male a Bellarmino allatus, R. 248. Haud esse vulgarem in Eucharistia panem asserit, R. 264, b. Rhetorice loquitur de Corpore Domini, quasi igne ab ipsis Seraphim accepto, et de sanguine e latere Christi Ipsius effluente, R. 264, b. De Ecclesia super fidem S. Petri constituta, R. 302. 469.

De tempore adventus Antichristi, R. 23. 307. De sede Antichristi, R. 312, o. De Christo Antichristum spiritu oris interfecturo, R. 316, k. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, m. Mortem ab Enocho devictam memorat, R. 353. Malachiam citans 'Eliam Thisbitem' legit, R. 353, b. Ubi Enoch translatus fuerit, nescit, R. 356, x.

Ad Scripturarum lectionem hortatur, R. 372, d. De S. Matthiæ electione, R. 428.

In ejus Liturgia Imago Crucifixi memoratur, R. 272. Ejus Liturgia

male citatur a Bellarm. ad invocationem S. Mariæ confirmandam, R. 239. Ejus intercessionem probat, non invocationem, R. 239.

Chrysostomus, S. Joan., usuram damnat, etiam lege concessam, O. 137, 138. Decimas eleemosynam censet, O. 159, et decimas esse dandas, O. 163.

————, Canon Missæ S. Chrysostomi verba quædam habet in Canone Romano omissa, T. 437, 438.

———— (al. Auctor Operis imp. in S. Matth.) per 'montes sanctos' S. Scripturas intelligit, T. 18. Usuram damnat, O. 138.

Cheytræus, David, Expositionem Apocalypseos edidit, R. 335, q. Nihil ab eo Rex Jacobus hausit, R. 335.

Ciacconius, Alph., cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317.

Clarius, Isid., octo mille errores in Vulgata Bibl. Edit. invenit, R. 364. 375.

Clavasio, Angelus a, casus ostendit quando excommunicatio est nulla, T. 60. Crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.

Clares, Ecclesiæ, non Petro uni datæ, T. 51, 52. 64. 76—79; R. 20, 21. 295. 299, 300. 467. Ad peccata tantum liganda et solvenda, T. 74; R. 466. Promissæ, Matth. xvi. Datæ, Joan. xx. T. 73, 74; R. 296. 467. 472. De hac re testimonia Patrum et Scholasticorum, T. 73—76; R. 468—472. Sunt Regni colorum, non Regni terrestris, sec. Cajetanum, R. 18. Ad pascendum, non ad mactandum, R. 18. Sunt potentia et scientia discernendi, R. 469, o. Inter Clavem et beatitudinem Clavis distinguitur, R. 470, t.

Claudius, a Monte Martyrum, Commentaria in Apoc. scripsit, R. 339, v.

Clemens, S., Alex., Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Usuram damnat, O. 136. Decimas dandas esse censet, O. 164.

———— *Romanus*, Episcopus a S. Petro constitutus, O. 184, 185. Canon Missæ Clementinæ verba quædam habet in Canone Romano omissa, T. 436, 437, 438.

———— *II. Papa*, antea Suidigerus Babenbergensis Episcopus, R. 190, i. Pontifex creatus in Conc. Sutrinum, depositis Bened. IX., Sylvest. III., et Greg. VI., R. 190—192. Veneno obiit, T. 261.

———— *IV. judices* e Constitutione Frid. II. contra hæreticos procedere voluit, T. 252. 'Non negavit' mortem Conradini, id est, concessit, T. 327, g; R. 415, q. 'Nutat mundus,

- sit quartus, sitne secundus,' T. 484; R. 445, l.
- Clemens V.* Regem Siciliae vasallum esse Eccl. Romanæ affirmat, T. 259. Ad eum Edvardi III. Epist., R. 203, h.
- *VI.* Ludovicum Bavarum Imper. privavit, R. 194. Bullam edidit de Jubilæo celebrando, R. 396, v.
- (dictus) *VII.*, Antipapa, R. 203, k.
- *VII.* cum Marchione Piscariæ egit, ut a Carolo V. descisceret, R. 88.
- *VIII.* a Gabriele Patr. Alex. tertius decimus Apostolorum et quintus Evangelistarum nuncupatus, T. 15, c; R. xix. 448. Ejus Bullæ pro rege novo in Gallia eligendo Galli restiterunt, T. 40. 225. Brevia in Angliam misit de Rege Catholico eligendo, T. 215. 223. 232. 338. 397; R. 479. Ea igni tradita, T. 99. 115. 233; R. 480. Catholicos Anglos admonuit, ut Regi obedirent, T. 115. Literæ ad eum nomine Jacobi Regis scriptæ, T. 225. Vana ejus spes de Regis conversione, T. 230; R. 160. Ejus malam fidem Rex sensit, R. 461. In ejus Pontificali ritus de Baptismo Campanarum, R. 269. Biblia Sacra recognovit, R. 364. Bullam edidit de Jubilæo celebrando, R. 396, x.
- *Jacobus*, Henrici III. Reg. Gall. percussor, T. 290. Eum inter sanctos Sixtus V. referre voluit, T. 293. Ei apparuisse dicitur Angelus, T. 293. De hac cæde Theologos quosdam seiscitatus est, R. 381. 412. Ei vita æterna promissa, R. 414. Ei Burgoinius exemplum Judithæ proposuit, T. 293. Ergo hujus cædis fautor, R. 412.
- Clericus*, *Guil.*, in Regem Jacobum seditionem procuravit, T. 100; R. 400.
- , *Joannes*, *Episc. Bathon.*, regium primum defendit, R. 30.
- Clerici*, debent leges civiles observare, non vi legis, sed vi rationis, sec. Bellarminum, T. 479. Neque sunt vere Regum subditi, sec. Bellarminum, T. 480, et sec. Emman. Sa, T. 481. Sunt exempti ab obedientia, sec. Bellarminum, T. 480; R. 422. 498—500. Non sunt exempti jure Divino, sec. Franc. a Victoria, Jo. Medinam, Didac. Covarruviam, et Dominic. Sotum, T. 482, 483. Sunt exempti jure partim divino, partim humano, partim neutro, sec. Bellarm., T. 484; R. 499.
- Cochlaus*, *Joannes*, primus edidit Canones Conc. Lat. IV., T. 252, 253. Eos a Papa Innoc. III. paulo post celebratum Conc. in fornem redactos fuisse affirmat, T. 253. Hanc Cochlaei Epistolam in Conciliorum edit. sec. omisit Crabbius, T. 253, h.
- Coeffeteus*, *Nic.*, scripsit librum contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Cælestinus I.*, *Papa*, Primum sedis Romanæ super Canones Nicænos fundare conatus est, T. 17. Ejus Primum Eccl. Africana rejecit, R. 303. A Conc. Eph. frater dictus, T. 195.
- *III.*, Coronam Henrici VI. Imp. Germ. pedibus suis imposuit, dein excussit, T. 319. 'Bubo' dictus, T. 320.
- *V.*, ejus stoliditas, T. 260. A Bonifacio VIII. delusus, T. 261.
- Cælibatus Cleri*, de hac re, finito Conc. Trident., novas rationes inierunt Ferdinandus et Maximilianus Imp., R. 145. 227. Quid de ea statuerit Conc. Trullan. seu Quinisext., R. 217, c. Et quid in Conc. Nic. I. egerit Paphnutius, R. 225. De hac re testimonia S. Epiphani, R. 226, t. Et S. Hieronymi, R. 226, u.
- Cælum*, utrum in illud ascenderint Enoch et Elias, R. 339, 340. 346. 351—353. 362. Quid sit tertium cælum, R. 351.
- Coke*, *Edvardus*, Attornatus Regius in Actione in H. Garnetum, æquivocationes quasdam a Romanensibus usurpatas memorat, R. 84, y. S. P. Q. R. explicat 'Stultus Populus Quærens Romam,' R. 396, y. In eum scripsit Joannes Eudæmon Cydonius, R. xxix. n. 434, s.
- Collyridiani*, nimium honorem S. Mariæ tribuentes, a S. Epiphanio reprehensi, R. 54.
- Comensis Card.* Guil. Parrium ad Elizab. Reg. Ang. occidentam excitavit, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415.
- Comestor*, *Petrus*, Auctor Historiæ Scholasticæ, Paradisum ad Lunam pertingere asserit, R. 355, m. Et quod Antichristus Diabolum sit culturus, R. 390, q.
- Compostellana Ecclesia*, Cardinales habuit, R. 135.
- Concilia*, Regibus olim subjecta, T. 190. Non in politicis solum, T. 190. Tempore Caroli Mag. auctoritate imperiali convenerunt, T. 190—193. Item quatuor priora Conc. gener., T. 193. 422, 423; R. 229. Et quatuor posteriora, T. 423—427. Sed mandato summi Pontificis, ut habet Tortus, T. 194, 195. Concilium Generale non nisi post MC. annos Romæ habitum, T. 197. De Concc. convocandis et confirmandis testimonia Patrum, T. 198—204; et Principum, T. 204—209. Posteriorum Conciliorum testimo-

nia rejicienda, T. 247; R. 144. 215. 246. Quod sub potestate Pontificum essent, T. 247; R. 144. Suffragii libertas in iis sublata, R. 145. Erant non totius orbis, tantum occidentis, T. 427.

Quo sensu possunt novos fidei Articulos proponere, T. 274—276. Concilia ex Episcopis tantum constabant, R. 145. Quibus jus suffragii, R. 146. Aliis autem Ecclesiasticis jus adeundi, R. 146. 228. Etiam laicis, ubi res fidei agebatur, R. 228. A Regibus sunt confirmata, R. 229. Possunt congregari haud legitime, R. 459. Quare convocanda, O. 32.

Si quatuor prima recipiantur, satis est ad hæresim vitandam, R. 215. 246.

Concilii vere generalis magna est auctoritas, R. 216. Res valde optanda, R. 450.

Concilium Africanum, ejus ad Bonifacium Epistola, T. 17, 18; R. 303, h. Et ad Cœlestinum, T. 17; R. 303, h. Bonifacium fratrem appellavit, T. 195, i.

— *Agathense*, usuram definit esse aliquid amplius, O. 142. 144.

— *Aquisgranense*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.

— *Arelatense I.*, huic concilio causam Cæciliani Constantinus delegavit, T. 202. Usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142.

— *II.*, usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142, 143.

— *IV.* (*VI.* Labb. et Coss.) decreta sua Imperatori confirmanda præsentat, T. 190, a. De rebus Ecclesiasticis, T. 190, b. Ut et de politicis, T. 190, c, d.

— *Aurelianense I.*, de decimis dandis, O. 165.

— *II.*, de sanguine et suffocatis non edendis, O. 197.

— *Basil.*, Amadeum Sabaudia Ducem, Pontificem elegit, R. 141. Eugenium IV. deposuit, R. 188.

— *Bituricense*, in eo Carolus VII., Rex Gallia, Pragmaticam Sanctionem promulgavit, R. 92, b.

— *Brixinense*, Henr. IV. Imp. favit, T. 39.

— *Cabilonense II.*, auctoritate Caroli Mag. convocatum, T. 192.

— *Cæsaraugust.*, Eucharistiam domi esse sumendam interdixit, R. 260, l.

— *Carthagin. I.*, usuram damnat, O. 143.

— *III.*, libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonis habuit, T. 488, h; R. 212, k; 365.

Concilium Carthagin. V., superstitiones de reliquiis perstringit, R. 70, f.

— (A. D. 412.) Innocentium, Romanum Pontificem, fratrem suum appellavit, T. 195, k.

— (ut citat. in Cod. Eccl. Afric.) regia mandata in causa Primosi agnovit, T. 202. Et leges de rebus Eccles. ab Imperat. petiit, T. 202.

— *VI.*, Primatum Eccl. Romanæ rejecit, T. 17; R. 289. 303.

— *Chalcedonense*, auctoritate Imper. convocatum, T. 194. 429; R. 229, h. Imperatori sese submisit, T. 194. In eo Marcianus præsedet, R. 146. 229, n. Ab Imperatore confirmatum, T. 194. 420; R. 229, n. Privilegia Romæ concessa, quod caput esset imperii, refert, T. 18. 418, 419. In eo contentio de Romano Primatu, T. 417. Paria privilegia Eccl. Rom. et C. P. concessit, T. 418. 421, 422; R. 48. 126. 230. Non tantum renovavit Canonem Conc. C. P., T. 419. Canones suos ad S. Leonem misit, T. 420. Quare Dioscorum condemnavit, T. 428, 429. Ad mentionem Flaviani in eo acclamatum est 'Martyr pro nobis oret,' R. 48, 49. 233. Hæc verba frustra a Bellarm. proferuntur ad Invocationem Sanctorum stabilendam, R. 48, 49. 233. Finito Conc. Epistola a quatuor Europæ Episcopis ad S. Leon. missa est, R. 50. In qua mentio Proterii, et ejus intercessionis facta, R. 50. Episcopos ad Presbyteri gradum deponere, sacrilegum censuit, R. 121, o; 139. 'Εκδικον constituit, ad frequentiam Clericorum cõhibendam, R. 134, w. In eo libellus Ischyronis lectus, R. 229, o. Edidit Canonem xvi. de Virginibus Deo dicatis, R. 232; et Canon. xxiv. de monasteriis, R. 232. Titulum universalis Episcopi S. Leoni dedit, R. 385.

— *Constantiense*, Principes in eo indirectam in spiritualibus potestatem adhibuerunt, T. 36; R. 314. De potestate Clavium Ecclesie commissa, T. 52, x. Illud e numero Generalium Conc. Bellarminus rejecit, T. 248. Articulos Joannis Hus damnavit, T. 248. Et ipsum igni tradidit contra fidem præstitam, R. 147. Tres Pontifices deposuit, T. 477, l; R. 140. 295. 314. Et Martinum V. elegit, T. 477. Viginti quatuor fore deinceps Cardinales decrevit, et Concilium decimo quoque anno esse indicendum, R. 140. In eo per deputatos nationum gesta res, R. 140. Articulum damna-

vit de Tyranno per vasallum occiden-
do, R. 414. 416. Hæc Concilii sententia
apud Marianam elusa, R. 414. 416.
Quod non ab ullo Pontifice probata,
R. 414. Articulus Wiclefi damnat,
R. 415. Et Joannem Parvum, R.
416.

Concilium Constantinopolitanum I., a
Theodosio convocatum, T. 193. 432.
Imperatori sese submitit, T. 194.
Ejus Epist. (spuria) ad Damasum, T.
197. 432. A Damaso confirmatum,
T. 420.

— *II.* (Gen.
V.), jussu Justiniani convenit, T. 423.

— *III.* (Gen.
VI.), a Constantino Pogonato con-
vocatum, T. 423. In eo Constantinus
præsedet, T. 423; R. 216. Honorium
damnavit, R. 215, x. 247.

— *IV.* (Gen.
VIII.), Imper. auctoritate convoca-
tum, T. 425—427. 432. Viginti sep-
tem Canones secundum Latinos, duo-
decim tantum secundum Græcos
edidit, T. 425, 426; R. 187. 195. Ejus
Canones nondum satis limati, T. 478.
De causa particulari inter Ignatium et
Photium congregatum, T. 425. A
subsequente Conc. abrogatum, T. 426.
Romanum Pontificem non esse depo-
nendum censuit, T. 478, t.

— (A.D. 754.)
a Conc. Nic. II. condemnatum, T.
429. Quod nullus Patriarcha illi
interfuerit, T. 429, 430. Auctoritate
Imp. convocatum, T. 430. Ejus Acta
exstant in Conc. Nic. II. Act. vi., T.
430, e.

— *Eliberitanum*, fœneratores
damnati, O. 143.

— *Ephesinum*, a Theodosio Ju-
niore convocatum, T. 193; R. 228.
Imperatori sese submitit, T. 194.
Cœlestinum I., Pontificem Romanum,
fratrem dixit, T. 195. Ad hoc Conc.
Candidianus missus ad tumultus com-
pescendos, non ad res fidei tractandas,
T. 206; R. 146. 228.

— (Latrocinium), ab
Imp. convocatum, T. 429. Illuc
legatos suos S. Leo misit, T. 429.
Flavianus in eo per vim depositus, T.
429, et cæsus, R. 49.

— *Florentinum*, Card. Juliani in
eo oratio, T. 425. A Græcis rejectum
R. 35, v; 140. Errorem Armenorum
condemnavit, R. 348.

— *Francfordiense*, (A.D. 794,) a
Carolo Magno convocatum, T. 192.
Illi sese submittit, T. 193. Elipand-
um Toletanum condemnavit, T. 193.
Conc. Nic. II. rejecti, R. 247. 272.

Concilium Francfordiense, (A.D. 1338,)
Ludovico Bavaro favit, T. 39.

— *Gangrense*, de sanguine et suf-
focatis haud edendis, O. 197.

— *Herudf.*, de parœciis, O. 164.
De Canonibus Patrum observandis,
O. 164.

— *Laodicenum*, Concil. Nicenum
lxxx. annis secuta est sec. Linda-
num, T. 488. Libros quos vocant
Apocryphos pro Canonicis haud ha-
buit, T. 488; R. 212. Cultum Ange-
lorum prohibuit, R. 50. 244. Canon
de hac re a Theodoro citatus, R. 50.
244. Electiones Episcoporum a po-
pulo fieri prohibuit, R. 433, o.

— *Lateranense III.*, usurarii tum
Eucharistiam, tum Christianam sepul-
turam negandam esse statuit, O. 143.

— *IV.*, ejus Canones
spurii videntur, T. 250. Canon ejus
de hæresi expurganda, T. 251, o; R.
495, t. Apud nos Canones ejus nun-
quam recepti, T. 251. Nihil in hoc
Concilio actum, T. 250. 252. Ejus
fides suspecta, T. 252. Ante hoc
Concilio Transsubstantiatio non fuit
dogma fidei, R. 8. Haud veri nominis
Concilium, R. 14, o. Papæ Nicolai
hæresim rejecit, R. 247.

— *V.*, S. Petrum ejus-
que successores Vicarios Christi ha-
buit, T. 249. A Bellarmino pro
generali habitum, T. 248, d; R. 198, q.
In eo Leo X. Bullam de abroganda
Pragmatica Sanctione edidit, R. 198.
In eo de Montibus Pietatis disputatur,
O. 135.

— *Lugdunense I.*, ejus Canones
inter Decretalia Pontificum tantum
habendi, T. 248; R. 495. Haud veri
nominis Concilium, R. 140.

— *II.*, ejus Canones
inter Decretalia Pontificum tantum
habendi, T. 248. Haud veri nominis
Concilium, R. 140.

— *Matisconense II.*, De decimis
dandis, O. 165.

— *Moguntinum* (A.D. 813), a Ca-
rolo Magn. convocatum, T. 192. Eum
Rectorem religionis dixit, T. 249.
466, r.

— (A.D. 847), deci-
mas esse dandas statuit, O. 157. 165.
Ludovicum Imper. rectorem religionis
dixit, T. 249. 466, r.

— (A.D. 1549), jussit
moneri populum, ne imagines adora-
ret, R. 282.

— *Nicenum I.*, Vera hujus Con-
cilio Exemplaria Carthaginem a Cyrillo
et Attico transmissa, T. 18. A Con-
stantino convocatum, T. 193. Im-

- peratori sese submisit, T. 194. Librum 'Judith' pro Canonico legitur computasse, T. 487, u. A Conc. VI. Gener. multum distat, R. 216. In eo Constantinus adfuit, R. 146. 216. Quibus de causis convocatum, R. 223. Quomodo quaestiones de fide in eo terminatae, R. 223. Et quaestio de Paschate, R. 224. Quid statuerit de mulieribus *συμεισάκτοισι*, R. 225. Quid in eo de cœlibatu Cleri egerit Paphnutius, R. 225. Multa in eo instituta, nunc abrogata, R. 227. Quarto Canone Episcopos a tribus Episcopis esse ordinandos statuit, R. 227; O. 183. Usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142.
- Concilium Nicaenum II.* (Gen. VII.) Imperiali auctoritate convocatum, T. 424. Anathema dixit iis, qui imagines Christi et Sanctorum idola nominarent, T. 382. Ejus Epist. ad Imp. T. 425. Et ad omnes ubique Episcopos, T. 425. Honorum damnavit, R. 215, x. 247. Ei Synodus Francof. reclamavit, R. 247. 272.
- *Papiense*, Frider. I. Imp. favit, T. 39. 325. Alex. III. deposuit, T. 325.
- *Parisiense*, Conc. Nic. II. condemnavit, R. 272. Acta hujus Conc. omissa apud Labb. et Coss., R. 272, p.
- *Pisanum*, Greg. XII. et Bened. XIII. deposuit, R. 188.
- *Rhemense*, a Carolo Magn. convocatum, T. 192.
- *Romanum sub Adriano II.*, Romanum Pontificem non esse judicandum dixit, T. 477, r.
- *II. sub Silvestro*, primam sedem minime esse judicandam dixit, T. 477, o.
- *sub Sixto III.* non licere adversus Pontificem ferre sententiam dixit, T. 477, p.
- *IV. sub Symmacho*, præcepto Theodoricæ congregatum, T. 208. 430. Sine regis notitia nihil decernere præsumpsit, T. 208. 431.
- *V. sub Symmacho*, Pontificem Divino reservandum esse judicio dixit, T. 477, q.
- *Sardicense*, Patribus Carthaginiensibus ignotum, T. 18. Illud pro Generali habet Bellarminus, T. 18. Hosii in eo demissa petitio, T. 18. Magnam Clericorum in Conciliis frequentiam prohibuit, R. 134, x.
- *Senonense*, jussit moneri populum, ne imagines adoraret, R. 282.
- *Sinuessanum*, primam sedem non esse judicandam dixit, T. 477, n.
- In eo Marcellinus post confessionem suam depositus, R. 457.
- Concilium Sutrinum*, in eo tres Pontifices depositi, R. 190. 314.
- *Toletanum I.*, Eucharistiam apud Ecclesias esse sumendam indixit, R. 260, l.
- *IV.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *V.*, Juramentum fidelitatis approbavit, T. 262, z.
- *VI.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *X.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *Triburiense*, decimas esse dandas censuit, O. 157. 165.
- *Tridentinum*, sententiam dedit de sacris nostris haud adeundis, T. 153. Apud Gallos nunquam receptum, T. 251, p. Eucharistiam sub utraque specie dari vetuit, T. 435. Utriusque speciei communionem e Joan. VI. non recte colligi contendit, T. 435. Fideles singulis missis communicare voluit, T. 435; R. 248. Missam continere magnam populi fidelis eruditionem dixit, T. 435. Eam tamen noluit lingua vulgari celebrari, T. 435. Transubstantiationem definit, R. 16, a. Multas corruptelas in Missam irrepsisse fatetur, R. 26. A Gallis sæpius rejectum, R. 140, s. 247. Haud verum Concilium, R. 145. Protestantes non accesserunt, quod commeatus non tutus, R. 145. Quod fides Constantiæ non fuisset præstita, R. 146. Papæ jussa in 'mantica veredarii' illuc transmissa, R. 147. 451. Eo finito novas rationes de calice laicis dando, et cœlibatu Cleri, Imperatores inierunt, R. 145. 227. Utriusque speciei in Eucharistia non infrequentem fuisse usum concedit, R. 246. Abusus in indulgentiis sublato voluit, R. 299. 383. Edit. S. Script. Vulgatam authenticam fecit, R. 428, w.
- *Trullanum, seu Quinisext.* Canones tum Laod. tum Carth. I. Conc. recepit, R. 212. Canones ejus iv. et xiii. statuti sunt contra Romanam Ecclesiam, R. 217. 247. De sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197.
- *Turonense*, usuram damnat, O. 143.
- (A.D. 1510), sententiam Julii II. contra Ludov. XII. nullam esse decrevit, T. 61.
- *Viennense*, ejus Canones inter Decretalia Pontificum tantum habendi, T. 248. Haud veri nominis Concilium, R. 140.

- Concilium Wormatiense* (A.D. 868), de sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197.
- (A.D. 1077), Henrico IV. Imp. favit, T. 39.
- Concionatores*, quare instituti, R. 372.
- Concomitantia*, sanguinis et corporis in Eucharistia, R. 253.
- Confessio*, utrum possit revelari, T. 272. 355. Confitens veniam dare potest, ut reveletur, T. 272. Potest revelari ad facinus avertendum, T. 272. 355. 357; R. 436, 437. 497. Hoc permissum est in Gallia, T. 355. Et si peccatum non est commissum, sed committendum, debet revelari, secundum quosdam Catholicos auctores, T. 357, 358. Vide quoque *Garnetus*, *Henricus*.
- *fidei Scoticae*, ei Rex Jacobus subscripsit, R. 291. 486, k.
- Confessionum Harmonia*. Vide *Harmonia Confessionum*.
- Confessus* est vir nobilis se Regem Franciscum voluisse occidere; confessionem istam revelavit Confessor, T. 355, 356.
- Conformitas Franciscana*, liberita dictus, T. 276, z. A Bartholomæo Albicio Pisano scriptus, R. 443.
- Conjuratio Pulveraria*. Vide *Bainham*, *Cutisbeius*, *Fauxius*, *Garnetus*, *Gerardus*, *Greenway*, *Tortus*.
- Conon*, *Papa Romanus*, in ejus Electione consensus Exarchi Theodori intervenit, R. 188, 189.
- Conradinus*, ejus mortem non negavit, id est concessit, Clemens IV., T. 327; R. 415.
- Conradus Trajectensis*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, p; T. 247.
- *Urspergensis*. Vide *Urspergensis*, *Conradus*.
- Constantiense Conc.* Vide *Conc. Constantiense*.
- C. Politanum Conc.* Vide *Conc. C. Politanum*.
- Constantinus I. Imp.*, veneno periisse fertur, T. 93. Nicenum Concil. convocavit, T. 193. Causam Cæciliani Romano primum Episcopo, dein Conc. Arelat. delegavit, T. 202. Appellanti- bus ad eum Donatistis iudices delegavit, postea causam audivit ipse, et sententiam tulit, T. 204. Ejus Epist. ad Nicomedienses in causa Eusebii et Theogonii, T. 204, 205, i. Et ad Synodum Tyrensem, T. 205, k. Episcopus τῶν ἐκρῶς, T. 469; R. 142, f. Rhetorice Pietatem alloquitur, R. 56. In Anglia natus, R. 102. Magnam partem in Conc. Nic. egit, R. 146.
216. 229. Ejus Sacra de Paschate celebrando, R. 225. Utrum urbem suam Christo an B. M. Virgini dedicaverit, R. 241.
- Constantinus I. Imp.*, de ejus Donatione dictum Æn. Sylvii, (Pii II.) T. 37. Pro hac Donatione cont. Vallam scripsit Steuchus, T. 258.
- *V. Pogonatus*, Conc. C. P. III. convocavit, T. 423. In eo præsedet, T. 423. Ejus Divalis Sacra ad Donum Pontif., T. 423.
- *VII.*, Imperio Occidentis a Leon. III. Papa muletatus, R. 175.
- Constantius*, Arianus, T. 199. Novem fidei confessiones edidit, T. 199. Vox ejus impia, T. 199. Voluit ut Hosius S. Athanasium causa indicta condemnaret, T. 199. In eum S. Hilar. Pictav., et Lucifer Calarit. scripserunt, R. 168.
- Constitutiones Apostolicæ*, eas potest Ecclesia, secundum Stapletonum, in Canonem referre, T. 275, y.
- Contestatio juramenti* genus, O. 109.
- Conversio* utrum productiva an adductiva fiat in Transubstantiatione, R. 16.
- Cornelius, Papa*, a S. Cypriano frater dictus, T. 195.
- Cosin, Joannes*, ejus Epistola ad Thomam Mortonum de Cochlæi Epistola, a Petro Crabbio in Edit. sec. Concil. omissa, T. 253, h. Vide *Conc. Later. IV.*; *Cochleus*; *Crabbius*.
- Cosinus, Ricardus*, librorum Auctor, cui titt., 'An Apologie for certain proceedings by Jurisdiction Ecclesiastical,' O. 97, a, et 'An Answer to an Abstract of certain Acts of Parliament,' O. 121, c.
- Costerus, Franciscus*, Scripturam esse literam mortuam censuit, R. 361. Rem sine anima et sensu, varios in ea esse errores, R. 361. Instar vaginæ esse, quæ quemlibet gladium admittit, R. 361. Scripturam in corde Ecclesiæ impressam, esse Scripturam omnium Scripturarum, R. 361. Omnium Scripturarum interpretem, R. 361, b.
- Covarruvias, Didacus*, temporalem Pontificis potestatem controverti posse dixit, T. 37. Clericos jure divino non esse a civili obedientia exemptos censuit, T. 483, o. Nullum esse apertum in Evangelio locum, quo eximantur, T. 483, s.
- Crabbius, Petrus*, Epistolam Cochlæi de Can. Conc. Lat. IV. in Conciliorum edit. sec. omisit, T. 253, h.
- Crassus*, Templum Hierosol. spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Creighton, Georgius, Episc. Dunkeld.*, se

- Scripturas neque legere, neque legere curare dixit, R. 373, e.
- Cristanoric, Stanisl.*, Examen Catholicum scripsit contra edictum Anglicanum, R. xxix.
- Croatia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- Cruciata*, indulgentiæ eas ineuntibus concessæ, R. 413.
- Crux*, haud adoranda, R. 27. 284. Hunc cultum Christianis exprobat Julianus, R. 270. Eam in domibus pictam esse concedit S. Cyril. Alex., R. 270. Cultam esse negant, S. Cyril., et Minuc. Felix, R. 270. Examinantur de hac re et cultu imaginum testimonia Tertulliani, S. Ambros., S. Hieron., R. 271. S. Chrysost., Lactant., Sedulii, R. 272. S. August., R. 273. Cultum latræ illi defert S. Thom. Aquin., R. 282, q. 401. Utrum Christi contactus eam sanctam effecerit, R. 283. De incendio particula crucis exstincto, R. 283. Et miraculis ab ea effectis, R. 284. Crux character Christi, R. 404. Ejus abolitio character Antichristi, R. 404.
- Curius, M., Dentatus*, ad ambitum non factus, R. 432.
- Cusanus, Nicolaus*, de potestate Clavium Ecclesiæ, non Petro soli, commissæ, T. 52, z. 78. Pontificem depõni posse censuit, T. 478. Cæsarem in quibusdam esse Pontificis Patrem censuit, R. 120.
- Cuspinianus, Joannes*, de Henrico IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316, 317; R. 489. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum memorat, T. 322. Manfredum a Pontifice corruptum Frid. II. interfecisse asserit, T. 324. Zizimum, Alex. VI. haud ignorante, mortuum esse narrat, T. 326.
- Cyprianus, S.*, de clavibus S. Petro datis, T. 62; R. 300. Cornelium Romanum Pontificem fratrem suum appellavit, T. 195. Novatianum pro Christiano haud habuit, T. 371. Aliques Eucharistiam domum detulisse narrat, R. 259, k. Auctor incertus sub ejus nomine, de translatione Enoch, et secundo ejus adventu, R. 356, u. De suffragiis populi in electionibus Episcoporum, R. 433, p. Apostolos omnes pari honore et potestate præditos fuisse asseruit, R. 469, l. De decimis dandis, O. 163, 164. Episcopos Apostolorum esse successores censuit, O. 183, 184. 209.
- Cyriacus, Archiep. C. P.* Joannis successor, T. 405. Sedit xi. annos, T. 405. Titulum Universalis Episcopi adhibuit, T. 406; R. 126.
- Cyrellus, S. Alex.*, de trina Petri confessione, T. 62, e, 63; R. 21, s. 295. De Antichristo a Judeis recipiendo, R. 22. Sanctos haud colendos esse censuit, R. 58, p. Deum solum esse adorandum, R. 61. Librum suum in Julianum post ejus mortem scripsit, R. 169. Christianos cultores fuisse crucis negavit, R. 270. Vera Exemplaria Canonum Conc. Nic. I. Carthaginem transmisit, T. 18, n.
- , *S. Hieros.*, de Antichristo idola osuro, T. 305, x. Verba S. Pauli de Eucharistiæ institutione refert, T. 436. Commemorari Patriarchas, &c., ad altare, non autem invocari, asserit, R. 55. Ejus Catecheses in Biblioth. August. alio quam S. Cyrilli nomine inscriptæ, R. 55. 262. Corpora Sanctorum vult honorari, non ideo tamen coli, R. 64. Libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonicis haud habuit, R. 211. 366. Vinum et panem in Eucharistia transmutatos asserit, R. 262. Substantia tamen remanente, R. 263. De Adventu Antichristi, R. 307. De sede Antichristi, R. 311, k. De ejus regno per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n.
- Cyrus Phasidis Episc.*, in Conc. C. P. III. (Gen. VI.) damnatus, R. 247.

D.

- Dæmones*, quinam sint eos culturi, apud Apoc. ix. R. 389.
- Dailci, Joannes, Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematus recusatum, R. 31.
- Dalmatia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- D'Alvin, Steph.*, de jurisdictione Abbatissæ, T. 175.
- Damascenus, S. Joannes*, Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. De libris Canonicis, R. 366. De veneratione cruci debita, R. 283. 366.
- Damasus I. Papa*, in ejus Electione magnæ turbæ, et magna hominum strages, R. 433.
- , *II. Papa*, Clementem II. veneno sustulit, T. 261.
- Damianus, S. Petrus*, multa de Cardinalium dignitate scripsit, R. 129.
- Dan*, ex hac tribu oriturum fore Antichristum censuit. Bellarminus, R. 405, z.

- Dania* vectigalis Rom. Eccl., T. 259.
- Dantes*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Dare*, Glossa Juris Canonici interpretatur 'datum ostendere' 'datum pronuntiare,' R. 187.
- Dathan* ob sacrilegium punitus, O. 22.
- Darentia*, Regi Hispaniæ a Guil. Stanleio prodita, T. 337, 338; R. 484.
- David*, a Rege Jacobo adductus ad Regium primatum confirmandum, T. 448. Corruptelas repurgavit, T. 448. Arcam reportavit, T. 449. Coram ea saltavit, T. 449. Humilitatis gratia, T. 449, t. Quantas pecunias Salomoni legaverit, ad templum ædificandum, O. 10. Vir secundum cor Dei, R. 41; O. 68. Dei servus, O. 68. Sæpe e malis a Deo crutus, O. 68—70.
- Dea*, S. Maria Virgo ita vocata, R. 235, 236.
- Decimæ*, eas impendendas esse indixit Abrahamus, O. 15. Ab Ecclesia institutæ, O. 16. Non omittendæ, O. 16. Nonsunt abrogandæ, O. 152, seq. Hæc disputatio necessaria, O. 153. Sub Christo debentur, eo quod Christi sacerdotium idem sit ac Melchisedeci, O. 155. Datæ Dei ministris, O. 157. Eas impendendas esse censuerunt Concilia, O. 157. 164, 165. Patres, O. 157, 158. 163, 164. Decreta Pontificum, O. 166. Et Jus Civile, O. 166, 167. Habentur pro Eleemosyna a S. Chrysost., et a S. August., O. 159. Sunt realis communio bonorum omnium, O. 160. Qui eas possederit, nulla præscriptione tutus esse poterit, O. 167. Sunt rationi consentaneæ, O. 167—169. Votivæ Decimæ sæpius ab Ethnicis pendebantur, O. 169, 170.
- Demades*, ejus dictum de legibus Draconis, T. 143, c.
- Denarii S. Petri*, quando primum soluti, R. 108. A quibus Regibus confirmati, R. 108, 109. Ob eos solutos regnum Angl. Pontifici haud tributarium, R. 108, 109.
- Dermittius, Rex Lagenia*, ei ad se confugienti Henricus II. opem tulit, R. 112.
- Desperandi occasio nulla Romanensibus Anglicis data*, T. 98—103; R. 472.
- Deus*, utrum ad malum moraliter inclinet, T. 296, 297.
- , 'Nec Deus es nec homo,' &c. Hic versus e Poetria Nova Galfridi de Vino Salvo in Glossa Juris Canonici Papæ ascriptus, T. 186, g; R. 86, e. Hæc verba deleri jussit Pius V., Greg. XIII. postea restituit, T. 186, g; R. 86, e.
- Diaconi*, eorum officium, R. 124, 125. Episcopi ita dicti, O. 180. 207.
- Diaconisse*, in quibusdam Ecclesiis institutæ, O. 196.
- Didymus Veridicus Henfieldanus*, i. e. Thomas Stapleton, Apologiam edidit pro Philippo II., T. 123.
- Digby, Everardus*, ad ordinem equestrem a Jacobo Rege evectus, T. 102, y. In Conspiratione Sulphurea unus e proditoribus, T. 102.
- Diocletianus*, Porta inferi a S. Greg. M. dictus, T. 187; R. 189, z. 420, m.
- Diodorus Siculus*, decimas pro tributo quondam in Sicilia datas fuisse narrat O. 170.
- Dionysius Alexandrinus*, Stephanum et Sixtum Romanos Pontifices fratres suos appellavit, T. 195.
- , Atheniensis Episcopus, O. 185.
- , *Carthusianus*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 489, n.
- Dioscorus*, quare in Conc. Chal. condemnatus, T. 428, 429. 478.
- Directorium Inquisitionis*, in eo memoratur Constitutio Frid. II. contra hæreticos, T. 252, u.
- Discipline rigor* pro vitando scandalo cessat, T. 59.
- Discursus Modestus*, liber sub hoc titulo citatus, cui verus titulus 'A sparing Discoverie of ouf English Jesuits,' auctorem habuit Guil. Watson, R. 8, h.
- Dispensationes*, in quibusdam nec Deus Ipse dispensare potest, T. 69. Præcepta Decalogi non sunt dispensanda, T. 69. S. Greg. Magn. 'nimium papaliter' dispensavit, T. 70. Cautè sunt adhibendæ, T. 70. Sunt legum vulnera, T. 70. Male adhibite sunt dissipationes, T. 71; O. 45. Locum non habent in juramentis assertoriis, T. 81.
- Dominizo*, auctor alibi ignotus a Baronio allatus, R. 489.
- Dominus Deus noster Papa*, hic titulus Papæ ascriptus, T. 186, c; R. 390, v. Verbum 'Deus' incuria irrepsisse contendit Eudæmon, T. 186, c; R. 390, v. 454.
- Domitianus*, equi pallidi sessor a Blasio de Viegas habitus, R. 379, c.
- Donatista*, a Constantino muletati, T. 168, m. Ecclesiam totam perisse, nisi apud partem suam, affirmarunt, T. 168. Eos reprehendit S. Augustinus, T. 202. Ecclesiam 'in meridie cubare,' i. e. in Africa, dixerunt, R. 102, p. 164, b. Ecclesiam Catholicam ad unam orbis partem revocant, R. 159.
- Donatus*, rem suam ad Constantinum male retulit, T. 202.
- , *Leonardus*, Dux Venetorum,

- Paulo V. sese opposuit, T. 38, p. 60, y ; R. 34, n. Excommunicatus, T. 268.
- Downham Georgius*, concionem scripsit de dignitate Ministerii, O. 179, d.
- Draco*, apud Apocalyps., qui sit, R. 397, 398.
- Draconis leges* sanguine scriptae, Demadis de iis dictum, T. 143, c.
- Druthmarus, Christianus*, de potestate Clavium Apostolis omnibus, non Petro soli concessa, T. 75.
- Duacensis Versio*, SS. Scripturarum, post multos annos prodiit R. 371. In ea multa verba intellectu difficilia, R. 371.
- Dunstanus, S., Archiepisc. Cant.* quanta passus, R. 201.
- Durandus, Guil., Episc. Mimat.*, ejus dictum de Præsentia Christi in Eucharistia, R. 13.
- *a S. Porciano*, ejus sententia de Transsubstantiatione, R. 13. Deum posse facere, quod, remanente substantia panis, Christus esset in Eucharistia, censuit, R. 15.
- Duranti, Steph.*, Campanarum Baptismum memorat, R. 268, 269.
- .
- E.
- Eadmerus*, Urbanum II. Turbanum appellavit, T. 394, v ; R. 199, v.
- Eberhardus, Episc. Salisberg.*, Friderico II. favit, T. 39. Temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Ecclesia*, quibus conditionibus in eam reges admissi, T. 41. Novos libros in Canonem referre potest, secundum Stapletonum, T. 275. Nemini gremium claudit, R. 99. Ei non licet novitia excudere, R. 246. Non potest mutare Christi mandata, R. 255. Ejus iudicium quanti habendum, R. 456.
- *Africana*, appellationes transmarinas prohibuit, R. 303.
- *Anglicana*, ejus fides antiquissima, T. 96 ; R. 45. 69. Et Apostolica, R. 39.
- *Gallicana*, Conc. Trident. sæpius rejecit, T. 251, p ; R. 140, s. 247.
- *Græca*, Romanam Ecclesiam sæpius repulit, R. 35. Vani ad schisma resarciendum conatus, R. 35, v. Concil. Florent. rejecit, R. 140. Non hæretica, R. 215.
- *Romana*, sæpe biceps, et tri-ceps, T. 261. Triginta fuerunt in ea Schismata, T. 261. 284. Cum Ecclesia Catholica comparata, T. 496 ; O. 91, 92.
- Ejus fides non ubique, nec ubique eadem, R. 33. Etiam de ipsa Potestate Pontificis multae in ea dissensiones, R. 33, 34. 449—451. Repulsa ab Eccl. Græca, R. 35. Est pars tantum universæ Ecclesiae, R. 218.
- Ecclesia Scotica*, quomodo reformata, R. 41. 161, 162. 448. Ejus acerela de statu Ministrorum ob Decimas non solutas, O. 17. 161.
- Ecclesiae Reformatae*, unam eandemque fidem tenent, R. 36. 447, 448. Haud naufragarunt circa fidem, R. 452.
- Eckius, Joannes*, Scripturam non esse authenticam absque auctoritate Ecclesiae dixit, R. 360. Qui eam accipiunt, Theologos atramentaales appellavit, R. 360.
- Edgarus*, ejus lex de Denariis S. Petri solvendis, R. 109, d.
- Edmundus, S., Cant.*, quanta, et quare, a Rege passus, R. 200, 201.
- Edvardus Confessor*, Denarios S. Petri elemosynam esse dixit, R. 109. Usurarios regno expulit, O. 145.
- *I. Rex Angliae*, ei Bonif. VIII. interdixit, ne Scotos bello vexaret, T. 259. Ejus submissa Epistola ad Bonif. VIII., R. 203, h. Judæos et Caursinos regno expulit, O. 145.
- *II.*, censuras Papales in Robertum Regem Scotiae expetiit, R. 203, i.
- *III.*, scripsit submissee ad Clement. V., R. 203, h.
- *VI.*, usuras omnes lege prohibuit, O. 145.
- Eginhartus*, de Privilegiis Carolo Magn. ab Adriano I. concessis mentionem haud facit, R. 185.
- Egnatius, Jo. Bapt.*, scito populi Carolum Magn. Imperatorem fuisse designatum dixit, R. 192. De morte Henrici IV., R. 487, g.
- Eleazarus*, Princeps Sacerdotum, O. 209. Ejus exemplum in porcina carne non gustanda allegat Tortus, ad Romanenses in Juramento recusando confirmandos, T. 383 ; R. 497. Ei Jacobum Clementem Sixtus V. comparat, T. 292.
- Eleemosyna*, quando eam quis recte facit, T. 300, 301. Decimæ sunt Eleemosyna, sec. S. Chrysost., et S. August., O. 159.
- Eleutherius Papa*, Lucium Regem Vicarium Dei in regno suo dixit, T. 184. 249. 395. Ad fidem in Anglia prædicandam vix quidquam contulit, R. 40.
- Elias*, venturus est ante secundum Christi Adventum, ut habent quidam Patres, R. 330—335. In hac re S. Hieronymus a reliquis Patribus dissidet, R. 332. Utrum hæc sit Judaica fabula, R. 334. Quid de hac re cen-

suerint Paul. Burgensis, Franc. Vatablus, Arias Montanus, R. 335, 336. Rem esse apertam asserit Maldonatus, R. 338. Utrum in cœlum assumptus, R. 339, 340. Quid de hac re censuerit August. Steuchus Eugubinus, R. 339, 340. Eum jam frui visione beatifica asseruit Ambr. Catharinus, R. 340. De prospiciendo ejus victu quæstio apud Scholasticos, R. 340. Et utrum adhuc majora sibi merita acquirat, R. 341. Resurget privilegio speciali, ante generalem resurrectionem, R. 342. Utrum in verum cœlum ante Ascensionem Christi ascenderit, R. 346. Utrum secum suum corpus habeat, R. 347. Eum corpore fuisse transfiguratum asserit Toletus, R. 347, 348. Conservatus in terrestri Paradiso sec. S. Irenæum, R. 348, z. Æternitatis candidatus a Tertull. dictus, R. 349. Circumcisis et cœlebs sec. S. Epiphan., R. 350. Est in corpore spirituali, R. 351. Paradisi colonus, Dei consortio fruens, sec. S. Hieron., R. 351. Et raptus est corpore in cœlum, R. 352. Vivit in suo corpore, sec. S. August., R. 352. Elias 'Thisbites' in Mal. iv. 5. a quibusdam Patribus legitur, R. 331, q. 333, d. 353. 'Ὡς εἰς οὐρανὸν', apud LXX. Interp. legitur ascendisse, R. 353.

Eliberitanum Conc. Vide *Conc. Eliberitanum*.

Elipandus Toletanus, Christum Filium Dei adoptivum censuit, T. 193. A Conc. Francof. condemnatus, T. 193.

Elizabetha, Regina Angliæ, a Pio V. excommunicata, T. 118. 164. 268. 336; R. 194. In eum Pii V. animus hostilis, T. 119. 336. Post excommunicationem in Romanenses acrior, T. 165. Juramentum proposuit de spirituali suo Primatu, T. 164, 165. Ei Primatum suum agnoscenti cætera omnia de cultu divino concedere voluit Paulus [Pius?] IV., T. 165. Romanenses mulctavit primo, non morti addixit, T. 167, 168. 172, 173. Ab Audoeo Ogilethorpio, Episcopo Carliolensi, cæteris detrectantibus, coronata, T. 169. Initio regni mitis, postea severior, T. 172. Ut concedit And. Philopater (i. e. R. Parsons), T. 173, 174. De religione præcepit, sacra non tractavit, T. 176. Eam occidere tentavit Parreius, missus a Card. Comensi, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415. In eam Pius V. rebelles excitavit, T. 313. 336.

Enoch, venturus est ante secundum Christi Adventum, ut habent quidam Patres, R. 330—333. 356, u, z. De hac

re se nihil e Scripturis habere fatetur Arethas, R. 333. Utrum hæc sit Judaica fabula, R. 334. Utrum in cœlum assumptus cum corpore suo, R. 339, 340. Quid de hac re senserit August. Steuchus Eugubinus, R. 339, 340. Eum jam frui visione beatifica asseruit Ambr. Catharinus, R. 340. De prospiciendo illius victu quæstio apud Scholasticos, R. 340. Et utrum adhuc majora sibi merita acquirat, R. 340. Resurget speciali privilegio ante generalem resurrectionem, R. 342. Utrum in verum cœlum ante Ascensionem Christi ascenderit, R. 346. Utrum secum suum corpus habeat, R. 347. Conservatus in terrestri Paradiso sec. S. Irenæum, R. 348. Æternitatis candidatus, a Tertull. dictus, R. 349. Non cœlebs, sec. S. Epiphan., R. 350. Est in corpore spirituali, R. 351. Paradisi colonus, Dei consortio fruens, sec. S. Hieron., R. 351. Et raptus est corpore in cœlum, R. 352. Vivit in suo corpore, sec. S. August., R. 352. Translatus est, ubi Deus scit, R. 356. Quo fuerit translatus, et quomodo vivat, res incerta, sec. S. Chrysost., R. 356, x. Et Theodoret., R. 356, y. Est in secreta quadam terræ regione, sec. S. Greg. Mag., R. 356, z.

Epaphroditus, Philippensium Episcopus, O. 185.

Ephesinum Conc. Vide *Conc. Ephesinum*.

Ephraïmus, S., Syrus, citatus a Bellarm. ad invocationem Sanctorum confirmandam, R. 52. In loco citato rhetorem videtur agere, R. 53. In aliis locis Deum compellat, R. 53. De Paradiso aliter atque alii Patres censuit, R. 337.

Epiphanius, S., librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488; R. 365. Collyridianos reprehendit, R. 54. De cœlibatu Cleri, R. 226, t. Ejus testimonium de libris Canonicis, R. 211. De Enoch et Elia in Paradisum translatis, R. 350. Episcopos ab Apostolis constitutos fuisse refert, O. 186, i. Aërium pro hæretico habet, O. 187. 211.

Episcopi, quo sensu Apostolus succedunt T. 297—299; R. 445. Eos quondam pro fratribus suis habuit Papa, T. 195. 312. Nunc autem pro Vicariis tantum suis, T. 311, 312. Omnes antiquo jure ejusdem meriti, T. 407. Iis sine Imperatoris consensu convenire haud licuit, T. 427; O. 208. De eorum dignitate testimonia S. Greg. Naz., R. 117., S. Chrysost., R. 118, Gerberti (seu Pseudo-Ambrosii) R.

118. Episcopum in locum presbyteri deponere sacrilegum, R. 121, n. 139. A Deo, non a Papa, jurisdictionem suam habent, R. 299. Debet gregi attendere, O. 31. 40, 41. Sunt superinspectores, O. 43, v. Positi sunt in Ecclesia a Spiritu Sancto, O. 31. 44. 213. Sunt Pastores, O. 187. 199, 200. 213. Nomina Episcopi et Presbyteri promise in Sacris Scripturis usurpata, O. 180, 181. Dicti Diaconi, O. 180. 207. Hæc nomina postea distincta, O. 181. In una urbe unus tantum Episcopus, O. 181. 203. Apostolorum successores, O. 183, 184. Ab Apostolis constituti, O. 185, 186. Primi sacerdotes sunt, O. 207.
- Quondam electi populi consensu, R. 433. Tumultus sæpe orti, R. 433. Hoc ergo postea a Conc. Laod. prohibitum, R. 433, o.
- Episcopi Angli*, a tribus Episcopis, sec. Can. iv. Conc. Nic. I. ordinati, R. 227.
- Episcopus Universalis*, hunc titulum veluti sacrilegum et profanum S. Greg. M. damnavit, T. 312. 403. Quid eo nomine intelligendum, T. 403—406.
- Equi quatuor* in Apocalypsi, per eos quid intelligendum, R. 379—382. Per equum nigrum hæretici sunt intelligendi, R. 380, 381, h.
- Epasmus, Desid.*, Homilias S. Chrysost. in Act. Apost., et in 2 Cor. suspectæ fidei habuit, R. 53, i. In Colloquiis suis de cultu Virginis scripsit, R. 234. Usuram damnat, O. 141.
- Error*, errante Clave nemo aperit, errante digito nemo solvit, T. 81.
- Estensis, Caesar, Dux Mutinensis*, metu Clementis VIII. Ferrara cessit, T. 332.
- Ether*, liber ita dictus utrum pro Canonico habendus, T. 487, 488; R. 211, 212. 365, 366.
- Evangelis* numerum DCLXVI. reddit, R. 406. De hoc nihil vult affirmare S. Irenæus, R. 406, d.
- Eucharistia*, de ejus oblatione Bellarmini contradictiones, T. 305—307. Sub una specie est contra Scripturas, T. 434, 435; R. 251, 252. Ab Ecclesia primitiva rejecta, R. 70. De ea re, finito Conc. Trident., novas rationes inierunt Ferdinandus et Maximilianus, R. 145. Non infrequenter fuisse utriusque speciei usum concedit, Conc. Trid., R. 246. Est simul Sacrificium et Sacramentum, R. 250, 251. Sub utraque specie est sumenda, R. 250, 251. 253. Aliter auctus esset Sacramentorum numerus, R. 252, 353. De numero mersionum in Baptismo haud similis est ratio, R. 254. Non est adoranda, R. 266, 267. Quibus verbis a Christo instituta, R. 12. Hæc verba non cogunt Transubstantiationem fateri, R. 12. Quod reliquum est in Eucharistia debet igne absumi, R. 14. Id est, fide adorari, non ratione discuti, R. 14. Ejus reliquiæ sæpe domum delata, R. 259, 260. Hoc postea prohibitum a Conc. Casaraug. et Tolet. I., R. 260. Sub utraque specie ad ægrotos delata, R. 260. Si forte aliquando sub una tantum, hoc non in legem trahendum, R. 261. De ejus adoratione quid censuerint Patres, R. 266, 267. Ejus circumgestatio res novissima, R. 267. Vide *Accidentia Eucharistiae, Transubstantiatio*.
- Eudæmon, Andreas Joannes, Cydonius*, Apologiam edidit pro H. Garneto, R. xxix., n. 434, s. 473. 484. Contra Rob. Abbatum scripsit, R. 304. De verbis 'Dominus Deus noster Papa,' T. 186, c; R. 390, v.
- Eugenius III.*, Indulgentias dedit Cruciatam ineuntibus, R. 413, g.
- IV. in Conc. Basil. depositus, R. 188.
- Eugubinus, August. Steuchus*. Vide *Steuchus, August., Eugubinus*.
- Eulogii Auctor*, de Anglia Pontifici tributaria facta, T. 257; R. 107.
- Eusebius, Cæsariensis*, libros Apocryphos rejicit, T. 487, a. Sanctos nobis intercedere, haud item invocandos esse asserit, R. 51. Deum solum esse adorandum, R. 61. Polycarpum ordinatum Smyrnæ Episcopum, Ignatium Antiochiæ, Timotheum Ephesi, Titum Cretæ, Clementem et Linum Romæ, Dionysium Athenarum, Onesimum Ephesi, S. Jacobum Hieros. refert, O. 185. De morte S. Marci, O. 185.
- *Emisenus*, de Canone Missæ, T. 436.
- *Papa*, sacerdotes Christi Vicarios dixit, T. 211. 249.
- *Thessalon. Episc.*, ei S. Greg. M. interdixit, ne cuius titulum universalis Episcopi usurpanti consentiret, T. 405.
- Euthymius*, de Clavibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 78.
- Eutropius Longobardus*, privilegia Carolo Magno ad Adriano I. concessa memorat, R. 185.
- Evangelici* in Gallia, utrum Franciscum II. interficere sint moliti, R. 417.
- Evangelista quintus*, Clemens VIII., ita a Gabriele, Patriarch. Alex., salutat, T. 15, c; R. xix. 448, m.
- Evangelistæ*, qui sint, O. 210.

Excommunicatio, duplex est, Major Ethnici, minor Publicani, T. 50. Major eadem est ac Maranatha, T. 50, l. Minor a Sacramentis excludit, T. 50. Major penitus arcet ab Ecclesia, T. 50, 51. Instituta a Christo, Matth. xviii. T. 51. Potestas ejus adhibendæ cui data, T. 51. Ecclesiæ, non Petro, T. 51. Quousque se extendit, T. 51; R. 48. 99. In crimina non in possessiones exercenda, T. 55. Ad innocentes non pertingit, nec juribus suis quenquam privat, T. 56. Ad ædificationem exercenda, T. 57. Sæpe nulla et irrita, T. 60. Quas ob causas, T. 60, 61. Ab ipsis Catholicis contempta, T. 61. Quasi fulmen a Pontifice in Reges emissa, R. 402.

————— *Regis*, non eximit subditos ab obedientia præstanda, T. 49. Non est depositio, T. 55. Post eam appellationi locus, T. 55. Qualis necessaria ad Reges deponendos, T. 123. Spiritualis poena tantum, T. 249.

Excommunicatus non ab omnibus vitandus, T. 57. Etiam secundum Greg. VII., S. Thom. Aquin., Toletum, Sylvestrum Prieriam, et Alexand. III., T. 58, 59. Distichon de hac re, in Jure Canonico, T. 58.

Exsecratio, juramenti genus, O. 109.

Ezekias, serpentem confringens, a Rege Jacobo adductus ad Regum auctoritatem in rebus sacris confirmandam, T. 452.

F.

Fabianus, Papa, ejus Epistolæ sunt spurie, T. 433, d.

Fabri, Sixtus, edidit Collationem Censur. in Glossas Jur. Can., T. 186, b; R. 86, e.

Fauxius, Guido, Gerardum Eucharistiam conspirantibus detulisse refert, R. 485. Eum autem prodicionis minime fuisse conscium, R. 472, e.

Favores ampliandi, odia restringenda, R. 328.

Feckenham, Joannes, (Abbas Westmonast.) temporalem Pontificis potestatem negavit, R. 481. 494.

Fel principis tenebrarum, vinum ita dictum a Manichæis, R. 254, i.

Felix V., Papa, antea Amedeus Sabaudie Dux, in Conc. Basil. electus, R. 141.

Feltonus, Joannes, Bullam Pii V. valvis adium Episc. Lond. affixit, T. 173. Supplicio affectus, T. 173.

Femina, iis jus regnandi competit, T. 174. Negatur a J. Knoxo, T. 174.

Ferdinandus I., Imper., finito Conc. Trident., novas rationes iniiit de Reformatione Eccles. R. 145.

Ferus, Joannes, Claves promissas fuisse Matth. xvi., datas Joann. xx. censuit, R. 470. Ejus defensionem instituit Mich. Medina, R. 470.

Fidei caput, Primatus S. Petri non est, T. 393. Neque Papa ipse, T. 400. Quid ea phrasi S. Greg. M. intellexerit, T. 399.

Fides vera absque Regum venia prædicanda, T. 395, 396. Fides erga Principes haud subvertenda, T. 396.

—— S. Petri, utrum vera an falsa, T. 301, 302.

Fiducia, in quo potissimum nostra ponenda est, T. 194—197.

Firmilianus Cæsariensis, Stephano Papæ sese opposuit, R. 457.

Fischerus, Joannes, Episc. Roffensis, ad supplicium ductus ob divortium Henrici VIII. improbatum, T. 440—442. In hac re toti Eccl. Anglicanæ oppositus, T. 443. Nullum verbum positum esse in Scriptura, quo Transubstantiatio confirmetur, censuit, R. 13.

Flaccius, Martinus, Illyricus, Catalogum Testium Veritatis contexuit, R. 377, p.

Flavianus, in Conciliab. Eph. per vim depositus, T. 429. Et cæsus, R. 49. Ad ejus mentionem in Conc. Chal. acclamatum est, 'Martyr pro nobis oret,' R. 48, 49. Hæc verba a Bellarm. proferuntur ad Invocationem Sanctorum confirmandam, R. 48, 49, 233. Eum Theodosius deponere noluit, R. 120.

Fleming, Thomas, Primarius Baro Scaccarii, unus e Judicibus in Actione in Garnettum, T. 353, i.

Florentinum Conc. Vide *Conc. Florentinum*.

Formosus Papa, ejus cadaver exhumatum, et in Tiberim projectum, T. 261.

Foxius, Edm., Episc. Heref., regium primatum defendit, R. 30.

—— *Joann.*, multa crudelia sub Maria Regin. gesta narrat, R. 441. Eum hæc confinxisse accusant Hardingus et Personius, R. 441, 442.

Francfordiense Conc. Vide *Conc. Francfordiense*.

Franciscus, S., de ejus stigmatibus Bullæ Pontificales, T. 276, z. Qui ea negat, hæreticus censendus, T. 276. Exstat 'Liber Conformitatum Vitæ B. Francisci ad Vitam Jesu Christi,' T. 276; R. 44, z.

—— *I, Gallie Rex*, de concordato

inter eum et Leon. X. appellatio Univ. Paris., R. 198.

Franciscus II., utrum eum occidere moliti sunt Evangelici, R. 417.

Fridericus I., ei Conc. Papiense favit, T. 39. 325. Ad pedes Alex. III. procubuit, T. 317. Ab Alex. calcatus, T. 317; R. 90. 93. 105. 141, y. 142. 177. 454. 489. 490. Utrum hæc historia sit dubiæ fidei, T. 317, 318. Testimonia de hac re citantur, R. 489, 490. Qualem habuerit timendi causam, R. 490, 491. De ejus cæde Alex. III. cum Sultano egit, T. 325.

II., ei Eberhardus Salisb. aliique faverunt, T. 39. Triplicem Constitutionem contra hæreticos edidit, T. 252. Veneno mortuum esse quidam scribunt, T. 353. Alii a Manfredi spurio suo filio suffocatum, T. 323; R. 194. Vita ejus sæpius petita, auctore Pontifice, T. 323; R. 415. Excommunicatus a Greg. IX., R. 82, q. Ab Innoc. IV. depositus, R. 82, q. 142. 177. 193. 495. Juramentum Fidelitatis Honorio III. præstitit, R. 308, x.

Comes Palatinus (postea *Bohemie Rex*), gener regis Jacobi, O. 75. Coram eo ab Anglia jam discessuro Concio habita, O. 75. Lautissime in Anglia exceptus, O. 77. Ejus dignitas, O. 83, 84.

Prisingensis, Otto, temporalem Pontificis potestatem hæresim appellat, T. 247; R. 495, o. Bened. IX., Sylvestr. III., et Greg. VI., tres invasores, et pudendam invasionem Ecclesiæ Dei dixit, R. 191.

G.

Gabriel Patriarch. Alex., quibus titulis Clement. VIII. insignivit, T. 15, c; R. xix. 448.

Gabutus, de hostili Pii V. in Elizab. animo, T. 119, 120.

Gaguinus, Rob., Pragmaticam sanctionem S. Ludov. IX. quibus verbis citat, R. 196.

Galenus, ejus dictum de Christo, T. 180. *Galfridus de Vino Salvo*. Vide *Vino Salvo*, *Galfridus de*.

Galli, sunt minati se novum Patriarcham constituturos esse, R. 198.

Gallia, eam Pontificatum in Spiritualibus, tum temporalibus, subesse affirmat Bonif. VIII., T. 259.

Gallicana Ecclesia. Vide *Ecclesia Gallicana*.

Gangrense Conc. Vide *Conc. Gangrense*. *Gardinerus, Steph., Episc. Winton.*, Regium Primum defendit, T. 166; R. 28. 30. Scripsit libellum de vera obedientia, T. 166; R. 28. Immiti ingenio, R. 441.

Garetius, Joannes, locum de Invocatione Sanctorum citat sub nomine Theodori Daphnopati, et item sub nomine S. Chrysost., R. 53, k.

Garnerius, Julianus, Hom. in Ps. xv. S. Basilis abjudicavit, R. 62, s.

Garnetus, Henricus, Actio in eum a G. Camdeno latine versa, T. 90, n. 352. Haud mendacis plena, R. 434. Relatus in Martyrologium Jesuitarum, T. 91. 293. 348; R. 440, f. Effigies ejus stramini miraculose impressa, T. 91, q. 398. Brevia Clementis VIII. igni tradidit, T. 99. 115. 233; R. 480. Numerum Recusantium initio regni Elizabethæ exiguum esse confessus est, T. 152. Qualis moribus, T. 272. Temulentiae suspectus, T. 272, u. Quare supplicio affectus, T. 272. Proditionis Sulphureæ conscium eum fuisse negat Tortus, T. 341. Bis auctor in hac re Catisbeio fuit, T. 342, 343. Brevia Clementis VIII. cum eo communicavit, T. 342. Et eum in scelere confirmavit, T. 343. 349. 351; R. 415. 483. Duabus antea conspirationibus interfuerat, T. 343. Rem noluit impedire, T. 344. Se in hoc peccasse confessus est, T. 344. 350—352. Extra confessionem rem cognovit, T. 344. 349, 350; R. 435. 472. Catisbeium rem totam aperire volentem prohibuit, T. 344. 349. Missas pro felici conspirationis successu fecit, T. 345, 349. Greenwellum absolvit, ea lege ut a conspiratione desisteret, T. 345. Conjuratos est hortatus, T. 346. Literæ ad eum Coughtonam, detecta conspiratione, missæ, T. 346. Seditionem his acceptis movere tentavit, T. 346. Utrum rem totam sacramentali tantum confessione resciverit, T. 346. Valde de hac re trepidavit, T. 346—348; R. 483. Primo in confessione, post relatione ad confessionem, tum per viam consultationis se rem audisse affirmavit, T. 346; R. 483, et ob eam relationem sacramenti fuisse secretum, T. 355. Literis suis Dominica Palmarum ad Patres Societatis scriptis se purgare voluit, T. 347. Partem culpæ in Greenwellum (quem in vinculis esse putavit) rejicere voluit, T. 348. Quid in publico judicio confessus sit, T. 349, 350; R. 472. Quid morte jam instante, T. 350, 351. 361; R.

435. 472. 483. Facinus magnopere detestatus est, T. 352. Quicquid manu sua consignatum esset, id pro vero agnovit, T. 352. Annæ Vaux confessus est, sibi tanquam latroni moriendum esse, T. 352. Aliter ergo, quam ex confessione, rem rescivit, T. 352. De hac re convictus, T. 353. A iudicibus illustrissimis, T. 353. 'Confessionis secretum, quod prius detegere noluit in alienam perniciem, post detexit in suam,' de eo dictum a Comite Northampton, T. 354. Ejus Epistolæ ad Annam Vaux, T. 355; R. 484. Hoc crimen revelasse debuerat, T. 359—361. Præsertim cum de modo confessionis esset incertus, T. 360. Cum Greenwello sæpius de conjunctionis successu collocutus est, T. 359. Pro eo Apologiam edidit And. Eudæmon Joannes, R. xxix., n. 434, s. Si rem detexisset, Rex ei condonasset, R. 436. De quavis hostia transubstantiata incertus, R. 9. 317.
- Gaudentius, S.*, quod reliquiæ Eucharistiæ igni fuerint traditæ, mystice interpretatur, R. 14, a. Basilicas in honorem Reliquiarum vult esse fundandas, R. 67. Corpus Christi de pane fieri dicit, R. 264.
- Gaudium* quid sit, O. 81. Sponsi super sponsam, O. 77—79. 84. 87.
- Gelasius* apud Plautum de votivis decimis loquitur, O. 170.
- Gelasius, Papa, I.* de Imperatoribus, in sacris sumendis, Sacerdoti subjectis, T. 203. Libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonici habuit, R. 211. Transubstantiationem in Eucharistia negavit, R. 265, f. Usuras damnat, O. 144. De decimis dandis, O. 166.
- Gemblacensis, Sigebertus*, privilegia Carolo M. ab Adriano I. concessa memorat, R. 184, 185.
- Gemes.* Vide *Zizimus*.
- Genebrardus, Gilb.*, multos Pontifices Apotacticos, et Apostaticos dixit, T. 183. 433; R. 186, b. De cervice Frid. I. ab Alex. III. calcata haud meminit, T. 317. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Gennadius, seu Georgius, Scholarius*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 318.
- Genucius, L.*, usuras sustulit, O. 146.
- Gerardus, Joannes*, Proditionis Sulphuree conscius, et consultor, T. 341. Juramentum taciturnitatis conspiratoribus detulit, T. 341. 362; R. 485. Et Eucharistia confirmavit, T. 341. 362; R. 472, e. 485.
- Gierbertus* (apud S. Ambros. Op.) de Claudio. Op.
- vibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 77; R. 20. 95. 295. De dignitate Episcopali, R. 118. Episcopum superinspectorem appellat, O. 43, v.
- Germanus, Archiep. C. Polit.*, de apparitione B. M. V., R. 240, t.
- Gerson, Joannes, Cancellarius Parisiensis*, de potestate Clavium Ecclesiæ non Petro soli commissa, T. 52, a. 78; R. 481. Eas datas fuisse Ecclesiæ in actu primo, S. Petro in actu secundo dixit, T. 78. Pontificem deponi posse censuit, T. 478. Hæresim Joannis XX. (al. XXII.) memorat, T. 284, m; R. 59, c. 456, f. Librum de Auferibilitate Papæ scripsit, T. 478; R. 198, s. Sermonem quoque contra assertiones Joannis Parvi, et Dialog. Apolog. de re eadem, R. 416, y.
- Gibeonitæ*, cum eis Israelitæ fœdus iniierunt, O. 102.
- Gildas*, de usura queritur Britannis exitiali, O. 140. De usuris Lege Mulmutiana prohibitis, O. 145.
- Gillius, Nic.*, quibus verbis Pragmaticam Sanctionem S. Ludov. IX. citat, R. 197.
- Giraldus Cambrensis*, fœdos Hibernorum mores ante Henrici II. invasionem memorat, R. 110, i.
- Gladius* uterque, spiritualis et materialis, est in potestate Pontificis, sec. Bonif. VIII., T. 331, l; R. 178.
- , *Delphicus*, Scripturæ sunt sine auctoritate Ecclesiæ sec. Turrianum, R. 361.
- Glossa Juris Canonici*, de iis rebus, quæ faciunt Anathema, ne possit obesse, T. 58, i. De rigore disciplinæ cessante, ad vitandum scandalum, T. 59, r. De Greg. I. 'nimum Papaliter' dispensante, T. 70. De potestate Abbatissæ, T. 175, p. Nomen 'Dei' Papæ ascripsit, T. 186, c; R. 390, v. Hæc Glossa in poster. Editt. omissa, T. 186, c; R. 390, v. Citat verbum 'Nec Deus es, nec homo,' &c. T. 186, g; R. 86, e. De Papa cum summo stupore memorando, T. 247, u. De Papa librum Proverbiorum citante, et auctoritatem ei impertiente, T. 274. Pars hujus Glossæ in Editt. quibusdam omissa, T. 274, x. De causa causarum, T. 442, x. 'Statuimus' explicat per 'Abrogamus,' R. 98, y. De Ecclesia nemini gremium claudente, R. 99, b. De Cesare Pontificis Patre, R. 120, h. 'Dare' interpretatur 'datam ostendere,' 'datam pronuntiare,' R. 187. De Papa ut Christi Vicario, R. 310, d. De testibus singularibus, R. 334, e. Archiepisc. Cantuar. Patriarcham appellat, R.

474. De sacramento pietatis, facto vinculo iniquitatis, O. 101. 'Utilius nasci scandalum, quam deseri verum,' O. 135. De lege abrogata non alleganda, O. 161.
- Glossa interlinearis*, Maozim de Diabolo, quem Antichristus culturus est, intelligit, R. 390, p. De duabus Clavibus, R. 472.
- *ordinaria*, de Clavibus Ecclesiae, non Petro soli datis, T. 79. De S. Petri caritate omissa, T. 304.
- Viperina textum comedit, R. 344, a.
- Gnostici*, eorum haeresis a Prisciliano renovata, T. 201.
- Godwinus*, *Franc. Episc. Asaph.*, ejus commentarius de Præsulibus Anglicitatus, De Episcopis Juramentum Suprematus initio regni Elizab. detrectantibus, T. 170, 171, in notis. De die, quo mortuus est Jac. Montagu, Episc. Wintoniensis, O. 175, a.
- Goldwellus*, *Thomas, Episc. Asaph.*, juramentum suprematus detrectavit, T. 171. E regno effugit, T. 171. Conc. Trident. interfuit, T. 171, f.
- Gotfridus Viterbiensis*. Vide *Viterbiensis*, *Gotfridus*.
- Gratianus*, legatus a latere ab Alex. III. ad Henric. II. missus, ut regnum sub interdicto poneret, T. 329.
- Gravamina C.*, Germanicæ nationis, R. 269, 270. In iis questi sunt de Baptismo Campanarum, R. 269, 270.
- Greenwellus*, al. *Greenway*, al. *Tesmond*, *Oswaldus*, T. 341. 343, p; R. 148, a. Ei Batesius Proditionem Sulphuream confessione revelavit, T. 341. Batesio persuasit rem esse licitam, T. 341. Rem Garneto confessus est, T. 354. Garnetum una cum Catisbeio adiit, T. 343. A re noluit desistere, ea quanquam lege a Garneto absolutus, T. 345. Concitavit Papistas ad arma capiendam, T. 345, 346; R. 148. Se ad hoc a Garneto missum dixit, T. 346. Cum Garneto sæpius de successu conjunctionis collocutus est, T. 359. Venit ad eum non confessionis sed consultandi gratia, T. 359; R. 485. Conspiratione detecta evasit, T. 354. 362. Papæ factus Pœnitentiarius, T. 362; R. 148. Proditores absolvit, R. 148. Juramento obstrinxit, R. 148. Eucharistia confirmavit, R. 148. 472. 485.
- Gregorius I., Papa*, contra nomen universalis Episcopi nervosus, erga Cæsarem officiosus, T. 97. Eum obedientiam coactam Mauritio præstitisse censuit Bellarm., T. 116, z. Obedientiam tamen præstitit, T. 186, i; R. 118, t. 420. 446. 478, et literas ejus transmisit, T. 186, i. 195; R. 118, t. 420. Convicia in Imperat. apud ejus Comment. in Ps., T. 187, 1; R. 189, z. 420, m. 478. Utrum in Agilulphum Longobardum, an Mauritium Imp. in hoc loco sit invectus, R. 189. 420. Hæc convicia ætatem posteriorem sapere videntur, T. 187, l. De vera patientia, T. 188. De causa Maximi Salonitani jussu Imperatoris audienda, T. 203. Universalis Episcopi titulum, ut sacrilegum et profanum, damnat, T. 312. 403. 407. 443; R. 385, 386. 388. Nullas in hac re distinctiunculas adhibuit, T. 493. De hac re cum Mauritio egit, R. 386, 387. Utrum Apostolus Anglor. habendus, T. 394, 395; R. 246. Quid 'capite fidei' intellexerit, T. 399, 400. 403. 492. Nomen 'capitis' in quovis Episcopo exhorruit, T. 408. Joannem C. P. illud nomen usurpantem damnavit, T. 409. Imperatorem pro supremo capite agnovit, T. 412. Suam cum Joanne controversiam Mauritium decernere voluit, T. 412. In cæde cujuslibet hominis se miscere noluit, T. 413; R. 418. In quadam ejus Epist. Eusebius Episc. C. P. perperam memoratur, T. 421, i. 'E Romanis Episcopis bonis ultimus, e malis primus,' T. 492. Imagines adorari vetuit, T. 493; R. 278. Eum ad fabellas nimis credulum censuit Melch. Canus, T. 493; R. 284, q. Consensu Imperatoris Papa factus, R. 183, 187. De libris Apocryphis dubius, R. 210. 365. Quatuor prima Concilia ut quatuor Evangelia veneratus est, R. 215, y. 246. Opera nostra esse imperfecta asserit, R. 221, 222. Enochum in secreta quadam terræ regione jam vivere asserit, R. 356, z. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Usuram damnat, O. 139, 140.
- Gregorius II.* Leonem Isauricum vectigalibus Italiæ privavit, R. xxvi. 192. 494. Rem Platina aliter narrat, R. 192. 494.
- *IV.* a Ludovico Imperatore Pontifex creatus, R. 185.
- *VI.* eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285. 473; R. 191, 192. In Conc. Sutrinum depositus, T. 473, a; R. 190. 314. Non sponte cessit, R. 191.
- *VII.* hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 58. Primus Pontificum Imperatorem regno privavit, T. 182, l. 247; R. 100. 495, n. Ejus verba minantia in Henr. IV., T. 322. Henricum IV. Imp. deposuit, R. 177. Consensu

- Imperatoris Papa factus, R. 183. 187. 190. Scripsit ad Hugonem Diensem, ut Canonem xxii. Synod. VIII. renovari curaret, R. 194, 195.
- Gregorius VIII.* Indulgentias ineuntibus Cruciatas dedit, R. 413, g.
- IX. Fridericum II. excommunicavit, R. 82.
- XII. (*Angelus Corrarius*) in Conc. Pisano depositus, R. 188. Conc. Constant. cessit, T. 477, l; R. 140.
- XIII., ejus literis in die cœnæ editis Galli restiterunt, T. 39. Facultates concessit E. Campiano et R. Personio de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. Versiculum hunc, 'Nec Deus es, nec homo,' &c., a Pio V. e Jure Canonico deletum, iterum restituit, T. 186, g; R. 86, e; Stuckleium in Hiberniam misit, R. 111.
- XIV. ejus bullis monitorialibus Galli restiterunt, T. 40. Multæ nullitates iis objectæ, T. 60. Henr. IV., Regem Gallia, excommunicavit, T. 332; R. 88. 142. 172, d. 194.
- , *Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematius recusatum, R. 31.
- , *S., Nazianz.*, Ecclesiasticam potestatem civili esse præstantiorem, sicut animæ corpus, affirmavit, T. 475, g; R. 117. Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488; R. 211. 365. Ad invocationem Sanctorum confirmandam a Bellarm. citatus, R. 54. Oratorice Sanctos est allocutus, R. 54. 56, 57. In oratione in S. Cyprianum multa Cypriano Antiocheno tribuit, quæ Cypriano Afro conveniebant, R. 54, o. Puellam B. Mariam invocantem memorat, R. 54. Rhetorice Pascha alloquitur, R. 56, et Constantii animam, R. 56. Dubius, an Sancti audiant, quæ in terris geruntur, R. 56, 57. Deum solum esse colendum dixit, R. 61. Frustra a Bellarm. citatus, ad cultum Reliquiarum confirmandum, R. 63, 64. Orationes suas in Julianum, post ejus mortem, scripsit, R. 169. De apparitionibus Sanctorum a Bellarm. citatus, R. 240, 241. Eucharistiam in cellula parvi Constantinopoli celebravit, R. 249. Non vero missam privatam, R. 249, 250. Christum super altare esse colendum censuit, R. 266, 267. De Ecclesiæ fundamento, S. Petro, R. 301. Omne incrementum damnat, O. 124. 137. Et usuram, O. 137.
- , *S., Nyssen.*, Theodorum rhetorice alloquitur, R. 56. Ad cultum Reliquiarum confirmandum a Bellarm. citatus, R. 62, 63. Eas esse honorandas, non colendas, ostendit, R. 63. B. M. Virg. S. Gregorio Thaum. apparuisse scribit, R. 239. Panis et vini naturam mutari, non vero transubstantiari asserit, R. 263. Omne incrementum damnat, O. 124. 137. Et usuram, O. 137. Eam pro furto habet, O. 137, c.
- Gregorius, S., Thaumaturgus*, ei B. M. Virg. apparuisse dicitur, R. 239. Metaphrasin et Expositionem fidei scripsit, R. 239. S. Greg. Nyss. vitam ejus scripsit, R. 239.
- *S., Turonensis*, B. M. Virginis apparitionem narrat, R. 240.
- *de Valentia*. Vide *Valentia*, *Greg. de*.
- Gretserus, Jacob.*, Librum, cui nomen *Βασιλικὸν Δῶρον*, scripsit contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Grex*, ei debent Episcopi attendere, O. 40, 41. Est Ecclesia Dei, O. 43. Acquisitio Dei, O. 43. Empta Christi sanguine, O. 43.
- Gualterus, Bernardus*, *Bibliop. Colon.*, Responsionem Torti Coloniae excudit, et Præfat. præmisit, T. 6. Ejus erga Cardinales adulatio, T. 6. Garnetum falso prodicionis rumore aspersum asserit, T. 353.
- Guicciardinus, Franc.*, Zizimum, seu Gemen, ab Alex. VI. præmio proposito, interfectum narrat, T. 326, 327; R. 492.
- Guignardus, Joannes*, Castello dixit, licitum esse Reges occidere, R. 412.
- Gulielmus Abbas*, (citatur sub nom. S. Bern.) de caritate S. Petri, cum peccavit, non amissa, T. 304, p.
- Guisii Fratres*, Dux, et Cardinalis, ab Henrico III. occisi, T. 290. Jacobo Regi affines, T. 290.
- Gulielmus Neubrigensis*. Vide *Neubrigensis, Gulielmus*.
- Gunterus Ligurinus*, de potestate Regis deponendi a Greg. VII. prima adhibita, R. 495.

H.

Hadrianus. Vide *Adrianus*.

Hæresis est crimen, quod nec confessio celat, T. 356. Est crimen spirituale poena spirituali plectendum, T. 249.

Hæretici, utrum foris sint, T. 369; R. 99. Ariani sunt hæretici, sec. S. Athan., T. 371. Novatiani sec. S. Cypri., T. 371. Pelagiani sec. S. August., T. 370. Utrum vox 'hæreticus'

- sit voci 'Catholicus' contraria, T. 372, 373. Sunt extra caulam in fauoralibus, intra caulam in pœnalibus, sec. Bellarm., R. 98. Ampliore quodam sensu sunt Christiani, R. 165. Non sunt, qui quatuor prima Concilia recipiunt, R. 215. 246.
- Hæretici reges sunt deponendi.* Vide *Reges.*
- Hallensis Virgo.* Vide *Lipsius, Justus.*
- Hallus, seu Oldcornus, Edr.* Vide *Oldcornus, Edr.*
- Hamiltonus, Patricius,* reformationem in Scotia primus instituit, R. 43. Martyr, R. 43.
- , *Joannes, Sanct. Andrcæanus Archiepisc.*, quod conscius fuisset cædis Henrici Darnley, supplicio affectus, R. 206.
- Hardingus, Thomas,* optavit, ut populus totam Eucharistiam intelligeret, T. 435. Quædam crudelia quæ in Sarnia sub Regina Maria gesta fuisse narrantur, a Foxio conficta asserit, R. 441, 442. Librum edidit, cui tit., 'A Reiondre to M. Jewell', R. 442, m.
- Harmonia Confessionum Reform. Eccles.,* unam eandemque fidem exhibet, R. 36. 448, n.
- Hartus, Joannes,* temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33. 271; R. 481, z, a. 493. Cum Joanne Rainoldo collationem habuit, T. 33, h. 271; R. 481, z. In ea Bellarminum sæpe citavit, T. 269; R. 482. Se jussu Papæ a Regina defecturum fore negavit, T. 270. Mixto-Papista, R. 492.
- Hauteville, Dominus de,* confessus est se voluisse Regem Galliæ occidere, confessio ista est revelata, et ipse capite muletatus, T. 356.
- Haymo, Halberstat.,* de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Helmoldus,* de cadavere Henr. IV. Imp. Germ., ob Papæ severitatem inhumato, T. 288.
- Helvetii,* contra Dominos surrexerunt, R. 417.
- Hemmingius, Nic.,* usuram damnat, O. 141.
- Henricus II., Angliæ Rex,* virgis se cædendum præbuit, T. 327, R. 105. 141. Ejus dolor ob mortem S. Thomæ, T. 328. Voluit placare Pontificem, T. 328. Excommunicationem metuit, T. 329. Brevium Papalium in Angliam admissionem prohibuit, T. 329. In mari jactatus desideravit preces S. Hugonis, R. 49. Hoc est votum, non invocatio, R. 49. Alexandrum
- III. Dominum suum appellavit, R. 105. Ei Hibernia ab Adriano IV. non data, R. 109, 110.
- Henricus VIII., Angliæ Rex,* Juramentum de Regio Supremati condidit, T. 20. A Paulo III. excommunicatus, T. 268; R. 194, s. Ejus divortium ab Academicis exteris approbatum, T. 444. Ob illud improbatum Thom. Morus, et Joannes Fischerus supplicio affecti, T. 440—442. Eum Supremum esse Caput Ecclesiæ Angl. Clerus Cant. Provinciæ concessit, R. 29. Quid de hac re in Synodo fuerit actum, R. 29, t. Defensor Fidei a Leon. X. nuncupatus, R. 71. In Lutherum scripsit, R. 114.
- , *III., Galliæ Rex,* excommunicatus, T. 268. Occisus, T. 94. 289; R. 76. 381, k. 392. Ejus cædem ut rem memorabilem admiratur Sixtus V., T. 90, m. 289, k; R. 484. In ea laudat Dei providentiam, T. 289. 292. Cædem mandaverat Guisiorum, T. 289, 290, m.
- , *IV., Galliæ Rex,* a Sixto V. excommunicatus, T. 38. 268. 331, 332; R. 142. 172. 194. Et a Greg. XIV., R. 88. 142. 172, d. 194. 322. Excommunicatus coronatur, et juramentum fidelitatis ei præstitum, T. 50; R. 172. Postea absolutus, T. 50. 332; R. 172, d. In absolutione ejus legatus virga percussus T. 50. 332, 333. Bis, terve excommunicatus, non tamen vitatus, T. 60. In eum Liga Sancta gladium strinxit, T. 332. Ejus vita a Castello tentata, T. 95. 335; R. 76. 412. A Franc. Ravallaco percussus, R. 381, l. 392, l.
- , *III., Germaniæ Imperator,* tres Pontifices in Conc. Sutirino deposuit, T. 473; R. 190. 314. 446.
- , *IV., Germaniæ Imperator,* ei Conc. Wormatiense favit, T. 39. Ejus cadaver jussu Pontificis per quinque annos sepultura caruit, T. 287, 288; R. 487. Propter timorem amittendi imperii Pontificem suppliciter adiit, T. 315; R. 488, 489. In eum Gregorii VII. verba minantia, T. 322. Eum Greg. VII. deposuit, R. 177. 193. Non morte naturali, sed situ carceris defunctus est, R. 487, 488.
- , *Auctor ejus vitæ,* de eo Romam suppliciter petente scribit, T. 316, 317; R. 489.
- , *V., Germaniæ Imperator,* Patrem in carcere mori fecit, R. 487, 488. Jussu Pontificis, Patris cadaver exhumatum projecit, T. 287; R. 487. Ei jus investituræ concessit Paschalis V., R. 187.

Henricus VI., Germanice Imperator, ejus corona pedibus Cœlestini III. capiti imposita, deinde excussa, T. 319, 320; R. 90. Hanc historiam Baronius veram fatetur, T. 319.

Hermas, ejus liber 'Pastor' dictus a plurimis Patribus citatus, T. 275, y. Potest eum Ecclesia, secundum Stapletonum, in Canonem referre, T. 275, y. Pro libro Canonico haud habendus, T. 487, w.

Hermannus Contractus, de tribus Pontificibus in Conc. Sutrino depositis, T. 473, a; R. 190, b. 191, r, t.

Herolt, Joannes, scripsit Promptuarium de miraculis B. M. V., R. 240, x.

Hesselius, Joannes, imagines Dei Patris improbat, R. 281.

Hesychius Hieros. Vide *Isychius*.

Iethus, Nic., Archiepisc. Ebor., Jura-mentum de Primatu Regio sub Henrico VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Eliz. detrectavit, T. 170. Bene a Reg. Elizab. habitus, T. 170.

Hibernia, non data Henrico II. ab Adriano IV., R. 109—112. Eam Pontificales copiae, regnante Elizab., invaserunt, T. 336; R. 338.

Hieronymus, S., de clavibus Ecclesiae promissis, Matth. xvi., T. 73. Et datis Ecclesiae non Petro soli, T. 76. 79; R. 302, 303. Romam pro Babylone habet, et sede Antichristi, T. 221; R. 23. 408, i. De Romae ambitione, T. 223. Judam aliquando fuisse justum affirmat, T. 299, q. Libros Judith, Machabæorum, Tobit, et Hermæ Pastorem pro Canonicis haud habuit, T. 487; R. 212. 366. Paulam rhetorice alloquitur, R. 56. Se cum Nepotiano colloqui posse negat, R. 57. Vigilantium reprehendit, ob martyrum reliquias contumeliose habitas, R. 65. De cineribus Prophetarum in Bethlehem adorandis figurate loquitur, R. 65. Martyrum reliquias non adorandas esse censet, R. 65. 70. Apocalypsim habere tot sacramenta, quot verba, dicit, R. 214, u. 362. De cœlibatu Cleri, R. 226, u. De cultu Angelorum et militia cœli, R. 245. Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Paulam prostratam ante crucem preces fudisse refert, R. 271. Haud tamen lignum crucis adorandum esse censuit, R. 271. De sede Antichristi, utrum sit in templo Hierosol., R. 312, 313. De Christo Antichristum spiritu oris interfecturo, R. 316, i. De regno Antichristi per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n. De Adventu Christi statim post cædem

Antichristi, R. 326. De Elia ante Christi adventum venturo, R. 331, 332. 334. Utrum hæc Judaica sit fabula, R. 334. 359. Utrum Elias in Joanne sit intelligendus, R. 334, g. Varias de adventu Eliae esse opiniones concedit, R. 332. 337. De Enocho et Elia jam in cœlo glorificatis, R. 340. Dei consortio fruentibus, R. 351. Et Paradisi colonis, R. 351. Usuram per voc. 'amplius' explicat, O. 124. 139, m. Omnem usuram damnat, O. 139. Decimas esse dandas censet, O. 158. 163. Contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendos putat, O. 166. Eundem esse Episcopum et Presbyterum dicit, O. 176, d. Episcopos esse Apostolorum successores censet, O. 184. S. Jacobum ab Apostolis Episc. Hieros. constitutum, O. 182. 186. Polycarpum a Joanne ordinatum refert, O. 184, 185. Timotheum a S. Paulo, O. 184, 185. Ignatium Eccl. Antioch. Episcop., O. 185. S. Clement. Eccl. Romanæ, O. 185. Quadratum Eccl. Athen., O. 185, p. S. Marcum Eccl. Alexand. Episcopum, O. 186. De morte S. Marci, O. 185, x. Pastores et doctores eosdem esse dicit, O. 200. Omnia, sicut Episcopos, præter ordinationem posse Presbyterum, dicit, O. 205, f.

Hieronymus, S. (al. *Auctor incertus*.) Ps. xv. 11. refert ad Christum, R. 344.

———— *Pseudo*, Apostolos Patres, Episcopos eorum filios dicit, O. 184, k. Tres in Eccl. Christiana, ut in Judaica, ordines esse asserit, O. 209.

Hierosolyma, utrum futura sit sedes Antichristi, T. 310; R. 311.

Higden, Ranulphus, Cestrensis, egregius historicus a Polydoro Vergilio habitus, T. 320. Historiam narrat, de corona Henr. VI. Imp. Germ., Cœlestini III. pedibus imposita, dein excussa, T. 320. Mysterium hujus rei explicat, T. 320.

Hilarius, S., Pictaviensis, de libris Canonicis, T. 488, d; R. 211. 365. In Constantium asperere est invecus, R. 168. Utrum hic libellus Constantio vivente fuerit scriptus, R. 168. De Clavibus S. Petro datis, R. 301. De sede Antichristi, R. 311, k. De Mose et Elia ante adventum Christi venturis, R. 331, 332, t. Varias de Enocho et Mose et Jeremia sub idem tempus venturis opiniones esse asserit, R. 331, 332, t. 337.

———— *Diaconus*, (apud S. Ambr. Op.) Antichristum e Judeis venturum esse censuit, R. 22. Ad Deum nullo suffragatore esse opus, R. 59. Singulis Ecclesiis esse singulos Episcopos cen-

- suit, O. 181. 184. Episcopum a Presbytero haud ordinandum, O. 183. Apostolos fuisse Episcopos, O. 184. Timotheum fuisse Episcopum, O. 185. 210. Et Titum, O. 185. 210. Et S. Jacobum, O. 186. Quinam Prophetæ fuerint ostendit, O. 196., Evangelistæ, O. 197., et Doctores, O. 200. 214. Episcopum primum esse sacerdotem, O. 207. Secundum Judæorum traditionem, O. 209.
- Hildebrandus*. Vide *Greg. VII.*
- Hildericus*, *Gallie Rex*, eum tanquam inutilem Zacharias Papa deposuit, R. xviii. 112. 175.
- Hippolytus, S.*, de sede Antichristi R. 311, k. De regno Antichristi, R. 323, n. De Enocho, Elia, et Joanne Evangelista ante adventum Christi venturis, R. 311, s. 337. Crucem Christi characterem, ejus abolitionem Antichristi esse characterem censuit, R. 404. Multa nomina numerum DCLXVI. reddentia adducit, R. 406, b.
- Hispania*, facta Pontifici tributaria, T. 258, 259.
- Historia Scholastica*. Vide *Comestor, Petrus*.
- Hæschelius, David*, Catalog. Græc. Codd. in Bibl. Reip. August. Vindel. edidit, R. 55, s.
- Holiday, Leonardus, Prætor Urbanus*, Assessor in Actione in Garnetum, T. 353, h.
- Ἡσυχαστικόν*, de usu hujus vocis, R. 224.
- Honorius I., Papa*, a Conc. Gener. VI. et VII. pro hæretico habitus, T. 284. 303. 400; R. 165. 215, x. 247. 457.
- *III.*, ei Juramentum fidelitatis Frid. II., Imp. Germ., præstitit, R. 308, x.
- Hosius, Episc. Cordubensis*, ejus demissa petitio in Conc. Sard., T. 18. De potestate Imperatoris in Conciliis convocandis, T. 198. S. Athanasium, indicta causa, jussu Constantii condemnare recusavit, T. 199.
- , *Stanisl.*, hoc dictum 'Scripturas, sine auctoritate Ecclesiæ, valere quantum fabulas Æsopi,' pio posse sensu accipi asseruit, R. 360.
- Hostia*, si incertum sit, an fuerit transubstantiata, utrum sit adoranda, R. 9, 10, 11.
- Hostiensis, Henricus de Segusio*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.
- Hotomannus, Franciscus*, librum edidit, cui nomen 'Brutum Fulmen,' T. 38; R. 413. Et Commentationem de Usuris, O. 145. Car. Molinæum verbosum usurarum defensorem dicit, O. 145.
- Houghtonus, Joannes, Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematus recusatum, R. 31.
- Hoveden, Rogerus*, coronam Henrici VI. a pedibus Cælestini III. capiti impositam, deinde excussam memorat, T. 320. Quid fuerit hujus rei mysterium, explicat, T. 320. De Henrico II. Reg. Angl. virgis cæso, T. 327, 328. De ira Pontificis in eum ob mortem S. Thomæ, et excommunicatione intentata, T. 328, 329. Pontificum minime adulator, T. 444.
- Howard, Henricus, Comes Northamptoniæ*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g. Dictum ejus de Garneti confessione, T. 354.
- , *Carolus, Comes Nottinghamiæ*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g.
- , *Thomas, Comes Suffolciæ*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g.
- Hugo, Cardinalis, de S. Caro*, de potestate Clavium, T. 75; R. 469. Enochum et Eliam speciali privilegio ante generalem resurrectionem resurrecturos fore asseruit, R. 342. Quod Antichristus Diabolum sit culturus censuit, R. 390.
- *S., Lincoln.*, quanta a Rege Ricardo I. passus, R. 201. Ejus preces desideravit Henr. II., R. 49.
- *de S. Victore*, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli datis, T. 78.
- Hungaria*, a Rege Stephano tradita Pontifici, T. 259.
- Hus, Joannes*, in Conc. Constantiensi damnatus, T. 248; R. 147. Contra fidem illi præstitam, R. 147. Papam non esse Vicarium Christi, si vivat moribus illi contrariis, censuit, T. 248.
- Hymni* quidam in honorem B. M. V. scripti a Cassandro reprehensi, R. 236.
- I.
- Idola* quæ sint, T. 378. 381. Ea esse non nisi imagines rerum existentium, habet Tortus, T. 378. 381. Quo sensu Idolum nihil sit, T. 382. In idolis colendis quas sibi excusationes Idololatræ excogitaverint, R. 273, y.
- Idololatria*, quid sit, R. 274. De hac re miræ Vasquii sententiæ, T. 379; R. 391.

Ignatius, S., Eccl. Antioch. tertius post S. Petrum Episcopus, O. 184, 185.

——, *Patriarch. C. P.*, propter juris sui defensionem excommunicatus obiit, T. 288. Ejus defensionem Baronius instituit, T. 288, h. Miraculis claruit, T. 288.

Imagines, eis, qui eas Idola nominant, anathema dixit Conc. Nic. II., T. 382. Non sunt adorandæ, R. 273. Quando debent auferri, R. 275. Iis supplicat vulgus Romanensium, R. 277. Eorum cultus Patribus antiquis ignotus, R. 278. Fiunt idola, quando coluntur, T. 382; R. 279. 393. Dei Patris quidam Romanenses omnino fieri vetant, R. 281.

Imperator quidam reverentiam Pontifici, obedientiam non nisi Ecclesiæ, præstare voluit, R. 87.

Imperatores, non mandatarii Pontificum in Conciliis convocandis, T. 195. 427. Intra, non supra, Ecclesiam sunt, T. 200, g. Imperator 'omnium caput' a S. Chrysost. dictus, T. 411, et a S. Greg. M., T. 412. Concilia convocarunt, T. 193, seq. 422, seq.; R. 229. Quantam habuerint in Pontificis potestatem, R. 182. In eligendis Pontificibus, R. 183, seq. Imperator Pauli fuit legitimus Iudex, R. 422. De facto, non de religione, R. 423.

Ina, Angliæ Rex, Denarios S. Petri primus pendi iussit, R. 108.

India, occidentalis Regi Hispano, orientalis Lusitano ab Alex. VI. data, R. 112.

Indulgentiæ, de abusibus in Indulgentiis scripsit Leoni X. Lutherus, R. 299. Eos abusos postea sublatus voluit Conc. Trident., R. 299. In iis vendendis quæstorum blasphemiae, R. 383. In eas invectus est Lutherus, R. 383. Sunt inter turpilucra Pontificum, R. 395. Leoninis versibus celebratæ, R. 395. Cruciatus ineuntibus datæ, R. 413.

Inibaldus. Vide *Innoc. IV.*

Innocentius I., Papa, libros, quos vocant, Apocryphos inter Canonicos recensuit, R. 211.

——, *III., Papa*, casualem tantum Pontifici potestatem in temporalibus ascripsit, T. 35, v. Canones Conc. Lat. IV. paulo post Conc. in formam redegit, T. 253. In eo Conc. Abbatem Joachimum et Almericum damnavit, T. 254. Quid ante Concil. gesserit, T. 254. Ejus in Philippum Sæverum verba minantia, T. 321, 322. In eum Bertholdum, deinde Othonem, excitavit, T. 322. In libro de Myst. Missæ, omissa ab uno Evan-

gelista, ab alio suppleri dicit, T. 437, b. Analogiam solis et lunæ ad supremam Pontificis potestatem confirmandam affert, T. 461, c. Utrum Othonem IV. deposuerit, R. 193. Indulgentias ineuntibus Cruciatas dedit, R. 413, g. Se constitutum fuisse super regna, ut evelleret et destrueret, asseruit, R. 452, f.

Innocentius IV., Papa, Cardinales petaso ornavit, T. 6; R. 131, i. Judices e Constitutione Frid. II. contra hæreticos procedere voluit, T. 252. Crimen committendum esse revelandum censuit, T. 358. Reges mancipia sua dixit, T. 471, o. Fridericum II. deposuit in Conc. Lugd., R. 82, q. 142. 193. 495. Fecit legi in eo Conc. juramentum, quod Frid. II. Honorio III. præstiterat, R. 308, x. Ante Pontificatum, Inibaldus, seu Sinibaldus, R. 446.

Inquisitores Hispani sæviebant in eos, qui SS. Scripturas legerent, R. 370.

Insule de Maii, feudum Rom. Eccl., T. 259.

Investitura, de iis Reges per multa sæcula Pontificibus restiterunt, R. 195.

Irenæus, S., quid de Adventu Antichristi censuerit, R. 22. De numero nominis *Ααρῆivos*, R. 23. Panem consecratum duabus rebus constare asserit, R. 266, h. De regno Antichristi per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n. De Paradiso, et de Enocho, Elia, Sanctorumque animabus ibi viventibus, R. 348, z. Hanc esse ab Apostolis traditionem contendit, R. 348, z. 349. 354. Quam explodit Blasius de Viegas, R. 348, 349. 354. Victorem ob suam sententiam in Orientales corripuit, R. 461. De Synodo Miletæ (Act. Apost. xx.), O. 31. De Episcoporum successionibus, O. 212, 213.

Irene, Imperio Occidentis a Leone III. Papa mulcata, R. 175.

Ischyrión, in libello suo ad Conc. Chalc. S. Leon. Œcumenicum Archiepiscopum appellavit, R. 229, o.

Isidorus, S., Hispalensis, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. Quatuor principales Synodos nominat, R. 246. Paradisum muro igneo accinctum fuisse censuit, R. 357. Episcoporum ordinem quadripartitum esse dicit, O. 182. 205.

——, *Mercator*, Synodum Miletæ (Act. xx.) Provinciealem Synodum fuisse censuit, O. 31.

Isychius, sive *Hesychius Hieros.*, de reliquiis Eucharistiæ igne absumptis, R. 14, z. Usuram damnat, O. 139, 140.

Ithacius, Auctor fuit Maximo, ut in

obsœna Priscilliani maleficia inquireret, T. 201. In Synod. Trevir. absolutus, T. 201. Ejus mores, T. 201, o.

J.

Jacobatius, Dominicus, de dignitate Cardinalium Ravennatum, R. 126, z. Cardinales 'Cardines terræ' appellat, R. 127, d. Cardinales eos appellat, quasi principales, R. 133, s. Regibus eos æquiparat, R. 138, k. Titulum 'illustrissimi' eis ascribit, R. 143, g. Eos 'partem Corporis Papæ' appellat, R. 143, m.

Jacobus, Angliæ Rex, libellum emisit cui nomen, 'Triplici nodo triplex Cuneus,' T. 7, i. Nomine celato, regia tamen auctoritate, T. 7. Christum, non Papam pro pastore suo habet, T. 63. Si foris est, Pontifici non est subditus, T. 65. Verus ejus titulus 'Rex Magnæ Britanniæ,' non 'Angliæ,' T. 66. De hoc titulo Proclamatione Regis apud Rymeri Fœdera, T. 66, r. Vix satis cautus, T. 92. 365. Ad leges conservandas juramento obstrictus, T. 97. Nullam desperandi occasionem Romanensibus dedit, T. 98. 102. Religionem suam Scotis Romanensibus minime retinere permisit, T. 99. Ab ipso Regni initio illi a Romanensibus insidiatum, T. 100. Initio regni in Romanenses lenis, T. 101. Quot in eum conspirationes, T. 101. Multas Romanensibus remitti jussit, T. 101. Everardum Digby ad equestrem ordinem evexit, T. 102, y. Paulum V. contra bonos mores peccasse contendit, T. 108. 112. A Papa persecutor habitus, T. 113. In eum Brevia Clement. VIII., T. 99. 115. 338, 339 397; R. 479. Eum in Scotia Puritanum primo fuisse, postea Puritanorum persecutorem Tortus affirmat, T. 121. 374. Magna ejus erga Romanenses elementia, T. 154, 155. 161. Edictum edidit de non alienandis Ecclesiæ rebus, T. 199. Literæ ejus nomine ad Clement. VIII. scriptæ, T. 225. De hac re confessio Domini de Balmerinock, T. 227—230. Vanam spem religionis mutandæ Clementi VIII. dedit, T. 230. 339. Basilicon Doron scripsit, T. 231. Veram timendi causam habuit, T. 363, 364. Non tamen panico timore affectus, T. 364, 365. Inique cum Juliano a Bel-

larmino, et Torto comparatus, T. 366. seq.; R. 3. 151. Vere Catholicus, T. 367, 368. Ad Pontificios deliniendos, eos Catholicos appellavit, T. 372. 494. Religionem suam nunquam deseruit, T. 374. Haud Idololatra, T. 377, 378. Testimonia S. Scripturæ citat ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 446—456, et titulos Regum e S. Scriptura profert, T. 458—462.

Præfationem Monitoriam scripsit, R. xxv. et pass. Quot libri in eum a Romanensibus scripti, R. xxv. xxix. xxx. Vere Fidei Defensor, R. 6. 71—73. Quanquam Transsubstantiationem damnet, R. 7. Petri Primatum haud negat, R. 17. Pontificem Primum esse Episcopum concedit, terrestrem esse Monarcham negat, R. 17, b. Primatum concedit ordinis et discriminis gratia, R. 21. Sententiam suam de Antichristo non ut creditu necessarium vult urgere, R. 23. In Puritanos invehitur, R. 38, i. 473, 474. 486. Quid de Reformatione apud Scotos censuerit, R. 41, 42. 161, 162. Invocationem Sanctorum pro re minus tuta habet, R. 45. Adorationem Reliquiarum reprehendit, R. 45. Fidem calamo suo propagavit, R. 71. Subditos suos a Pontifice, non ab Ecclesia studet avertere, R. 89. Nulla ex parte Pontifice inferior, vel in libris scribendis, R. 94. Se credidit ovem Christi, non Pontificis, R. 95, 96. Non hæreticus, R. 98. 205. Exemptus vero a Pontificia potestate, R. 98, 99. Est major Cardinale, R. 113. Honestum credit a fide Romana abhorrere, R. 158. Haud item a fide Catholica, R. 159. 173. Nunquam fuit Puritanus, R. 160. 291. Est Catholicus, R. 163. 485. Fidei suæ nunquam renuntiavit, R. 165. Qua vitæ ratione institutus, R. 166. Papam pro Antichristo habuit, R. 166. Nova Romanensium dogmata odio habuit, R. 167. Juste questus est, de nimis Clericorum possessionibus, R. 179. Non tamen eas voluit ad profanos usus collocari, R. 180. Eum non esse Apostatam Bellarminus concedit, R. 204. De ejus baptismo, R. 205. Qua religione fuerint Pater ejus et Avus, R. 205, 206. Utrum de ejus conversione mater ejus laboraverit, R. 207. Auctoritati Patrum antiquorum cedit, R. 207, 208. Hoc satis ad hæresin vitandam, R. 208. Scripturis Canonicis certo fundamento credit, R. 208. Minime negat Deum Christum ad inferos, R. 217.

- Ecclesiam Catholicam, R. 218. Et remissionem peccatorum, R. 218. Tria Symbola recipit, R. 217—220. Et quatuor prima Concilia, R. 223—230. Conc. Chal. Canones xvi. de Virginibus, et xxiv. de Monasteriis haud rejicit, R. 232. Dogmata novitia vocat Missas Privatas, Transubstantiationem, Intercessionem Sanctorum, R. 234. seq. Adorationem Eucharistiae, R. 266. Opera supererogationis, R. 267. Baptismum Campanarum, R. 268. Adorationem Crucis et reliquiarum, R. 270. seq. Et Purgatorium, R. 285. Confessioni Fidei Scoticæ subscripsit, R. 291. 486, k. Nihil ab Abbato in disputatione de Antichristo mutuatus est, R. 304. 339. Nedum a Brightmanno, R. 305. In Apocalypsi explicanda, non demonstrationes, conjecturas tantum, adhibuit, R. 305. Vult numerum certum de duratione Antichristi pro incerto accipi, R. 324. Sententiam suam de duobus Testibus a Beda desumpsit, R. 329. Nihil a Bibliandro et Chytræo hausit, R. 335. Se Patres venerari dixit, R. 336. Et quicquid unanimi consensu statuerint, sese accepturum, R. 336. Eos tamen errare in Apoc. interpretanda, R. 336. Non autem eos erroneos et stultos facit, R. 337. A veneficiis salvus evasit, R. 393. Garneto conspirationem revelanti condonasset, R. 436. Nec ultra quod fas est, interrogasset, R. 437. Sigillum enim confessionis non ridet, R. 437. Ad priscam Ecclesiæ fidem reversus, R. 461, alios Reges eandem viam inire voluit, R. 462, 463.
- Erutus a gladio maligno, O. 70. Ab insidiis fratrum Gowrianorum, O. 71. 87. A pulvere maligno, O. 71. 87. Et a veneficiis, O. 87. Conr. Vorstium oppugnavit, O. 88. Pacis studiosus, O. 88.
- Multa in Petri Molinæ libro de Vocatione Pastorum improbat, O. 175, 176. 178. Gravi morore ob mortem uxoris affectus, O. 178.
- Jacobus*, fratrem Esauum et filium Josephum juramento adegit, O. 98. Deo decimas vovit, O. 156.
- , *S.*, constitutus ab Apostolis Episcopus Hieros., O. 185. Ejus Epistolam contra hæreticos (quos vocat Stapletonus) Ecclesia confirmavit, T. 275, y.
- Canon Missæ S. Jacobi verba quædam habet, in Canone Romano omis-
sa, T. 436—438.
- , *Florentinus*, ob temporalem Pontificis potestatem vindicatam a Borbona condemnatus, T. 32.
- Jansenius, Cornel.*, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Jehoiada*, Joaso increpanti paret, R. 446.
- Jejunium*, quid de jejunio Sabbati statuerit Conc. Trullan. seu Quinisext., R. 217, c.
- Jeremias*, cum ante adventum Christi venturum foro quidam crediderunt, R. 333, 334.
- , *Archiepisc. Tranensis*, in Conc. Lat. V. sententiam suam solus contra Montes Pietatis dedit, O. 135.
- Jeroboam*, Shechemum et Phenuelem e sacrilegio exstruxit, O. 19. Novissimos quosque e populo consecravit, O. 27.
- Jesuitæ*, votum habent de paupertate, T. 69, t; R. 6, b. 40. 204. Eorum maleficia Pyramidi Parisiis incisa, T. 335. Sunt Puritano-Papistæ, R. 290. Per societatem, melius quam per unum hominem Ecclesiam administrari posse censuerunt, R. 290.
- , *Angli*, Guil. Watsoni conspirationi se immiscere noluerunt, T. 100; R. 440. Eorum literæ, regnante Elizabetha, de Anglis quamplurimis conversis, T. 160, 161. Proditionis Sulphureæ conscii, T. 267. 341. 361. 397; R. 440. 485. Conspirantes Eucharistia confirmarunt, T. 267. 341. 397; R. 485. Quidam e Jesuitis Anglis Patres Rem Transubstantiationis ne attigisse quidem asseruerunt, R. 8. 262.
- Joachim, Abbas*, in Conc. Lat. IV. condemnatus, T. 250. 254. De Elia ante Adventum Christi venturo varias esse Patrum opiniones asserit, R. 337. Et hanc rem haud esse ad salutem creditu necessariam, R. 337. De Enocho et Elia jam in cælum translatis, R. 340. Mahometum equi pallidi sessorem censuit, R. 380, c. Et quod Antichristus Diabolum culturus sit, R. 390, r.
- Joannes, S. Evang.*, eum rursus venturum sub Adventum Christi S. Hippolytus credidit, R. 331, s. 337.
- , *I.*, *Papa*, a Justino Imperat. adoratus, R. 103. Missus a Theodorico ad C. Polim in causa Arianorum, R. 104. A Theodorico postea in carcerem detrusus, R. 104.
- , *II.*, *Papa*, Caput omnium Ecclesiarum a Justiniano appellatus, R. 404.
- , *VIII.*, foemina, ut refert Platina, T. 261.
- , *X.*, Formosi acta restituit, T. 261.
- , *XII.* (al. *XIII.*), incestus, T. 261. Monstrum hominis, T. 473.

- Depositus in Conc. Romano, T. 473, 474; R. 190. 201. 314. In adulterio confossus, T. 474; R. 190.
- Joannes XX.* (al. *XXII.*), hæreticus, T. 284. 303. Quid de Sanctorum post mortem statu censuerit, R. 59. 458. De hac re testimonia Gersoni, T. 284; R. 59, c. 458, f. Oekami, et Adriani VI., R. 458, f. Ludovicum Bavarum deposuit, R. 82.
- *XXII.* (ut habet Platina), ejus stoliditas a Platina memorata, T. 260.
- *XXIII.* (al. *XXIV.*), ejus crimina multa, T. 260. Depositus in Conc. Constantiens., T. 260. 477, 1; R. 140.
- *II.*, *Patriarcha C. Politanus*, Hormisdam Romanum Pontificem fratrem appellavit, T. 195.
- *IV.*, *Patriarcha C. Politanus*, titulum universalis Episcopi usurpavit, T. 404; R. 126. Hunc, ut sacrilegum et profanum, S. Greg. M. damnavit, T. 312. 404, 405. Sedit x. annos, T. 405. Monita S. Gregorii neglexit, T. 405.
- *Damascenus*. Vide *Damascenus*, *Joannes*.
- *Panormitanus*, ei S. Greg. M. pallium dedit, T. 399.
- *Parisiensis*. Vide *Parisiensis*, *Joannes*.
- , *Angliæ Rex*, utrum regnum suum Pontifici tributarium fecerit, T. 254—256; R. 106. Appellavit ad Innoc. III. adversus Regem Galliæ, R. 106.
- , *Navarræ Rex*, a Julio II. excommunicatus, T. 329—331. 339; R. 82. 142. 174.
- Joas*, rex quomodo factus, R. 431. Jehoidam increpat, R. 446. Pacem lubricam sacrilegio redemit, O. 19.
- Josaphat*, adductus a Rege Jacobo, ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 446, 447. Sacerdotes, ad populum erudiendum, misit, T. 453, 454.
- Josephus*, juramentum defert fratribus suis, O. 99.
- , *Arimathius*, in Angliam venit, sec. Wilhelm. Glaston., R. 40, m.
- , *Flavius*, de Phariseis juramentum fidelitatis erga Cæsarem detrectantibus, R. 75. Nihil post Malachiam Canoni Scripturæ fuisse additum dicit, R. 216. De sacrilegio Antioch. Epiph., O. 20, a. Et Crassi, O. 22, s.
- Josias*, librum legis inveniens, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 450.
- Jorius*, *Paulus*, Zizimum, seu Geimen, ab Alex. VI. lento veneno interfectum narrat, T. 326; R. 492. Et præmium Pontifici a Bajazethe propositum memorat, T. 327.
- Jubilæi*, quare instituti, R. 395, 396. Et a quibus Pontificibus, R. 395, u, v, w, x.
- Judæi*, Romæ permissi, R. 154, i. 404. Bis mille annos Messiae suo ascribunt, R. 328. Pulsi Anglia A.D. 1290, O. 145, o.
- Judaica Fabella*, utrum sit futurus Enochi et Eliæ adventus, R. 334. 359.
- Judas*, utrum ullo omnino tempore crediderit, T. 299, 300. Sacrilegus, O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22.
- Judex fidei*, quo sensu sibi quisque est, R. 455, 456.
- Judicium ultimum*, in eo ratio cuique est reddenda, R. 220. Et Dei misericordia nobis opus, R. 220. In eo etiam justorum vita succumbit, R. 221. Secundum opera, non pro meritis, Deus cuique tribuet, R. 222. Ejus hora est incerta, T. 307—309; R. 326, 327.
- Judith*, liber ita dictus pro Canonico laud habendus, T. 487, 488; R. 211, 212. 366. Rejectus a S. Hieronymo, T. 487; R. 212. 366. A S. Athanasio, T. 487; R. 211. 365. Ab Eusebio, T. 487. Illum inter Canonicas Scripturas Conc. Nicenum legitur computasse, T. 487, u. Hæc verba dubitantis suspicionem (sec. Lindanum) indicant, T. 487. Pro Canonico a Conc. Carth. III. habitus, R. 212, k.
- Juditha*, ejus exemplum Jac. Clementi Edm. Burgoinius profert, T. 293. Ei Jac. Clementem Sixtus V. comparat, T. 292; R. 484.
- Julianus Cardinalis*, in Conc. Florent. de Conc. C. P. IV. nihil sibi curæ dixit, T. 425.
- *Imp.*, fidei renuntiavit, non ideo imperio privatus, T. 50. Milites Christiani ei servierunt, T. 50, g. 53. 185. Cum eo Jacobus Rex Angliæ comparatus, T. 366, seq. Atheus, T. 367. In Christum scripsit, R. 114. Christianos crucem coluisse objicit, R. 270.
- Julius I.*, *Papa*, eum comministrum suum Marcellus Ancyran. dixit, T. 195.
- *II.*, *Papa*, Ludov. XII., Gall. Regem, excommunicavit, T. 61. Cum eo egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Huic sententiæ minime parendum esse Conc. Turon. decrevit, T. 61. Bullam edidit de Provisionibus, T. 73, h. Bellum habuit cum Ludov. XII., T. 330. Joannem Re-

gem Navarrae regno suo privavit, T. 329—331. 399; R. 82. 142. 174. Utrumque in eum strinxit gladium, T. 331; R. 447. Claves S. Petri in Tiberim projecit, T. 331. Indulgentias dedit, si quis Gallum interficeret, R. 413. Et si quis Venetum, R. 413. Venetos excommunicavit, R. 413, k. A Spiritus assistentia longe remotus, R. 460.

Julius III., a Spiritus assistentia longe remotus, R. 463.

Juramenta, non sunt solvenda, nisi temeraria, et ab initio injusta, T. 71. Assertoria non sunt solvenda, T. 80, 81. Promissoria in aliquo eventu possunt esse nociva, T. 80. Esse in Baptismo Juramentum congenitum ad obediendum Principi Spirituali censuit Bellarm., T. 238; R. 403. 496. Omnia posse solvere Pontificem Pacenius censuit, R. 403, 404.

Juramentum, an a reo liceat exigere, inquiritur, O. 97, seq. Non est contra præceptum, si sit ex incredulitate ejus, cui jurare cogimur, O. 98, d. Est animæ vinculum, O. 98. 107. Licet illud exigere, O. 98. Idque Magistratibus, O. 99. 109. Et a reo, sec. Sacras Scripturas, O. 99, 100. Quibusnam in causis, O. 100, 101. Hujusmodi juramentum haud licet renuere, O. 101, 102. Aut rescindere, O. 102. Utrum in admissione litis possit adhiberi, O. 103—105. In causa stabilenda, O. 106—108. In probationibus proferendis, O. 109. Duo apud Judæos juramentorum genera, contestatio, et execratio, O. 109. Qui sint juramenti limites et fines, O. 112. Quo sensu sit juramentum cujuscumque contentionis finis, O. 114.

Fidelitatis, a Jacobo, Rege Angl., conditum civilem tantum obedientiam respicit, T. 11. 23. 273; R. 83—85. Non impugnatur Catholicam fidem, T. 15. Ipsum Juramentum citatur, T. 23, c. Potestatem Pontificiam attingit, T. 24. 242. Non vero Apostolicam, T. 25; R. 85. 476. Pontificis potestatem in regibus excommunicandis haud negat, imo supponit, T. 48. 245; R. 464, 465. 476. Neque absolvi potestatem, T. 66; R. 466, seq. 476. Non a Pontifice solvendum, T. 80. 237. Non asserit Regium in Spiritualibus Primatum, T. 82. 106. 273. Potuit deferri sine Pontificis auctoritate, T. 82. Temporalem tantum Pontificis potestatem negat, T. 83. 377; R. 83. A Paulo V. condemnatum, T. 84, x, z. 85, a. 125. 123. A Torto cum Juramento

Suprematus comparatur, T. 85. 106. 273. Ab eo multum distat, T. 86, 87. Non est præludium ad Juramentum Suprematus, T. 87. 214. Ad quales Pontificios detegendos institutum, T. 88. 267; R. 84. Securitati Regis multum confert, T. 92. Veros a falsis subditis discernit, T. 93. Merito Juramentum Fidelitatis dicitur, T. 106. Ejus finis et scopus, T. 129. 377. De eo paululum immutando minime fuerat desperandum, T. 130. A Puritanis susceptum, T. 131; R. 473, 474. Id cum Juramento de Regio Primatu Bellarminus in Epist. ad Blackwellum confundit, T. 242. Hoc Juramentum minime novum, T. 263. Juramentum ejusdem generis Concilia Toletana approbarunt, T. 262. 264. Non est injustum, eo quod Pontificem nominet, T. 264. Mentio enim Pontificis in eo valde necessaria, T. 269. Aperte non tecte rem suam agit, T. 379; R. 83. Non incaute suscipiendum, T. 380. Nullam in hoc Juramento censuit esse securitatem Pacenius, R. 403.

Quod Reges Pontifici præstant, existat in Jure Canonico, R. 308, y. Hujusmodi Juramentum Honorio III. Frid. II. præstitit, R. 308, x.

Juramentum Suprematus, ab Henrico VIII. conditum, T. 20; R. 85. A Torto cum Juramento Fidelitatis comparatur, T. 85. 106. 273. Ab eo multum distat, T. 86, 87. Negat Primatum Pontificis Spiritualem, T. 107. Illud defenderunt Steph. Gardinerus, et alii, T. 166. Et susceperunt sub Henrico VIII. et Edv. VI., T. 174. Sub Elizabetha detrectarunt, T. 167—171. Quid contigerit Episcopis illud detrectantibus, T. 169—171. Et nobilibus, T. 171. Ad id suscipiendum Romanenses Jacobus haud coegit, T. 214. Id cum Juramento Fidelitatis Bellarminus in Epist. ad Blackwellum confundit, T. 242. A maxima parte regni sub Henr. VIII. approbatum, R. 29. Bis a Synodo Cleri, R. 29. Ab Episcopis ad Crucem Paulinam prædicantibus, R. 29. Et ipsum suscipientibus, R. 29. Ab Academiis Cantab. et Oxon., R. 30. Nomina Episcoporum qui id susceperant, recensentur, R. 30. Carthusiani quidam id detrectarunt, R. 28. 30.

Jurisdictio, exterior Clavis non est, T. 375, a. Spiritualis ab Abbatissa exercetur, T. 175. Jurisdictionem suam immediate a Deo, non a Pontifice Episcopi accipiunt, R. 290.

Jus Canonicum, de duplici Excommu-

- nicatione, T. 50, l. De jure naturali non solvendo, T. 69, u. De judicio ex æquitate Petri ferendo, T. 81, s. De potestate Abbatis, T. 175, p. In vi. Decretal. Canones Conc. Lugd. et Vienn. citat, T. 248, y, z, a. In v. Decretal. Can. Conc. Lat. IV. citat, T. 254, k. De utroque gladio in potestate Ecclesiæ, T. 331, l; R. 178, d. De iis quæ vi metue fiunt, T. 331, k. 365, c. De Hilderico a Zacharia deposito, R. xviii. f. 112, y. De cura Ecclesiæ Principibus commissæ, R. 38, c. Citat Bullam Innoc. IV. in Frid. II., R. 82, q. 193, o. De Ecclesia nemini gremium claudente, R. 99, b. Continet querelam Regis Angl. ad Innoc. III. contra Reg. Gallie, R. 106, k. De usu vocis Cardinalis, R. 133, s. In Canone 'Hadrianus,' privilegia Carolo M. concessa memorat, R. 183, m. 189. Canonem 'Cum Hadrianus' Gregorio IV. male ascripsit, R. 187, g. In Canone 'Nullus Laicorum,' laicorum interventionem in electionibus Pontificum prohibet, R. 187. Centum annorum præscriptionem contra Eccl. Romanam valere dicit, R. 188, v. Canonem 'In Synodo,' de electione Pontificum Imperatori concessa, habet, R. 189, d. De Electione Imperatoris, R. 193, n. Continet Juramentum, Pontifici ab Imperatore præstitum, R. 308, y. Papam pro Vicario Dei habet, R. 310, f. Odia restringenda, favores ampliandos esse decernit, R. 328, z. Quosnam pro testibus singularibus habeat, R. 334, e. Anastasium II. Papam hæreticum esse memorat, R. 458, e. Dicit utilius esse nasci scandalum, quam deseri verum, O. 135, s. Usuram damnat, O. 143, 144. Decimas sancit, O. 166.
- Jus Canonicum, Glossa in.* Vide *Glossa Juris Canonici*.
- *Civile*, usuram damnat, O. 144. Ejus principia de usura et natura mutui, O. 144, 145. Haud dedignatur Sacros Canones imitari, O. 145. Decimas sancit, O. 166, 167.
- *Municipale*, usuram damnat, O. 145.
- Justificatio*, Bellarmini de ea contradictiones, T. 294—297.
- Justinianus Imperator*, Joannem II. caput omnium Ecclesiarum appellavit, R. 104. Silverium in exilium, Vigiliū in carcerem misit, R. 104. Usuris modum posuit, O. 146. Qui Decimas possederit, nulla præscriptione tutum fore censuit, O. 167.
- , *Petrus*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatan memorat, T. 317, 318. Illi multum tribuit Sabellicus, T. 318.
- Justinus Imper.*, adoravit Joannem Papam, R. 103.
- , *S. Martyr*, de obedientia Principibus præstanda, T. 186, d; R. 477, c. Verba Canonis Missæ perstringit tantum, non citat, T. 436.
- , *Pseudo*, in Quæst. ad Orthod. de translatione Enoch et Eliæ, R. 348.
- K.
- Kimchi*, vocem עֲרֵבָה לְעֵרְוָה usurpatam esse censuit, O. 123.
- Knoxus, Joannes*, regimen feminarum improbavit, T. 174. Exhibuit querelam ministrorum nomine in Comitibus Edinburgi de statu Ecclesiæ ob decimas non solutas, O. 17. 161.
- Krantzius, Albertus*, Philippum Suevum ab Othone quodam occisum scribit, T. 321.
- L.
- Lactantius*, de statu Sanctorum post mortem, R. 59. In Carmine de Pass. Domini, Lignum Crucis adorandum esse dixit, R. 272. Hoc Carmen ut spurium rejiciunt Caveus et alii, R. 272, q. In Divin. Inst. ullam esse religionem, ubi sit simulacrum, negat, R. 272. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, o. Usuram damnat, O. 138.
- Lambertus Schafnabergensis*. Vide *Schafnabergensis, Lambertus*.
- Λάμπερις* numerum DCLXVI. reddit, R. 406.
- Lanfrancus, Archiepisc. Cant.*, in ejus libro de Corp. et Sang. Dom. citatur locus quasi e S. Aug., qui habetur in Prosperi sententiis, R. 266, g.
- Langius, Paulus*, de corpore Henrici IV., Germ. Imp., per V. annos inhumato, R. 487, e.
- Langton, Steph.*, *Archiep. Cant.*, de Anglia Pontifici tributaria facta reclamavit, T. 257; R. 107.
- Laniena Parisiensis*, R. 381. 492.
- Laodiceum Conc.* Vide *Concilium Laodicenseum*.
- Λαρεῖνος*, hæc vox numerum DCLXVI. reddit, R. 405. Utrum per diphthongon

- gum sit scribenda, R. 405. De hac voce quid senserit S. Irenæus, R. 406. Est nomen hominis, R. 406.
- Lateranense Conc.* Vide *Concilium Lateranense*.
- Latria*, fidei protestatio, sec. S. Thom. Aquin., T. 10. Hostiæ debetur, sec. Romanenses, R. 10. Et imaginibus et cruci, sec. S. Thom. Aquin., R. 282, 401.
- Laurentius*, inter eum et Symmachum contentio de Pontificatu, T. 431.
- Laziarus*, de Henr. IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316; R. 489. De morte Henrici IV., R. 487, d. Causam timoris Friderici I. narrat, T. 319; R. 491, h.
- Leges*, quando abrogandæ, O. 17. 161. Abrogatæ non sunt allegandæ, O. 161.
- naturæ non sunt solvendæ, T. 69. Neque leges Evangelicæ, T. 69.
- in Romanenses Anglos quare latæ, T. 152—154. 167, 168; R. 475, 476.
- *XII. Tabularum*, sacrilegium ventant, O. 17. Et usuram damnant, O. 144. 146.
- *Mulmutianæ*, a Gilda citatæ, O. 145.
- Leo, S., Papa, I.*, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, commissis, T. 77, 78. De æquitate in absolvendo vel ligando observanda, T. 81, s. De Concilio convocando Theodosium, Valentinianum, et Marcianum obsecrat, T. 196, 423. In Conciliis indicendis Regiam auctoritatem admittit, T. 422. Maximi in Priscillianum severitatem approbat, T. 201, n. S. Petrum Christi jussu sedem suam Romæ fixisse affirmat, T. 282. De S. Petri caritate, cum peccavit, non amissa, T. 304. Dicta quædam ejus male a Bellarmino citata, T. 415. In quibusdam a medio discessit, T. 416. Quæ mandata dederit legatis suis in Conc. Chalced., T. 417. Fidem in Conc. Chalced. definitam amplexus est, T. 419. Haud item Canonem xxviii., T. 420, i. In illum Canonem acriter invecus est, T. 420, 421; R. 230. Et de eo apud Imperatorem aliosque questus est, R. 230. Imperatores posse Concilia convocare concedit, T. 422. Male citatus a Torto ad Pontificis auctoritatem in Conciliis convocandis stabilendam, T. 433. Non potuit ipse Synodum in Italia cogere, R. 90. Aut, ut cogere, impetrare, R. 90. Ipse provolutus est ad pedes Cæsaris, R. 90. De Manicheis vinum in Eucharistia detrectantibus, R. 258, 259. Usuram damnat, O. 139. 144. Vocem 'ordinatio' de Episcopis usurpat, O. 195, c.
- Leo, Papa, III.*, a Carolo M. Pontifex creatus, R. 187. Quid Carolo M. contulerit, R. 192.
- , *IV.*, a Lothario Imperatore Pontifex creatus, R. 185. Lothario et Ludovico obedientiam professus est, R. 446.
- , *VIII.*, deposito Joanne XII. (al. XIII.), ab Imperatore Othone Papa factus, T. 473, z; R. 201. Jus eligendi Pontificis concessit Othoni I., R. 187. 189.
- , *IX.*, præsentiam S. Petri multum Romanæ Ecclesiæ in Eucharistia celebranda contulisse affirmat, T. 438.
- , *X.*, Bullam edidit contra Lutherum, T. 73, i. Et de abroganda Pragmatica Sanctione, T. 249; R. 198, n. Ejus dictum de fabula Christi sibi lucrosa, T. 367. Hoc Balæi tantum auctoritati innititur, T. 367, i. A Balæo rejicitur, T. 367, i. Titulo Defensoris Fidei Henr. VIII. honestavit, R. 71. 73. Concordatum fecit cum Francisco I., R. 197, 198. Contra illud appellatio Univ. Paris., R. 198. Ad eum Lutherus scripsit, R. 299. Lutherum proscript, R. 299. Quo die obiit, R. 73, o.
- *Isauricus*, utrum eum vectigalibus Italiæ Greg. II. privaverit, R. xxvi. 192. 494.
- Leodienses Canonici* temporalem Pontificis potestatem negarunt, T. 31, o; R. 196.
- Leus, Edv., Archiep. Ebor.*, regium primatum defendit, R. 30.
- Levite*, ob inopiam suam contemptui habiti, O. 26, 27. Habuerunt legem ad Decimas exigendas, O. 155. Quod sacerdotes essent, O. 156.
- Liberius, Papa, Arianus*, T. 284. 389. 400. 457; R. 164.
- Liga sancta*, in Henr. IV., Regem Galliarum, conspiravit, T. 332.
- Lindanus, Gul.*, utrum liber Judith a Conc. Niceno fuerit receptus, dubius, T. 487. De tempore Conc. Laodiceni, T. 488.
- Lingua ignota* in rebus divinis ab Ecclesia primitiva rejecta, R. 70.
- Linus*, a S. Petro constitutus Episcopus, O. 185.
- Lipsius, Justus, B.* Mariam Virginem 'Deam' et 'Divam' sæpius appellavit, R. 235, 236. Scripsit libellos de miraculis Virginis Hallensis, et Aspricollis, R. 235.
- Litera mortua*, S. Scriptura ita a Costero appellata, R. 361.

Literæ Apostolica, apud Directorium Inquisitionis, T. 252.

Locustæ in Apocal. qui sint, R. 382, 383.

Lombardus, Petrus, quæsit, utrum esset Christus in Eucharistia sub accidentibus, remota inherencia, R. 14. An 'Quod pro vobis frangitur' sit verbum passivum, R. 14. An ex accidentibus mures nutriantur, et vermes generentur, R. 14. An Christus moveatur una cum Hostia et Calice, R. 14. Utrum substantialis fuerit in Eucharistia transmutatio, definire non sufficit, R. 262.

Longlandus, Joannes, Episc. Lincoln., Primum Regium concione defendit, T. 166; R. 29, x, 30.

Lotharius, Imper., Leonem IV. et Bened. III. Pontifices creavit, R. 185.

Lucentius, in Conc. Chalc. S. Leonis legatus, T. 417, q.

Lucifer Calaritanus, ejus in Imp. Constantium convicia, R. 168.

Lucius, Rex Angliæ, Vicarius Dei ab Eleutherio Papa dictus, T. 184. 249. 395.

Lucullus, usuras sustulit, O. 146.

Ludovicus IX., Gallie Rex, Pragmaticam sanctionem edidit, R. 92, b. 196.

——— *XI., Gallie Rex*, cum eo egit Pius II., ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197.

——— *XII., Gallie Rex*, a Julio II. excommunicatus, T. 61; R. 82. Cum eo Julius egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Bellum cum eo Julius habuit, T. 330. Ei Joannes rex Navarre favit, T. 330.

——— *Germ. Imper.*, 'Rector religionis' a Conc. Mogunt. dictus, T. 249. 466. 469. Paschalem I. et Greg. IV. Pontifices creavit, R. 185.

——— *Bavarus, Germ. Imper.*, ei Conc. Francfordiense favit, T. 39. Excommunicatus et depositus, R. 82. 177. 194.

Lugdunense Conc. Vide *Conc. Lugdunense*.

Lupoldus Babenbergensis, Jus Canonicum minime posse rebus temporalibus præjudicare affirmat, T. 248.

Lutherani, a Græcis repulsi, R. 35. Eos ut auctores seditionum impugnat Bellarminus, R. 416.

Lutherus, Mart., scripsit ad Leonem X. de Indulgentiis et Quæstoribus, R. 299. 383. A Leone X. excommunicatus, T. 73; R. 299. Stella cadens sec. Bellarm., R. 382, 383. Rusticos tumultuantes cohibuit, R. 416, s. Muntzerum diabolum fuisse asseruit, R. 416. Principes esse institutos a Deo non in stabulo vaccarum, sed in

Ecclesia sua, dixit, R. 447. Lumen Ecclesiæ dedit, R. 452. Haud Pseudo-propheta, R. 453. Usuras damnat, O. 140. Decimis favet, O. 171.

Lyranus, Nicolaus, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, datis, T. 78. Utrum pro annis dies sint habendi discutit, T. 309. Libros Tobie, Judith, et Machabæorum pro Canonicis haud habuit, T. 488, l; R. 366. Eum nimis caute locutum fuisse Bellarminus affirmat, T. 52, u; R. 209, o. Dæmonem privatum Antichristum fore culturum censuit, R. 390.

M.

Machabæorum Libri, contra hæreticos, quos vocat Stapletonus, ab Ecclesia (Romana, sc.) vindicati, T. 275, y. Pro Canonicis haud habendi, T. 487; R. 210.

Mahometus, equi pallidi sessor a Joachino, Seraphino Firmano, aliisque habitus, R. 380, d.

Major, Joannes, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, y. 247. Minorem esse Vicarii, quam ejus ejus sit Vicarius, auctoritatem censuit, T. 185. Et Pontificem a generali Concilio posse deponi, T. 478. Episcopatum ordinem, non gradum esse censuit, O. 182.

Malaspina, Ricordanus, de calcata cer vice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.

Maldonatus, Joan., rem esse apertam asserit, quod ante Christi Adventum Moses et Elias venturi sint, R. 338. Mosen in corpore transfiguratum fuisse dicit, R. 347, 348.

Mancinus, Celsus, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.

Mancia, Reges mancipia sua dixit Innoc. IV., T. 471, o.

Manfredus, Friderici II. filius spurius patrem interfecit, T. 323, 324.

Manichæi, vinum in Eucharistia se sumere simulabant, R. 257. Vinum putabant fel Principis tenebrarum, R. 257, i.

Manrique, Thomas, censuras edidit in Glossas Jur. Can., T. 186, b; R. 86, e.

Mantica veredarii, in ea Papæ mandata Tridentum transmissa, R. 147. 451.

Mantuanus, Joan. Bapt., in corruptum Romæ statum invecus est, R. 155.

Maazin, quid per hanc vocem, Dan. xi., sit intelligendum, R. 390.

Maranatha, quid sit, T. 50.

- Maranus, Prudentius*, Editor S. Basil. Op. post mortem Jul. Garnerii, Hom. in Psalm. cxv. a Garnerio adjudicatum, S. Basilio restituit, R. 62, s.
- Marcellinus, Papa*, Apostata, T. 392; R. 457. Ejus historia dubiæ fidei, T. 392, 393. Tamen communi consensu recepta, secundum Baronium, T. 392, 393. In Conc. Sinuessano post confessionem suam depositus, R. 457.
- Marcellus Ancyranus*, Julium, Romanum Pontificem, comministrum appellavit, T. 195.
- *I., Papa*, S. Petrum Christi jussu sedem suam Romæ fixisse contendit, T. 282, y.
- *II., Papa*, Bellarmini avunculus, R. 132. Filius Ricardi Cervini Astrologi, R. 132. Mixto-Papista, R. 449.
- Marcianus, Imper.*, Conc. Chalc. convocavit, T. 194; R. 229, n. Et in eo præsedit, R. 146. 229, n. Eum de Conc. convocando S. Leo obsecrat, T. 196. Illud confirmavit, R. 229, n.
- Marcus, S.*, Alexandriae Episcopus, O. 186. Quo tempore obiit, O. 185.
- Maria, B. Virgo*, de ejus cultu apud colloquia sua scripsit Erasmus, R. 234. Diva et Dea vocatur, R. 235. Rogatur ut Filio suo imperet, R. 236. Absurdum et indigna quædam de ea narrantur, R. 236—238. Ad cultum ejus confirmandum Patres male citat Bellarminus, R. 238—242. Ejus Apparitiones memorantur, R. 239, 240. Utrum ei Constantinus urbem suam dedicaverit, R. 241.
- *Regina Angliæ*, sub ea multa crudelia sunt gesta, T. 168; R. 441. In his agendis a Bonero aliisque in crudelitatem ducta, R. 441.
- Mariana, Joan.*, librum scripsit de Rege et Regis institutione, R. 392, m. Hic liber censura notatus a Sorbona et Curia Parisiensi, R. 392, m. Et publica pyra exustus, R. 392. 413. Stimulos addidit ad mortem Henr. IV., R. 381. 413. De cæde Henrici III., R. 381. Sella aut veste delibuta confici posse beneficia censuit, R. 393, n. Sententiam Conc. Constantiensis de rege occidendo elusit, R. 414.
- Marianus Scotus*, Bened. IX., Sylvestr. III., et Greg. VI., non digne constitutos fuisse dicit, R. 191.
- Marsilius Patavinus*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Marta, Doctor*, peccatum non satis esse ad privandum aliquem regno affirmat, T. 55. Verba Ps. viii. 'Omnia subjecisti,' etc. ad potestatem Pontificis stabiliendam torsit, T. 209, f. Omnia Europæ regna Pontifici esse vectigalia contendit, T. 260; R. xix. De omnipotentia Pontificis loquitur, R. 390, x. 454. Voluit characterem obedientiæ erga Pontificem esse indelebilem, R. 403. Directum Pontifici dominium ascripsit, R. 449.
- Martinus, S.*, pateram presbytero suo tradidit, Maximo prætermisso, T. 471, s; R. 122, 123. Eum post mortem apparuisse Sulp. Severus refert, R. 241.
- *Papa, V.*, a Conc. Constant. in Pontificem electus, T. 477.
- *Episc. Bracarensis*, Capitula edidit de Græcis Synodis, O. 143.
- Martyr, Petrus*, fidem in Anglia haud seminavit, T. 394; R. 39. Decimis haud favit, O. 171.
- Martyres*, qualis eorum patientia, R. 418, 419. Principum jussa haud contempserunt, R. 420.
- Massonius, Papyrius*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317, 318.
- Matisconense Conc.* Vide *Concilium Matisconense*.
- Matthæus Parisiensis*. Vide *Parisiensis, Matthæus*.
- *Westmonasteriensis*. Vide *Westmonasteriensis, Matthæus*.
- Matthias, S.*, electus sorte divina, non populi suffragiis, R. 427—429.
- Mauritius, Imper.*, utrum tyrannus fuerit designatus a S. Greg. M., T. 187, 1; R. 189. 420. Obedientiam ei S. Greg. præstitit, T. 186, i; R. 118, t. 420. 446. 478. Et literas ejus transmisit, T. 186, i. 195; R. 118, t. 420.
- Maximilianus II., Imper.*, finito Conc. Trident., novas rationes iniiit de Reformat. Eccl., R. 145. De laniena Parisiensi ad Schwendium scripsit, R. 417.
- Maximus, Imp.*, invasor imperii, T. 201. 471, s; R. 123. Cæsus Aquileiæ, T. 201. 472. Gentilibus et Judæis favit, T. 201. Priscillianum morte multavit, T. 201. Auctore Ithacio, T. 201. Hoc a S. Leon. approbatum, T. 201, n. Illum presbytero suo posthabuit S. Martinus, T. 471, s; R. 122, 123.
- *Salonitanus Episc.*, ejus licum S. Greg. M., T. 203. Censuræ in eum laxatæ jussu Imperatoris, T. 203. Suspensus a Missa celebranda donec voluntas Imperatoris esset nota, T. 203.
- *S., Taurinensis*, ad invocationem Sanctorum confirmandam a Bellarm. citatus, R. 54. Rhetorice S. Agnetem alloquitur, R. 54. 56. Re-

- liquas Sanctorum honorandas, non colendas esse asserit, R. 67. De Clavibus S. Petro datis, R. 302.
- Media-Villa, Ricardus de*, peccatum perpetrandum a confessore impediendum esse affirmat, T. 360.
- Medicei, Laurent., et Julian.*, in eos conjuratio Pactiana, R. 415.
- Medina, Joan.*, Clericos a civili obedientia non esse exemptos censuit, T. 483, m.
- , *Mich.*, defensionem Jo. Feri instituit, R. 470, p.
- Melancthon, Philippus*, usuram damnat, O. 141. Decimis favet, O. 171.
- Melchιάdes, Papa*, Concilio Romæ præfuit in causa Cæciliani, T. 201, p.
- Melchisedecus*, primus Decimas accepit, O. 155. Quod sacerdos esset, O. 155, 156. Abrahamo benedixit, O. 155. Ejus sacerdotium idem est ac Christi, O. 155.
- Melito Sardensis*, profectus est in Orientem ad libros Canonicos investigandos, R. 211. 365. Libros, quos vocant, Apocryphos rejecit, R. 211. 365.
- Mendham, Jos.*, in lib. cui tit., 'The Literary Policy of the Church of Rome,' citat Sixti V. Indicem et Bartoli Vitam Card. Bellarm. de Bellarm. scriptis in Indicem relatis, R. 153, z.
- Meretrix*, (apud Apoc.) eadem est ac Bestia, R. 321, 322. Utrum per eam Antichristus intelligi possit, R. 408, 409. Universitatem impiorum denotat sec. quosdam Patres, R. 408, h. Sec. alios, Romam Imperantem, R. 408, i.
- Merlin, Jacobus*, nullos Canones Conc. Lat. IV. edidit, T. 252.
- Micheas*, juramentum adactus præstitit, O. 102.
- Militia cæli*, quid sit sec. S. Hieron., R. 245, x.
- Minister*, novum loquendi genus a Petro Molinæo usurpatum, O. 188.
- Minucius Felix*, crucem a Christianis cultam fuisse negat, R. 270.
- Miracula*, non debent frustra multiplicari, R. 15, p. Multa per reliquias S. Stephani facta narrat S. August., R. 68. 394. Falsa apud Romanenses, R. 393. Quænam sint ab Antichristo facienda, R. 402.
- Mirandula, J. Pr. Picus de*, Theoremata de fide scripsit, T. 285. Quemlibet Pontificem pro vero Pontifice habendum vetat, T. 285. Dubia quædam de Electione Canonica memorat, T. 285. Pontificem quendam memorat, de immortalitate animæ dubium, T. 285. Et alterum Atheum, T. 367. 400. Ejus sententia de paucitate Christi in Eucharistia, R. 16. Eum in hac re ab omni labe immunem pronuntiavit Alex. VI., R. 16.
- Missæ*, continet magnam populi fidelis eruditionem, T. 435. Haud tamen, in Eccl. Rom., vulgari lingua celebrata, T. 435. Voluit Hardingus ut intelligeretur, T. 435.
- Missæ Canon*, in Canone Missæ Romanæ, verba quædam desunt, T. 436. Quæ in aliis Liturgiis habentur, T. 436, 437. De hac re Bellarmini argumenta, T. 437, 438.
- *privata*, sunt contra Scripturas, T. 435. Nullas esse Missas privatas voluit Conc. Trident., T. 435. Ab Ecclesia primitiva rejectæ, R. 70. SS. Chrysost., August., Greg. Naz., ad eas confirmandas male Bellarminus allegat, R. 248—250.
- Moguntinum Conc.* Vide *Concilium Moguntinum*.
- Molinæus, Carolus*, usuras inordentes, non omnes usuras, damnat, O. 123. Secessionem Plebis Romanæ ex usura contigisse concedit, O. 133. Jus Civile per Canones in re usuraria non correctum esse censet, O. 143. Eum verbosum usurarum defensorem Fr. Hotomannus dixit, O. 145.
- , *Petrus*, tres Epistolas ad Lanc. Andrewes scripsit, O. 173, seq. Ei gratulatur, quod ad Episcopat. Winton. evectus, O. 175. Librum scripsit de Vocatione Pastorum, O. 175. De eo questi sunt Pastores Gallici, O. 175. In eo multa Regem Jacobum offenderunt, O. 176. Voces Episcopi et Presbyteri promiscue usurpatas esse censuit, O. 176. 193. Esse unum eundemque ordinem, O. 176. 193, 194. 196. Et Episcopos non esse juris Divini, O. 176, 177. 193. 196. Episcopos Anglos laudavit, O. 177. 194. Vult delinire Regis animum, O. 189. Episcopos veteres haud damnat, O. 191. Multa Apostolica præcepta hodie esse neglecta, atque ideo Episcopalem ordinem posse abrogari, contendit, O. 197, 198.
- Monachi*, recesserunt ab instituto suo, R. 394. Ergo aboliti, R. 394. De opere Monachorum libellus apud S. Aug., R. 394.
- Monarchiam*, regimen esse optimum contendit Bellarminus, T. 279. Etiam Ecclesiæ, T. 279. De hoc disputari potest, T. 279.
- Monasteria*, de iis Can. xxiv. Conc. Chalc., R. 232, c. Recte apud Anglos sublata, R. 232.

Moncaius, Franc., Atrabatus, librum scripsit, cui tit., 'Aaron purgatus, sive de Vitulo Aureo,' T. 410, s.

Moneta, duplex cusa sub Lege, sacra et civilis, O. 13.

Monothelita, Honorius habitus, T. 284. 303. 400; R. 165. 215. 247. 457.

Montagu, Henricus, Civitati Londinensi a Memoria, confessiones suas Garneto, morte jam instante, in mentem revocavit, T. 350, 351.

———, *Jacobus, Episc. Winton.*, colloquium cum Garneto habuit, R. 9, i. quo die obiit, O. 175, a.

Montanus, Bened. Arias, de adoratione scabelli Dei, R. 277. Verba Christi de Adventu Eliæ de Joanne Baptista intellexit, R. 336. Commentaria edidit in XII. Prophetas, R. 336, t. Duos testes legem et Prophetas fuisse censuit, R. 350, c.

Montes Pietatis, in Conc. Lat. V. approbati, O. 135.

Moravius, Joannes, Mercator Aberdonensis, capitale sensit libros sacros attingere, R. 370.

Mortonus, Nic., Bullam a Pio V. falsis suggestionibus subripuit, T. 216. In Angliam venit ad rebellionem excitandam, R. 440.

———, *Thomas*, libellum scripsit de Æquivocatione contra Romanenses, T. 14, a.

Morus, Thomas, scripsit lib. cui tit., 'The Supplication of Soules,' T. 257, z. Angliam Pontifici tributariam negat factam, T. 257; R. 106. Quod divortium Henr. VIII. improbasset, ad supplicium ductus, T. 441. De hac re testimonium Nic. Schomberg. Card. Capuan., T. 441, t.

Mosconius, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.

Moses, eum ante adventum Christi venturum fore credidit S. Hilar. Pictav., R. 332, t. 337. Et Joan. Maldonatus, R. 338. Qui eum corpore fuisse transfiguratum asserit, R. 347, 348.

———, *Bar Ceph.*, citat S. Ephraimum Syrum de Paradiso, R. 337, t.

Mulctæ, pecuniariæ in Romanenses, Statuto 3 Jac. cap. iv. impositæ, T. 144, 145, 146. 150. 271. Donatistis a Constantino impositæ, T. 168.

Mulieres ουυελρακτοι, quid de iis statuere Conc. Nicenum I., R. 225.

Municipes, distincti sunt a candidatis, R. 350.

Muntzerus, Thomas, rusticos apud Germaniam ad arma sumenda impulit, R. 416. Eum fuisse Diabolum Lutherus asseruit, R. 416.

Musculus, Wolff., usuram damnat, O. AND. OP.

141. Decimas ab Idololatrarum Sacerdotibus ademptas et Ecclesiæ datas esse censet, O. 170.

Mutius, Huldericus, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317.

Mutuum est dare meum, ut sit tuum, O. 148.

N.

Naclantus, Jacobus, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.

Napierus, Joannes, in Apocalypsim scripsit, R. 397.

Nasus cereus, Scripturæ sunt, sec. Pighium et Salmeronem, R. 360, 361.

Naclerus, Joannes, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317. Quare timuerit narrat, T. 319. Philippum Suevum ab Othone quodam occisum scribit, T. 321. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum memorat, T. 322.

Navarrus, Martinus Azpilcueta, temporalem Pontificis potestatem controversi posse affirmat, T. 37. Excommunicationem vincula naturalia solvere negat, T. 54. Excommunicatum, nullitatem excommunicationis suæ prætendentem, haud vitandum esse docet, T. 60. Confessorem debere peccatum revelare perpetrandum affirmat, T. 360. Et populum nunquam transferre potestatem suam in Regem censuit, quin illam in habitu retineat, R. 426, m.

Nazaræi, eos de Eucharistia sub una specie sumenda allegat Bellarminus, R. 255.

Neander, dictum Durandi refert de Præsentia Christi in Eucharistia, R. 13, y.

Nebrissensis, Ælius Antonius, de bello inter Jul. II. et Joannem Regem Navarrae, T. 330, 331. 339; R. 142. De Julio utrumque gladium in eum stringente, T. 331; R. 447.

Nectarius, Episc. C. Politanus, eum, quamvis laicum, Episcopum nominavit Theodosius, R. 120.

Nehemias, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 451. Fœdus cum Deo redintegravit, T. 451. Sacrilegii osor, O. 19. Populum ad juramentum adegit, O. 99.

Neile, Ricardus, Decanus Westmonast., colloquium cum Garneto habuit, R. 9, i.

Nero, Imperat. Romanus, eum portam Inferi dixit Greg. Magn., T. 187; R. 189, z. 420, m. Cum Citharædis

- contendit, R. 115. Quidam eum Antichristum esse crediderunt, R. 311, k.
- Neshec*, quid significet, O. 122, 123.
- Deductum est a mordendo, O. 123.
- Neubrigensis*, *Guil.*, de Henrico II. Reg. Angl. virgis caeso, T. 327. De Hibernia ab Henrico II. subacta, R. 110, 111.
- Nicenum Conc.* Vide *Concilium Nicenum*.
- Nicephorus Callistus*, in uno loco Constantinum urbem suam Christo, in altero B. M. Virgini dedicasse refert, R. 241. In hoc loco 'τῇ θεοτόκῃ,' pro τῷ θεοτόκῃ errore librarii irrepsisse videtur, R. 242.
- Nicolaus I., Papa*, in Michaelem immodestior, T. 432, 433.
- *II., Papa*, Christi Corpus fidelium dentibus tritum esse decrevit, R. 247. Hæc sententia, ut hæretica, in Jure Canon. condemnata, R. 247, j.
- *V., Papa*, ejus Epist. ad Constantinum Palæolog. Imp. de variis ad schisma inter Græcos et Romanos resarciendum conatibus, R. 35, v.
- Niem, Theodoricus a*, de Privilegio eligendi Pontificis ab Adriano I. Carolo M. concessa, R. 193.
- Nilus, Archiepisc. Thess.*, causam dissidii inter Ecclesias fastum Romani Pontificis esse censuit, R. 448.
- Non nego*, i. q. concedo, T. 327. Dictum de Conradini necē, T. 327, g. R. 415, q.
- Norregia*, solvit vectigal Rom. Ecclesiæ, T. 259.
- Numerus Bestiæ*, quænam nomina hunc reddant, R. 406. Utrum nomen sit temporis, an hominis, R. 406.
- Nuptiæ*, in Paradiso institutæ, O. 83. In iis Gentium ritus, O. 83. In iis Dei interventus est necessarius, O. 89.
- O.
- Obedientia*, Regi etiam excommunicato præstanda, T. 49. Regi secundum Scripturas debetur, T. 117, 118. 181. 183. 187. 189. 210, 211. 386, 387. Obed. temporalem Paulus V. prohibuit, T. 124. 211. Regibus secundum Patres debetur, T. 185, 186. Obedientia S. Greg. M. coacta fuit secundum Bellarminum, T. 116, z; R. 478, et Tortum, T. 187. De vera, librum Steph. Gardinerus scripsit, T. 166; R. 28.
- Obo*, Presbyter Ravennas, de calcata cervice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.
- Occum, Gul.*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, q. 247.
- De hæresi Joannis XXII., R. 458, f.
- Odia* restringenda, favores ampliandi, R. 328.
- Æcumenius*, S. Chrysostomum semper solet sequi, R. 312. De sede Antichristi, R. 312, m. Titum fuisse Episcopum asserit, O. 183—185.
- Oglethorpus, Audoēnus, Episc. Carliol.*, Elizabetham coronavit, T. 169. Haud ita multo post obiit, T. 170, 171.
- Ogulnii, Cn. et Q.*, usuras sustulerunt, O. 146.
- Oldcornus, Edv.*, al. *Hallus*, inter martyres a Jesuitis relatus, T. 91, p. 293. 398; R. 440, f. Conjuratores, re male gesta, hortatus est, T. 342. 398.
- Oleastro, Hieronymus ab*, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Omnipotentia*, eam Pontifici Doctor Marta ascripsit, R. 390, x. 454.
- Onesinus, Ephesi Episcopus*, O. 185.
- Onuphrius Panvinus*. Vide *Panvinus, Onuphrius*.
- Opera* nostra sunt imperfecta, R. 221. Si districte discutiantur, non remanet salutis locus, R. 221. Secundum opera, non pro eorum meritis Deus cuique tribuet, R. 222.
- Optatus, S. Milevit.*, super Imperatorem Deum solum esse contendit, T. 186, f; R. 97. 117. Altare sedem Corporis Christi vocavit, R. 267.
- Ordo*, definitur esse potestas ad actum specialem, O. 182. 195. 206. Quot sunt ordines, O. 182. Utrum Episcopatus ordo sit an gradus, O. 182. 195. 205, 206.
- Origenes*, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, datis, T. 76; R. 299, 300. Credere, quod Sancti nobis intercedant, non esse inconveniens censuit, R. 47, j. Hoc tamen esse mysterium, R. 47, k. Angelos haud invocandos esse censuit, R. 57, o. Deum solum esse adorandum, R. 61. Libros Apocryphos pro Canoniciis haud habuit, R. 211. 365. De Elia ante adventum Christi venturo, R. 331, n. De Decimis dandis, O. 164.
- Orosius, Paulus*, Romam pro Babylone habet, T. 221.
- Ortonius, Henricus*, temporalem Pontificis potestatem renuit, T. 33. Se Papæ jussu a Regina defecturum esse negavit, T. 270.
- Ostiarum*, eorum officium, R. 125.
- Otho* quidam, homo privatus, sec. Nauclerum et alios, Philippi Suevi interfecto, T. 321.
- , Papæ Legatus S. Edmundum Cant. emunxit, R. 200.
- *I., Germaniæ Imper.*, ei jus eligendi

- Pontificis Leo VIII. concessit, R. 187. Joannem XIII. (al. XII.) deposuit, T. 473, 474; R. 190. 201. 314.
- Otho IV., Germaniae Imper.*, propter nullam hæresim ab Innoc. III. depositus, T. 255; R. 174. 193. Utrum ille, an alter Otho, Philippi Suevi fuerit interfectus, T. 321. In Philippum ab Innoc. III. incitatus, T. 322. Contra jus fasque coronatus, T. 322. A Germanis pro Imperatore haud habitus, T. 322. Jus imperii nunquam habuit, R. 193.
- , *Comes Palatinus de Wiltspach*, eum interfectorem fuisse Philippi Suevi narrat Cuspinianus, T. 322, a. Et Palmerius in Chronico, T. 321.
- Otto Frisingensis.* Vide *Frisingensis, Otto.*
- Overall, Joannes, Decanus Paulinus*, colloquium cum Garneto habuit, R. 9, i.
- Oconiensis Academia.* Vide *Academia Oconiensis.*
- P.
- Paccinus, Bartolus*, liber sub hoc ficto nomine in Regem Jacobum scriptus, R. xxix. Nullam in Juramento Fidelitatis securitatem esse censuit, R. 403. Omnia enim a Pontifice solvi posse Juramenta, R. 403, 404.
- Pacianus*, ejus dictum 'Christianus mihi nomen, Catholicus cognomen,' T. 368. Nomen Catholicum de hæreticis usurpari negat, T. 494, i.
- Pactiana Conjuratio*, ei interfuerunt Sixtus IV., et Franc. Salviatus Archiep. Pisanus, R. 415, r.
- Pagninus, Sanctius*, usuram per incrementum explicat, O. 124.
- Pallium Joanni Panormitano S. Greg. M. dedit*, T. 399.
- Palmerius*, Philippum Suevum a Comite Palatino occisum scribit, T. 321. Joannem XIII. in omnem luxuriam fuisse dissolutum refert, R. 190. De morte Henrici IV., R. 488, k.
- *Pisanus*, de morte Zizimi, R. 491.
- Pandulphus Collensis*, in Hist. Neap. septem Cardinales ab Urbano VI. necatos refert, T. 291.
- Panormitanus, Nic. Tudeschus, Cardinalis*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357. Pontificem a generali Concilio deponi posse censuit, T. 478.
- Panvinus, Onuphrius*, triginta schismata memorat in Eccl. Rom., T. 261. 284. Joannem quendam schismaticum Pontificem memorat, T. 285. De titulis Cardinalium, R. 136. De origine Cardinalium, R. 139. De Zizimi morte, R. 491, i. De quibusdam Cardinalibus ab Alex. VI. venenatis, R. 492, r.
- Paphnutius*, quid in Conc. Nic. I. de cœlibatu cleri egerit, R. 225, s. Testimonium Sozomeni de hac re haud rejiciendum, R. 225, 226.
- Papiense Conc.* Vide *Concilium Papiense.*
- Papiensis Episcopus*, mulctatus Pallio et Cruce, quod a partibus Frid. I. stettisset, T. 325.
- Paradisus*, eum a generali diluvio excepit Bellarminus, R. 347. In eo manere Enochum et Eliam asseruit Pseudo-Justinus, R. 348, et S. Irenæus, R. 348. In eo conservatas esse Sanctorum animas usque ad diem judicii censuit S. Irenæus, R. 348, z. Qua de re traditionem Apostolis ascripsit, R. 348, z. Utrum situs sit in vicinia Lunæ, R. 354, 355. Utrum aquis diluvii perierit, R. 356, seq. Situs fuit in Oriente, haud procul ab Armenia, R. 357. In eo fontes Tigris et Euphratis, R. 357.
- Parisiense Conc.* Vide *Concilium Parisiense.*
- Parisiensis Academia.* Vide *Academia Parisiensis.*
- , *Joannes*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, u. 247. Sacerdotes sub veteri Lege Regibus subditos fuisse dixit, R. 31, 32.
- , *Matthæus*, in Hist. Minori nihil in Conc. Later. IV. actum fuisse refert, T. 254. De ira Innoc. III. in Othonem IV., T. 255. De reclamatione Archiep. Cant. ob regnum Angl. a Joanne factum Pontifici tributarium, T. 257; R. 107, et Philippi Pulchri, Regis Gall., T. 257, 258; R. 107. Citat libellum resignationis regni Angl., R. 106. Frid. II. veneno fuisse exstinctum affirmat, T. 323, et ad hoc facinus Petrum de Vineis a Pontifice muneribus fuisse corruptum, T. 324. De Henrico II., Reg. Angl., virgis cæso, T. 327; R. 105, f, et morte ejus ob mortem S. Thomæ, T. 328. Pontificum minime adulator, T. 444. Citat Epist. Adriani IV. ad Henr. II. de subigenda Hibernia, R. 110, 111. S. Edmundum Cant. ab Othone Papæ legato emunctum refert, R. 200. Avaritiam Pontificum perstringit, R. 395.
- Parkerus, Matth., Archiep. Cant.*, in Antiq. Britann. citat Hist. Min. Matth. Paris., T. 254, l, m.
- Parreius, Guil.*, ad Eliz., Reg. Angl., occidendam a Card. Comens. excita-

- tus, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415.
- Parsons, Rob.*, de æquivocatione, T. 14, a. Librum scripsit in regem cui titulus, 'The judgment of a Catholicke Englishman,' &c., T. 26, f. 130, o. 135, f; R. xxix. l. Sub nomine Andr. Philopatri, Pontificis potestatem in regibus deponendis asseruit, T. 37, 38, n; R. xviii. h. Plurima falsa in hoc libro narravit, R. 441, et Philippum II., Hisp. Regem, in Elizabetham excitavit, R. 441. Facultates ei concessit Greg. XIII. de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. De Juramento fidelitatis immutando spem aliquam habuit, T. 130. In quasdam Regis dictiones petulanter invehit, T. 135, f. Librum scripsit, cui titulus, 'A brief discours contayning certayne reasons why Catholiques refuse to goe to Church,' T. 153. Quo die obiit, R. xxix. k. Librum scripsit, cui tit. 'The three conversions of England,' R. 442, l. In hoc libro crudelia quædam a Joanne Foxio narrata, ab eo ficta fuisse asserit, R. 441, 442.
- Parvus, Joannes*, a Conc. Constant. damnatus, R. 416. A Mariana absolutus, R. 416.
- Pasce oves meas*, cui hæc verba fuerint dicta, T. 77; R. 20. 95. Quid verbo 'Pasce' sit intelligendum, T. 279; R. 20. 'Regio more impera,' sec. Bellarm., T. 279; R. 19. 24. Quare hæc verba ter Petro dicta, R. 20, 21. 295. Oves Christi, non suas, Petrus accepit pascendas, R. 95. Pascunt sacerdotes, pascunt quoque Reges, R. 38. 97. 119. 142. 443, 444.
- Pascha*, in eo celebrando usus diversus, R. 224. Hæc quaestio a Conc. Niceno terminata, R. 224. Sacra Constantini de hac re ad omnes missa Ecclesias, R. 225. Quo die observata in Anglia, R. 224.
- Paschalis I., Papa*, a Ludovico Imperatore Pontifex creatus, R. 185.
- *V., Papa*, jus Investituræ concessit Henrico V., Imp., R. 187.
- *Archidiaconus*, Joannem Platinam pecuniis sollicitavit, ut Pontifex fieret, R. 188.
- Pastor*, hæc vox de Episcopis usurpatur, O. 187. 199, 200. 213. Utrum idem sit ac Doctor, O. 199, 200. 213.
- *Supremus*, unus toti orbi non sufficit, T. 63.
- Patarensis Episcopus*, dixit Justiniano Imp. Papam esse super Ecclesiam mundi totius, R. 105.
- Patres*, quidquid primis quadringentis post Christum annis unanimi consensu statuerint, pro vero habendum, R. 207. Post annum D. testes minus idonei, R. 233.
- Patus, Ricardus, Episc. Wigorn.*, Juramentum de Regio Primatu recusavit, et postea regno excessit, T. 171. Regnante quoque Edv. VI. in exsilio mansit, et Conc. Trid. interfuit, T. 171, e.
- Paulinus, S. Nolanus*, a Bellarm. prolatum ad Invocationem Sanctorum confirmandum, R. 60. De sepulcris Apostolorum apud Romam, R. 68. De incendio particula crucis exstincto, R. 283.
- Paulus, S.*, se oportere a Cæsare iudicari censuit, T. 484; R. 422, 423. 477. De hac re non est coactus, R. 424. Omnem animam potestatibus esse subditam dixit, T. 484. 486; R. 445. 447. 477. S. Petro haud subjectus, R. 297. Se S. Petro æquavit, R. 298. Si ad S. Petrum appellasset, risum apud Ethnicos provocasset, R. 424. 478. In eleemosynis et oblationibus vult esse liberalitatem, O. 26, et ministros esse tum doctos, tum hospitio deditos, O. 26. Episcopos et Presbyteros Miletum convocavit, O. 31. Nec hoc duxit tempus assumere, O. 32.
- *II., Papa*, Cardinales lacerna et mula insignivit, T. 6; R. 143. Osor literarum, T. 115. (hoc vero non de Paulo II. sed Ludovico XI. dixit Genebrardus, T. 115, t.) Hæreticos pronuntiavit, qui nomen Academiæ nominassent, T. 260; R. 451. Bullam edidit de Jubilæo celebrando, R. 396, w.
- *III., Papa*, Henricum VIII., Ang. Reg., excommunicavit, T. 268; R. 194.
- *IV., Papa*, Elizabethæ Reginae Primatum suum agnoscanti cætera omnia concedere voluit, T. 165. (ita in textu; Pius IV. sec. Camden.)
- *V., Papa*, ejus controversia cum Venetis, T. 38, p. 60, y; R. xix. Venetos excommunicavit, T. 268. Titulo Vice Dei a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243. 443; R. 166, r. 398, c. Juramentum Fidelitatis damnavit, T. 84. 125. 128; R. xix. Illud præstari non posse sine Divini honoris injuria contendit, T. 84, z. 268. Nec tuta conscientia, T. 85, a. Hujus Juramenti sinister interpres, T. 108. Regem Jacobum injuste damnavit, T. 111. Eum juste Catholicos a juramento suscipiendo retinuisse Tortus contendit, T. 111; R. 497. Regem pro persecutore habuit, T. 113. Magno mœrore ob tribulationes Catholi-

- corum affectus, T. 113, p. 132—134; R. 475. Juramentum solius fidelitatis haud voluit prohibere, T. 114. Ejus Brevia pro Apostolicis haud habenda, T. 114. Catholicos Anglos admonuit, ut Regi obedirent, T. 115, 116. Quid inter ejus Brevia, et Bullam Pii V. intersit, T. 118. 121. Obedientiam temporalem prohibuit, T. 124. 189. Imprudentem de Juramento egit, T. 127. Injuste illud prohibuit, T. 177, 178; R. 497, 498. Multa de hac re dixit, pauca probavit, T. 179. Temere Brevia sua in Angliam misit, T. 215, 216; R. 94, 95. Ejus Breve I. a quibusdam pro confecto habitum, T. 234. Ejus Breve II. examinatur, T. 237—240. Major reverentia, quam Petro ipsi, illi a legatis Principum exhibita, R. 86. 103. Obedientiam specie magis quam vere sunt professi, R. 87. Conjurationis pulverariae conscius, R. 149. Tres Bullas in hanc occasionem paratas habuit, R. 149.
- Paulus Amilius*, quibus verbis Pragmaticam Sanctionem S. Ludov. IX. citat, R. 196.
- *Venetus*, scripsit Considerationes Censurarum Pauli V., T. 38, p. 60, y; R. 34, n.
- Pelagius*, a S. Aug. pro Christiano haud habitus, T. 370.
- , (in Exposit. Epist. S. Pauli apud S. Hieron. Op.) in una urbe plures fuisse Episcopos negat, O. 181, q. 203. Timotheum Episcopum fuisse dicit, O. 182. 210.
- , *Alvarus*, Pontificem impropiam tantum in temporalibus potestatem habuisse dixit, T. 35, u.
- *I. Papa*, Childeberto rationem reddidit, R. 446.
- *II. Papa*, consensu Imperatoris Papa creatus, R. 183.
- Peliterius*, librum edidit contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Pererius, Bened.*, utrum Enoch et Elias adhuc mereantur, inquit, R. 341, i. Paradisum locum esse corporeum cessat, R. 356. Et diluvio periisse, R. 357. Argumenta Bellarmini de hac re refutat, R. 357. Dan. xi. de Antiocho posse intelligi concedit, R. 390.
- Persecutio*, qualis in Anglia regnante Maria, T. 173; R. 441, 442. De Romanensium sub Eliz. persecutione multa falso tradita, T. 176, 177.
- Persecutiones Anglicanas*, Auctor Præfationis in, Theologiam Anglicanam ut fœneratoriam damnat, O. 121.
- Pesantius, Alex.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.
- Petrarcha, Franc.*, in corruptum Romæ statum invecus est, R. 154.
- Petri, S., Denarii.* Vide *Denarii S. Petri.*
- Petrus, S.*, easdem vires contra Neronem et Ananiam habuit, T. 40. Petrus jubetur dicere Ecclesiæ, (Matth. xviii.) si frater in eum peccaverit, T. 51. Claves ei promissæ in persona Ecclesiæ, T. 51, 52. 64. 76—79; R. 20, 21. 295. 299, seq. 467, seq. Ejus miracula nihil ad Potestatem Papæ stabiliendam agunt, T. 53. Pro supremo Pastore haud habendus, T. 60. Cæteris Apostolis haud prælatus, T. 62. Trina confessione trinam negationem delevit, T. 61; R. 20, 21. Utrum Papa ejus successor, T. 63. 277. Eum pro universo Pastore habet Tortus, T. 107. Gladium suum jussus recondere, T. 250. 'Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare,' hæc verba non S. Petrus dixit, sed S. Paulus, ergo potest reges, qui extra sunt, judicare, sec. Paulum Comitol., T. 263. Utrum Pontifex sit ejus successor, T. 277. 'Non est improbabile,' secundum Bellarminum, eum Domini jussu sedem Romæ fixisse, T. 278. 281, 282. Utrum ejus Primatus e Scripturis tuendus, S. August. incertus, T. 280. Hæc dignitas, sec. Bellarm., primo personalis, deinde localis, T. 280, l. Absolute in ejus personam collata, T. 280. Summa in Ecclesiam omnem potestas, sec. Bellarm., ordinaria ei est, non delegata, T. 280. Primatus ejus non e jure divino, T. 282. Utrum Romæ sederit, et auctoritatem suam transmiserit, T. 283. Qualis ejus fides, T. 301, 302. Amisit confessionem oris, T. 303. Utrum lethaliter peccarit, T. 301, a. 303, 304. Omnes Regi esse subditos censuit, T. 485, 486. Qualis fuerit Petri Primatus, R. 17. Spiritualis, haud temporalis, R. 17. Talem Primatum Rex Jacobus haud negavit, R. 17. Illi claves Regni cœlorum, non Regni terrestris, concessæ, sec. Cajetanum, R. 18. Utrum Abgarum, si in hæresim incidisset, regno abdicasset, R. 19. Imperatorem haud excommunicavit, R. 19. 100. Omnimodam sibi præstari adorationem vetuit, R. 284. Ejus vincula haud adoranda, R. 284. Non est visibilis Ecclesiæ Rector, R. 294. Nullam super cæteros Apostolos habuit potestatem, R. 296. Conc. Hieros. haud præfuit, R. 297. Minime ergo Ecclesiæ caput, R. 297. Ei S. Paulus scse æquavit, R. 298. S. Paulum sibi,

- tanquam ordinario, haud subjeci voluit, R. 299. Ejus Monarchia negatur, non Primatus, R. 299. Ductus est, quo noluit, R. 419. Persecutoribus sese submisit, R. 419. In religionis questione solus S. Pauli iudex competens, sec. Bellarm., R. 424. Si vero ad eum Paulus appellasset, risum apud Ethnicos provocasset, R. 424. 478.
- Petrus Blesensis*, ejus Epistolæ citantur, R. 105, 106.
- *de Iuna*. Vide *Bened. XIII.*
- *de Vincis*. Vide *Vincis, Petrus de*.
- *Lombardus*. Vide *Lombardus, Petrus*.
- Philastrius*, Aërium pro hæretico habuit, O. 187. 211.
- Philippus II., Hispaniarum Rex*, Apologiam pro eo scripsit Didymus Veridicus Henfildanus (i.e. Th. Stapleton), T. 123, b. Eum Sixtus erat excommunicaturus, R. 88. 142. Eum in Eliz. Regin. excitavit Andr. Philopater, R. 441.
- , *Imperator Romanus*, excommunicatus non depositus, T. 55.
- *Pulcher, Gallie Rex*, de Anglia Pontifici facta tributaria reclamavit, T. 257, 258; R. 107. A Pontifice excommunicatus, T. 369; R. 88. Ejus regnum Alberto Austriaco datum, R. 174. Ejus ridicula ad Bonifacium VIII. salutatio, R. 196.
- *Suevus, Germ. Imper.*, ab Othone quodam interfectus, T. 321. Quis fuerit iste Otho, expenditur, T. 321, 322.
- Philo Judæus*, de proventibus sacerdotum apud Judæos, O. 153.
- Philopater, Andr.* Vide *Parsons, Rob.*
- Phipherus*, rusticos apud Germaniam ad arma sumenda excitavit, R. 416.
- Phocas, Imperator*, Bonifacio III. nomen Universalis Episcopi concessit, T. 406; R. 126. 385. Et ut Romana Ecclesia caput esset omnium Ecclesiarum, T. 408; R. 384. Sanguinarius, R. 384.
- Photius, Episc. C. P.*, in Conc. C. P. IV. depositus, postea restitutus, T. 426.
- Pighius, Albertus*, traditionem esse Scripturis efficaciorē dixit, R. 360. Traditionem certissimam esse regulam, R. 360. Evangelistas non voluisse, ut scripta sua præessent nostræ religioni, R. 360. Scripturas esse quædam quendam nasum, R. 360.
- Pipinus*, Hilderico depositus, in locum ejus a Papa Zacharia substitutus, R. 112, y.
- Pisanum Conc.* Vide *Concilium Pisanum*.
- Piscariæ, Marchio*, cum eo Clemens VII. egit, ut a Carolo V. descisceret, R. 88.
- Pius*, nemo est, qui pietatem cavet, T. 268.
- *II., Papa, (Æneas Sylvius)* ejus dictum de Donatione Constantini, T. 37. Utrum ejus Liber Dialogorum unquam fuerit impressus, incertum, T. 37, h. De Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, datis, T. 78. Libellum suum de Conc. Basil., Pontifex factus retractavit, T. 78, k. Cum Ludov. XI., Reg. Gall., egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Nuptias Sacerdotum restituendas voluit, R. 226, y.
- *IV.* (sec. Camdenum), Elizabethæ Reginæ Primatum suum agnoscenti, cætera omnia de cultu divino concedere voluit, T. 165. (vide quoque *Paulum IV.*) Cardinalem Caraffam strangulari jussit, T. 291. Gallos rogavit, ut Conc. Tridentinum admitterent, R. 140, s. In ejus Pontificali ritus de Baptismo Campanarum, R. 269. Novam fidem architectatus est, R. 454.
- *V.*, Elizabetham, Angliæ Reginam, excommunicavit, T. 118. 164. 215. 216. 268. 336; R. 194. 438. Hæc Bulla per falsas suggestiones ab eo subrepta, T. 216. De ea Bulla non observanda facultates E. Campiano, et R. Personio, Gregorius XIII. concessit, T. 72, g. Quid inter ejus Bullam et Brevia Pauli V. intersit, T. 118. 121. Ex ea Bulla numerus recusantium multum auctus, T. 153. Et proditores exorti, T. 154. Hostilem in Elizab. Regin. animum gessit, T. 119. Rebelles in eam excitavit, T. 313. 336. Versiculum hunc, 'Nec Deus es, nec homo,' &c. e Glossa Juris Can. deleri jussit, T. 186, g; R. 86, e. Sese super regna constitutum esse, ad ea evelenda, asseruit, R. 452, f.
- Platina, Barth.*, de Conc. Later. IV., T. 254. De Regno Angliæ Pontifici tributario facto, T. 254, 255. Prævos Pontificum mores recenset, T. 260, 261; R. 191, 192. Et triginta schismata Eccl. Romanæ, T. 261. Joannem VIII. fuisse fœminam refert, T. 261. De Card. Caraffa jussu Pii IV. necato, T. 291. De Henrico IV. Imper. a Greg. VII. veniam petente, T. 315. 317. Cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam haud memorat, T. 317. Quare Frid. timuerit, narrat, T. 319. De variis inter Pontifices dissensionibus, T. 400. De Bonifacio III. a Phoca obtinente, ut Romana Eccl. fieret caput omnium Ecclesiarum, T.

- 408; R. 384. Quosdam Pontifices consensu Imper. electos refert, R. 183—190. De Carolo M. consensu populi, non dono Pontificis, Imperatore creato, R. 192. Sylvestrum III. per posticum fuisse ingressum scribit, R. 186, c. 192. Quosdam Pontifices monstra et portenta hominum dixit, R. 458. Greg. II. Italiam contra Leonem Isauricum tumultuantibus obstitisse refert, R. 192. 494.
- Platina, Joannes, Exarchus*, cum sollicitavit Paschalis quidam pecuniis, ut fieret Pontifex, R. 188.
- Plato*, usuram damnat, O. 147.
- Plinius*, usuram quaestuosam segnitiam appellat, O. 147.
- Plutarchus*, usuram damnat, O. 147. Quod peccet in naturam rerum, O. 148.
- Politianus, Ang.*, Commentarium scripsit de Conjurat. Pactiana, R. 415, r. Hoc opus in posterioribus ejus operum Edit. omissum, postea a Joanne Adimario recusum, R. 415, r.
- Polonia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- Polonus, Martinus*, quare Fridericus I. Alex. III. timuerit, narrat, T. 319; R. 491, h.
- Polus, Dav., Episc. Petrib.*, Juramentum de Primatu Regio sub. Eliz. detrectavit, T. 170. Liber tamen semper, T. 170.
- Polycarpus*, a S. Joanne Smyrnae Episcopus ordinatus, O. 184, 185.
- Pontifex Maximus*, de hoc nomine a Bellarmino usurpato, T. 487. 489, 490. Pro eo librum Judith tantum affert, T. 487. 489. Ubi Graece legitur *ἱερεὺς μέγας*, T. 489. Nomen superbum, si a Pontifice usurpatum, T. 490.
- *Romanus*, quantam habeat potestatem, T. 25. Eam in rebus temporalibus, T. 26. Et in regibus deponendis adhibet, T. 27; R. 481. Eam spirituales esse existimavit Boet. Ep., T. 27. Quando data secundum Baronium, T. 28, l; R. 18, e. 346. Valde oppugnata a Venetis, Gallis et Germanis, T. 28. Quando exercenda sit, disputatur, T. 29. Non igitur de fide, T. 29. De ea inter omnes non convenit, T. 30. 41. A multis Jurisconsultis et Theologis negatur, T. 31; R. 481. Quomodo exercenda, maxime inquirendum, T. 33. Utrum ordinaria sit, et directa, et absolute Papae insit, T. 34, 35. Indirecta tantum in temporalibus potestas ei a Bellarmino ascripta, T. 35. Directa a Baronio, aliisque, T. 36. Ad hanc potestatem confirmandam torquendae sunt Scripturae, T. 46. Ei Reges non subjecti, T. 44. Non debet Reges deponere et subditos ab obedientia subducere, T. 45. 182. Non est orbis Dominus, nec Vice-Deus, T. 45. Vicarius Christi, qua Christus est mortalis, T. 45. Titulo Vice-Dei a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243; R. 166, r. Reges excommunicare, non item regno privare potest, T. 49. Pascere oves debet, non mactare, T. 64. Pascendi munus negligit, regendi arripit, T. 64. Quantum habeat in juramentis, &c. solvendis potestatem, T. 66. Quaedam solvit minime solvenda, T. 67. Juramenta non debet solvere, T. 71. Solvit quando sibi visum, T. 72. Multa habet praeterea, quae solvat, T. 79. Fortasse quaedam juramenta, T. 79. Non vero Juramentum Fidelitatis, T. 80. Absolutio ejus saepe nulla, T. 81. Non regis Jacobi judex competens, T. 110. Si Vicarius Christi, non est ipse Princeps, T. 125. 'Dominus Deus' in Gloss. ad Jus Can. vocatus, T. 186, c; R. 390, v. 454. 'Nec Deus est nec homo,' T. 186, g; R. 86, e. Imperatoribus haud mandavit Concilia convocare, T. 195. Aliorum Episcoporum quondam frater et coepiscopus, T. 195. 310. Eum pro Vicario Christi Romanenses habent, T. 209. Quousque Potestatem ejus extendunt Antoninus, et Marta, T. 209. Utrum articulos fidei condere possit, T. 212, 213. 274; R. 314. Haec potestas illi ascripta in Jure Canonico, T. 212. Probabile est sec. Bellarm. eum errare non posse, T. 278, e. Alios Episcopos pro Vicariis suis habet, T. 311, 312. Ab eo Regibus causa metuendi, T. 313. Sese in mortem Regum Pontifices miscent, T. 414. Ejus potestas ad Reges deponendos ab Eccl. primitiva rejecta, R. 70. Multum sibi vindicat, in directo sibi dominio statuendo, R. 78. In regnis mutandis, R. 78, 79. In regibus jure privandis, R. 79. In subditis eorum fide laxandis, R. 79, 80. Est Doctor utriusque juris, eo ipso quod est Papa, R. 94, c. Multos Reges sibi subiectos habet, sec. Bellarm., R. 101, 102. Supremam in eos potestatem sibi vindicat, R. 141, 142. 172. In eum non posse errorem cadere Romanenses asserunt, R. 153. Eum jura omnia habere in scrinio pectoris, R. 153. 451. 460. Et esse Vice-Deum, R. 153. Reges primo haereticos facit, dein deponit, R. 171, 172. Haec potestas non fundata in Scripturis, R. 173. Justum Pontifici odium parit, R. 173.

- Reges sæpe sine causa hæreseos insinulat, R. 175. Utrumque gladium, spirituale et materiale, sibi vindicat, R. 178. In suos tantum Romanos temporalem potestatem habere debet, R. 184. Haud Ecclesiæ Monarcha, R. 292. Haud Christi Vicarius, R. 293. Eum esse Christi Vicarium, asserit Petrus de Anchar., R. 310, d. Vicarius Dei appellatur apud Jus Canon., R. 310, f. A nemine judicandus, sec. Bellarm., R. 314. Pontifices sæpe iudicati et depositi, R. 314. Servum Servorum sese falso nominat, R. 314. 386, 387. Utrum adoretur, R. 400, 401. Fulmine excommunicationis Reges terret, R. 402. Qualis obedientia illi a Regibus debetur, R. 402, 403. Eum omnia solvere posse Juramenta censuit Pacenius, R. 403, 404. Obedientiam Regibus debet præstare, R. 477, 478.
- Utrum S. Petri sit successor, T. 64. Hoc non est Catholica fide credendum, T. 277. Quid de hac re scripserit Bellarminus, T. 278. Quemlibet Pontificem pro vero Pontifice esse habendum, non ex fide Catholica, T. 285. Petro ut Apostolo haud proprie succedit, R. 85. Privilegia ei a Patribus concessa, quod Roma urbs sedes esset Imperii, R. 231.
- De ejus electione multa dubia, T. 283. Modus hujus electionis quovis variatus, T. 284; R. 128, 129. Perpauci Pontifices nisi e Collegio Cardinalium electi, R. 140. Electioni eorum per multos annos intervenit consensus Imperatoris, R. 183—188. In eorum Electione ambitus sæpius adhibetur, R. 431, 432.
- Pontifices Romani*, multi hæretici, T. 284; R. 164. 457. Tres una sederunt, T. 285. 400. Sæpe invicem oppositi, T. 400. Bella in reges sæpe excitant, T. 286.
- Pontificale*. In Pontificalibus Pii IV. et Clement. VIII. ritus de Baptismo Campanarum, R. 269.
- Popham, Joannes, Primarius Justitarius Angliæ*, unus e Judicibus in Actione in Garnetum, T. 353, i.
- Portugallia*, Eccl. Romanæ est tributaria, T. 259.
- Postellus, Guil.*, naturalem esse notionem censuit, ut decimæ darentur, O. 167.
- Præcepta*, decalogi non sunt solvenda, T. 69. Præcepta moralia quid sit observare, secundum operis substantiam, T. 300.
- Præscriptio*, quot annorum contra Romanam Ecclesiam valet, R. 188.
- Pragmatica Sanctio*, a Ludov. IX., R. 92, b. 196, et Carol. VII. edita, R. 92, b. Hæc Ludovici Pragm. Sanctio a quibusdam mala fide edita, R. 196, 197. Illam Leo X. voluit abrogare, R. 197, 198. Haud tamen abrogavit, R. 197, 198.
- Presbyteri*, de eorum dignitate testimonia S. Ambrosii, et S. Martini, R. 121—124. Discipulis lxxii. succedunt, O. 183. 210.
- Prierias, Sylvester*, hominem excommunicationem ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 59. De excommunicatione majore, T. 50. Crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.
- Primasius*, de sede Antichristi, R. 313. 'In templo Dei sedet' explicat 'in templo Dei', R. 313, u. Hunc sensum e Tichonio petiit esse asserit, R. 313. De regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De duobus testibus, R. 329, 330, 331. 359. 363. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d.
- Primatus sedis Romanæ* non de Catholica fide, T. 16; R. 289. Non in Scripturis fundatus, T. 17. A Concil. Carthag. VI. et Chalc. rejectus, T. 17; R. 289.
- *S. Petri*, utrum e Matth. xvi. 18. astrui possit, incertus S. August., T. 280. Hæc dignitas, sec. Bellarminum, primo personalis, deinde localis, T. 280, l. Non est e Jure Divino, T. 282. Non est 'caput fidei', T. 393.
- *Regius*, Statuta Regni de eo confirmando, T. 20, u. Haud nova hæresis, T. 165; R. 31. Eum defenderunt Gardinerus, Bonerus, Tonstallus, et Longlandus, T. 166; R. 28, 29, 30. Loca ad eum confirmandum a Scripturis citata, T. 446—458. A Regibus Judæis, non ab Henrico VIII. ortum suum habuit, R. 26, 27. Eum Carthusiani quidam negant, R. 28. A majore Regni parte approbatum, R. 29. A Clero Anglicano, R. 29. Et plurimis Episcopis, R. 30. Non est de fide, R. 36.
- Priscillianus*, Gnosticorum hæresin renovavit, T. 201. In ejus maleficia jussu Maximi inquitur, T. 201. Morte mulctatus est, T. 201.
- Procopius Gazæus*, de Enocho et Elia jam in cælo glorificatis, R. 340.
- Prosper, S.*, in Sententiis suis sententiam citat quasi e S. August. de Sacramento et re sacramenti, R. 266, g.
- Proterius*, a Timotheo Æluro cæsus, R. 50. Ejus intercessionem optant quidam e Patribus Chalcedonensibus, R. 50.

Protestantes, unde hoc nomen ortum, R. 25.

Provisiones, de iis Bulla Julii II., T. 73.

Prudentius, eum poetico more lusisse asserit Bellarminus, R. 60, i. De sepulchris Apostolorum apud Romam, R. 68.

Purgatorium, in Scripturis sacris nullum certum habet fundamentum, R. 285. Hoc concedit Bellarminus, R. 285, 286. Et loca de hac re citata varios posse habere sensus, R. 285—287. Ad hoc dogma confirmandum citat Platonem et Virgilium, R. 287. In eo tamen demonstrando defecit, R. 287. Quæ de eo Beda scripserit, parvi habenda, R. 288. Spes Purgatorii metum Gehennæ sæpius expulit, R. 288.

Puritani, paritatem induxerunt in Ecclesiam, R. 38, 39. 290, 291. Juramentum Fidelitatis haud recusarunt, T. 131; R. 473, 474. Eis anarchiam Rex Jacobus tribuit, R. 474.

Pyramis, in ea Jesuitarum facinora Parisiis incisa, T. 335. Ea Pyramis postea diruta, T. 335.

Q.

Quadratus, post Publii martyrium Athenarum Episcopus, O. 185.

Quæstores Indulgentiarum, eorum blasphemie, R. 299. 383. A Conc. Tridentino ablati, R. 299. 383. 395.

R.

Rabanus Maurus, Paradisum a reliquis terris ita longe fuisse dissitum asserit, ut diluvium ad eum nequiverit pervenire, R. 355, n.

Radwicus, de Potestate Pontificis in regibus deponendis a Greg. VII. primo adhibita, R. 495.

Rainoldus, Joannes, ejus colloquium cum Joanne Harto, T. 33, h. 271; R. 481, z.

Ranulphus Cestrensis. Vide *Higden, Ranulphus, Cestrensis*.

Ravaillacus, Franc., Henricum IV. Reg. Gall. percussit, R. 381, l. 392, l.

Ravennates, Cardinales suos habuerunt, R. 126.

Rebello, quando justa, R. 427.

Reboullus quidam librum scripsit contra Regem Jacobum conviciis plenum, R. xxx. p. Se venturum in Angliam, et Regem suffocaturum minatus est, R. xxx. p. Suspensus est jussu Papæ, R. xxx. p.

Recusantes, primo ortu pauci numero, T. 152. Post Bullam Pii V. multum aucti, T. 153. Et facti proditores, T. 154. Eorum numerum exiguum fuisse Garnetus fatetur, T. 152. De adeundis sacris nostris Conc. Trid. consulerunt, T. 153.

Reformatores, minus solliciti de Patrimonio Ecclesiæ, O. 11.

Reges, quibus conditionibus in Ecclesiam admissi, T. 41. Eisdem ac plebei, T. 42. Nulla eis imposita extra baptismum conditio, T. 42. Eadem Regum Christianorum et Gentilium jura, T. 43. Nec minuuntur, si fiant Christiani, T. 43. Reges apud Gentiles sacris præsumunt, T. 43. Reges Christo non Pontifici subjecti, T. 44. Eos Pontifex excommunicare, non item regno privare potest, T. 49. Reges excommunicati pro regibus habendi, T. 53. Extrusi Ecclesia sunt extra potestatem Pontificis, T. 53, 54. 263. Excommunicati non sunt depositi, T. 55. 246, 247. De hac re Catholicorum testimonia, T. 247. Possunt deferre Juramenta sine Pontificis auctoritate, T. 82. Qualis excommunicatio necessaria ad eos deponendos, T. 123. Sunt Christi Domini, T. 136; R. 443. Et Dei Vicarii, T. 184. 211. 395; R. 443. Iis obedientia secundum Patres debetur, T. 185, 186. 210, 211. Iis Concilia subjecta, T. 190. Eorum jussu Concilia convenere, T. 190. 422—427; R. 229. De coronis suis et de honore suo solliciti, T. 314. Testimonia S. Scripturæ de Regum in rebus sacris auctoritate, T. 446—457. De titulis, quibus S. Scriptura Reges insignivit, T. 458—462. Reges infideles nullum in spiritualibus primatum habent, T. 463. Regibus secundum Scripturas obedientia præstanda, T. 464. Regis primatus in rebus sacris agnoscendus, T. 465. In quibus rebus consistit, T. 466. (1.) Non potest novos fidei articulos condere, T. 466. (2.) Non sacra tractare, T. 467. (3.) Non munera sacerdotalia peragere, T. 467. (4.) Sed ea tantum, quæ sunt exterioris politię, T. 467; R. 444. Quod Reges Israelitici fecerunt, T. 467, 468. Et Reges Christiani, T. 469; R. 446.

Exui possunt omni potestate, cum Pontifex judicat expedire, R. xvii. Eorum omnium causa agitur in hac

- controversia de Juramento Fidelitatis, R. 75. 89. Quantum potestatem in Reges Pontifex sibi vindicat, R. 75—80. Nupera quædam de hac re a Bellarmino prolata, R. 80—82. (Vide *Bell. in Barclaium.*) Reges debent expurgari ad potestatem suam vindicandam, R. 91. Sunt Pastores, R. 97. 443. 446. Et Pontifice superiores, R. 97. 120, 121. Solo Deo minores, R. 97. Infideles haud privandi imperio suo, R. 99, 100. Quanquam aliter habeat S. Thom. Aquin., R. 19. 99. Quem sequitur Bellarm., R. 99, 100. Eorum dominia non fundantur in fide, R. 100. Sunt Cardinalibus majores, R. 113. Et Presbyteris, R. 121. Nomen λειτουργου et διακόνου illis S. Paulus tribuit, R. 142. Eos Pontifex hæreticos primo facit, dein deponit, R. 171. Etiam non hæretici sæpe depositi, R. 173, 174. Eos populo suo inferiores facit Bellarminus, R. 421, 422. 425, 426. Eos esse a populo electos asserit, populo potestatem suam in habitu retinente, R. 426. Quando in eos liceat insurgere, R. 427. Non sunt supra Ecclesiam, R. 445.
- Sunt Deo cordi, O. 57. Eis Deus dat salutem, O. 55. 57, 58. 62, 63. A Deo sunt ordinati, O. 62. Pro iis preces habendæ, O. 63. Sunt Dei servi, O. 67. Initio fuerunt iidem sacerdotes, O. 170, 171.
- Reges Hæretici*, privandi imperio sec. Bell., T. 29; R. xviii. 99, 100. Sec. S. Thom. Aquin., R. 19. 99. Excidunt statim omni jure secund. And. Philopatrum, T. 38. Non sunt deponendi, T. 398, 399.
- Regna Europæ* Papæ tributaria, secundum Stenchem, Martam et alios, T. 258—260.
- Rei* possunt ad juramentum adigi, O. 99, 100.
- Religio Majorum* non semper sequenda, T. 95.
- Reliquiæ Sanctorum*, non sunt adorandæ, R. 61, seq. 274. Venerandæ sunt, R. 274. Per reliquias S. Stephani miracula effecta, R. 68. Multæ de reliquiis imposturæ, R. 70. Quas damnat Conc. Carth. V., R. 70, f.
- Rhemense Conc.* Vide *Concilium Rhemense.*
- Ribera, Franc.*, Romam a fide discessuram et Babylonem iterum fore censuit, T. 222, o, p; et sedem Antichristi, T. 310. Trajanum equi pallidi sessorem censuit, R. 379, b. Et fortasse per equum nigrum hæreticos esse intelligendos, R. 381, h.
- Ricardus, S., Cicestr.*, contra sententiam Regis Episcopus electus, R. 202.
- Ricardus I., Rex Angliæ*, a Pontifice postulavit, ut justitia sibi exhiberetur de Duce Austrie, R. 105, 106.
- *II.*, sub ejus regno rustici sunt tumultuati, R. 416, 417.
- *de Media Villa.* Vide *Media Villa, Ricardus de.*
- *de S. Victore.* Vide *Victore, Ricardus de S.*
- Ripa, Joan. Franc.*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357, a.
- Rishtonus, Edr.*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33; R. 494. Se jussu Papæ a Regina defecturum esse negavit, T. 270.
- Robertus, Rex Scotiae*, in eum Edvardus II. censuras Papales expetiit, R. 203.
- Roboam*, rex quomodo factus, R. 431.
- Rolandus.* Vide *Alexander III.*
- Roma*, utrum sit Babylon, T. 217. Quando Babylon esse coeperit, T. 217. Non Roma Ethnica, T. 218; R. 315. Quomodo sit interitura, T. 218. Prædictiones hujus rei in Apocalypsi, T. 220. Testimonia Patrum, T. 219; R. 408, i. Riberæ et Blasii de Viegas, T. 222. Futura sedes Antichristi, T. 310; R. 23. 315. A decem Regibus arsura, T. 310. Mala ibi vivendi conditio, R. 154. Corruptum ejus statum pingunt Petrarcha, et Mantuanus, R. 154, 155.
- Romanenses Angli*, nulla eis desperandi data occasio, T. 98—102; R. 149. Quare in eos leges latæ, T. 154; R. 437—439. Erant Proditores, 154. 337, seq. R. 439, 440.
- Romanum Conc.* Vide *Concilium Romanum.*
- Romualdus*, a Baronio citatus, calcatam fuisse Frid. I. cervicem negat, R. 489.
- Rosate, Albericus a*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, a. Dispensationes legum esse vulnera dixit, T. 70.
- Rosellis, Antonius a*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, b.
- Rossæus*, i. e. *Guil. Reynolds*, 'de justa Reipublicæ Christianæ in Reges impios et hæreticos auctoritate,' T. 123, z. In hoc libro, qualis excommunicatio sit necessaria ad reges deponendos, ostendit, T. 123.
- Ruffinus*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. Ejus testimonium de libris Canonicis, R. 212. 366. Theodosium auxilium a Deo, Sanctorum intercessionem, postulasse, R. 59, et ante Martyrum thecas jacuisse refert, R. 67.
- Rupertus Tuitensis*, de regno Antichristi, R. 323, n. De Elia ante Adventum

- Christi secundum venturo quicquam definire haud audet, R. 332. Variæ enim sunt opiniones, R. 332, 337. De duobus Testibus, R. 363. Fictam Antichristi plagam mystice interpretari videtur, R. 400, d. Per Meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Russie regnum*, donatum Demetrio a Greg. VII., T. 259.
- Rustici*, apud Germaniam arma sumpserunt, auctoribus Phiphero et Muntzero, R. 416. Eos cohibere voluit Lutherus, R. 416, a.
- Rymer, Thomas*, in 'Fœderibus' de titulo regis Jacobi, T. 66, r. De Fidelitatibus Henr. VIII. præstittas, R. 29, y. De resignatione Angliæ a Rege Joanne, R. 107, n.
- S.
- Sa, Emmanuel*, Clerici rebellionem in Regem non esse crimen læsæ majestatis censuit, T. 481, d. Hæc sententia in posterioribus Aphorismorum editionibus omissa, T. 481, d.
- Sabellius, M. Ant. Cocceius*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam haud memorat, T. 317, 318. Zizimum ab Alex. VI. præmio proposito interfectum esse narrat, T. 326, 327; R. 492. De morte Henrici IV., R. 488, h.
- Sabinianus, Papa*, contra S. Greg. M., T. 400.
- Sacerdos* creatorem creat, ut habet Urbanus II., T. 450, x; R. 126, o.
- Sacerdotes* in Eccl. Jud. prælatum suum, seu principem, habuerunt, O. 209.
- Sacra*, quæ sint, O. 13—15. Quomodo Deo dicata, O. 15, 16. Moneta, quo signo percussa, O. 13.
- Sacrilegi*, exstiterunt tempore Salomonis, O. 9—11. Aliena rapiunt, O. 17. Avidi, O. 18. Nesciunt saturari, O. 18. Nec nutriuntur, O. 18. Jus nullum habent, O. 18, 19. Jure abutuntur per injuriam, O. 20. Sunt Satanae pleni, O. 23. Pœna eorum, O. 21, 22. Est esca, R. 21, et laqueus, O. 21, 22. Ruina subito prosternens, rete, teredo, &c., O. 23.
- Sacrilegium*, quid sit, O. 17. Vetitum a Legibus XII. Tabularum, O. 17. Ejus pœna in singulis hominibus, O. 21—24. In republica, O. 24. In Ecclesia, O. 25. Ex eo quanta profluant Ecclesiæ mala, O. 26—28.
- Salernita Schola*, liber ita dictus Roberto Duci Normanniæ dedicatus, T. 66, q.
- Salmeron, Alph.*, potestatem spirituales Regia potestate minorem fuisse sub Lege censuit, R. 32. 98. Non esse expressum in Nov. Test., ut Sancti invocarentur, asseruit, R. 48. Scripturas quasi cereum esse nasum censuit, R. 361. Eas Scripturas esse veras, quæ conformes sunt traditioni, R. 361. Scripturam per se esse mutam, R. 361.
- Salomon*, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 449. Templum dedicavit, T. 449. Abiatharum deposuit, T. 455; R. 446. Ei Zadocum surrogavit, T. 455, 456. Mandata Zadoco dedit, R. 446. Rex quomodo factus, R. 431. Ejus tempore sacrilegi exstiterunt, O. 9—11. Schimeium legitime ad juramentum adegit, O. 101. Ejus proverbialia post cap. x. sine ordine literis consignata, O. 9.
- Salviatus, Franc., Archiep. Pisanus*, magnam in Conjuracione Pactiana partem egit, R. 415, r.
- Sancti*, si intercedant, non ideo invocandi, R. 47. Non liquet eos preces audire, R. 47. Utrum omnia sciant, in speculo divinæ essentiae, R. 47. Quis sit eorum post mortem status, R. 59. Utrum in custodia sint, et Dei visione nondum fruuntur, R. 59. Quid de hac re censuerit Joannes XXII., R. 59, e. Utrum sciant, quid in terris agatur, R. 60.
- Sanctitas* relativa cultum haud exigit, R. 277.
- Sanctorum Invocatio*, eam Patres non statuerunt unanimi consensu, R. 45. Ut necessariam et de fide, R. 46. Nul- lum de hac invocatione aut præceptum, aut exemplum Scripturæ, R. 48. Multi patres ad hanc confirmandam a Bellarm. citati, R. 50, seq. Multa de hac re a Patribus rhetorice dicta, R. 55. Nec quasi res certa esset, et de fide, R. 56. Cultum Sanctorum Patres rejiciunt, R. 57, seq. Deum rogare, ut eorum precibus adjuvemur, haud est eos invocare, R. 60.
- Sanderus, Nic.*, auctor malæ fidei, T. 166. Ejus liber 'de Schismate Angl.' mendacii plenus, T. 167; R. 441. Rebellis, T. 167; R. 289. 440, 441. Quomodo obiit, T. 167, j. 439; R. 289. 440. Reginam Eliz. sacra tractasse calumniose dixit, T. 176. 439, 440. Quædam ejus sententiæ a Bellarmino pro aureis habitæ, T. 439, 440. Reges per sententiam Episcoporum deponi posse affirmavit, T. 474. Et per subditos suos esse deponendos, si Pontificis auctoritatem recusent, T.

476. Pontificem Regem esse Hibernie somniat, R. 111. Illud Regnum ab Adriano IV. Henrico II. concessum asserit, R. 111. Conditiones, quibus concessum, memorat, R. 111. Easque ita ruptas, ut Greg. XIII. jure potuerit Stuckleium illuc mittere, R. 111.
- Sanguis*, ab eo et suffocatis esse abstinendum quædam statuunt Concilia, O. 197.
- Sapientia Salomonis*, liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487, w, x; R. 211, 212. 365, 366.
- *Jesu filii Sirach*, (al. *Ecclesiasticus*), liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487, w, z; R. 211, 212. 365, 366.
- Sapphira*, sacrilega, O. 20. Ob sacrilegium punita, O. 22, 23. Ejus cor Satanas oppleverat, O. 23.
- Sardicense Conc.* Vide *Concilium Sardicense*.
- Saulus*, ejus juramentum temerarium, tamen observandum, T. 387. Electus non populi consensu, R. 429. Sed sorte divina, R. 430. Postea solemniter inauguratus, R. 431. Ob juramentum quod Israelitæ Gibeonitis præstiterant violatum pœnas luit, O. 102.
- Scabellum Dei*, quid sit, et quomodo adorandum, discutiant SS. Ambros. et August., R. 66. 276.
- Scandalum*, pro vitando scandalo cessat rigor disciplinae, T. 59. Utilius nasci, quam deseri verum, O. 135.
- Schafnaburgensis, Lambertus*, de Henr. IV. Imper. Romam suppliciter petente, T. 316, 317.
- Schardius, Simon*, Alex. III. cum Sultano de cæde Frid. I. egisse memorat, T. 325.
- Schismata*, in Eccl. Romana triginta memorantur, T. 261. 284.
- Scholastici*, multis circa Eucharistiam sese immiscuerunt quæstionibus, R. 15.
- Scioppius, Caspar*, tres libros scripsit contra Regem Jacobum, R. xxix.
- Scotia*, facta Pontifici tributaria, T. 259. Quomodo Religio ibi reformata, R. 41. 44. 486. Quot turbæ ibi datæ, R. 417. Soluta decimis, O. 161.
- Scotus, Cuthbertus, Episc. Cestr.*, homo protervus, Juramentum de Regio Primatu recusavit, elapsus est custodia, et sponte exsulavit, T. 171.
- , *Joannes Duns*, de clavibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 75, 76; R. 471. Transubstantiationem non esse dogma fidei ante Conc. Lateran. asserit, R. 8. Nullum quoque exstare locum Scripturæ, qui cogat Transubstantiationem admittere, R. 12. Etiam sine Transubstantiatione Christum posse præsentem esse in Eucharistia, R. 15. Si Corpus Christi una esset cum pane, minus fore mysterii, R. 15. Utrum conversio in Eucharistia productiva fiat, an adductiva, discutit, R. 16, y. Usuram damnat, O. 140.
- Scribanus, Carolus*, vocem 'Diva' de B. M. V. usurpavit, R. 236.
- Serininum pectoris*, omnia jura in scrinio pectoris Papa habere dicitur, R. 153.
- Scripturæ Canon*, libri novi in eum possunt referri secundum Stapletonum, T. 275, y. Qui libri sint in Canone, discutitur, T. 487—489; R. 209—213. 365, 366. Idem nobis Canon Vet. Test. ac Hebreis, R. 209. Post Malachiam ei non additum, sec. Josephum, R. 216. Vox 'Canonicus' diversis sensibus intelligi potest, R. 212, 213.
- *Sacræ*, sæpe figurate sunt intelligendæ, R. 213. Et non semper ad literam, R. 361. Multa a Romanensibus in eas nequiter dicta, R. 360, 361. De earum lectione laicis negata, R. 369, seq. De iis in vulgarem linguam transferendis sæpius Tridenti supplicatum, R. 369. Sæpe capitale eas legere, R. 370. Ad earum lectionem S. Chrysost. hortatur, R. 372, d. Sunt controversiarum finis, R. 450. Eas sibi quisque debet scrutari, R. 454.
- Sebastianus, Rex Lusitanæ*, usuras foro expulit, O. 149.
- Sedulius*, speciem crucis esse colendam dixit, R. 272.
- Seniores Judæorum*, (apud S. Luc. vii. 3,) mystice sunt intelligendi sec. Bedam, R. 243.
- Senonense Conc.* Vide *Concilium Senonense*.
- Septuaginta Interpretes*, Eliam *ὧς εἰς οὐρανὸν* ascendisse legunt, apud 4 Reg. ii, R. 353.
- Sepulcra*, multos apud ea luxuriose bibentes perstringit S. August., R. 273.
- Serapion*, ad eum jam moribundum sub utraque specie Eucharistia delata, R. 260, 261.
- Serarius, Nic.*, usum vocis 'Divæ' de B. M. Virgine defendit, R. 235.
- Sergius III. Papa*, contra Stephanum, T. 261. 400. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.
- *Patriarcha C. Politanus*, in Conc. C. P. III. (Gen. VI.) condemnatus, R. 247.
- Serpens æneus*, quare destructus, T. 452, 453; R. 275. 279, 280. Imago Crucifixi, R. 275.

Servus Servorum, de hoc titulo Epistolis S. Greg. inscripto, T. 470, k. Se hoc titulo Pontifex falso nominat, R. 314. 386, 387.

Sicarii. Vide *Castellus*, *Joannes*; *Clemens*, *Jacobus*; *Parreius*, *Gulielmus*.

Sicilie Rex, Rom. Eccl. Vasallus, T. 259.

Sigebertus Gemblacensis, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247, t.

Sigillum Confessionis. Vide *Confessio*.

— *Sectum*, quid per illud sit intelligendum, R. 328.

Sigismundus, Imper., Conc. Constantiense convocavit, R. 314.

Sigonius, Carolus, de Henr. IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316, 317; R. 489. Cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcitam haud memorat, T. 317. Philippum Suevum ab Othone interfectum scribit, T. 321. Frid. II. veneno extinctum affirmat, T. 323. Et hujus facinoris Manfredum esse suspectum, T. 324, 325.

Silverius, in exsilium a Justiniano Imp. missus, R. 104.

Simonia reprehensa, O. 48.

Sinibaldus. Vide *Innoc. IV.*

Sinuessanum Conc. Vide *Concilium Sinuessanum*.

Sixtus III. Papa, de auctoritate Pontificis in Conciliis convocandis, T. 433. Ejus Epistola fidei suspectæ, T. 433, d.

— *IV. Papa*, Conjuratæ Pactianæ conscius, R. 415, r.

— *V. Henricum IV.*, tum Regem Navarrae, postea et Galliae, excommunicavit, T. 38. 268. 332; R. 142. 173. 194. Ejus excommunicatio 'brutum fulmen', T. 38, o. Cædem Henrici III. ut rem memorabilem concione in consistorio habita miratus est, T. 90, m. 289; R. 484. Laudat Dei Providentiam, T. 289. Et ipsum percussorem, T. 292; R. 484. Hanc orationem Tortus genuinam esse negat, T. 288. Eam Cardinalis Alanus scriptis tradidit, T. 289, j. Christos Domini de Cardinalibus explicat, T. 289, 290. Voluit Jacobum Clementem Henrici percussorem in album Sanctorum referre, T. 293. In Elizab. Reginam Parreium misit, T. 313. 336; R. 77. Quædam e Bellarmini scriptis ei displicuere, R. 41. Ea in Indicem referre voluit, R. 153. Philippum II. Regem Hispaniarum erat excommunicaturus, ni mors occupasset, R. 88. 142. 172. Biblia Sacra recognovit, R. 364.

Solomon. Vide *Salomon*.

Solon, ejus *σεισάχθεια*, O. 146.

Somerset, Edvardus, Comes Vigorniae, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g.

Sorbona, ob temporalem Pontificis po-

testatem assertam J. Tanquerellum, Th. Blanzium, et Jacobum Florent. damnavit, T. 31, 32; R. 449, v. De potestate Clavium Ecclesiæ, non Pontifici, data, T. 52. Libros Joannis Marianæ damnavit, R. 392. 413.

Sortes, S. Matthias sorte electus, R. 428.

Et Saulus, R. 430. Quale fuerit sortium judicium, R. 431.

Soto, Dominicus, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 358. Si peccatum est celandum, vera debet esse confessio, T. 360. Confitens non debet prodi, ii autem, quibus periculum imminet, sunt admonendi, T. 360. De exemptione Clericorum, T. 482. Eosneque jure divino, neque humano, esse exemptos censuit, T. 482. Et nullum esse in Evangelio apertum locum, quo eximantur, T. 483.

—, *Petrus a*, dictum ejus nequam de Scripturis, refert Stanislaus Hosius, R. 360.

Sozomenus, ejus de Paphnutio historia haud rejicienda, R. 225.

Speculum, est Deus, in quo relucent omnia, R. 47, l. Utrum Sancti videant omnia in speculo, R. 59, 60.

Spiritus Sanctus, Vicarius Christi in Ecclesia, R. 292. Haud ergo Christo inferior, R. 292, 293.

Sponsalia, Dei cum Sione, O. 90—92.

Sponsus, ejus gaudium super sponsam, O. 82. 84. 87.

Spotiswood, Joannes, Archiepisc. Sanct-Andr., ejus historia Eccl. Scot. citatur, T. 229, 230; R. 206.

S. P. Q. R., Stultus Populus Quærens Romam, R. 396.

Sputus, de ejus usu in Baptismo, R. 205.

Stanleius, Guil., Daventriam Regi Hispaniæ tradidit, T. 337, 338; R. 484.

Stapleton, Thomas, Ecclesiam posse novos libros in Canonem Scripturæ referre censuit, T. 275, y.

Statuimus, in Glossa Jur. Can. explicatur per 'Abrogamus,' R. 98, y.

Statuta Regni :—

2 *Ric. II. cap. vii.* quo Urbanus VI. Clementi (dicto) VII. præfertur, R. 203, k.

28 *Hen. VIII. cap. x.*, de Regio Suprematu, T. 20, u.

35 *Hen. VIII. cap. i.*, de Regio Suprematu, T. 20, u.

5 et 6 *Edv. VI. cap. xx.*, contra Usurarios, O. 145.

27 *Eliz. cap. ii.*, in Sacerdotes Romanenses, T. 160.

2 (*vulg.* 1) *Jac. cap. iii.* de non alienandis Ecclesiæ rebus, T. 199.

2 (*vulg.* 1) *Jac. cap. iv.*, T. 163.

3 *Jac. cap. iv.* Ejus titulus, T. 18.

- Ad quosdam detegendos fuerit conditum, T. 19. 103. 105. 163. Scilicet proditores, T. 20. Ejus condendi occasio, T. 21. Ratio ejus e Proœmio patet, T. 101, 102. In eo examinando malus Torti dolus, T. 136 — 141. Utrum justa fuerit ejus severitas, T. 142. Quo tempore latum, T. 142, 143. 163. Accurate examinatur, T. 144—152. Tria hominum genera attingit, recusantes, relapsos, et jurare nolentes, T. 152—154.
- Statutum Judaismi*, circa temp. Edv. I. contra fœneratores, O. 145.
- Stella cadens*, per eam in Apoc. quid sit intelligendum, R. 382.
- Stephanus I. Papa*, ei Cyprianus et Firmilianus opposuerunt, R. 457.
- *V. Papa*, ejus Epist. ad Basil. Imper., T. 426.
- *VI. Papa*, cadaver Formosi exhumavit, T. 261. 400.
- , *Hungariæ Rex*, regnum suum Pontifici tradidit, T. 259.
- Steuchus, August., Eugubinus*, scripsit pro Donatione Constantini contra Laurent. Vall., T. 258. Regna Europæ recenset Papæ facta tributaria, T. 258, 259. Enochum et Eliam in cœlum glorificatis corporibus assumptos fuisse asserit, R. 339, 340. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Stokesleius, Joannes, Episc. Londin.*, regium primatum defendit, R. 30.
- Storcus, Joannes*, immiti ingenio, R. 441.
- Struvius*, fabulam de cervice Frid. I. ab Alex. III. calcata se explosisse affirmat, T. 317, s.
- Stuckleius, Thomas*, ad Hiberniam invadendam a Greg. XIII. missus, R. 111.
- Suarez, Franc.*, peccata in abstracto posse a Confessore revelari censuit, T. 360. Nullum esse exemplum Invocationis Sanctorum in Veteri Testamento asseruit, R. 48. Quo victus genere Enoch et Elias alantur inquit, R. 340, h. Et utrum adhuc mereantur, R. 341, i. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Subdiaconi*, eorum officium, R. 125.
- Successio Romanorum Pontificum* a S. Petro, ex instituto Christi, sec. Bellarm., T. 280. Ratio hujus successionis ex facto S. Petri, T. 280.
- Succia*, solvit vectigal Rom. Ecclesiæ, T. 259.
- Suffocata*, ab iis et sanguine esse abstinendum quædam statuunt Concilia, O. 197.
- Suidigerus Babenbergensis Episcopus*, factus Papa sub nomine Clement. II., R. 191, i.
- Sulpicius Severus*, S. Martinum pateram presbytero suo tradidisse, Imperatore prætermisso, refert, T. 471, s; R. 122, 123. De apparitione S. Martini a Bellarm. citatus, R. 241. De sede Antichristi, R. 311, k.
- Συνηγοροι* mulieres, quid de iis Conc. Nicenum statuerit, R. 225.
- Supererogationis Opera*, quæ sint, R. 267. Non vota tantum, R. 268.
- Suprematus Juramentum*. Vide *Juramentum Suprematus*.
- Sutrinum Conc.* Vide *Concilium Sutrinum*.
- Sylvester I. Papa*, utrum ejus tempore Cardinales essent, R. 134. Canones Concil. sub eo habiti spurii videntur, R. 134, t.
- *II., Papa*, magus, T. 261.
- *III., Papa*, eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285; R. 192. Per quas artes Pontificatum occupavit, T. 261; R. 198. In Conc. Sutrinum depositus, R. 190. Per posticum intravit, ut fur et latro, R. 186. 192.
- Symbolum*, quando editum, (sec. Baronium,) T. 17. Unoquoque Apostolorum articulum suum conferente, T. 17. Tria si recipiantur, satis ad hæresim vitandam, R. 214. Hæc Rex Jacobus recepit, T. 217—220.
- Symmachus, Papa*, ex sententia Theodorici Papa factus, T. 431; R. 183. 187. Schisma inter eum et Laurentium, T. 431. In ejus causa Conc. Romæ habitum, T. 430, 431. Utrum tempore hujus Conc. essent Cardinales, R. 134. De decimis dandis, O. 166.

T.

- Tanquerellus, Joannes*, ob temporalem Pontificis potestatem vindicatam, a Sorbona condemnatus, T. 31, 32.
- Tarbitb*, omne cujuscunque generis incrementum includit, O. 123.
- Taxa Cancellariæ*, T. 73; R. 314.
- Tetrav*, numerum DCLXVI. reddit, R. 406. Hoc magis fide dignum est, sec. S. Irenæum, R. 406, d.
- Tertullianus*, ejus sæculo vires Christianis non deerant, T. 40. Regem a Deo esse secundum dicit, T. 186, b; R. 97. 117. Romam pro Babylone habet, T. 221; R. 408, i. Quosdam Eucharistiam domum detulisse narrat, R. 259, k. Et Christianos religiosos crucis appellatos fuisse, R. 271. Deum solum esse adorandum censuit, R.

276. Spiritum Sanctum Christi Vicarium nuncupavit, R. 293. Enochum et Eliam candidatos dixit aeternitatis, R. 349. De numero Christianorum ejus tempore, R. 419. Et eorum patientia, R. 419, k. 420. Redundantiam fœnoris culpat, O. 124. Usuram damnat, O. 138. Clementem a Petro ordinatum refert, O. 185, 186, 187. Et Polycarpum a S. Joanne, O. 186, 187. Christianos a sanguine et suffocatis abstinuisse refert, O. 197, f.
- Tesmond, Oswaldus.* Vide *Greenwellus, Oswaldus.*
- Testamenta duo*, sunt duo Testes, R. 329, 330. 359. 363. 375—377. Quomodo possunt dici in cœlum fuisse assumpta, R. 377.
- Testes duo*, in Apocalypsi, qui sint, R. 329. Utrum sint duo Testamenta, R. 329, 330. 359. 363. 375—377. Utrum sint Enoch et Elias, R. 329, seq.
- *singulares*, sec. Jus Canonicum quinam habendi sint, R. 334, e.
- Thales Milesius*, sententia illi ascripta, 'Oculo Domini equus pinguescit,' O. 34.
- Tharadius, Episc. C. P.*, Conc. Nic. II. convocari voluit, T. 424.
- Theobaldus*, vitam Frid. II. aggressus est, T. 323.
- Theodoretus, Episc. Cyren.*, citat Epist. Constantini Imp. ad Nicomedienses, T. 205. Et Orationem S. Basil. ad Imp., T. 390. Canonem Conc. Laod. de cultu Angelorum citat, R. 50. 244. De Theodosio Flavianum deponere renuente, R. 120. De quæstionibus circa fidem in Conc. Nic. terminatis, R. 323. 450. SS. Joannem et Philippum Theodosio in somnis apparuisse refert, R. 241, f. Transubstantiationem negat, R. 265. De sede Antichristi, R. 312, q. De ejus regno per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, q. In Mal. iv. 5. 'Eliam Thisbitem' legit, R. 331, q. 353, c. Nescit quo Enoch fuerit translatus, R. 356, y. In una urbe unum fuisse Episcopum dicit, O. 181. 203. Titum a S. Paulo Episcopum fuisse constitutum asserit, O. 183, 184, 185. 210. Et Epaphroditum, O. 185, r.
- Theodoricius, Arianus*, T. 208. Nihil sibi in rebus ecclesiasticis præter reverentiam pertinere concedit, T. 208, y. Ex ejus præcepto Conc. Rom. convocatum, T. 208. 430. Ex ejus sententia Symmachus Papa factus, T. 431; R. 183. 187. Et Joannes, ejus successor, in carcere obiit, T. 431; R. 104.
- Theodorus Daphnopates*, quædam ex eo Garetius citat in libro de Invocat. Sanctorum, R. 53, k.
- *Evarchus*, ejus consensus in electione Cononis intervenit, R. 188.
- *II., Papa*, Formosi acta restituit, T. 261.
- Theodosius I., Imp.*, a S. Ambrosio excommunicatus, non regno privatus, T. 49. 55. Conc. C. P. convocavit, T. 193. Absolutus demum quantis humilitatis indicis templum intravit, T. 333, 334. Eum bona a Deo Sanctorum intercessione postulasse, R. 59, et ante thecas Martyrum jacuisse refert Ruffinus, R. 67. De Symboli formulis judicavit, R. 120. 146. Nectarium Episcopum nominavit, R. 120. Flavianum rogatu Romani Pontificis deponere noluit, R. 120. A S. Ambrosio extra cancellos stare jussus, R. 122. Ei SS. Joannem et Philippum apparuisse refert Theodoretus, R. 241, f.
- *Junior, Imp.*, Conc. Eph. convocavit, T. 193; R. 228. Eum de Concilio convocando S. Leo obsecrat, T. 196. Candidianum ad Conc. Eph. misit ad tumultus compescendos, T. 206; R. 228. Eum noluit immisceri tractatibus Ecclesiasticis, T. 206; R. 146. 228.
- Theophrastus*, pro decimis tertias apud Ethnicos solutas fuisse docet, O. 153. Et deciman frumenti apud Ægyptios, vectigalis causa, O. 170.
- Theophylactus, Archiep. Bulg.*, de potestate Clavium ad peccata tantum pertinente, T. 74. Et omnibus Apostolis, non Petro soli concessa, T. 75; R. 468. Abbreviator S. Chrysost., T. 74. De fide S. Petri non deficiente, T. 302, f. De sede Antichristi, R. 312, p.
- Thirlbeius, Thomas, Episc. Eliens.*, Jurementum de Regio Primatu sub Henr. VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174. Sub Eliz. detrectavit, T. 170. Quomodo a Regina habitus, T. 170.
- Thomas Argentinus*, Sanctos nostras scire orationes in Divina essentia credidit, R. 47, l.
- *S., Cant.*, quanta passus, et quæ ab Henrico II., R. 200.
- *Auctor ejus Vitæ*, de Henrico II., Reg. Angl., virgis cæso, T. 327. Et morore ejus ob mortem S. Thomæ, T. 328.
- Tiberius*, usuras sustulit, O. 146.
- Tichonii regula*, R. 313.
- Tillius, Joannes*, quibus verbis Pragmaticam Sanctionem Ludov. IX. citat, R. 197.

Timotheus, a S. Paulo constitutus Episcopus, O. 184, 185. 210.

———, *Alurus, Alexand. Archiepisc.*, Proterium occidi fecit, R. 50, x. *Titulus Cardinalitius*, S. Mariæ in Via, temp. Jul. III. institutus, R. 143.

Titus, a S. Paulo constitutus Episcopus, O. 184, 185. 210.

———, *Imp.*, Cæcinam in se conspirantem habuit, T. 93.

Tobit, liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487; R. 211. 365.

Tolctanum Conc. Vide *Concilium Tole-tanum*.

Tolctus, Cardinalis, hominem excommuni-catum ab omnibus non esse vitan-dum concedit, T. 59. Eliam corpore fuisse transfiguratum asserit, R. 348.

Tonitru, vox Prædicatoris est, O. 33, 1.

Tonstallus, Cuthbertus, Episc. Dunelm., Primum Regium defendit, T. 166; R. 30. Juramentum de Primatu Regio sub Henrico VIII. et Edvardo VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Eliz. detrectavit, T. 170. Quomodo a Regina habitus, T. 170.

Tortus, Mattheus, videtur fictum nomen, T. 5. Forsitan Bellarminus ipse, T. 5. 241. Papiensem se esse simulat, et Cardinali a Sacellis, T. 5. Ejus jac-tantia, T. 5. 11. 213. Nomen ipsum bonum omen, T. 6. Tortus ira tortus, T. 6. In regium libellum, ob nomen celatum, invehitur, T. 7. Et ob ipsum libri titulum, T. 9. Regem juramenti male intellecti accusat, T. 9. Ineptas distinctiones de Papa Regem condem-nante adhibet, T. 9. 112, 113. Sese Juram. Fidel. bene intelligere asserit, T. 10. Argumenta Regis a disparatis esse affirmat, T. 12. Juramentum Catholicæ Fidei abnegationem conti-nere contendit, T. 13, 14, 15. 182. 213. 264. Minatur, T. 13. Postilla-torem agit, T. 13. Verba et syllabas aucupatur, T. 14. Primum Sedis Apostolicæ pro dogmate certissimo habet, T. 15. Titulum Regii edicti carpit, T. 19. 103. De titulo Papis-tarum in eo edicto male se habet, T. 21, 22. Juramentum Fidelitatis ab eo edicto impositum examinat, T. 22—24. Potestatem Pontificis valde extendit, T. 25. Pontificem hæreticos prin-cipes posse deponere contendit, T. 29. Conditiones profert, quibus Reges ad Ecclesiam admissi, T. 41. 54. Quando possint deponi ostendit, T. 44. De hac re nimis protervus, T. 47. Juramen-tum Fidelitatis male explicat, T. 48. Jacobum Regem pro Christiano non habet, T. 54, in. 65, 121. 372; R. 151.

In Juramento potestatem Pontificis in regibus excommunicandis negari as-serit, T. 54, 55. 182. De Pontificis auctoritate in juramentis, &c. sol-vendis, T. 66; R. 403. Hoc Jura-mentum supremam in Spiritualibus potestatem Regi ascribere contendit, T. 82. Et ideo Paulo V. displicuisse, T. 84, 85. 125, 128. Juramenta Fidelitatis et suprematus inter se comparat, T. 85. Argumenta adhi-bet valde torta, T. 89. Conspiratio-nes se valde odisse affirmat, T. 90. Regi de conspirationibus cavendis dat consilium, T. 91. 94. Desperandi occasionem Romanensibus a Rege Jaco-bo datam affirmat, T. 98. Jura-mentum de Primatu Regio, et de potestate Pontificis abneganda idem esse contendit, T. 107. 242. Petrum Pastorem esse universum affirmat, T. 107. 386. Juramentum Fidelitatis apte ad decipiendum esse compositum contendit, T. 108. 273. Pontificem Regem damnassee negat, T. 109. 111. 214. Eum Regis judicem esse com-petentem contendit, T. 110. Et Catho-licos suos a juramento suscipiendo juste retinuisse, T. 111. Eum Regem aliquo modo reprehendisse concedit, T. 112. Regem autem inter persecu-tores haud absolute numerasse affir-mat, T. 112. Regem Jacobum primo Puritanum fuisse, postea Puritanorum persecutorem affirmat, T. 121. 374. Ejus ineptæ distincti-ones de variis excommunicandi gene-ribus, T. 123. Juramentum solius fidelitatis prohibitum fuisse negat, T. 124. De Juramento paululum im-mutando nullam spem habuit, T. 131. In Edicto (3 Jac. cap. iv.) examinando malo dolo agit, T. 138—141. Clemen-tiam Regis carpit, T. 156, 157. 160. De edictis Reginae Eliz., T. 164, 167. De regimine Ecclesiastico ad fœminam translatò, 175. De persecutione Angli-cana, T. 176. Regem fingere proposi-tiones, quas oppugnet, contendit, T. 181. S. Greg. M. Mauritio Imp., invite obediisse contendit, T. 187. Paulum V. civilem prohibuisse obedi-entiam negat, T. 189. Concilia jussu quidem Imperatorum convocata, sed mandato Summi Pontificis, contendit, T. 194, 195. Obedientiam Christi Vi-cario præstandam asserit, T. 209, 210. Juramentum esse de hac re in Bap-tismo congenitum, T. 238; R. 403. Clementem VIII. in Brevibus huc mittendis optime egisse contendit, T. 223. Et his Brevibus Jacobum non exclusum fuisse, T. 225. Bellarmini

Epist. ad G. Blackwellum defendit, T. 242, seq. Maximam Juramenti Fidelitatis partem condemnat, T. 244. a Pontifice Reges posse deponi contendit, T. 246. De hac re Decreta Conciliorum allegat, T. 247. Præcipue Conc. Lat. IV., T. 250. De Joanne Rege Angliæ digreditur, T. 254. Juramentum Fidelitatis improbat, quod a Rege ab Ecclesia alieno editum, T. 262. Et quod illicitum sit et novum, T. 263. A Catholicis minime suscipiendum, T. 264. Reges proditorem timentes de Juramento imponendo Pontificem vult consulere, T. 264, 265. Juramenta hoc modo imposita minime Pontifici displicuisse affirmat, T. 266. Bellarminum proditorem contra Elizabetham conscium fuisse negat, T. 269. Pontificem posse condere Articulos fidei contendit, T. 274. Miras de hac re distinctiones adhibet, T. 276. Quod Pontifex Romanus S. Petri sit successor vult fide Catholica credi, T. 277. Verba Bellarmini de cæde principum a Pontifice mandata explicat, T. 286. 313. Sixti V. orationem de cæde Henrici III. Gall. Reg. genuinam esse negat, T. 288. De illa cæde lætatur, T. 289, 290.

Contradictiones Bellarmini conciliare tentat, T. 294. seq. (1.) De Justificatione, T. 294—296. (2.) De Deo ad malum moraliter inclinante, T. 296. (3.) De Episcopis, ut Apostolorum successoribus, T. 297—299. (4.) De fide Judæ, T. 299, 300. (5.) De præceptis moralibus observandis, T. 300, 301. (6.) De fide S. Petri, T. 301. 304. (7.) De Antichristo Diabolum adoraturum, T. 304. (8.) De oblatione Eucharistica, T. 305—307. (9.) De mundi fine, et incerto Christi adventu, T. 307. (10.) De sede Antichristi, T. 310. (11.) De Papa, ut universali Episcopo, T. 311.

Quantum a Pontificibus Reges habeant causam metuendi discutit, T. 313. seq. (1.) De Henr. IV. Imp., T. 315. (2.) De Frid. I., T. 317. (3.) De Henr. VI., T. 319. (4.) De Philippo Suevo, T. 321. (5.) De Frid. II., T. 323. (6.) De Zizimo Bajazethis fratre, T. 325. (7.) De Henr. II., Rege Angl., T. 327. (8.) De Joanne Rege Navarræ, T. 329. (9.) De Henr. IV., Gall. Reg., T. 331. (10.) De Elizabetha, Angl. Regina, T. 336. (11.) De Jacobo, Angl. Rege, et Brevibus Clem. VIII., T. 338.

De pulveraria Proditione, T. 340. Ullum Jesuitam hujus conspirationis

conscium fuisse negat, T. 341. Catholicos fuisse admonitos, ut a tumultu se continerent, affirmavit, T. 348. Garnetum in negatione facinoris mortuum esse contendit, T. 350, et ob sigillum confessionis non violatum, T. 352. Sigillum asserit nullo modo violandum, T. 352. 355. Jesuitas ex Anglia, conspiratione detecta, fugisse concedit, T. 361. Baldwinum hujus criminis minime conscium fuisse asserit, T. 362.

Comparisonem Juliani et Jacobi defendit, T. 366. 376. 381. Loca quædam a Patribus ad nomen Catholici sibi vindicandum inepte citat, T. 368, seq. 494. Ejus mira idoli definitio, T. 378. 381, 382. Eleazari exemplum allegat, ad Romanenses in recusando juramento confirmandos, T. 383. Exempla citat e Scripturis ad auctoritatem Pontificis stabilendam, T. 384—387. Juramentum Saulis male allegat, T. 387. Item exemplum S. Basilii, T. 388.

Testimonia Patrum citat de auctoritate Pontificis in Conciliis convocandis, T. 428—434.

Argumenta Bellarmini, de verbis quibusdam in Canone Missæ Romanæ omisiss, iterum profert, T. 437, 438.

Exempla allata a Rege Jacobo ad Regum auctoritatem in rebus sacris confirmandam vellicat, T. 447—457. Titulos item Regibus in S. Scriptura ascriptos, T. 457—462. Regis argumenta valde detorquet, T. 464, 465.

Quædam a Bellarmino invideose dicta defendit, T. 469—485. Item voces 'Pontifex Summus,' et 'Caput Fidei' de Papa usurpatas, T. 487—492. Responsum suum arroganter claudit, T. 493, et in Regem Jacobum propter usum nominis 'Catholicus' invehitur, T. 494—496. Illum Catholicum esse negat, T. 495.

Tortus, Matth., Iterum examinatur, I., Ejus mendacia. (1.) De excommunicandi potestate Pontifici negata, R. 464, 465. (2.) De absolventi potestate item negata, R. 466—472. (3.) De occasione desperandi Proditoribus data, R. 472, 473. (4.) De rejecto a Puritanis Juramento Primatus, R. 473, 474. (5.) De more Pauli V. ob persecutiones Anglicanas, R. 475. (6—8.) De legibus in Romanenses sancitis, R. 475, 476. (9.) De negata tum ligandi tum absolventi potestate, R. 476. (10.) De obedientia a Pontifice Regibus præstanda, R. 477, 478. (11.) De Brevibus Clement. VIII., R. 479, 480.

(12.) De articulis in Juramento Fidelitatis, quæ Pontificiam respiciunt potestatem, R. 480. (13.) De potestate Pontificis ad reges deponendos, R. 481. (14.) De Campiano prodictionis convicto, R. 482. (15.) De Garneto Pulverariæ Conjuratæ extra confessionem conscio, R. 483. (16.) De oratione Sixti V., R. 484. (17.) De seditiosis Alani scriptis, R. 484. (18.) De Jesuitis Prodictionis Pulverariæ conscis, R. 485. (19.) De Jacobo Rege vere Catholico, R. 485. (20.) De confessione Fidei, cui Rex subscripsit, 486.

II. Eminentia Historiæ. (1.) De morte Henrici IV., R. 487, 488. (2.) Quare absolvi voluerit, R. 488. (3.) De Frid. I. ab Alex. III. calcato, R. 489. (4.) Qualem habuerit timendi causam, R. 490. (5.) De morte Zizimi, R. 490, 491.

III. Nova dogmata. (1.) De potestate Pontificis ad reges deponendos, R. 493—496. (2.) De Juramento congenito quo quis Principi tenetur, R. 496. (3.) De sigillo confessionis, R. 497. (4.) De Papa Juramentum Fidelitatis prohibente, R. 497. (5.) De exemptione Clericorum, R. 498, 499.

Torti, Matthæi, Responsio, hujus libri Editiones duæ, T. 66. Præfatio Politana, T. 5. 8. 213; R. 150. Præfatio Coloniensis Cardinales cum Regibus comparat, R. 8. 150. Præfationis Politanæ Auctorem se nescire profitetur Bellarminus, R. 150. Quod vix satis verisimile, R. 150.

Tostatus, Alphonsus, Episc. Abulensis, de voce 'ut' consecutionem denotante, non causam finalem, T. 456. Librum Judith pro Canonico haud habet, T. 489, o. Utrum Paradisus diluvio fuerit submersus, discutit, R. 355. 358. Locum fuisse magnæ latitudinis censuit, R. 357. Aquas diluvii circum eum instar muri stetisse censuit, R. 358. Et illic alimentatos fuisse Enochum et Eliam, R. 358.

Tractatores, qui sint, O. 200. 214.

Traditio, est certissima fidei regula, sec. Alb. Pighium, R. 360.

Trajanus, equi pallidi sessor a Ribera habitus, R. 379, b.

Transubstantiatio, nuperum dogma, R. 7. 261. Pro articulo fidei primo habitum in Conc. Lateran. sec. Scutum, R. 8. 261. Rem transubstantiationis Patres ne attigerunt, sec. quosdam Jesuitas Anglos, R. 8. 261. De quavis hostia transubstantiata incertus Garnetus, R. 9. Si transub-

stantiatio incerta, cultus hostiæ incertus, R. 10, 11. Nodosæ quædam de Transubstantiatione quæstiones, R. 14. Utrum per conversionem productivam an adductivam fiat, queritur, R. 16. Ad hoc dogma confirmandum SS. Cyril. Hieros., Ambros., Greg. Nyss., Gaudent., Chrysost., et Arnold. Carnot. citat Bellarm., R. 262—265. Mutationem substantiæ fieri negant Theodoretus, Gelasius, et S. August., R. 265, 266.

Triburiense Conc. Vide *Concilium Triburiense*.

Tridentinum Conc. Vide *Concilium Tridentinum*.

Trullanum Conc. Vide *Concilium Trullanum*.

Tuba, vox Prædicatoris est, O. 33, k.

Turbanus, Urbanus II. ita dictus, T. 394, v; R. 199, v.

Turbervillus, Jacobus, Episc. Exon., Juramentum de Primatu Regio detrectavit, T. 170. Liber tamen defunctus, T. 170.

Turonense Conc. Vide *Concilium Turonense*.

Turrianus, Franc., ejus dictum 'Si Scriptura sola fidei regula esset, Delphicus esset quasi gladius,' R. 361.

Tynzbi, Gul., Monachus Carthusianus, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus ob Primatum Regis negatum, R. 31.

U.

Ubaldis, Angelus, Perusinus, refert dictum Clement. IV. de nece Conradini, T. 327, g; R. 415, q.

——, *Baldus, Perusinus*, ejus dictum de Cœlestino, T. 400. Papam esse Doctorem utriusque juris, auctoritate, sed non scientia, dixit, R. 94, c. Usurarium vermiculo ligni (seu Cosso) comparat, O. 147. Usuram damnat, quod faciat, ut 'semel unum sit plus uno,' O. 148.

Urbanus I., Papa, de parœciis, O. 166.

—— *II., Papa*, sacerdotes Creatoris Creatores nuncupavit, T. 450, x; R. 121, o. 'Turbanus' appellatus, T. 394, v; R. 199, v. A Rege et Regno Angliæ pro Papa haud habitus, R. 199.

—— *VI.*, rusticitatem ejus memorat Platina, T. 260. Septem Cardinales occidit, et mortuos ludibrio habuit, T. 291. In Schismate electus, R. 141.

- Eum Clementi Antipapæ, Rex et regnum Angliæ prætulerunt, R. 203.
- Ursicinus*, inter eum et Damasum I. in Damasi electione magna contentio, R. 433.
- Urspergensis, Conradus*, de Henrico IV. Imp. Romam humiliter petente, T. 315. 317; R. 489. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum refert, T. 321, 322. De Cardinalium dignitate, R. 130. Eum pro Schismatico auctore habuit Baronius, R. 130, l. Avaritiam Pontificiam perstringit, R. 395.
- Usura*, utrum legitimæ sint illicitæ, O. 121, seq. Usuræ sunt pactum ex mutuo lucrum, O. 122. Illicitæ sunt, si Scripturis, Patribus, et Conciliis damnatæ sunt, O. 122. Legitimæ, quas leges cujuscunque nationis permittunt, O. 122. Omnes usuras damnant Scripturæ, O. 122. Non mordaces tantum, O. 123. Et etiam a divitibus accipiendas vetant, O. 125, 126. Usura est terrestris piratica, O. 127. Legale latrocinium, O. 140. Quæstiosa segnities, O. 147. Chymia Satanae, O. 147. In æqualitatem peccat, O. 128, 129, 132. In caritatem erga Deum, O. 130. Et erga proximum, O. 131. In naturam mutui, O. 131, 132, 148. Contra eam rationes politicæ, O. 134—136. Damnata a Patribus, O. 136—140. A Scholasticis, O. 140. Et Theologis recentioribus, O. 140. Argumenta Theologorum feneratorum patronorum examinantur, O. 141. Concilia damnant usuram Cleri, O. 142, et populi, O. 143. Item Jus Canonicum, O. 143. Civile, O. 144. Et Municipale, O. 145. Item Historiæ, O. 146. Philosophi, O. 147. Rationes Philosophorum, O. 148. Et Experientia, O. 149.
- Ut*, hæc vox consecutionem denotat, non causam finalem, T. 456.
- V.
- Valdes, Ferdinandus de*, libro, cui nomen 'Censura Generalis contra errores,' &c., præfationem præmisit, R. 373, g.
- Valens, Imp.*, S. Basilium tentavit, ut esset Arianus, T. 390. Persecutor Catholicorum, T. 389.
- Valentia, Gregorius de*, Deum Ipsum in quibusdam minime dispensare posse affirmat, T. 69. Nullum esse æternæ vitæ titulum, præter divinam promissionem asserit, R. 222.
- Valentinianus I., Imp.*, dogmata sacra noluit curiosius perscrutari, T. 205.
- *II., Imp.*, ad eum rerum divinarum judicia minime pertinere S. Ambrosii tempore, adhuc juvenis, et omnia ex Arianæ matris arbitrio agens, T. 200.
- *III., Imp.*, Concc. Eph. et Chalce. convocavit, T. 193, 194. Eum de Conc. convocando S. Leo obsecrat, T. 196.
- Valla, Laurentius*, scripsit librum contra Donationem Constantini, T. 258. Ei Steuchus dedit responsum, T. 358.
- Vasquez, Gabriel*, Deum in Diabolo posse adorari dixit, T. 379. Non Christum modo in pane, verum et panem ipsum posse adorari censuit, R. 11. Et Deum in rebus sordidis et brutis animantibus adorari posse, R. 391. Ejus de Idololatria miræ distinctiones, R. 391.
- Vatablus, Franc.*, verba Christi de adventu Eliæ, quomodo intellexerit, R. 335, 336. Paradisum diluvio perissee censuit, R. 357. Quomodo verba illa 'Adjuro te, ne me torqueas,' intellexerit, O. 111. Usuram per voc. 'amplius' explicat, O. 124.
- Vaux, Anna*, Epistolæ Garneti ad eam, T. 348; R. 484, r.
- Vegetius*, inter candidatos et municipes distinguit, R. 350.
- Venericus Vercellensis*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, r. T. 247.
- Veneti Theologi*, Paulo V. sese opposuerunt, T. 38, p. 403; R. 34, n. Ex ea causa constat Sacerdotes non conveniendos nisi coram Pontifice, T. 362. Pontificis supra leges potestatem negarunt, R. 33, 34, 449.
- Vergilius Polydorus*, Ranulphum Higden, (al. Cestrensem), egregium habuit historicum, T. 320. Denarios S. Petri in Anglia collegit, R. 109.
- Vespasianus*, multæ in eum conspirationes, T. 93.
- Vice-Deus*, Paulus V. hoc titulo a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243. 443; R. 166, 398, c.
- Victor I., Papa*, ob sententiam suam in Orientales a S. Irenæo correptus, R. 461.
- *Sextus Aurelius*, Auctor Appendicis ad Aurel. Victor. de morte Henrici IV., R. 488, i.
- Victore, Hugo a S.*, libros, Sapient. Salomonis, Sapient. Jesu filii Sirach, Judith, Tobit, et Machabæorum pro Canonicis haud habuit, T. 488, k.
- , *Ricardus a S.*, de regno Anti-

- christi per tres annos et dimidium, R. 323, m. De Enocho et Elia ante Adventum Christi venturis, R. 333, c. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per Meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Victoria, Franc. a*, Clericos a civili obedientia non esse exemptos censuit, T. 413, l. 'Omniem animam potestati- bus esse subditam,' pro Canone generali habuit, T. 484.
- Victorinus, Roman* pro Babylone habet, T. 221. Jeremiam ante Adventum Christi venturum fore credidit, R. 334, 337. Per quatuor equos in Apocal. quosnam intellexerit, R. 380, f.
- Viduus*, in quibusdam Ecclesiis instituta, O. 196. 208.
- Vigfus, Blasius de*, Roman tempore Antichristi a fide defecturam credidit, T. 222, r. De xlv diebus post mortem Antichristi usque ad diem iudicii, T. 309. Roman fore sedem Antichristi censuit, T. 310. Enochum et Eliam jam frui visione beatifica negat, R. 340. Quomodo alantur, R. 340, h. Et utrum adhuc mereantur, inquit, R. 341, i. De Paradiso, et iustorum animis in eo ad diem iudicii conservatis, R. 348. Hanc traditionem ab Irenæo memoratam explodit, R. 348, 349. 354. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357. Infirmum esse argumentum dixit, ad divinam confugere potentiam, R. 358. Domitianum equi pallidi sessorem censuit, R. 379, c. In apertione sexti Sigilli persecutionem Diocletiani intelligit, R. 382.
- Vienneſe Conc.* Vide *Concilium Vienneſe*.
- Vigilantius*, projici volebat in sterquilinum Martyrum reliquias, R. 65. Eum S. Hieronymus reprehendit, R. 65.
- Vigilius, Papa*, hæreticus, T. 400. In carcerem a Justiniano Imp. missus, R. 104.
- Vincentius, Bellovacensis*, absurda quædam de B. M. Virg. narravit, R. 237. De potestate Regis deponendi a Greg. VII. primo adhibita, R. 495. De usura apud primos Christianos damnata, O. 136.
- *Lirinensis*, id esse Catholicum dicit, quod sit semper, ubique, et ab omnibus creditum, R. 25, q. De Tractatoribus seu Doctoribus, O. 200. 206.
- Vincula injusta rumpit justitia*, T. 386; O. 102. 114.
- Vincis, Petrus de*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, t; 247.
- De morte Friderici II. suspectus, T. 323, d. 324.
- Vino Salvo, Galfridus de*, ex ejus 'Poetria Nova,' versus, 'Nec Deus es, nec homo,' &c., T. 186, g; R.
- Vinum*, in Eucharistia se sumere simulabant Manichæi, R. 254. Et illud putabant fel principis tenebrarum, R. 254, i.
- Virgilius*, a Bellarmino ad Purgatorium confirmandum citatus, T. 135; R. 287.
- Vitalianus*, consensu Imperatoris Papa factus, R. 183.
- Viterbiensis, Gotfridus*, Greg. VII. primum omnium Pontificum temporalem adhibuisse potestatem affirmat, T. 247; R. 495, n. De sepultura Henrico IV. Imp. Germ. negata, T. 287.
- Vivianus*, legatus a latere ab Alex. III. ad Henricum II. missus, ut regnum suum sub interdicto poneret, T. 329.
- Vocatio Pastorum*, dictio nova a Petro Molinæo usurpata, O. 187. 215.
- Vorstius, Conradus*, cum Rex Jacobus oppugnavit, O. 88.
- Vosmerus, Tilmannus*, Censor Respon- sionis Torti, T. 385, u.

W.

- Walafridus Strabus*, in Glossa Ordinaria, Paradisum juxta Lunam situm fuisse asserit, R. 355.
- Waldensis, Thomas*, virtutem ex contactu Christi cruci esse impressam censuit, R. 283.
- Walsingham, Thomas*, Pontificum minime adulator, T. 444.
- Waltheramus, Naumbergensis* (seu *Magdebergensis*) temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, s. 247. Privilegia Carolo Magno ab Adriano concessa memorat, R. 184.
- Warhamus, Guil., Archiep. Cantuar.*, Regium primatum defendit, R. 30.
- Warmington, Guil.*, librum edidit cui titulus 'A Moderate Defence of the Oath of Allegiance,' T. 27, f. Cardinalem Alanum orationem Sixti V. de cæde Henrici III. scriptis tradidisse refert, T. 289, j.
- Watsonus, Guil.*, in Regem Jacobum seditionem procuravit, T. 100; R. 440. Edicta Reginae Elizabethæ justa fuisse concessit, T. 165, y. Scripsit libros cui tituli 'Important Considerations,' et 'A Decachordon of Quodlibets,' T. 165, y. De Bulla Pio V. subrepta, T. 216.

Watsonus, Thomas, Episc. Linc., Juramentum de Regio Primatu recusavit, T. 171. Laxius primo habitus, dein in arcem insulæ Eliensis ablegatus, T. 171. Bulla Pio V. subrepta ei displicuit, T. 216. Temporalem Pontificis potestatem negavit, R. 481. 494.

Webbus, Bullam a Pio V. falsis suggestionibus subripuit, T. 216.

Wernerus Rolewinck, de morte Henrici IV., Imp. in carcere, R. 487, c.

Westmonasteriensis, Matth., seu *Florilegus*, Pontificum minime adulator, T. 444.

Westus, Nicolaus, Episc. Eliensis, Regium Primatum defendit, R. 30.

Whitakerus, Guil., unumquemque sibi debere esse fidei judicem, et Patrum sententiis, quod homines tantum sint, haud acquiescendum esse dixit, R. 455.

Whitus, Joannes, Episc. Wint., Juramentum de Primatu Regio detrectavit, T. 170. In carcere primo detentus, postea a Regina dimissus, T. 170.

Wiclefus, Joan., nullum, dum in mortali esset peccato, Praelatum esse scripsit, et Dominos corrigi posse per populares, R. 415.

Wilhelmus, II., Angliæ Rex, S. Anselmo aditum regni interdixit, R. 199. Eum in gratiam postea recepit, R. 199.

Wimphelingus, Jacobus, Henricum IV. Imp. pædore carceris mortuum esse dixit, R. 487.

Winterus, Thomas, in Sulphurea Proditione unus e complicibus, T. 343. Duobus conspirationibus antea interfuerat, T. 343. A Gerardo juramento et Eucharistia obstrictus, R. 485.

Wishartus, Georgius, reformationem in Scotia primus instituit, R. 43. Martyr, R. 43.

Y.

Yelverton, Christophorus, Justitiarius in Banco Regio, unus e Judicibus in Actione in Garnetum, T. 353, i.

Yongus, Joannes, Regius Theol. Professor, temporalem potestatem Pontificis negavit, R. 381. 494.

Z.

Zabarella, Franciscus, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, z.

Zacharias, I., Papa, Hildericum Regem Galliæ tanquam inutilem deposuit, R. xix. 112, 175.

Zadoc, mandata a Salomone accepit, R. 446.

Zedekias, juramentum Nebuchadnezzaro de fidelitate recte præstitit, O. 99. Ob id violatum poenas luit, O. 102.

Zegerus, Tacitus Nicolaus, Observationes in Apocalypsim edidit, R. 339, x. Duos Testes diversis modis explicat, R. 359, 360. De duobus ordinibus Prædicatorum, R. 363.

Zizimus, al. Gemes, Bajazethis frater, 'haud ignorante' Alex. VI., veneno interfectus, T. 325—327; R. 491, 492.

Zosimus, Primatum Sedis Romanæ super Nicenos Canones fundare conatus est, T. 17.

Zuinglius, Huld., usuram damnat, O. 141.

ERRATA.

TORTURA TORTI.

- P. xx. lin. 8, *pro* MD. *lege* MC.
lin. 30, *pro* perlatae, *lege* perlati.
xxiv. lin. 39, *pro* C. P. *lege* Chalc.
17, not. c, *lege* nonagesimus septimus.

RESPONS. AD APOL.

- P. 448, not m, *lege* nonagesimus septimus.

BOOKS

PUBLISHED BY

PARKER AND CO.

OXFORD, AND 6 SOUTHAMPTON-STREET, STRAND, LONDON.

REV. JOHN BARON.

THE GREEK ORIGIN OF THE APOSTLES' CREED Illustrated by Ancient Documents and Recent Research. By Rev. JOHN BARON, D.D., F.S.A. 8vo., cloth, with Seven Illustrations, 10s. 6d.

OSBORNE GORDON.

OSBORNE GORDON. A MEMOIR: With a Selection of his Writings. Edited by GEO. MARSHALL, M.A., Rector of Milton, Berks, &c. 8vo., cloth, with Medallion Portrait, 10s. 6d.

DR. PRESTON.

THE LIFE OF THE RENOWNED DR. PRESTON. Writ by his Pupil, Master THOMAS BALL, D.D., Minister of Northampton in the year 1628. Edited by E. W. HARCOURT, Esq., M.P. Crown 8vo., cloth, 4s.

REV. DR. HEURTLEY.

DE FIDE ET SYMBOLO: Documenta quædam nec non Aliquorum SS. Patrum Tractatus. Edidit CAROLUS A. HEURTLEY, S.T.P., Dom. Margaretæ Prælector, et Ædis Christi Canonicus. Editio Tertia, Recognita et Aucta. Crown 8vo., cloth, 4s. 6d.

Uniform with above,

ST. LEO'S EPISTLE TO FLAVIAN: THE TOME OF ST. LEO: Translated: with an Introduction: by the Rev. CHARLES A. HEURTLEY, D.D. 32 pp., Crown 8vo., in wrapper, price 6d.

A Translation of the De Fide et Symbolo, and the remaining Treatises, is in the Press, and will be issued shortly in one volume.

REV. H. DE ROMESTIN.

THE TEACHING OF THE TWELVE APOSTLES. Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. The Greek Text with English Translation, Introduction, Notes, and Illustrative Passages. By Rev. H. DE ROMESTIN, Incumbent of Freeland, and Rural Dean. Second Edition. Fcap. 8vo., cloth, 3s. [Just ready.]

S. AUGUSTINE DE CATECHIZANDIS RUDIBUS, and other Treatises. The Edition as edited by the late CHARLES MARRIOTT, with the addition of the ENCHIRIDION. Fourth Edition. Fcap. 8vo., cloth. [Just ready.]

Also uniform,

SAINT AUGUSTINE on Instructing the Unlearned, concerning Faith of Things not Seen, on the Advantage of Believing, the Enchiridion to Laurentius, or concerning Faith, Hope, and Charity. Fcap. 8vo., cloth.

VINCENTIUS LIRINENSIS

FOR THE ANTIQUITY AND UNIVERSALITY OF THE CATHOLIC FAITH against the Profane Novelties of all Heretics. Latin and English. New Edition, Fcap. 8vo., 3s.

SPENCER L. HOLLAND.

A SUMMARY OF THE ECCLESIASTICAL COURTS COMMISSION'S REPORT: and of Dr. STUBBS' Historical Reports; together with a Review of the Evidence before the Commission. By SPENCER L. HOLLAND, Barrister-at-Law. Post 8vo., cloth, 7s. 6d.

REV. J. DODD, M.A.

A HISTORY OF CANON LAW IN CONJUNCTION WITH OTHER BRANCHES OF JURISPRUDENCE: with Chapters on the Royal Supremacy and the Report of the Commission on Ecclesiastical Courts. By the Rev. J. DODD, M.A., formerly Rector of Hampton Poyle, Oxon. 8vo., cloth, 7s. 6d.

THE LORD BISHOP OF SALISBURY.

THE ONE RELIGION: Truth, Holiness, and Peace desired by the Nations, and revealed by Jesus Christ. EIGHT LECTURES delivered before the University of Oxford, in the Year 1881. By the Right Rev. the LORD BISHOP OF LINCOLN. 8vo., cloth, 10s. 6d.

UNIVERSITY SERMONS ON GOSPEL SUBJECTS. By the Rev. JOHN WORDSWORTH, M.A. Fcap., cloth, 2s. 6d.

REV. CANON HOLE.

HINTS TO PREACHERS, WITH SERMONS AND ADDRESSES. By S. REYNOLDS HOLE, Canon of Lincoln. *Second Edition.* Post 8vo., cloth, 6s.

ARCHDEACON DENISON.

NOTES OF MY LIFE, 1805—1878. By GEORGE ANTHONY DENISON, Vicar of East Brent, 1845; Archdeacon of Taunton, 1851. *Third Edition.* 8vo., cloth, 12s.

BISHOP OF BARBADOS.

SERMONS PREACHED ON SPECIAL OCCASIONS. By JOHN MITCHINSON, late Bishop of Barbados. Crown 8vo., cloth, 5s.

THE LATE BISHOP WILBERFORCE.

SERMONS PREACHED ON VARIOUS OCCASIONS. With a Preface by the Lord Bishop of ELY. 8vo., cloth, 7s. 6d.

REV. E. F. WILLIS, M.A.

THE WORSHIP OF THE OLD COVENANT CONSIDERED MORE ESPECIALLY IN RELATION TO THAT OF THE NEW. By the Rev. E. F. WILLIS, M.A. Post 8vo., cloth, 5s.

THE LATE REV. J. KEBLE, M.A.

STUDIA SACRA. COMMENTARIES on the Introductory Verses of St. John's Gospel, and on a Portion of St. Paul's Epistle to the Romans; with other Theological Papers by the late Rev. JOHN KEBLE, M.A. 8vo., cl., 10s. 6d.

OCCASIONAL PAPERS AND REVIEWS. By the late Rev. JOHN KEBLE, Author of "The Christian Year." Demy 8vo., cloth extra, 12s.

LETTERS OF SPIRITUAL COUNSEL AND GUIDANCE. By the late Rev. J. KEBLE, M.A., Vicar of Hursley. Edited by R. F. WILSON, M.A., Vicar of Rownhams, &c. *Cheap Edition.* Post 8vo., cloth, 3s. 6d.

OUTLINES OF INSTRUCTIONS OR MEDITATIONS FOR THE CHURCH'S SEASONS. By JOHN KEBLE, M.A. Edited, with a Preface, by R. F. WILSON, M.A. *Second Edition.* Crown 8vo., toned paper, cloth, 5s.

THE LATE BISHOP OF BRECHIN.

AN EXPLANATION OF THE THIRTY-NINE ARTICLES. With an Epistle Dedicatory to the Rev. E. B. PUSEY, D.D. By A. P. FORBES, D.C.L., Bishop of Brechin. *Second Edition.* Crown 8vo., cloth, 12s.

A SHORT EXPLANATION OF THE NICENE CREED, for the Use of Persons beginning the Study of Theology. By ALEXANDER PENROSE FORBES, D.C.L., Bishop of Brechin. *Second Edition.* Crown 8vo., cloth, 6s.

THE LATE LORD BISHOP OF SALISBURY.

THE ADMINISTRATION OF THE HOLY SPIRIT IN THE BODY OF CHRIST. The Bampton Lectures for 1868. By GEORGE MOBERLY, D.C.L., Lord Bishop of Salisbury. *Third Edition.* Crown 8vo., cloth, 7s. 6d.

SERMONS ON THE BEATITUDES, with others mostly preached before the University of Oxford. By the same. *Third Edition.* Crown 8vo., cloth, 7s. 6d.

REV. WILLIAM BRIGHT, D.D.

A HISTORY OF THE CHURCH, from the Edict of Milan, A.D. 313, to the Council of Chalcedon, A.D. 451. *Second Edition.* Post 8vo., 10s. 6d.

AN INTRODUCTION TO THE HISTORY OF THE SUCCESSIVE REVISIONS OF THE BOOK OF COMMON PRAYER. By JAMES PARKER, Hon. M.A. Oxon. Crown 8vo., cloth, 12s.

THE FIRST PRAYER-BOOK OF EDWARD VI., COMPARED with the Successive Revisions of the Book of Common Prayer; with a Concordance and Index to the Rubrics in the several editions. By the same Author. *New Edition.* Crown 8vo., cloth, 12s.

A Cheaper Edition of THE FIRST PRAYER-BOOK of the Second Year of King Edward VI. *Fifth Thousand.* 24mo., 1s. Also of SECOND PRAYER-BOOK OF EDWARD VI. Issued 1552. *Third Thousand.* 24mo., 1s.

CATENA AUREA. A Commentary on the Four Gospels, collected out of the Works of the Fathers by S. THOMAS AQUINAS. Uniform with the Library of the Fathers. Re-issue. Complete in 6 vols. 8vo., cloth, £2 2s.

THE LAST TWELVE VERSES OF THE GOSPEL ACCORDING TO S. MARK Vindicated against Recent Critical Objectors and Established, by JOHN W. BURGON, B.D., Dean of Chichester. With Facsimiles of Codex \mathfrak{B} and Codex L. 8vo., cloth, 6s.

THE EXPLANATION OF THE APOCALYPSE by VENERABLE BEDA, Translated by the Rev. EDW. MARSHALL, M.A., F.S.A., formerly Fellow of Corpus Christi College, Oxford. 180 pp. Fcap. 8vo., cloth, 3s. 6d.

A COMMENTARY ON THE EPISTLES AND GOSPELS IN THE BOOK OF COMMON PRAYER. Extracted from Writings of the Fathers of the Holy Catholic Church, anterior to the Division of the East and West. With an Introductory Notice by the DEAN OF ST. PAUL'S. In Two Vols., Crown 8vo., cloth, 10s. 6d.

THE PRINCIPLES OF DIVINE SERVICE; or, An Inquiry concerning the True Manner of Understanding and Using the Order for Morning and Evening Prayer, and for the Administration of the Holy Communion in the English Church. By the late Ven. PHILIP FREEMAN, Archdeacon of Exeter. *A New Edition.* 2 vols., 8vo., cloth, 16s.

THE CATHOLIC DOCTRINE OF THE SACRIFICE AND PARTICIPATION OF THE HOLY EUCHARIST. By GEORGE TREVOR, D.D., M.A., Canon of York; Rector of Beeford. *Second Edition, revised and enlarged.* Crown 8vo., cloth, 10s. 6d.

THE HISTORY OF CONFIRMATION. By WILLIAM JACKSON, M.A., Queen's College, Oxford; Vicar of Heathfield, Sussex. Crown 8vo., cl., 2s. 6d.

CHRISTIANITY AS TAUGHT BY S. PAUL. The Bampton Lectures for 1870. To which is added an Appendix of the Continuous Sense of S. Paul's Epistles; with Notes and Metalegomena. By the Rev. W. J. IBONS, D.D., &c. *Second Edition*, with New Preface, 8vo., with Map, cloth, 9s.

CHARACTERISTICS OF CHRISTIAN MORALITY. The Bampton Lectures for 1873. By the Rev. I. GREGORY SMITH, M.A. *Second Edition.* Crown 8vo., cloth, 3s. 6d.

APOLLOS; or, THE WAY OF GOD. A Plea for the Religion of Scripture. By A. CLEVELAND COXE, Bishop of New York. Crown 8vo., cl., 5s.

BEDÉ'S ECCLESIASTICAL HISTORY OF THE ENGLISH NATION. A New Translation by the Rev. L. GIDLEY, M.A., Chaplain of St. Nicholas', Salisbury. Crown 8vo., cloth, 6s.

RICHARD BAXTER ON THE SACRAMENTS: Holy Orders, Holy Baptism, Confirmation, Absolution, Holy Communion. 18mo., cloth, 1s.

DE FIDE ET SYMBOLO. New Edition. See p. 1.

THE TEACHING OF THE TWELVE APOSTLES. See p. 1.

S. AURELIUS AUGUSTINUS, de Catechizandis Rudibus. See p. 1.

VINCENTIUS LIRINENSIS. See p. 1.

S. PATRIS NOSTRI S. ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRIÆ DE INCARNATIONE VERBI, ejusque Corporali ad nos Adventu. With an English Translation by the Rev. J. RIDGWAY, B.D., Hon. Canon of Christ Church. Fcap. 8vo., cloth, 5s.

THE DEFINITIONS OF THE CATHOLIC FAITH and Canons of Discipline of the first four General Councils of the Universal Church. In Greek and English. Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

THE PASTORAL RULE OF ST. GREGORY. Sancti Gregorii Papæ Regulæ Pastoralis Liber, ad Johannem Episcopum Civitatis Ravennæ. With an English Translation. By the Rev. H. R. BRAMLEY, M.A., Fellow of Magdalen College, Oxford. Fcap. 8vo., cloth, 6s.

A CRITICAL HISTORY OF THE ATHANASIAN CREED, by the Rev. D. WATERLAND, D.D. Edited by the Rev. J. R. KING, M.A. Fcap. 8vo., cloth, 5s.

THE CONSTITUTIONS AND CANONS ECCLESIASTICAL OF THE CHURCH OF ENGLAND, Referred to their Original Sources, and Illustrated with Explanatory Notes. By the late MACKENZIE E. C. WALCOTT, B.D., F.S.A. Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

OXFORD SERIES OF DEVOTIONAL WORKS.

Fcap. 8vo., printed in Red and Black, on toned paper.

The Imitation of Christ.

FOUR BOOKS. By Thomas A KEMPIS. Cloth, 4s.—Pocket Edit., 32mo., cl., 1s.

Andrewes' Devotions.

DEVOTIONS. By the Right Rev. Father in God, LAUNCELOT ANDREWES. Translated from the Greek and Latin, and arranged anew. Antique cloth, 5s.

Taylor's Holy Living.

THE RULE AND EXERCISES OF HOLY LIVING. By BISHOP JEREMY TAYLOR. Antique cloth, 4s.—Pocket Edition, 32mo., cloth, 1s.

Taylor's Holy Dying.

THE RULE AND EXERCISES OF HOLY DYING. By BISHOP JEREMY TAYLOR. Antique cloth, 4s.—Pocket Edition, 32mo., cloth, 1s.

Taylor's Golden Grove.

THE GOLDEN GROVE; a Choice Manual, containing what is to be Believed, Practised, and Desired, or Prayed for. By BISHOP JEREMY TAYLOR. Printed uniform with "Holy Living and Holy Dying." Antique cloth, 3s. 6d.

Sutton's Meditations.

GODLY MEDITATIONS UPON THE MOST HOLY SACRAMENT OF THE LORD'S SUPPER. By CHRISTOPHER SUTTON, D.D., late Prebend of Westminster. A new Edition. Antique cloth, 5s.

Laud's Devotions.

THE PRIVATE DEVOTIONS OF DR. WILLIAM LAUD, Archbishop of Canterbury, and Martyr. Antique cloth, 5s.

Spinckes' Devotions.

TRUE CHURCH OF ENGLAND MAN'S COMPANION IN THE CLOSET; or, a complete Manual of Private Devotions, collected from the Writings of eminent Divines of the Church of England. Antique cloth, 4s.

Ancient Collects.

ANCIENT COLLECTS AND OTHER PRAYERS. Selected for Devotional use from various Rituals. By WM. BRIGHT, D.D. Antique cloth, 5s.

Devout Communicant.

THE DEVOUT COMMUNICANT exemplified in his Behaviour before, at, and after the Sacrament of the Lord's Supper: Practically suited to all the Parts of that Solemn Ordinance. 7th Edition, revised. Fcap. 8vo., cloth, 4s.

EIKON BASILIKH.

THE PORTRAITURE OF HIS SACRED MAJESTY KING CHARLES I. in his Solitudes and Sufferings. New Edition, with Preface by C. M. PHILLIMORE [On the evidence that the book was written by Charles I., and not by Gauden]. Antique cloth, 5s.

DEVOTIONAL WORKS.

DAILY STEPS TOWARDS HEAVEN; or, Practical Thoughts on the Gospel History, for every day in the year. With Titles and Character of Christ. Newly printed with antique type. 32mo., roan, gilt edges, 2s. 6d.; morocco, 5s.

———— **LARGE TYPE EDITION.** Square crown 8vo., cloth antique, red edges, 5s.

ANNUS DOMINI. A Prayer for each Day of the Year, founded on a Text of Holy Scripture (addressed to the Second Person in the Trinity, and therefore supplementary to other devotions). By CHRISTINA G. ROSSETT. 32mo., cloth, 3s. 6d.

STRAY THOUGHTS: For Every Day in the Year. Collected and arranged by E. L. 32mo., cloth gilt, red edges, 1s.

THE HOURS; being Prayers for the Third, Sixth, and Ninth Hours; with a Preface, and Heads of Devotion for the Day. *Seventh Edition.* 32mo., in parchment wrapper, 1s.

PRAYERS FOR MARRIED PERSONS. From Various Sources, chiefly from the Ancient Liturgies. Selected and edited by CHARLES WARD, Rector of Maulden. *Third Edition*, with red lines on toned paper, 24mo., cloth, 4s. 6d.—*Cheap Edition*, on white paper. 24mo., cloth, 2s. 6d.

MUSINGS ON THE PSALM (CXIX.) OF DIVINE ASPIRATIONS. *Second Edition.* 32mo., cloth, 2s.

DEVOTIONS BEFORE AND AFTER HOLY COMMUNION. With Prefatory Note by KEBLE. *Sixth Edition*, in red and black, on toned paper, 32mo., cloth, 2s.—With the Service, 32mo., cloth, 2s. 6d.

PRIVATE PRAYERS FOR A WEEK. Compiled by WILLIAM BRIGHT, D.D., Canon of Christ Church, Oxford. 96 pp., Fcap. 8vo., limp cloth, 1s. 6d.

FAMILY PRAYERS FOR A WEEK, with Additional Collects and other Prayers, compiled by WILLIAM BRIGHT, D.D., Canon of Christ Church, Oxford. 68 pp., Fcap. 8vo., limp cloth, 1s. [*Just published.*]

THE PASTOR IN HIS CLOSET; or, A Help to the Devotions of the Clergy. By JOHN ARMSTRONG, D.D., late Lord Bishop of Grahamstown. *Third Edition.* Fcap. 8vo., cloth, 2s.

MEDITATIONS FOR THE FORTY DAYS OF LENT. With a Prefatory Notice by the ARCHBISHOP OF DUBLIN. 18mo., cloth, 2s. 6d.

THOUGHTS DURING SICKNESS. By ROBERT BRETT, Author of "The Doctrine of the Cross," &c. Fcap. 8vo., limp cloth, 1s. 6d.

BREVIATES FROM HOLY SCRIPTURE, arranged for use by the Bed of Sickness. By the Rev. G. ARDEN, M.A., Rector of Winterborne-Came; Domestic Chaplain to the Right Hon. the Earl of Devon. 2nd Ed. Fcap. 8vo., 2s.

DEVOTIONS FOR A TIME OF RETIREMENT AND PRAYER FOR THE CLERGY. *New Edition, revised.* Fcap. 8vo., cloth, 1s.

PRAYERS IN USE AT CUDDESDON COLLEGE. *Third Edition, revised and enlarged.* Fcap. 8vo., 2s.

INSTRUCTIONS ON THE HOLY EUCHARIST, AND DEVOTIONS FOR HOLY COMMUNION, being Part V. of the Clewer Manuals, by Rev. T. T. CARTER, M.A., late Rector of Clewer. 18mo., cloth, 2s.

SERMONS, &c.

ILLUSTRATIONS OF FAITH. Eight Plain Sermons, by the late Rev. EDWARD MONRO. Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

Uniform, and by the same Author,

PLAIN SERMONS ON THE BOOK OF COMMON PRAYER. Fcap. 8vo., cloth, 5s.
SERMONS ON NEW TESTAMENT CHARACTERS. Fcap. 8vo., 4s.

HISTORICAL AND PRACTICAL SERMONS ON THE SUFFERINGS AND RESURRECTION OF OUR LORD. 2 vols., Fcap. 8vo., cloth, 10s.

CHRISTIAN SEASONS.—Short and Plain Sermons for every Sunday and Holyday throughout the Year. 4 vols., Fcap. 8vo., cloth, 10s.—Second Series, 4 vols., Fcap. 8vo., cloth, 10s.

SHORT SERMONS FOR FAMILY READING, following the Order of the Christian Seasons. By the Rev. J. W. BURGON, B.D. 2 vols., Fcap. 8vo., cloth, 8s.—Second Series, 2 vols., Fcap. 8vo., cloth, 8s.

PAROCHIAL SERMONS AND SERMONS FOR FASTS AND FESTIVALS. By the late Bp. ARMSTRONG. Fcap. 8vo., 5s. each volume.

SERMONS ON VARIOUS OCCASIONS. By the late Rev. J. KEBLE, M.A. 8vo., cloth, 6s.

THE AWAKING SOUL, as Sketched in the 130th Psalm. Addresses delivered in Lent, 1877. By E. R. WILBERFORCE, M.A. [the Rt. Rev. the Lord Bishop of Newcastle]. Crown 8vo., limp cloth, 2s. 6d.

OXFORD LENT SERMONS, 1857-60, 63, 65-69, 70-71. Cloth, 5s. each.

XX. SHORT ALLEGORICAL SERMONS. By B. K. W. PEARSE, M.A., and W. A. GRAY, M.A. *Sixth Edition.* Fcap. 8vo., sewed, 1s.

SERMONS AND ESSAYS ON THE APOSTOLICAL AGE. By the late Very Rev. ARTHUR PENRHYN STANLEY, D.D. *Third Edition, revised.* Crown 8vo., cloth, 7s. 6d.

BIOGRAPHIES.

A MEMOIR OF THE REV. JOHN KEBLE, M.A., late Vicar of Hursley. By the Right Hon. Sir J. T. COLERIDGE, D.C.L. *Fifth Edition.* Post 8vo., cloth, 6s.

LIFE OF JOHN ARMSTRONG, D.D., late Lord Bishop of Grahams-town. By the Rev. T. T. CARTER, M.A., Rector of Clewer. With an Introduction by SAMUEL, LORD BISHOP OF OXFORD. *Third Edition.* Fcap. 8vo., with Portrait, cloth, 7s. 6d.

THE LIFE OF THE RIGHT REVEREND FATHER IN GOD, THOMAS WILSON, D.D., Lord Bishop of Sodor and Man. Compiled chiefly from Original Documents, by the late Rev. JOHN KEBLE, M.A., Vicar of Hursley. In Two Parts, 8vo., cloth, £1 1s.

THE SAINTLY LIFE OF MRS. MARGARET GODOLPHIN. 16mo., 1s.

FOOTPRINTS ON THE SANDS OF TIME. BIOGRAPHIES FOR YOUNG PEOPLE. Fcap., limp cloth, 2s. 6d.

Works of the Standard English Divines,

PUBLISHED IN THE LIBRARY OF ANGLO-CATHOLIC THEOLOGY,

AT THE FOLLOWING PRICES IN CLOTH.

ANDREWES' (BP.) COMPLETE WORKS. 11 vols., 8vo., £3 7s.

THE SERMONS. (Separate.) 5 vols., £1 15s.

BEVERIDGE'S (BP.) COMPLETE WORKS. 12 vols., 8vo., £4 4s.

THE ENGLISH THEOLOGICAL WORKS. 10 vols., £3 10s.

BRAMHALL'S (ABP.) WORKS, WITH LIFE AND LETTERS, &c.

5 vols., 8vo., £1 15s. (Vol. 2 cannot be sold separately.)

BULL'S (BP.) HARMONY ON JUSTIFICATION. 2 vols., 8vo., 10s.

———— DEFENCE OF THE NICENE CREED. 2 vols., 10s.

———— JUDGMENT OF THE CATHOLIC CHURCH. 5s.

COSIN'S (BP.) WORKS COMPLETE. 5 vols., 8vo., £1 10s.

CRAKANTHORP'S DEFENSIO ECCLESIAE ANGLICANÆ.

8vo., 7s.

FRANK'S SERMONS. 2 vols., 8vo., 10s.

FORBES' CONSIDERATIONES MODESTÆ. 2 vols., 8vo., 12s.

GUNNING'S PASCHAL, OR LENT FAST. 8vo., 6s.

HAMMOND'S PRACTICAL CATECHISM. 8vo., 5s.

———— MISCELLANEOUS THEOLOGICAL WORKS. 5s.

———— THIRTY-ONE SERMONS. 2 Parts. 10s.

HICKES'S TWO TREATISES ON THE CHRISTIAN PRIEST-

HOOD. 3 vols., 8vo., 15s.

JOHNSON'S (JOHN) THEOLOGICAL WORKS. 2 vols., 8vo., 10s.

———— ENGLISH CANONS. 2 vols., 12s.

LAUD'S (ABP.) COMPLETE WORKS. 7 vols., (9 Parts,) 8vo.,

£2 17s.

L'ESTRANGE'S ALLIANCE OF DIVINE OFFICES. 8vo., 6s.

MARSHALL'S PENITENTIAL DISCIPLINE. (This volume cannot be sold separate from the complete set.)

NICHOLSON'S (BP.) EXPOSITION OF THE CATECHISM. (This volume cannot be sold separate from the complete set.)

OVERALL'S (BP.) CONVOCATION-BOOK OF 1606. 8vo., 5s.

PEARSON'S (BP.) VINDICIÆ EPISTOLARUM S. IGNATII.

2 vols. 8vo., 10s.

THORNDIKE'S (HERBERT) THEOLOGICAL WORKS COMPLETE. 6 vols., (10 Parts,) 8vo., £2 10s.

WILSON'S (BP.) WORKS COMPLETE. With LIFE, by the late Rev. J. KEBLE. 7 vols., (8 Parts,) 8vo., £3 3s.

A complete set, 80 Vols. in 88 Parts, £21.

THE AUTHORIZED EDITIONS OF THE CHRISTIAN YEAR,

With the Author's latest Corrections and Additions.

NOTICE.—Messrs. PARKER are the sole Publishers of the Editions of the "Christian Year" issued with the sanction and under the direction of the Author's representatives. All Editions without their imprint are unauthorized.

SMALL 4to. EDITION		s.	d.	32mo. EDITION.		s.	d.
Handsomely printed on toned paper, with red border lines and initial letters. Cloth extra		10	6	Cloth boards, gilt edges		1	6
				Cloth, limp		1	0
DEMY 8vo. EDITION.				48mo. EDITION.			
Cloth		6	0	Cloth, limp		0	6
				Roan		1	6
FOOLSCAP 8vo. EDITION.				FACSIMILE OF THE 1ST EDITION, with a list of the variations from the Original Text which the Author made in later Editions.			
Cloth		3	6	2 vols., 12mo., boards		7	6
24mo. EDITION.							
Cloth, red lines		2	6				

The above Editions (except the Facsimile of the First Edition) are kept in a variety of bindings, which may be ordered through the Trade, or direct from the Publishers. The chief bindings are Morocco plain, Morocco Antique, Calf Antique, and Vellum, the prices varying according to the style.

By the same Author.

LYRA INNOCENTIIUM. Thoughts in Verse on Christian Children. *Thirteenth Edition.* Feap. 8vo., cloth, 5s.

————— 24mo., cloth, red lines, 3s. 6d.

————— 48mo. edition, limp cloth, 6d.; cloth boards, 1s.

MISCELLANEOUS POEMS BY THE REV. JOHN KEBLE, M.A., Vicar of Hursley. [With Preface by G. M.] *Third Edition.* Feap., cloth, 6s.

THE PSALTER, OR PSALMS OF DAVID: In English Verse. *Fourth Edition.* Feap., cloth, 6s.

————— 18mo., cloth, 1s.

The above may also be had in various bindings.

A CONCORDANCE TO THE "CHRISTIAN YEAR." Feap. 8vo., toned paper, cloth, 4s.

MUSINGS ON THE "CHRISTIAN YEAR;" WITH GLEANINGS FROM THIRTY YEARS' INTERCOURSE WITH THE LATE Rev. J. KEBLE, by CHARLOTTE M. YONGE; to which are added Recollections of Hursley, by FRANCES M. WILBRAHAM. *Second Edition.* Feap. 8vo., cloth, 7s. 6d.

MEMOIR OF THE REV. J. KEBLE, M.A. By Sir J. T. COLEBIDGE. *Fourth and Cheaper Edition.* Post 8vo., cloth, 6s.

THE CHILD'S CHRISTIAN YEAR. Hymns for every Sunday and Holyday throughout the Year. *Cheap Edition.* 18mo., cloth, 1s.

Church Poetry.

Uniform Edition of Rev. ISAAC WILLIAMS' POEMS,

32mo., cloth, each 2s. 6d.

THE CATHEDRAL; or, The Catholic and Apostolic Church in England. Also Fcap. 8vo., cloth, 5s. THE BAPTISTERY; or, The Way of Eternal Life. Also Fcap. 8vo., with Plates by BOETIUS A BOLS-WERT, cloth, 7s. 6d. THE SEVEN DAYS OF THE OLD AND NEW CREATION. Fcap. 8vo., cloth, 3s. 6d.	THE CHRISTIAN SCHOLAR. Also Fcap. 8vo., cloth, 5s. HYMNS FROM THE PARISIAN BREVIARY. THOUGHTS IN PAST YEARS.

- CHRISTIAN BALLADS AND POEMS.** By ARTHUR CLEVELAND COXE, D.D., Bishop of Western New York. *A New Edition*, in Red and Black, 24mo., cl. 2s. 6d.—Cheap Edit., 1s.—Also selected Poems in a packet, 32mo., 1s.
- THE TEMPLE.** Sacred Poems and Private Ejaculations. By GEORGE HERBERT. *A New Edition*, in Red and Black, 24mo., cloth, 2s. 6d.—Cheap Edition, 1s.
- THE BELLS OF BOTTEVILLE TOWER;** A Christmas Story in Verse: and other Poems. By FREDERICK G. LEE, Author of "The Martyrs of Vienne and Lyons," "Petronilla," &c. Fcap. 8vo., with Illustrations, cloth, 4s. 6d.
- HYMNS ON THE LITANY,** by ADA CAMBRIDGE. Fcap. 8vo., cl., 3s.
- THE INNER LIFE.** Hymns on the "Imitation of Christ," by THOMAS A'KEMPIS. Fcap. 8vo., cloth, 3s.

Parochial.

- THE CONFIRMATION CLASS-BOOK:** Notes for Lessons, with APPENDIX, containing Questions and Summaries for the Use of the Candidates. By E. M. HOLMES, LL.B. Fcap. 8vo., limp cloth, 2s. 6d.
Also, THE QUESTIONS AND SUMMARIES separate, 4 sets, 1s. each.
- THE CATECHIST'S MANUAL;** with an Introduction by the late SAMUEL WILBERFORCE, D.D., Lord Bishop of Winchester. By the same. *Sixth Thousand, revised.* Crown 8vo., limp cloth, 5s.
- SUNDAY - SCHOOL EXERCISES,** Collected and Revised from Manuscripts of Burghclere School-children, under the teaching of the Rev. W. R. BARTER, late Rector of Highclere and Burghclere; Edited by his Son-in-law, the BISHOP OF ST. ANDREW'S. *Second Edition.* Crown 8vo., cloth, 5s.
- A MANUAL OF PASTORAL VISITATION,** intended for the Use of the Clergy in their Visitation of the Sick and Afflicted. By a PARISH PRIEST. Dedicated, by permission, to His Grace the Archbishop of Dublin. *Second Edition.* Crown 8vo., limp cloth, 3s. 6d.; roan, 4s.
- SHORT READINGS FOR SUNDAY.** By the Author of "Foot-prints in the Wilderness." With Twelve Illustrations on Wood. *Third Thousand.* Square Crown 8vo., cloth, 3s. 6d.
- FABER'S STORIES FROM THE OLD TESTAMENT.** With Four Illustrations. Square Crown 8vo., cloth, 4s.
- A SERIES OF WALL PICTURES** illustrating the New Testament. The Set of 16 Pictures, size 22 inches by 19 inches, 12s.
- COTTAGE PICTURES FROM THE OLD TESTAMENT.** A Series of Twenty-eight large folio Engravings, brilliantly coloured by hand. The Set, 7s. 6d.—Also from THE NEW TESTAMENT. A Series of Twenty-eight. *Uniform.* The Set, 7s. 6d.
Upwards of 8,000 Sets of these Cottage Pictures have been sold.
- TWELVE SACRED PRINTS FOR PAROCHIAL USE.** Printed in Sepia, with Ornamental Borders. *The Set*, One Shilling; or *each*, One Penny.
Upwards of 100,000 of these Prints have already been sold.

R. GODFREY FAUSSETT, M.A.

THE SYMMETRY OF TIME: being an Outline of Biblical Chronology adapted to a Continuous Succession of Weeks of Years. From the Creation of Adam to the Exodus. By R. GODFREY FAUSSETT, M.A., Student of Christ Church. Demy 4to., in wrapper, 10s. 6d.

THE ELEMENTS OF PSYCHOLOGY.

THE ELEMENTS OF PSYCHOLOGY, ON THE PRINCIPLES OF BENEKE, Stated and Illustrated in a Simple and Popular Manner by DR. G. RAVE, Professor in the Medical College, Philadelphia; *Fourth Edition*, considerably Altered, Improved, and Enlarged, by JOHANN GOTTLIEB DRESSLER, late Director of the Normal School at Bautzen. Translated from the German. Post 8vo., cloth, 6s.

REV. CANON GREGORY.

ARE WE BETTER THAN OUR FATHERS? or, A Comparative View of the Social Position of England at the Revolution of 1688, and at the Present Time. **FOUR LECTURES** delivered in St. Paul's Cathedral. By ROBERT GREGORY, M.A., Canon of St. Paul's. Crown 8vo., 2s. 6d.

PROFESSOR GOLDWIN SMITH.

IRISH HISTORY AND IRISH CHARACTER. *Cheap Edition.* Fcap. 8vo., sewed, 1s. 6d.

LECTURES ON THE STUDY OF HISTORY. Delivered in Oxford, 1859—61. *Second Edition.* Crown 8vo., limp cloth, 3s. 6d.

THE REORGANIZATION OF THE UNIVERSITY OF OXFORD. By GOLDWIN SMITH. Post 8vo., limp cloth, 2s.

THE EMPIRE. A Series of Letters published in "The Daily News," 1862, 1863. Post 8vo., cloth, price 6s.

MRS. ALGERNON KINGSFORD.

ROSAMUNDA THE PRINCESS: An Historical Romance of the Sixth Century; the CROCUS, WATER-REED, ROSE and MARIGOLD, PAINTER OF VENICE, NOBLE LOVE, ROMANCE OF a RING, and other Tales. By MRS. ALGERNON KINGSFORD. 8vo., cloth, with Twenty-four Illustrations, 6s.

THE AUTHOR OF "CHARLES LOWDER," "LIFE OF S. TERESA," &c.

THE EXILE FROM PARADISE, translated by the Author of the "Life of S. Teresa." Fcap., cloth, 1s. 6d.

VILHELM THOMSEN.

THE RELATIONS BETWEEN ANCIENT RUSSIA AND SCANDINAVIA, and the Origin of the Russian State. **THREE LECTURES** delivered at the Taylor Institution, Oxford, in May, 1876, by Dr. VILHELM THOMSEN, Professor at the University of Copenhagen. Small 8vo., cloth, 3s. 6d.

BERNARD BOSANQUET, M.A.

ATHENIAN CONSTITUTIONAL HISTORY, as Represented in Grote's "History of Greece," critically examined by G. F. SCHÖMANN: Translated, with the Author's permission, by BERNARD BOSANQUET, M.A., Fellow and Tutor of University College, Oxford. 8vo., cloth, 3s. 6d.

E. C. PHILLIPS.

THE ORPHANS. By E. C. PHILLIPS. Author of "Bunchy," "Birdie and her Dog," "Hilda and her Doll," "Meyrick's Promise," &c. *Third Edition*, revised by the Author, with eight full-page Illustrations. Square crown 8vo., cloth, 4s.

REV. S. R. WIGRAM, M.A.

CHRONICLES OF THE ABBEY OF ELSTOW. By the Rev. S. R. WIGRAM, M.A., of Balliol College, Oxford: with some NOTES ON THE ARCHITECTURE OF THE CHURCH, by M. J. C. BUCKLEY. 8vo., cloth, with 14 Illustrations, 7s. 6d.

REV. J. C. BLOMFIELD, M.A.

HISTORY OF THE PRESENT DEANERY OF BICESTER, OXON. Compiled by J. C. BLOMFIELD, M.A., Rector of Launton, and Rural Dean. Part I. 84 pp. Medium 4to., in wrapper, with Plans and Woodcuts, 5s.

SIR G. G. SCOTT, F.S.A.

GLEANINGS FROM WESTMINSTER ABBEY. By SIR GEORGE GILBERT SCOTT, R.A., F.S.A. With Appendices supplying Further Particulars, and completing the History of the Abbey Buildings, by the late WILLIAM BURGESS, and others. *Second Edition*, enlarged, containing many new Illustrations by O. Jewitt. Medium 8vo., cloth, 10s. 6d.

THE LATE CHARLES WINSTON.

AN INQUIRY INTO THE DIFFERENCE OF STYLE OBSERVABLE IN ANCIENT GLASS PAINTINGS, especially in England, with Hints on Glass Painting, by the late CHARLES WINSTON. With Corrections and Additions by the Author. 2 vols., Medium 8vo., cloth, £1 11s. 6d.

M. VIOLET-LE-DUC.

THE MILITARY ARCHITECTURE OF THE MIDDLE AGES. Translated from the French of M. VIOLET-LE-DUC, by M. MACDERMOTT, Esq., Architect. With 151 original French Engravings. *Second Edition*, with a Preface by J. H. PARKER, C.B. Medium 8vo., cloth, 10s. 6d.

JOHN HEWITT.

ANCIENT ARMOUR AND WEAPONS IN EUROPE. By JOHN HEWITT. 3 vols., 8vo., £1 11s. 6d.

THE BISHOP OF CHESTER.

THE TRACT "DE INVENTIONE SANCTÆ CRUCIS NOSTRÆ IN MONTE ACUTO ET DE DUCTIONE EJUSDEM APUD WALTHAM," now first printed from the Manuscript in the British Museum, with Introduction and Notes by WILLIAM STUBBS, M.A. Royal 8vo., 5s.; Demy 8vo., 3s. 6d.

THE PRAYER-BOOK CALENDAR.

THE CALENDAR OF THE PRAYER-BOOK ILLUSTRATED. (Comprising the first portion of the "Calendar of the Anglican Church," with additional Illustrations, an Appendix on Emblems, &c.) With Two Hundred Engravings from Medieval Works of Art. *Sixth Thousand*. Fcap. 8vo., cl., 6s.

OUR ENGLISH HOME:

Its Early History and Progress. With Notes on the Introduction of Domestic Inventions. New Edition. Crown 8vo., cloth, 3s. 6d.

PARISH CHURCH GOODS IN A.D. 1552.

INVENTORIES OF FURNITURE and Ornaments remaining in certain of the Parish Churches of Berks in the last year of the reign of King Edward the Sixth: Transcribed from the Original Records, with Introduction and Explanatory Notes by WALTER MONEY, F.S.A. Crown 8vo., limp cloth, 3s. 6d.

INVENTORY OF FURNITURE and Ornaments in HERTFORDSHIRE, in the last year of the Reign of Edward VI. By J. E. CUSSANS. Crown 8vo., limp cloth, 4s.

JOHN HENRY PARKER, C.B., F.S.A., HON. M.A. OXON.

AN INTRODUCTION TO THE STUDY OF GOTHIC ARCHITECTURE. *Sixth Edition, Revised and Enlarged*, with 200 Illustrations, with a Topographical and Glossarial Index. Fcap. 8vo., cloth, 5s.

A CONCISE GLOSSARY OF TERMS USED IN GRECIAN, ROMAN, ITALIAN, AND GOTHIC ARCHITECTURE. *A New Edition, revised*. Fcap. 8vo., with 470 Illustrations, in ornamental cloth, 7s. 6d.

A B C OF GOTHIC ARCHITECTURE. *Third Edition*, with Index, square 16mo., with 200 Woodcuts, cloth, 3s.

"Architectural History can only be understood by the eyes—either by seeing the buildings themselves, or accurate representations of them arranged in chronological order:—this latter has been attempted in the present work."

AN ATTEMPT TO DISCRIMINATE THE STYLES OF ARCHITECTURE IN ENGLAND, from the Conquest to the Reformation; with a Sketch of the Grecian and Roman Orders. By the late THOMAS RICKMAN, F.S.A. *Seventh Edition*, with considerable Additions, chiefly Historical. 8vo., cloth, 16s.

DOMESTIC ARCHITECTURE OF THE MIDDLE AGES, FROM THE CONQUEST TO HENRY VIII. By the late T. HUDSON TURNER and JOHN HENRY PARKER, C.B. *Second Edition*. 4 vols., 8vo., profusely Illustrated with nearly 400 Wood and Steel Engravings, full General and Topographical Indices, &c., cloth, gilt top, £3 12s.

THE ARCHÆOLOGY OF ROME.

With Plates, Plans, and Diagrams.

Part 1. PRIMITIVE FORTIFICATIONS. *Second Edition*, 8vo., with 59 Plates, cloth, 21s.

Part 2. WALLS AND GATES. *Second Edition*, 59 Plates, 8vo., cloth, 21s.

Part 3. CONSTRUCTION OF WALLS. *Second Edit., nearly ready*.

Part 4. THE EGYPTIAN OBELISKS. *Second Edition*, 8 Plates, 8vo., cloth, 5s.

Part 5. THE FORUM ROMANUM ET MAGNUM. *Second Edit., Revised and Enlarged*, 41 Plates. 8vo., cloth, 10s. 6d.

Part 6. THE VIA SACRA, was originally published with Part 5; it is now separated, and to the New Edition is added a complete account of the EXCAVATIONS IN ROME FROM A.D. 1485 TO THE PRESENT TIME. *Second Edition, Revised and Enlarged*, 35 Plates, 8vo., cloth, 12s.

Part 7. THE COLOSSEUM. 36 Plates, 8vo. *Second Edit., in the Press*.

Part 8. THE AQUEDUCTS OF ANCIENT ROME. 21 Plates, 8vo., cloth, 15s.

Part 9. TOMBS IN AND NEAR ROME, and 10. FUNERIAL AND EARLY CHRISTIAN SCULPTURE. 39 Plates, 8vo., cloth, 15s.

Part 11. CHURCH AND ALTAR DECORATIONS AND MOSAIC PICTURES IN ROME. 20 Plates, 8vo., cloth, 10s. 6d.

Part 12. THE CATACOMBS OF ROME. 37 Plates, 8vo., cloth, 15s.

Part 13. EARLY AND MEDIEVAL CASTLES. *Nearly ready*.

Part 14. THE MEDIEVAL CHURCHES. *Nearly ready*.

THE ARCHITECTURAL HISTORY OF THE CITY OF ROME, abridged from Mr. Parker's "Archæology of Rome." For Students. *Second Edition*. Post 8vo., cloth, with Plan of Rome, and 36 pp. of Illustrations, 6s.

THE ANNALS OF ENGLAND. An Epitome of English History. From Cotemporary Writers, the Rolls of Parliament, and other Public Records. A LIBRARY EDITION, revised and enlarged, with additional Woodcuts. 8vo., half-bound, 12s.

THE SCHOOL EDITION OF THE ANNALS OF ENGLAND. In Five Half-crown Parts. 1. Britons, Romans, Saxons, Normans. 2. The Plantagenets. 3. The Tudors. 4. The Stuarts. 5. The Restoration, to the Death of Queen Anne. Fcap. 8vo., cloth.

THE NEW SCHOOL-HISTORY OF ENGLAND, from Early Writers and the National Records. By the Author of "The Annals of England." Crown 8vo., with Four Maps, limp cloth, 5s.; Coloured Maps, half roan, 6s.

A HISTORY OF THE ENGLISH CHURCH from its Foundation to the Reign of Queen Mary. By M. C. STAPLEY. *Fourth Edition, revised.* Crown 8vo., cloth boards, 5s.

POETARUM SCENICORUM GRÆCORUM, Æschyli, Sophoclis, Euripidis, et Aristophanis, Fabulæ, Superstites, et Perditarum Fragmenta. Ex recognitione GUIL. DINDORFII. *Editio Quinta.* Royal 8vo., cloth, £1 1s.

THUCYDIDES, with Notes, chiefly Historical and Geographical. By the late T. ARNOLD, D.D. With Indices by the late Rev. R. P. G. TIDDEMAN. *Eighth Edition.* 3 vols., 8vo., cloth lettered, £1 16s.

JELF'S GREEK GRAMMAR.—A Grammar of the Greek Language, chiefly from the text of Raphael Kühner. By WM. EDW. JELF, B.D. *Fifth Edition, with Additions and Corrections.* 2 vols. 8vo., £1 10s.

MADVIG'S LATIN GRAMMAR. A Latin Grammar for the Use of Schools. By Professor MADVIG, with additions by the Author. Translated by the Rev. G. WOODS, M.A. *New Edition, with an Index of Authors.* 8vo., cloth, 12s.

ERASMI COLLOQUIA SELECTA: Arranged for Translation and Re-translation; adapted for the Use of Boys who have begun the Latin Syntax. By EDWARD C. LOWE, D.D., Canon of Ely, and Provost of the College of SS. Mary and John, Lichfield. Fcap. 8vo., strong binding, 3s.

PORTA LATINA: A Selection from Latin Authors, for Translation and Re-Translation; arranged in a Progressive Course, as an Introduction to the Latin Tongue. By EDWARD C. LOWE, D.D., Editor of Erasmus' "Colloquies," &c. Fcap. 8vo., strongly bound, 3s.

A GRAMMATICAL ANALYSIS OF THE HEBREW PSALTER; being an Explanatory Interpretation of Every Word contained in the Book of Psalms, intended chiefly for the Use of Beginners in the Study of Hebrew. By JOANA JULIA GRESWELL. Post 8vo., cloth, 6s.

A FIRST LOGIC BOOK, by D. P. CHASE, M.A., Principal of St. Mary Hall, Oxford. Small 4to., sewed, 3s.

NEW AND OLD METHODS OF ETHICS, by F. Y. EDGEWORTH. 8vo. sewed, 2s.

Uniform with the Oxford Pocket Classics.

LAWS OF THE GREEK ACCENTS. By JOHN GRIFFITHS, D.D., late Warden of Wadham College, Oxford. *Sixteenth Edition.* 16mo., price 6d.

RUDIMENTARY RULES, with Examples, for the Use of Beginners in Greek Prose Composition. By Bishop MITCHINSON, D.C.L., late Head Master of the King's School, Canterbury. 16mo., sewed, 1s.

TWELVE RUDIMENTARY RULES FOR LATIN PROSE COMPOSITION: with Examples and Exercises, for the use of Beginners. By the Rev. E. MOORE, D.D., Principal of St. Edmund Hall, Oxford. *Second Edit.* 16mo., 6d.

THE ACCIDENT OF THE GREEK VERB TAUGHT THROUGH INFLEXIONS AND ANALYSIS. By S. J. HULME, M.A., formerly Fellow and Tutor of Wadham College, Oxford; Rector of Bournon-on-the-Water, Gloucestershire. 126 pp. 16mo., in wrapper, 1s.

A SERIES OF GREEK AND LATIN CLASSICS
FOR THE USE OF SCHOOLS.

GREEK POETS.

Cloth.			Cloth.		
s. d.			s. d.		
Æschylus	3	0	Sophocles	3	0
Aristophanes. 2 vols. .	6	0	Homeri Ilias	3	6
Euripides. 3 vols. .	6	6	——— Odyssea	3	0
——— Tragœdiæ Sex . .	3	6			

GREEK PROSE WRITERS.

Aristotelis Ethica	2	0	Thucydides. 2 vols. . .	5	0
Demosthenes de Corona, et }	2	0	Xenophontis Memorabilia .	1	4
Æschines in Ctesiphontem }			——— Anabasis	2	0
Herodotus. 2 vols. . . .	6	0			

LATIN POETS.

Horatius	2	0	Lucretius	2	0
Juvenalis et Persius . . .	1	6	Phædrus	1	4
Lucanus	2	6	Virgilius	2	6

LATIN PROSE WRITERS.

Cæsar's Commentarii, cum Supplementis Auli Hirtii et aliorum	2	6	Ciceronis Tusc. Disp. Lib. V.	2	0
——— Commentarii de Bello Gallico	1	6	Ciceronis Orationes Selectæ .	3	6
——— de Bello Civili . . .	1	6	Cornelius Nepos	1	4
Cicero De Officiis, de Senectute, et de Amicitia	2	0	Livius. 4 vols.	6	0
			Sallustius	2	0
			Tacitus. 2 vols.	5	0

TEXTS WITH SHORT NOTES.

UNIFORM WITH THE SERIES OF "OXFORD POCKET CLASSICS."

GREEK WRITERS. TEXTS AND NOTES.

SOPHOCLES.

s. d.			s. d.		
AJAX (<i>Text and Notes</i>) . . .	1	0	ANTIGONE (<i>Text and Notes</i>) .	1	0
ELECTRA "	1	0	PHILOCTETES "	1	0
ŒDIPUS REX "	1	0	TRACHINIÆ "	1	0
ŒDIPUS COLONEUS "	1	0			

The Notes only, in one vol., cloth, 3s.

ÆSCHYLUS.

PERSÆ (<i>Text and Notes</i>) . . .	1	0	CHŒPHORÆ (<i>Text and Notes</i>) .	1	0
PROMETHEUS VINCTUS " . . .	1	0	EUMENIDES "	1	0
SEPTEM CONTRA THEBAS " . .	1	0	SUPPLICES "	1	0
AGAMEMNON "	1	0			

The Notes only, in one vol., cloth, 3s. 6d.

ARISTOPHANES.

THE KNIGHTS (<i>Text and Notes</i>)	1	0	ACHARNIANS (<i>Text and Notes</i>)	1	0
THE BIRDS (<i>Text and Notes</i>)	1	0			

EURIPIDES.

	s.	d.		s.	d.
HECUBA (<i>Text and Notes</i>)	1	0	PHENISSÆ (<i>Text and Notes</i>)	1	0
MEDEA " "	1	0	ALCESTIS " "	1	0
ORESTES " "	1	0	The above, Notes only, in one vol., cloth, 3s.		
HIPPOLYTUS " "	1	0	BACCHÆ " "	1	0

DEMOSTHENES.

DE CORONA (<i>Text and Notes</i>)	2	0	OLYNTIAC ORATIONS	1	0
-------------------------------------	---	---	-------------------	---	---

HOMERUS.

ILIAD, LIB. I.—VI. (<i>Text and Notes</i>)	2	0
--	---	---

XENOPHON.

MEMORABILIA (<i>Text and Notes</i>)	2	6
---------------------------------------	---	---

ÆSCHINES.

IN CTESIPHONTEM (<i>Text and Notes</i>)	2	0
---	---	---

ARISTOTLE.

DE ARTE POETICA (<i>Text and Notes</i>)	cloth, 2s.; sewed	1	6
DE RE PUBLICA " "	3s. " "	2	6

LATIN WRITERS. TEXTS AND NOTES.

VIRGILIUS.

BUCOLICA (<i>Text and Notes</i>)	1	0	ÆNEIDOS, LIB. I.—III. (<i>Text and Notes</i>)	1	0
GEORGICA " "	2	0			

HORATIUS.

CARMINA, &c. (<i>Text and Notes</i>)	2	0	EPISTOLÆ ET ARS POETICA (<i>Text and Notes</i>)	1	0
SATIRÆ " "	1	0			

The Notes only, in one vol., cloth, 2s.

SALLUSTIUS.

JUGURTHA (<i>Text and Notes</i>)	1	6	CATILINA (<i>Text and Notes</i>)	1	0
------------------------------------	---	---	------------------------------------	---	---

M. T. CICERO.

IN Q. CÆCILIIUM—DIVINATIO (<i>Text and Notes</i>)	1	0	IN CATILINAM (<i>Text and Notes</i>)	1	0
IN VERREM ACTIO PRIMA " "	1	0	PRO PLANCIO " "	1	6
PRO LEGE MANILIA, et PRO ARCHIA " "	1	0	PRO MILONE " "	1	0
			PRO ROSCIO " "	1	0
			ORATIONES PHILIPPICÆ, I., II.	1	6

The above, Notes only, in one vol., cloth, 3s. 6d.

DE SENECTUTE et DE AMICITIA " "	1	0	EPISTOLÆ SELECTÆ. Pars I. " "	1	6
---	---	---	---	---	---

CÆSAR.

DE BELLO GALlico, LIB. I.—III. (<i>Text and Notes</i>)	1	0
--	---	---

PHÆDRUS.

FABULÆ (<i>Text and Notes</i>)	1	0
----------------------------------	---	---

CORNELIUS NEPOS.

LIVES (<i>Text and Notes</i>)	1	6
---------------------------------	---	---

PLATO.

THE REPUBLIC (<i>Text and Notes</i>)		
	[In the Press.]	

LIVIVS.

LIB. XXI.—XXIV. (<i>Text and Notes</i>)		
---	--	--

TACITUS.

sewed " "	4	0	THE ANNALS. Notes only, 2 vols., 16mo., cloth	7	0
Ditto in cloth " "	4	6			

Portions of several other Authors are in preparation.

Uniform with the Oxford Pocket Classics.

THE LIVES OF THE MOST EMINENT ENGLISH POETS, WITH CRITICAL OBSERVATIONS ON THEIR WORKS. By SAMUEL JOHNSON. 3 vols., 24mo., cloth, 2s. 6d. each.

THE LIVES OF DRYDEN AND POPE, with Critical Observations on their Works. By SAMUEL JOHNSON. 24mo., cloth, 1s. 6d.

THE SIX CHIEF LIVES OF THE POETS: MILTON, DRYDEN, SWIFT, ADDISON, POPE, AND GRAY. By S. JOHNSON. 24mo., cloth, 3s.

CHOICE EXTRACTS FROM MODERN FRENCH AUTHORS, for the use of Schools. 18mo., cloth, 1s.

SELECTIONS from the RECORDS of the CITY OF OXFORD, with Extracts from other Documents illustrating the Municipal History: Henry VIII. to Elizabeth [1509—1583]. Edited, by authority of the Corporation of the City of Oxford, by the late WILLIAM H. TURNER, of the Bodleian Library; under the direction of ROBERT S. HAWKINS, late Town Clerk. Royal 8vo., cloth, £1 1s.

A HANDBOOK FOR VISITORS TO OXFORD. Illustrated with numerous Woodcuts by Jewitt, and Steel Plates by Le Keux. *A New Edition.* 8vo., cloth, 12s.

THE VISITOR'S GUIDE TO OXFORD. With 110 Illustrations and a coloured Plan. Post 8vo., in ornamental wrapper, 1s.

THE OXFORD TEN-YEAR BOOK: A Complete Register of University Honours and Distinctions, made up to the end of the Year 1870. Crown 8vo., roan, 5s.

WYKEHAMICA: a History of Winchester College and Commoners, from the Foundation to the Present Day. By the Rev. H. C. ADAMS, M.A., late Fellow of Magdalen College, Oxford. Post 8vo., cloth, 508 pp., with Nineteen Illustrations, 10s. 6d.

HISTORICAL TALES

Illustrating the Chief Events in Ecclesiastical History, British and Foreign.

29 Numbers at One Shilling each, limp cloth; or arranged in Six Volumes, cloth lettered, 3s. 6d. each.

ADDITIONAL VOLUMES TO THE SERIES.

ENGLAND: Mediæval Period. Containing The Orphan of Evesham, or The Jews and the Mendicant Orders.—Mark's Wedding, or Lollardy.—The White Rose of Lynden, or The Monks and the Bible.—The Prior's Ward, or The Broken Unity of the Church. By the Rev. H. C. ADAMS, Vicar of Dry Sandford; Author of "Wilton of Cuthbert's," "Schoolboy Honour," &c. With Four Illustrations on Wood. Fcap. 8vo., cloth, 3s. 6d.

THE ANDREDS-WEALD, OR THE HOUSE OF MICHELHAM: A Tale of the Norman Conquest. By the Rev. A. D. CRAKE, B.A., Fellow of the Royal Historical Society; Author of "Æmilius," "Alfgar the Dane," &c. With Four Illustrations by LOUISA TAYLOR. Fcap. 8vo., cloth, 3s. 6d.

CHEAPER ISSUE OF TALES FOR YOUNG MEN AND WOMEN.

In Six Half-crown Vols., cloth.

Vol. I. contains F. E. PAGET's Mother and Son, Wanted a Wife, and Hobson's Choice.

Vol. II. F. E. PAGET's Windycote Hall, Squitch, Tenants at Tinkers' End.

Vol. III. W. E. HEYGATE's Two Cottages, The Sisters, and Old Jarvis's Will.

Vol. IV. W. E. HEYGATE's James Bright the Shopman, The Politician, Irrevocable.

Vol. V. R. KING's The Strike, and Jonas Clint; N. BROWN's Two to One, and False Honour.

Vol. VI. J. M. NEALE's Railway Accident; E. MONRO's The Recruit, Susan, Servants' Influence, Mary Thomas, or Dissent at Evenly; H. HAYMAN's Caroline Elton, or Vanity and Jealousy.

Each Volume is bound as a distinct and complete work, and sold separately for PRESENTS.

R.C
L

Library of Anglo-Catholic Theology
Works, Index.
Andrewes, Lancelot, Bp.

5013

U10

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

